

20994

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ELAZIĞ ve MALATYA'DA ÇIRAKLIK EĞİTİMİ ve SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Teknik Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Mehmet TAŞPINAR

Tez Yöneticisi
Doç.Dr. Mehmet KÜLAHÇI

Elazığ - Eylül 1992

Bu alışma tarihinde aşağıda belirtilen jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ

(Adı - Soyadı)

(İmza)

Başkan :

Üye :

Üye :

SUMMARY

Vocational education is a process which gives a person knowledge and skill on various levels. The scientific and technological developments create qualified professions and manpower which are needed day by day. Different vocational education approaches have been carried out to train qualified manpower on different levels. One of them is apprenticeship training. The purpose of apprenticeship training is to train qualified master and assistant master.

The purpose of this research is to determine the problems of apprenticeship training in Malatya and Elazığ and develop solutions by taking national problems into consideration, so the outputs were obtained by using questionnaire method from three groups. These groups were formed from 156 masters, 264 apprentice students and 27 vocational teachers.

According to outputs, these are the main problems: The payments that the students take are insufficient. Their work days are illegal and they work on vacations. Generally their working places are not healthy and safe to work. Students cannot take the benefits of knowledge which they learned at school (Apprenticeship Training Centre). The time of training which is one day in a week is inadequate. As the government does not pay their insurance premiums in the assistant mastership period, the interest towards apprenticeship training decreases. At the assistant mastership and mastership exams the occupational competences are not taken into

consideration. Coordinator teachers cannot control the working places.

Some main suggestions which will be useful to solve these problems are:

- * The Boarding Apprenticeship Training Centre should be established.
- * The payments that are given to apprentices at a definite rate should be raised every year.
- * The measures should be taken to carry out the regulations such as taking health report when having the job, monthly paid vacation in a year and work day emphasized by the Law.
- * Whether the working places are healthy and safe to work or not should be controlled.
- * The duration of apprenticeship training should be two days in a week.
- * The social activities should take place in training programmes.
- * Insurance premiums should be paid by the government at the duration of assistant mastership.
- * Firat University, Faculty of Technical Education should take responsibility in the training of coordinator teacher and master instructor.
- * The National Vocational Standards Institute should be established and vocational competence should be determined.

ÖNSÖZ

Günümüzde bir ülkenin kalkınmasında mesleki eğitimin önemli bir yeri olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Nitelikli insan gücü yetiştirmede en etkili yöntem olan mesleki eğitimin uygulandığı alanlardan biri de çıraklık eğitimidir.

Ülkemiz Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze her alanda olduğu gibi mesleki eğitimde ve dolayısıyla çıraklık eğitiminde önemli mesafeler katetmiştir. Bu araştırmanın amacı, 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" kapsamında uygulanan çıraklık eğitiminin Elazığ ve Malatya'daki sorunlarını belirleyip, bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirmektir.

Araştırmanın planlanmasından sonuçlanmasına kadar birçok kişinin eleştirisi ve katkıları olmuştur. Başta tez yöneticisi Doç.Dr. Mehmet KÜLAHÇI hocama şükranlarımı sunarım. Ayrıca her aşamada desteklerini esirgemeyen Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı Doç.Dr. Şadiye G. KÜLAHÇI'ya, Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı Doç.Dr. Ali GÜLER'e, bölümün diğer öğretim üyelerine ve Prof.Dr. Müberra IŞIKSOLUĞU'na teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmanın her aşamasında yardımcı olan Arş.Gör. Çetin SEMERCİ'ye, anketlerin uygulanmasında destek olan Elazığ Çıraklık Eğitim Merkezi Müdürü Halil ÇELİK'e, görüşlerinden yararlandığım aynı Merkez öğretmenlerinden Cemhan ONUR'a Malatya Çıraklık Eğitim Merkezi Müdürü Zeki BENT ile Baş Müdür Yardımcısı Mehmet KUTSAL'a, burada isimlerini ayrı ayrı belirlemediğim değerli araştırma görevlisi arkadaşlarıma ve diğer

İlgililere de teşekkürler ederim. Bütün bunların yanında araştırmaya katılan öğretmen, usta ve çırak öğrencilere de içten teşekkürlerimi sunarım.

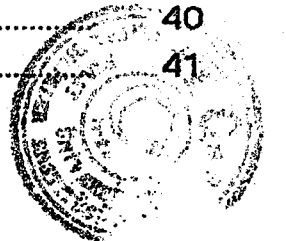
Elazığ - Eylül, 1992

Mehmet TAŞPINAR

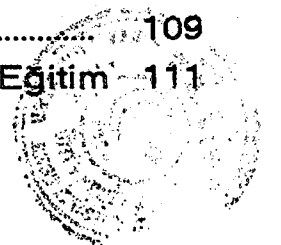

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY.....	II
SUMMARY.....	III
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XV
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
Problem.....	2
Amaç	11
Önem	12
Sayıtlar	13
Sınırlılıklar	14
Tanımlar	15
Kısaltmalar	16
Yöntem	17
Araştırma Modeli	17
Evren ve Örneklem	17
Veriler ve Toplanması.....	18
Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	20
İlgili Araştırmalar.....	21
BÖLÜM II	
KAYNAKLARIN TARANMASI	
ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	29
Avrupa'daki Gelişim	31
Ülkemizde Çıraklık Eğitiminin Gelişimi.....	34
Cumhuriyet Öncesi Dönemde Çıraklık Eğitimi	34
Ahilik	35
Gedik	40
Loncalar.....	41

Enderun Mektebi ve Çıraklık.....	43
Cumhuriyet Dönemi Çıraklık Eğitimi.....	45
Planlı Dönem Öncesi Gelişmeler.....	45
Planlı Kalkınma Dönemlerinde Çıraklık Eğitimi ...	50
Milli Eğitim Şûralarında	
Çıraklık ve Meslek Eğitimi.....	52
Kalkınma Planlarında Çıraklık Eğitimi.....	60
Yaygın Eğitim Kapsamında Çıraklık ve	
Meslek Eğitimi.....	65
Çıraklık Eğitimi ile İlgili Kanunlar.....	69
Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu (2089, S. K.).....	72
Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu (3308 S.K.)....	75
ÜLKEMİZ ÇIRAKLIK EĞİTİMİNDE MEVCUT DURUM.....	83
Genel Sayısal Durum.....	83
Eğitim Çalışmaları.....	85
Ölçme Değerlendirme Sistemi.....	89
Mevzuat Çalışmaları.....	89
Çıraklık Eğitimi Geliştirme Çalışmaları.....	91
Karşılaşılan Sorunlar.....	92
ÜLKEMİZDE ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİ GEREKTİREN	
NEDENLER.....	94
Kalkınma ve Çıraklık Eğitimi.....	94
İstihdam ve Verimlilik Açısından Çıraklık Eğitimi.....	95
Çağ Nüfusunun Mesleki Eğitime Yönlendirilmesi.....	99
Küçük ve Ortaboy İşletmelerin Geliştirilmesinde	
Çıraklık Eğitimi.....	100
AT'a Tam Üyelik Süresinde Çıraklık Eğitimi.....	101
BAZI ÜLKELERDE ÇIRAKLIK ve MESLEK EĞİTİMİ.....	104
Amerika Birleşik Devletleri.....	104
İngiltere.....	106
Japonya.....	107
Almanya.....	109
Avrupa Ülkelerinde Çıraklık ve Mesleki Yaygın Eğitim.....	111

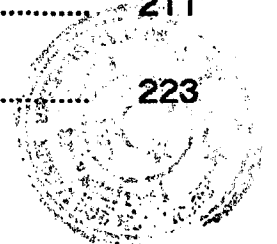

BÖLÜM III

BULGULAR ve YORUM.....	113
Grupların Kişisel Özellikleri.....	113
Çıraklık Eğitimi Yapılan Meslek Alanları ve Öğrenci Sayıları.....	124
Kanunla (3308 S.K.) Getirilen Düzenlemeler Hakkında Grupların Görüşleri.....	125
Öğrencilerin Aldıkları Ücretler.....	125
Çalışma Süreleri.....	127
Yıllık İzin Alma.....	130
Sağlık ve İş Güvenliği.....	134
Çıraklık Eğitimi Uygulamaları ve Programlar	139
Değerlendirme.....	151
Çıraklık Süresi.....	154
Sosyal Haklar.....	156
Sigorta Primleri.....	158
Kalfalık Döneminde Çalışma Zorunluluğu.....	162
Ustalık Belgesi.....	163
Usta Öğreticilik.....	165
İşyeri Denetimleri.....	170
Çıraklık Eğitime Yaklaşım ve Usta, Çırak, Öğretmen İlişkileri.....	173
Koordinatör Öğretmenlik.....	178
Çıraklık Eğitim Sisteminin Geleceği Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	185

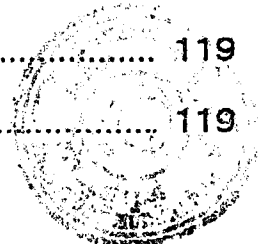
BÖLÜM IV

ÖZET, SONUÇ ve ÖNERİLER.....	186
ÖZET.....	186
SONUÇ.....	201
ÖNERİLER.....	206
KAYNAKLAR.....	211
EKLER.....	223

TABLÖLAR

	Sayfa
1. İŞGÜCÜNÜN ÖĞRENİM DURUMU (1989)	4
2. ÖRNEKLEM GRUBUNA DAĞITILAN ve GERİ DÖNEN ANKETLERİN ORANI.....	19
3. ÇIRAKLIK EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	22
4. 2089 SAYILI KANUNA GÖRE ÇIRAKLIK EĞİTİMİNDEKİ GELİŞMELER.....	74
5. ÇIRAKLIK EĞİTİM MERKEZLERİNDE MEVCUT DURUM.....	83
6. ÇIRAKLIK EĞİTİMİNDE SAYISAL GELİŞMELER.....	84
7. ADAY ÇIRAKLIK DÖNEMİ HAFTALIK DERS DAĞILIMI.....	85
8. ÇIRAKLIK DÖNEMİ HAFTALIK DERS DAĞILIMI.....	86
9. KALFALARIN EĞİTİM PROGRAMI.....	87
10. USTA ÖĞRETİCİ KURS PROGRAMI.....	88
11. 3308 S. K. KAPSAMINDA ÇIKARILAN YÖNETMELİKLER.....	90
12. 12 - 21 YAŞ GRUBUNUN OKULLAŞMA ORANI.....	99
13. ÖĞRENCİLERİN YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI.....	113
14. ÖĞRENCİLERİN ÇIRAK OLARAK ÇALIŞMA SÜRELERİ.....	114
15. ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM DURUMLARI	115
16. ÖĞRENCİLERİN ÇIRAKLIĞI SEÇME NEDENLERİ.....	115
17. ÖĞRENCİ AİLELERİNİN ORTALAMA AYLIK GELİRLERİ.....	116
18. ÖĞRENCİLERİN BABALARININ YAPTIKLARI İŞLER.....	117
19. ÖĞRENCİLERİN AİLE BÜYÜKLÜKLERİ	117
20. ÖĞRENCİLERİN OTURDUKLARI/KALDIKLARI YER.....	118
21. ÖĞRENCİLERİN USTALARI İLE YAKINLIK DERECELERİ.....	119
22. USTALARIN EĞİTİM DURUMLARI	119

23. USTALARIN MESLEKİ KIDEMLERİ.....	120
24. USTALARIN İŞYERİNE SAHİP OLMA DURUMLARI	120
25. ÖĞRETMENLERİN EĞİTİM DURUMU	121
26. ÖĞRETMENLERİN YAŞ DURUMU	122
27. ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ KIDEMLERİ	122
28. ELAZIĞ ve MALATYA'DAKİ ÖĞRETMENLERİN MESLEKLERE GÖRE DAĞILIMI	123
29. ÖĞRETMENLERİN HAFTALIK DERS YÜKLERİ	123
30. ELAZIĞ ve MALATYA ÇIRAKLIK EĞİTİMİ UYGULANAN MESLEK ALANLARI ve ÖĞRENCİ SAYILARI	124
31. ÜCRET KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve USTALARIN GÖRÜŞLERİ	125
32. ÖĞRENCİLERİN ALDIKLARI ÜCRETİ YETERLİ BULMA DURUMU	126
33. ÖĞRENCİLERİN GÜNLÜK ÇALIŞMA SÜRELERİ	127
34. ÖĞRENCİLERİN BAYRAM VE TATİL GÜNLERİNDE ÇALIŞMA DURUMU ..	128
35. FAZLA ÇALIŞILINCA ÜCRET ALMA KONUSUNDA USTA ve ÖĞRENCİLERİN GÖRÜŞLERİ	129
36. ÖĞRENCİLERİN FAZLA ÇALIŞTIKLARINDA ÜCRET ALMALARI KONUSUNDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	130
37. ÖĞRENCİLERİN YILLIK İZİN ALMALARI KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve USTALARIN GÖRÜŞLERİ	130
38. ÖĞRENCİLERİN YILLIK İZİN ALMALARI KONUSUNDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	131
39. YILLIK İZİN SÜRESİNCE ÜCRET ALMA KONUSUNDA ÖĞRENCİ VE USTALARIN GÖRÜŞLERİ	132
40. KULLANILAN YILLIK İZİN SÜRESİ	133
41. ÖĞRENCİLERİN İŞE GİRERKEN SAĞLIK RAPORU ALMA DURUMU	134
42. ÖĞRENCİLERİN GENEL BİR SAĞLIK KONTROLÜNDEN GEÇMELERİ KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	135

43. İŞYERLERİNİN SAĞLIK ve İŞGÜVENLİĞİ KOŞULLARINA UYGUNLUĞU KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ.....	136
44. ÖĞRENCİLERİN İŞ KAZASI GEÇİRMELERİ KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve USTALARIN GÖRÜŞLERİ	137
45. ÖĞRENCİLERİN İŞ KAZASI GEÇİRME NEDENLERİ	138
46. ÖĞRENCİLERİN İŞYERİNDE YAPTIKLARI UYGULAMALAR KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	140
47. ÖĞRENCİLERİN OKULDAKİ MESLEK DERSLERİNDE ÖĞRENDİKLERİ BİLGİLERİ İŞYERLERİNDE UYGULAMA DURUMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER	141
48. ÖĞRENCİLERİN OKULDA MESLEK DERSLERİNDE ÖĞREN- DİKLERİ BİLGİLERİ İŞYERİNDE UYGULAMAMA NEDENLERİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	142
49. ÖĞRENCİLERİN EKSİK UYGULAMALARI TAMAMLAMASINA GEREK OLUP OLMADIĞI KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	144
50. İŞYERİNDE YAPILAMAYAN ÇALIŞMALARIN TAMAMLANABİLECEĞİ YER HAKKINDA USTA ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	145
51. ÇEM'DEKİ EĞİTİM SÜRESİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	146
52. ÇIRAKLIK EĞİTİM SİSTEMİ İLE GELENEKSEL YÖNTEMLE YETİŞEN ÇIRAĞIN İŞ VERİMİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI KONUSUNDA USTA VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	147
53. ÇEM'DEKİ DERS SAATLERİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	148
54. OKULDAKİ DERSLER HAKKINDA ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARI	149
55. OKULDAKİ DERS PROGRAMLARINDA SOSYAL ETKİNLİKLERE YER VERİLMESİ KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	150
56. PROGRAMLARDA YER VERİLMESİ İSTENİLEN SOSYAL ETKİNLİKLER ...	151
57. ÖĞRENCİLERİN DERSLERDEN ALDIKLARI NOTLARIN SINIF GEÇMELERİNİ ETKİLEMESİNİN DERSLERE OLAN İLGİLERİNE ETKİSİ KONUSUNDA GÖRÜŞLER	152
58. ÖĞRENCİLERİN DERSLERDEN ALDIKLARI NOTLARIN SINIF GEÇMELERİNİ ETKİLEMESİ GEREKTİĞİ GÖRÜŞÜ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	153
59. ÇIRAKLIK SÜRESİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	155

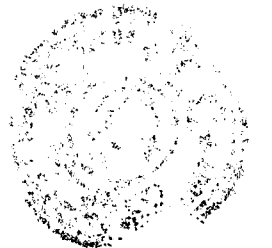
60. KANUNLA ÖĞRENCİLERE TANINAN HAKLAR KONUSUNDA USTA ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	156
61. ÖĞRENCİLERİN GELECEĞE YÖNELİK DÜŞÜNCELERİ	157
62. ADAY ÇIRAK ve ÇIRAKLIK DÖNEMİNDE SİGORTA PRİMLERİNİN DEVLET TARAFINDAN ÖDENMESİNİN USTALARIN ÇIRAKLARINI ÇEM'E GÖNDERME GÖRÜŞLERİNE ETKİSİ	158
63. KALFALIK DÖNEMİ SİGORTA PRİMLERİNİN DEVLET TARAFINDAN ÖDENMEMESİNİN USTALARIN ÇIRAKLARINI EĞİTİME GÖNDERME GÖRÜŞLERİNE ETKİSİ	159
64. KALFALIK DÖNEMİ PRİMLERİNİN DEVLET TARAFINDAN ÖDENMEMESİNİN USTALARIN GÖRÜŞLERİNİ NASIL ETKİLEDİĞİ KONUSUNDA USTA VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	160
65. KALFALIK DÖNEMİ PRİMLERİNİN ÖDEME ŞEKLİ KONUSUNDA USTA ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	161
66. KALFALIK DÖNEMİNDE BİR YIL AYNI İŞYERİNDE ÇALIŞMA ZORUNLULUĞU KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	162
67. USTALARIN USTALIK BELGESİNE SAHİP OLMA DURUMLARI	163
68. USTALIK BELGESİNİN ALINDIĞI YER	164
69. USTALIK BELGESİ OLMADAN İŞYERİ AÇILAMAMASI HÜKMÜ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	164
70. USTA ÖĞRETİCİLİK BELGESİ OLMA DURUMU	165
71. USTA ÖĞRETİCİLİK KURSLARININ YETERLİLİĞİ	166
72. USTA ÖĞRETİCİLERİN YETERLİLİĞİ KONUSUNDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	167
73. USTA ÖĞRETİCİLERİN YETERSİZLİKLERİNİN NEDENLERİ HAKKINDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	168
74. FIRAT ÜNİVERSİTESİ TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTESİ TARAFINDAN DÜZENLENECEK EĞİTİCİ USTA KURSUNA KATILMA KONUSUNDA USTALARIN GÖRÜŞLERİ	169
75. USTALARIN KURSA KATILMAK İSTEMEMELERİNİN NEDENİ	169
76. İŞYERİ DENETİMLERİ HAKKINDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	171
77. İŞYERİ DENETİMLERİNİ KİMLERİN YAPMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	172

78. ÖĞRENCİLERİN ÇEM'E GİTME NEDENLERİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	173
79. ÖĞRENCİLERİN ÇEM'E GİTMELERİ KONUSUNDA USTALARIN DÜŞÜNCELERİ İLE İLGİLİ GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	175
80. USTA VE KALFALARIN İŞYERLERİNDE ÇIRAKLARA DAVRANIŞLARI KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	176
81. ÖĞRENCİLERİN USTALARINA KARŞI DAVRANIŞLARINDA GÖZLENEN DEĞİŞMELER	178
82. KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLİK GÖREVİNİ ALMA ŞEKLİ	179
83. KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLERİN HAFTALIK GÖREV SÜRELERİ	180
84. KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLERİN SORUMLU OLDUKLARI İŞYERİ SAYILARI	180
85. KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLERİN İŞYERLERİNE GİTME SIKLIKLARI HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	181
86. KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLERİN İŞYERİ KONTROLLERİNDE İLGİLENDİKLERİ KONULAR HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ	182
87. KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLİK EĞİTİMİNE GEREK OLUP OLMADIĞI KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLER	183
88. KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLİK EĞİTİMİNE İHTİYAÇ OLDUĞUNU BELİRTEN ÖĞRETMENLERİN BU EĞİTİMİN NASIL YAPILMASI GEREKTİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	184
89. ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN GELECEĞİ HAKKINDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ	185

ŞEKİLLER

1. ÇIRAKLIK EĞİTİM SİSTEMİ..... 78
2. ÇIRAKLIK ve MESLEK EĞİTİMİ GEREĞİNCE
GELİŞEN MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ 79

BÖLÜM I

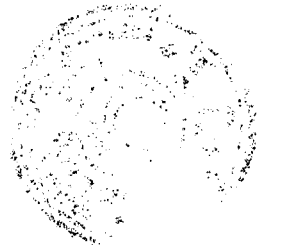
GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamı boyunca meslek edinme ihtiyacı duymuş ve bir meslek sahibi olabilmek için çeşitli sistemler içinde yer almıştır. Bu sistemler içinde başlangıçta organize olmayan, ancak zamanla belirli bir sistem bütünlüğü içinde yer alan bir meslek eğitimi süreci yaşanmıştır.

Mesleki eğitimin geçmişı insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, uzun zaman bir eğitim olarak kabul edilmemiş ve gereken önem verilmemiştir. İş ve meslek çoğunlukla fakir ve güçsüzlerin bir uğraşı alanı olarak görülmüştür.

Eğitim kavramları ve üretim sistemlerindeki değişmeler mesleki eğitime bakış açısını da olumlu yönde etkilemiş ve mesleki eğitimin eğitsel değeri kabul edilmiştir. Zamanla gelişen toplum gereksinimleri, üretim süreçleri, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler mesleki eğitimde yeni sistemleri de beraberinde getirmiştir (Alkan, Doğan ve Sezgin 1988, s. 30).

Ülkeler arasında giderek hızlanan gelişmişlik yarışında mesleki eğitimin yeri ve önemi artık herkes tarafından kabul edilmektedir. Mesleki eğitiminin önemini artıran en önemli unsurların başında bilimsel teknolojik gelişmeler yer almaktadır. Günümüzde insanları ve dolayısıyla ülkeleri birbirinden ayıran önemli faktörlerden biri de bilim ve teknolojiden yararlanma miktarlarıdır. Bu oran ülkelerin hayat standartlarını da ortaya koymaktadır (Salam, 1990, ss. 14 - 15).

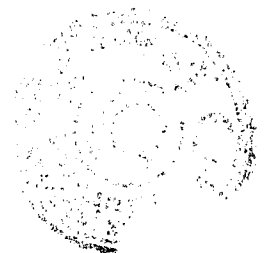

Yapılan bazı araştırmalar ülke kalkınmasında insangücü eğitiminin etkisinin önemli yeri olduğunu ortaya koymaktadır. Denison'un Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) 1929-1957 yılları arasında yaptığı araştırmalara göre eğitimdeki artışlar işgücü kalitesini yüzde 29.6. yılda ortalama yüzde 0.93 artırmıştır. Bu aynı zamanda milli geliri de yılda yüzde 0.68 artırmıştır. Bu verilere dayanarak Denison'a göre yıllık ortalama 2.93'lk gelişme hızının yüzde 23' ve kişi başına düşen gelir artışının en az yüzde 42'si insangücüne yapılan eğitimden kaynaklanmıştır (Serin, 1979, s. 70). Görüldüğü gibi insangücünün niteliğini geliştirmek için yapılan eğitim yatırımı ülke kalkınmasını önemli ölçüde etkilemektedir.

Her ülkede olduğu gibi ülkemizde de nitelikli insangücü yetiştirmek için farklı amaca yönelik, değişik eğitim yaklaşımları benimsenmiştir. Mesleki eğitim sistemi içinde değerlendirdiğimiz ıracılık eğitimi bunlardan biri olup araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Problem

Mesleki eğitim, bireye iş hayatında geçerliliği olan bir meslek için gerekli olan bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandırma ve onun yeteneklerini, yaptığı işi bir araç olarak kullanarak geliştirme sürecidir (Sezgin, 1987, s. 24). Bireyin yaşamını sürdürebilmesi, toplumsal iş bölümüne katılması, sosyal yaşamda yerini alabilmesi, aşağılık duygusundan kurtulması vb. nedenlerden dolayı bir iş sahibi olması gereklidir.

Bireyin topluma karşı olan sorumluluklarının başında üretime katılmak gelmektedir. Mesleki ve teknik eğitime olan toplumsal gereksinim bireyin toplumsal etkinliklere katılmasının doğal bir sonucudur. Bununla birlikte genç nüfusun sorunlarının artması da mesleki eğitimin önemini daha da arttırmaktadır. Yapılan araştırmalar gençlerin giderek artan sorunlarının, okul ile çalışma dünyasını uyumlu şekilde birleştiren mesleki ve teknik eğitimle çözümlenebileceğini göstermiştir (Külahçı, 1983, s. 196).

Kalkınmanın temel unsurunun nitelikli insangücü yetiştirmekten geçtiğinin farkında olan toplumlar bu yönde mesleki eğitim yapmak gerektiğinin bilincinde olarak farklı mesleki eğitim yaklaşımları benimsemişlerdir. Bunlar genel olarak örgün mesleki eğitim sistemi ve geleneksel çıraklık eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi olarak özetlenebilir.

Ülkemizde Cumhuriyetten önce, Türklerin Anadolu'ya gelmesi ile başlayan Ahilik sistemi, bunu izleyen Gedik ve Lonca sistemi ile geleneksel çıraklık eğitim sistemi içinde meslek elemanı yetiştirilmeye çalışılmıştır. Endüstri Devriminin Avrupa mesleki eğitim sisteminde meydana getirdiği değişimlerin ülkemize yansımaları bu sistemlerin çöküşünü hazırlamıştır. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ülkede nitelikli insangücünden söz etmek mümkün olmamıştır.

Cumhuriyetin kurulduğu dönemde ülkedeki emek ve sermayenin ancak yüzde 15'inin Türklerin elinde olduğu görülmektedir (Şahinkesen, 1985, s. 54). Bu nedenle ülkenin önemli ölçüde nitelikli insangücüne ihtiyacı olduğu gözlenmiş ve başlangıçta okul ağırlıklı bir mesleki eğitim sistemi benimsenmiştir.

Ancak örgün eğitim sistemi ile gerekli insangücü yetiştirmede istenilen düzeye ulaşamamıştır (Sezgin, 1974, s. 6). Ülkemiz nüfusunun işgücü potansiyelinin eğitim durumu TABLO: 1 dedir.

TABLO: 1 İŞGÜCÜNÜN ÖĞRENİM DURUMU (1989)

Öğrenim Durumu	12 ve Yukarı Yaş Nüfusu	İşgücüne Katılan	İşgücüne Katılma Oranı %
Okur yazar olmayan	7.967.988	3.496.800	43,88
Okur yazar (okul bitirmemiş)	3.601.055	1.853.686	51,47
İlkokul mezunu	18.841.203	11.424.645	60,63
Ortaokul mezunu	2.910.075	1.321.310	45,40
Ortaokul dengi meslek okulu	234.108	90.775	38,77
Lise	1.986.129	1.249.450	62,90
Lise dengi meslek okulu	898.238	638.690	71,10
Yüksekokul ve fakülte	1.185.969	1.040.446	87,72
TOPLAM	37.624.765	21.115.802	56,12

DİE 1990_b, s. 88' den yararlanılarak düzenlenmiştir.

Görüldüğü gibi ekonomik yönden çalışma yaşı olan 12 ve daha yukarı yaş grubu içerisinde okur-yazar olmayan, okur-yazar (okul bitirmemiş) ve ilkokul mezunu olanların işgücüne katılan nüfusu 16.775.131 dir. Bu miktar toplam işgücüne katılan oranın yüzde 79,44'ü dür. Buna göre gerekli insangücünün okul sistemi içinde yetiştirilmesinin yeterince gerçekleştirilemediği gözlenmektedir. Temel eğitimin sekiz yıl olmayışı da bunun nedenlerinden biridir.

Öte yandan ülkemizde ilköğretimden sonra eğitimden ayrılan nüfusun oranı ilkokulu bitirenlerin yüzde 42'si, lise ve dengi okulları bitirenlerin yüzde 72,6'sı yüksek öğretime gidememektedir. (Akyol, 1990, s. 2). Bu nüfusun iksaden faal nüfusa katılması özellikle

ilkokuldan sonra ayrılanlar ve genel eğitimden sonra yüksek öğretime gidemeyenler açısından mesleki eğitimin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Belirli bir mesleki eğitimden geçmeden vasıfsız olarak işgücü piyasasına atılmak isteyen nüfus, dolayısıyla işsizliği de körüklemektedir. Mart 1988'de İş ve İşçi Bulma Kurumu kayıtlarına göre 1.155.000 işsiz nüfusun yüzde 56'sını 15-24 yaş gurubundaki genç kesim oluşturmaktadır (Aykut, 1988, s. 36). Bu nüfusun işsiz kalmasının temel nedenlerinden biri, iş piyasasının gerektirdiği nitelikleri taşıyamamalarıdır.

Kalkınmanın temel unsuru nitelikli insangücü yetiştirmektir. Ancak burada ortaya çıkan diğer bir faktör bu insangücünün verimliliğidir. Endüstrinin ihtiyacı olan nitelikli elemanların mesleki bilgi ve becerileri işgücünün verimliliğinin bir göstergesidir. Daha önce söz edildiği gibi özellikle ilkokuldan sonra eğitimden ayrılan nüfusun vasıfsız olarak iş piyasasına girmesi üretimde verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir. TİSK tarafından 1989 yılında yapılan "Çalışma İstatistikleri ve İşgücü Maliyeti Araştırması"na göre sanayi sektöründe çalışan işçilerin yüzde 60.7'si ilkokul mezunu yüzde 1.9'u okur-yazar, yüzde 0.3'ü hiç okuma yazma bilmeyen olmak üzere, toplam yüzde 62.9'unun eğitim düzeyi oldukça düşüktür (TİSK, 1991, s. 15). Bu durumda işgücünün verimliliğini arttırabilmek için bu elemanların iş içerisinde eğitilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

İşgücünün verimli olup olmadığının bir ölçüsü de iş kazaları olarak gösterilmektedir. Yapılan bir araştırma işgücünün eğitiminin verimi arttırmasının yanında iş kazalarını da azalttığını ortaya

koymuştur. Örnek olarak tezgah üretimi yapılan bir işyerinde eğitime tabii tutulan işçilerden sekiz yıl eğitim görenin verimi beş yıl eğitim görene oranla yüzde 35 daha fazladır. Makinelerde hasar yapma açısından ise yedi yıldan fazla eğitim görmemiş işçiler yüzde 70 daha fazla hasara yol açmaktadır (Önertoy, 1973, s. 87).

İnsangücünün verimliliğini arttırmak, işsizliği önlemek, bireyleri mesleki yaşama hazırlamak açısından farklı mesleki eğitim yaklaşımları uygulanabilmektedir. Bunlar örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri içinde değişik şekillerde yer alabilmektedir. Bunlardan biri de araştırmanın konusunu oluşturan çıraklık eğitimidir. Bu konuda ülkemizdeki gelişimi şöyle özetlemek mümkündür.

Batı Avrupa'da başlayan Endüstri Devrimini izleyemeyen Osmanlı toplumu küçük üretim birimlerinden oluşan endüstriye yönelik insangücü yetiştirmede çıraklık sistemini değişiklik yapmadan uzun süre kullanmıştır. Türklerin Anadolu'ya gelişleriyle Ahilik örgütü içinde gelişen çıraklık eğitimi zamanla Gedik ve Loncalarla Tanzimata kadar etkisini sürdürmüştü. bundan sonra ise küçük çaplı bir takım değişiklikler yapılmıştır.

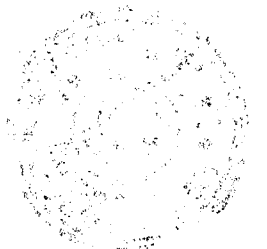
Günümüzde çıraklık eğitimi işbirliği modeli denilen, meslek standartları ve belgelerin devlet-işveren-işçi kuruluşları tarafından birlikte düzenlendiği ve meslek eğitiminin hükümet ile özel işletmelerin işbirliği ile uygulandığı çırak-kalfa-ustalık düzeni içinde yürütülmektedir. Bu sistemde pratik çalışmalar iş yerinde, teorik eğitim ise kısmi zamanlı (part-time) meslek okulunda yürütülmektedir. Bu sisteme aynı zamanda ikili (dual) sistem de denilmektedir. Kamu maliyeti açısından en ucuz olan bu sistem ülkemiz meslek eğitimi için oldukça önemlidir. Ülkemiz 12-17 yaş

gençliğinin yaklaşık yüzde 53'ü okul sistemi dışında bulunmaktadır (Baloğlu, 1990. s. 152).

Cumhuriyet döneminde uzun zaman okul ağırlıklı meslek eğitimi sisteminin benimsenmesi sonucu ıraklık eğitimi ile ilk ciddi düzenleme 20 Haziran 1977'de çıkarılan 2089 sayılı "ırak Kalfa ve Ustalık Kanunu" ile yapılmıştır. Bu uygulama ile çırakların haftada bir gün okula teorik eğitim için gelmeleri, pratik eğitimlerini de işyerinde yapmaları öngörülmüştür. Ancak uygulamadan istenilen sonuç alınamamış. 1985 yılı verilerine göre yaklaşık 39 ilde 40 meslek dalında yaklaşık 13.000 kişi ıraklık eğitimi kapsamına alınabilmiş. yaklaşık bir milyon dolayında çırak uygulama dışında kalmıştır (MEB, 1990, s. 226).

Çıraklık ve meslek eğitiminde günün ihtiyaçlarına cevap verebilecek ağdaş bir sistem kurma çalışmaları sonucu 5 Haziran 1986 tarihinde 3308 sayılı "ıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" yrrlēe konulmuştur. Kanunda meslek eğitimi üç boyutta ele alınmıştır. Bunlar işletmelerde meslek eğitimi, meslek kursları ve ıraklık eğitimidir. Kanunun uygulanmaya başlanmasından günümüze kadar araştırma konusunu oluşturan ıraklık eğitiminde elde edilen sonuçlar ve karşılaşılan sorunlar şöyle özetlenebilir :

1990 yılı sonuna kadar toplam 180.056 çırak uygulamaya dahil edilebilmiştir. Ancak 1989 yılı itibariyle sayıları iki milyon tahmin edilen çırak uygulama kapsamına alınamamıştır (MEB, 1991, s. 47).

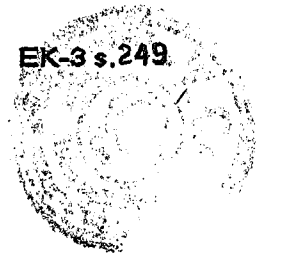

Ülke genelinde 1990 yılı itibariyle 64 ilde 60 meslek dalında çıraklık eğitimi uygulanmaktadır.⁽¹⁾ Ancak, iller düzeyinde uygulama kapsamına alınan meslek alanlarında yetersizlikler gözlenmektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında çıraklık eğitim merkezlerinin yeterli donanıma (personel, araç, gereç, vb.) sahip olmamaları gelmektedir. Meslek alanının kapsama alınamayışı eğitime devam eden çırak sayısını da olumsuz yönde etkilemektedir. İllerde hangi meslek alanında çıraklık eğitimi uygulanacağı Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmektedir. MEB'nin uygulanmaya alınacak meslek alanlarını belirlemede personel, araç, gereç, bina vb. etkenleri de gözönüne almasından dolayı, uygulama kapsamını yeterince geniş tutamadığı gözlenmektedir.

Çıraklık eğitimi konusunda iş yeri sahiplerinin çoğunlukla duyarlı davranmadıkları görülmektedir. Bunun da en önemli nedenlerinden biri, kalfalık döneminde sigorta primlerinin yine işveren tarafından ödeniyor olmasıdır. Çıraklık döneminde primlerin devlet tarafından ödenip, kalfalık döneminde işverene bırakılması, işverenin çırağını eğitime gönderme konusunda çekimser davranmasına neden olmaktadır.

Kanununun 30. maddesinde çıraklık eğitimi kapsamına alınan meslek alanında ustalık belgesi olmayanların işyeri açması yasaklanmış olmasına rağmen, buna tam olarak uyulmadığı söylenebilir. Bu nedenle işyeri sahipleri kendileri için ustalık belgesi almanın yasal bir zorunluluk olduğu bilincinde değillerdir.

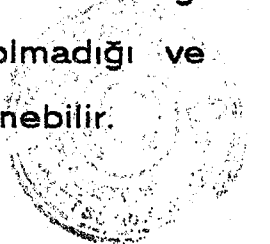
(1) Geniş bilgi için bkz. "Çıraklık Eğitimi Kapsamındaki Meslek Alanları" EK-3 s.249

Çıraklık eğitimi süresince çıraklar haftada bir gün işletmelerden okula gelmekte ve 8-10 saat arasında Meslek Bilgisi Meslek Resim, Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri görmektedirler. Görüldüğü gibi programlarda sosyal etkinliklere yer verilmemektedir. Okulun görevi eğitim-öğretim yanında bireye sosyal kişilik kazandırmaktır. Programlarda gezi, müzik, resim, vb. etkinlikleri içeren uygulamalara yer verilmemesi, çırakların sosyal yönden gelişmelerini ve yeteneklerinin ortaya çıkarılmasını engellemektedir.

Çıraklık eğitimi sırasında teorik ve pratik uygulamaların değerlendirilmesinde de bazı sorunlar vardır. Öğrencilerin eğitimleri süresince teorik derslerden aldıkları notların sınıf geçip kalmaları açısından etkili olmamasının öğrencilerin derslere olan ilgisini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Öte yandan yapılan kalfalık ve ustalık sınavlarında becerinin ölçülmesi açısından önemli sorunlar vardır. Ülkemizde meslek kademelerine göre sahip olunması gereken bilgi, beceri ve davranışların belirlenmemiş olması, kısacası yeterlilikleri ölçme kriterlerinin olmaması yapılan sınavların niteliğini tartışılır hale getirmektedir.

Aday çırak ve çırakların işyerlerindeki pratik eğitimleri usta öğreticilerin denetimi ile gerçekleştirilmektedir. Bu elemanlar çeşitli ünitelerin yer aldığı 40 saatlik "Usta Öğretici Kursları" ile yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Gerek kurs süresince işlenen konuların kapsamı gerekse işyerindeki uygulamaların niteliği açısından düzenlenen kursların yeterince verimli olmadığı ve istenilen niteliklerde usta öğretici yetiştirilemediği söylenebilir.

Aday çırak ve çırakların işyerindeki pratik çalışmaları çıraklık eğitim merkezi (ÇEM) müdürleri tarafından atanan koordinatör öğretmenler denetlemektedir. İşyeri-okul ilişkilerini sağlayan işyerindeki eğitimin niteliğini denetleyen ve okul-işyeri işbirliğine dayalı mesleki eğitim sisteminin en önemli unsurlarından olan koordinatör öğretmenlerin belirli bir eğitim sürecinden geçmeden bu görevi sürdürmeleri sırasında bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlardan bazıları öğretmenlerin konu ile ilgili yeterli bilgi birikimine sahip olmamaları, koordinatör öğretmenlik için gerekli özellikleri taşımamaları, işyerlerinde yeterli denetimi yapmamaları vb. olarak özetlenebilir.

Bunların yanında belirlenen başlıca sorunlar şunlardır :

1. Çıraklık eğitimine kırsal kesimden katılanların beslenme ve barınma güçlükleri vardır.
2. Eğitim sonucu kazanılan statüler konusunda belirsizlikler vardır.
3. Fon kaynaklarının kullanılmasında aksaklıklar görülmektedir.
4. Meslek seçiminde danışmanlık ve rehberlik yapılmamaktadır.
5. Tanıtım çalışmaları yetersizdir.
6. ÇEM'lerde öğretmen, usta öğretici ve donanımda yetersizlikler vardır.
7. Okul-aile-işletme işbirliği yetersizdir (MEB,1990_C, s. 144).

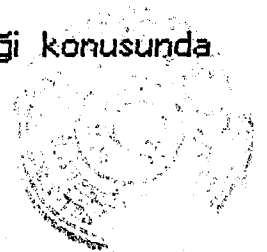
Kalkınmakta olan ülkemizin 2000'li yıllarda gelişmiş batı toplumları arasında yerini alabilmesinde mesleki eğitimin ayrı bir önemi vardır. Bu açıdan mesleki eğitim içinde nitelikli ara insangücü yetiştirmede önemli bir yer tutan çıraklık eğitiminin öncelikle araştırma kapsamındaki Elazığ ve Malatya'daki sorunlarını belirleyip, ulusal düzeydeki sorunları da dikkate alarak çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Amaç

Araştırmanın amacı, 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" kapsamında yer alan çıraklık eğitiminin öncelikle Elazığ ve Malatya'daki sorunlarını belirleyip, ulusal düzeydeki sorunları da dikkate alarak çözüm önerileri geliştirmektir. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Çıraklık eğitimine katılan öğrenci (çırak) ailelerinin sosyo-ekonomik durumları nasıldır?
2. 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile getirilen yeni çıraklık eğitimi sistemi sonucu yapılan uygulamalar (öğrencilere sağlanan haklar, eğitim çalışmaları, işyeri uygulamaları yasal esaslar vb.) konusunda ilgili tarafların görüşleri nelerdir?
 - a. ÇEM'de görevli yönetici ve öğretmen olan teknik öğretmenler,
 - b. Çıraklık eğitimine devam eden öğrenciler,
 - c. Bu öğrencilerin işyerindeki ustaları.
3. Çıraklık eğitimine katılan öğrencilerin işyerlerindeki mesleki beceri ve davranışlarında yapılan eğitimin sonucu olarak bir değişiklik gözlenmekte midir?
4. Kanunun uygulaması ile ilgili işyerindeki ustaların görüşleri (yaklaşımları) nelerdir?
 - a. Sigorta primleri,
 - b. Ustalık belgesi ve işyeri açabilme,
 - c. Çıraklık eğitim programlarında sosyal etkinliklere yer verilmesi,
5. Çıraklık eğitimi süresince yapılan teorik eğitimin ve becerinin ölçülmesi amacını güden kalfalık ve ustalık sınavlarının değerlendirilmesi konusundaki uygulamalar eğitimin kalitesini nasıl etkilemektedir?
6. Usta öğreticilik kursları ve yapılan eğitimin yeterliliği konusunda öğretmen ve ustaların görüşleri nelerdir?

7. Koordinatör öğretmenlerin seçimi, işyerlerini denetlemelerindeki işlevleri, denetleme süreleri ve yetiştirilmeleri konularında ilgili tarafların görüşleri nelerdir?
- ÇEM'de görevli yönetici ve öğretmen olan teknik öğretmenler,
 - Çıraklık eğitimine devam eden öğrenciler,
 - Bu öğrencilerin işyerindeki ustaları.

Önem

Mesleki eğitim, bireye çeşitli düzeylerde bilgi ve beceri kazandırma sürecidir. Bilim ve teknolojideki gelişmeler her geçen gün yeni iş alanlarını ortaya çıkarmakta ve daha nitelikli insan gücüne gereksinim duyulmaktadır. Gerekli nitelikte insangücünün yetiştirilmesi ise bilimsel esaslara dayanan bir mesleki eğitim ile mümkündür.

Artık günümüzde ülkelerin gelişmişlik düzeyine bakılırken sahip oldukları askeri güç değil, insangücünün gelişmişlik düzeyi dikkate alınmaktadır. Kalkınmakta olan ülkemizin çağdaş batı toplumları arasında yerini alabilmesi için, insangücü kaynağını bilimsel esaslara dayanan bir mesleki eğitim sistemi ile yetiştirmesi gereklidir.

Nitelikli ara insangücü olan usta düzeyinde teknik eleman yetiştirmede değişik mesleki eğitim modelleri uygulanmaktadır. Bunlar, hükümetin rolünün en alt düzeyde olduğu, mesleki ve teknik eğitimin işletmeler ve özel eğitim kurumlarının işbirliği ile yürütüldüğü **piyasa modeli**, okul ağırlıklı olan hükümet tarafından ya da hükümetin desteği ile yerel kamu yönetimlerinin gerçekleştirdiği **okul (bürokratik) model** ve ikili (dual sistem) de denilen, işyeri ile okulun işbirliği içinde yürütülen **işbirliği**

modelidir (Baloğlu, 1990, ss. 147-152). Ülkeler içinde buldukları sosyo-ekonomik duruma göre bu modelleri farklı şekillerde uygulamaktadırlar. Ülkemizde uzun zaman okul ağırlıklı model kullanılmıştır. Bu uygulamanın ÷lke kaynakları dikkate alındığında pahalı bir yatırım olduğu bir gerçektir. Ayrıca örgün eğitim kurumlarında yetiştirilen ara insangücünün istihdamı da işsizlik sorunu yüzünden farklı bir boyut kazanmaktadır. Bu aşamada okul ile işyerinin işbirliğine dayanan işbirliği modeli veya çıraklık eğitimi daha büyük önem kazanmaktadır.

Öte yandan 2000'li yıllarda bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum açısından küçük ve ortaboy işletmeler büyük önem taşımaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmeler tarım, turizm, madencilik, ulaştırma, taşımacılık sektörleri yanında imalât işyerlerini de kapsadığından sanayi sektöründe de etkin bir yer almakta, böylelikle ekonomik ve sosyal yaşamımızda önemli bir yer tutmaktadır (KOSGEB, 1991, s. 7). Bu tür işletmelerden imalât sektöründe çalışan çırak, kalfa, usta gibi nitelikli insangücünün bu değişime uyum sağlayabilecek niteliklerde yetiştirilmesi ÷lkemiz endüstrisinin gelişmesi açısından gereklidir.

Bu araştırma, çıraklık eğitiminin sorunlarının belirlenmesi, çözüm önerilerinin geliştirilip, daha verimli, sistemli ve organize bir çıraklık eğitimi yapılmasına yardımcı olması açısından önemlidir.

Sayıtlılar

Araştırma aşağıdaki sayıtlılara bağlı olarak yürüt÷lmüştür.

1. Çıraklık eğitimi programlarının daha etkin ve verimli uygulanmasında, ÇEM ile işyeri ilişkilerinin geliştirilmesinde en önemli görev ve sorumluluk koordinatör öğretmenlere düşmektedir.

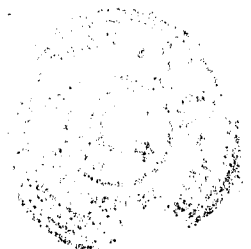

2. Çıraklık eğitiminde yer alan farklı meslek alanlarının farklı sorunları olmakla birlikte, yapılan eğitim uygulamalarında ve 3308 sayılı Kanunun öngördüğü çalışmaların yapılması sırasında belirlenen sorunlar tüm meslek alanlarına genellenebilir.
3. Elazığ ve Malatya'da yapılan araştırma sonucu elde edilen veriler, bazı yönleriyle ülke düzeyindeki çıraklık eğitiminin sorunları ile ilişkilidir.
4. Çıraklık eğitiminin başarısı kamu kurum ve kuruluşlarının yanında konu ile ilgili devlet dışı organların da görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri ile mümkündür.

Sınırlılıklar

Araştırma aşağıdaki esaslarla sınırlandırılmıştır.

1. Araştırma genel özellikleri ile çırak-kalfa-ustalık düzeni içinde uygulanan ve nitelikli ara insangücü denilen kalfa ve usta düzeyinde eleman yetiştirmeyi amaçlayan çıraklık eğitimi ile sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamında yapılan bu çalışma Elazığ ve Malatya illerinde 1991-1992 öğretim yılında yapılan çıraklık eğitimi çalışmaları ile sınırlıdır.
3. Elazığ ve Malatya'daki çıraklık eğitimi çalışmalarının sorunlarını belirlemek amacıyla anketlerin uygulandığı Çıraklık Eğitim Merkezlerinde görevli meslek öğretmeni olan yönetici ve öğretmenler, eğitime devam eden son sınıf öğrencileri ve bu öğrencilerin işyerindeki, ustaları ile sınırlıdır.
4. Araştırmanın kuramsal çerçevesi Cumhuriyet öncesi ve sonrası çıraklık eğitimi çalışmaları, konu ile ilgili kanun ve yönetmeliklerdeki çıraklık eğitimi ile ilgili bilgiler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Araştırmada sözü edilen bazı terimlerin tanımları verilmiştir. Bu terimler çıraklık eğitimi, koordinatör öğretmen, aday çırak, çırak, kalfa, usta, usta öğretici terimleri olup araştırmada tanımlarında belirtildiği anlamda kullanılmıştır.

Çıraklık eğitimi: Amacı kalfa ve usta düzeyinde nitelikli eleman yetiştirmek olan, ilkokuldan sonra 12-13 yaşlarında olanların aday çırak olmalarıyla başlayan ve çeşitli kademelerden geçerek (kalfa, usta) usta öğreticilik eğitimine kadar süren, okul ile işyerinin işbirliği ile yürütülen eğitim sistemidir.

Koordinatör öğretmen: Çıraklık eğitim merkezinde görevli, merkez ile işyerleri arasındaki işbirliğini sağlayan, düzenleyen, yönlendiren ve ilgili merkezin müdürü tarafından bu görev için seçilmiş olan öğretmendir.

***Aday çırak:** Çıraklığa başlama yaşını doldurmamış 12-13 yaşlarında, ilkokul mezunu olan ve çıraklık döneminden önce kendisine işyeri ortamı tanıtılan, sanat ve mesleğinin ön bilgileri kendisine verilen kişidir.

***Çırak:** Çıraklık sözleşmesi esaslarına göre işe başlayan 13 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış ve bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştiren kişidir. Çırak bir öğrencidir.

***Kalfa:** Bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bu meslekle ilgili iş ve işlemleri ustasının gözetimi altında kabul edilebilir standartlarda yapabilen kişidir.

***Usta:** Bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bunları mal ve hizmet üretiminde iş hayatı boyunca kabul edilebilecek standartlarda uygulayabilen, planlayabilen üretim sırasında karşılaşılabilecek problemleri çözümlayebilen, düşüncelerini yazılı, sözlü ve resim ile açıklayabilen, üretim ile ilgili pratik hesaplamaları yapabilen kişidir.

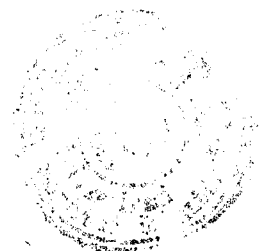
***Usta öğretici:** Ustalık yeterliğini kazanmış, aday çırak, çırak, kalfa ve meslek lisesi öğrencilerinin işyerindeki eğitiminden sorumlu, meslek eğitimi tekniklerini bilen ve uygulayan kişidir
*(Resmi Gazete, 19 Haziran 1986, s. 17).

Kısaltmalar

Öğrenci: Kanun uyarınca (3308 S.K.) ÇEM'de teorik eğitim gören çıraklar.

Öğretmen: ÇEM'de görev yapan, meslek derslerine giren yönetici, öğretmen ve usta öğreticiler.

ÇEM: Çıraklık Eğitim Merkezi.

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veriler ve toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanması alt bölümlerine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırma tarama modelindedir. Veriler ilgili kaynaklardan ve anket yöntemi ile deneklerden toplanmıştır. Verilere göre çıraklık eğitimi, var olan ve olması gereken durumu ile betimlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Elazığ ve Malatya'da 3308 sayılı Kanun kapsamında yapılan çıraklık eğitimi uygulamalarıdır. Planlama aşamasında Bingöl'de evrene dahil edilmiş olmasına rağmen, ilde uygulamanın henüz yeni başlamış olması ve konu ile ilgili kişilerin sağlıklı veri elde etmenin güç olacağı yolundaki düşüncelerinden dolayı daha sonra çıkarılmıştır. Araştırma iki ildeki üç evren grup üzerinde yürütülmüştür. Bu gruplar çıraklık eğitim merkezlerindeki eğitici personel (meslek dersleri öğretmeni olan yönetici, öğretmen ve usta öğreticiler), ÇEM'ne devam eden 3. veya 4. sınıf öğrencileri ve bu öğrencilerin işyerindeki ustalarıdır.

Araştırmanın örnekleme ise bu üç gruptan şu esaslara göre oluşturulmuştur. Her iki ilin ÇEM'de görev yapan eğitici personelin tamamını oluşturan 32 "meslek öğretmeni", eğitime katılan 3. veya 4. sınıf öğrencisi olan toplam 307 çırak "çırak öğrenci" ve bu öğrencilerin işyerindeki ustaları olan 213 "usta" oluşturmaktadır. Her

üç grupta da belirlenen evrenin tamamı örneklem olarak seçilmiştir. Öğrencilerden sadece 3. veya 4. sınıf olanların (meslek alanlarının özelliklerine göre çıraklık eğitim süreleri 3-4 yıl olarak değişmektedir) evren ve örnekleme alınmasının nedeni bu öğrencilerin sistem içinde daha uzun kalmış olmalarından dolayı daha gerçekçi değerlendirme yapabilecekleri düşüncesine dayanmaktadır.

Veriler ve Toplanması

Veriler: eğitici personel, 3. veya 4. sınıf çırak öğrenciler ve öğrencilerin işyerindeki ustaları için hazırlanan üç tür anket ile toplanmıştır. Yaklaşık iki ay süreyle ilgili literatür taraması ve uzman görüşlerinin alınmasıyla hazırlanan anketler Elazığ Çıraklık Eğitim Merkezi'nde, 10 çırak öğrenci bunların ustaları ve üç öğretmen üzerinde denenmiştir. Ayrıca Elazığ ve Malatya ÇEM'de yetkililerle görüşmeler yapılmış ve anketlere son şekli verilmiştir (EK-2 Anket Örnekleri).

Seçilen örneklem miktarı kadar çoğaltılan anketlerin uygulanması için gerekli yerlerden izin alınmıştır (EK-1). Uygulama bizzat araştırmacı tarafından yürütülmüş ve önce Elazığ'da yapılmıştır. Öğrenci anketleri araştırmacı tarafından sınıfta dağıtılmış, müdahalesiz ve işyerlerine götürmeden doldurmaları istenmiştir. Ustalarının anketleri de öğrencilere verilmiş ve bir hafta sonra getirmeleri istenmiştir. Bu sırada aynı işyerinde çalışan çırak öğrencilerden sadece birine anket verilmesine dikkat edilmiştir. Öğretmen anketleri ise tek tek dağıtılmış ve bir süre sonra toplanmıştır.

Doldürülen anketler araştırmacı tarafından tek tek kontrol edilmiş ve veri işleme tablosuna geçirilmiştir. Anketlerden tamamen iptal edilen hiç olmamiş ancak bazı anketlerden, bazı sorular iptal edilmiştir. Bunun nedeni, deneklerin soruda birden fazla seçeneği işaretlemiş olmaları ve birbirine bağımlı sorulardaki hatalı cevaplamalar olmasıdır. Ancak bunların oranı oldukça dūřüktür. Deneklere verilen ve geri dōnen anket oranları TABLO: 2 de gōr÷lmektedir.

TABLO: 2 ÖRNEKLEM GRUPLARINA DAğITILAN ve GERİ DÖNEN ANKETLERİN ORANI

Denekler	Deneklere Dağıtılan Anket					Geri Dōnen Anket sayısı ve Toplam Denek sayısına Or.		
	Denek Sayısı Top.	(E + M)*	Sayı ve Oranı Top.	(E + M)	(%)	Top.	(E + M)	(%)
Mes Öğret.	32	(15+17)	27	(12+15)	84.37	27	(12+15)	84.37
Çırak Öğren.	307	(95+212)	284	(84+200)	92.50	264	(76+188)	85.99
Ustalar	213	(60+153)	196	(53+142)	92.01	156	(43+113)	73.2
Toplam	552		507		91.66* *	447		80.97* * *

* (E) Elazığ, (M) Malatya illerini ifade etmektedir.

** Toplam dağıtılan anket sayısının (507) toplam denek sayısına (552) oranıdır.

*** Geri dōnen toplam anket sayısının (447) toplam denek sayısına (552) oranıdır.

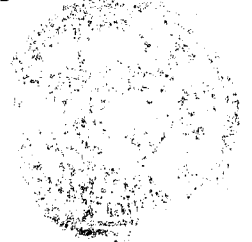
Toplam 32 meslek öğretmeninden 27'sine (%84.37) anket verilebilmiştir. Diğer öğretmenlerin askerde olmalarından dolayı anket uygulanamamıştır. Anket uygulanması gereken 307 öğrenciden 284'üne (%92.50) anket verilebilmiştir. Bunun nedeni anket dağıtımı sırasında geriye kalan öğrencilerin okulda bulunmayışlarıdır. Toplam 307 öğrencinin anket verilmesi gereken

213 ustası belirlenmiş, ancak okulda bulunmayan öğrencilerin ustaları için anket verilemediğinden 196 usta anketi (%92.01) öğrencilere verilmiştir. Bunun nedeni bazı işyerlerinde birden fazla çırak çalıştığı için sadece birine anket verilmesidir. Geri dönen anketlerin, toplam denek sayısına oranına göre öğretmenlerin yüzde 84.37'sinden, öğrencilerin yüzde 85.99'undan ve ustaların yüzde 73.23'ünden anketler geri dönmüştür. Anketlerin toplanması yine araştırmacı tarafından yapılmıştır. Usta anketlerinin dönüş miktarını artırmak için Elazığ ve Malatya Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birlikleri Başkanlıklarından yardım istenmiş ve geri dönüş miktarı yeterli görülmüştür. Toplam 552 denekten 507'sine anket verilmiş ve 447 anket geri alınmıştır. Geri dönüş oranı toplam denek sayısının (552) yüzde 80.97'si olmuştur.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Üç gruptan toplanarak veri tablosuna işlenen veriler Fırat Üniversitesi Bilgi İşlem Biriminde bulunan SPSS istatistik programında kullanılmak üzere bilgisayara girilmiştir. Çözümlemeler bu program yardımıyla yapılmaya çalışılmıştır. Grupların çeşitli özellikleri (yaş, cinsiyet, öğrenim durumu vb.) frekans dağılımı ve yüzdeler şeklinde özetlenerek yorumlanmıştır. Her üç grupta ortak olan soruların çözümlenmesinde görüşler arasında manidar farklılık olup olmadığını belirlemek için kay kare (χ^2) çözümlemesi yapılmış ve $\chi^2 = (fg-fb)^2 / fb$ formülü kullanılmıştır (Karasar, 1986, s. 255). Manidarlık düzeyi olarak 0.05 düzeyi seçilmiştir. Kay kare çözümlemesi genel olarak şu verilerin değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

1. Öğrencilere sağlanan çeşitli haklar (ücret, izin, sağlık vb.) ve bunların uygulanışı konusunda grup görüşlerinin karşılaştırılması.
2. Çıraklık eğitim merkezlerinde yapılan (program, dersler vb.) uygulamalar hakkında görüşlerin karşılaştırılması.
3. İşyerindeki uygulamalar (programın uygulanışı, öğrencilere davranışlar vb.) hakkında görüşler.
4. Kanunla getirilen çeşitli hükümler (sigorta primleri, işyeri açma, çıraklık süresi vb.) hakkında grupların görüşleri.

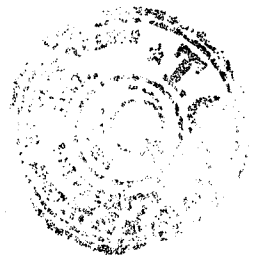
Kay kare çözümlenmesi sırasında beklenen frekansın (fb) 5'den düşük olduğu hallerde Yates düzeltme formülü.

$$xd^2 = \sum (|fg-fgl-0,5|)^2 / fb$$

kullanılmıştır. Serbestlik derecesini belirtmek için $sd=(s-1)(k-1)$ formülü ve görüş farklılığı belirlendiğinde farkın güçlülük derecesini belirtmek için konticensi katsayısı formülü $k=(X^2/(N+X^2))^{1/2}$ kullanılmıştır (Akhun, 1988, ss. 19-20). Çözümleme sırasında cevapsız bırakılan ve iptal edilen sorular değerlendirme dışı bırakılmış, örnekleme dahil edilmemiştir.

İlgili Araştırmalar

Ülkemizde çıraklık eğitimi ile ilgili olarak ulaşılabilen kaynaklar dikkate alınarak yapılan araştırmalar ve bunların içerikleri şöyle özetlenebilir. (Tablo : 3)

TABLO: 3 ÇIRAKLIK EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Araştırmayı Yapan	Araştırmanın Adı	Yapıldığı Dönem
Milli Prodüktivite Merkezi	Sanayide Çıraklık	1970
İlhan SEZGİN	Makine İmâlat Sanayinde Çıraklık Eğitimi	1974
Haydar TAYMAZ	Çıraklık Eğitimi Projesi	1979
Hüseyin TAMER	Elektronik Mesleğinde Çıraklık Programı	1979
Kemal ÖKE	Ankara' da Çırakların Çalışma Koşulları	1979
Meral UYSAL	Çıraklık Eğitimi	1982
Ali ŞAHİNKESEN	Çıraklık Eğitimi	1985
Melahat DEMİRALP	Çıraklık Eğitim Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Eğitim ve Öğretime İlişkin Beklenti ve Sorunları (Ankara İli)	1986
Nephan SARAN Taylan AKKAYAN	Çalışan Gençliğin İşbaşında Eğitimi Çıraklık, Kalfalık, Mesleğe Yönelme Sorunları	1986

Milli Prodüktivite Merkezi tarafından 1970 yılında yapılan "Sanayide Çıraklık" konulu araştırmanın amacı, yapılan çıraklık eğitimi konusunda işçi ve işveren sendikaları, çırak ve işverenlerin görüşlerini belirlemek ve konu ile ilgili bir değerlendirme yapmak olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini 50'den fazla işçi çalıştıran 50 işyeri, 35 işçi, 18 işveren sendikası ve 35 işletmede çalışan çıraklar oluşturmuştur. Uygulanan ankette bulgular çıraklık süresi, uygulanan programlar, sınavlar, ücretler vb. konularla ilgili görüşler alınmış ve iki boyutta öneride bulunulmuştur. Birinci öneri "Sanayide Eğitim Kanunu" adı altında geniş kapsamlı bir kanun çıkarılması, ikincisi ise sadece çıraklık ile ilgili bir "Çıraklık Kanunu" çıkarılması önerileridir.

İkinci araştırma SEZGİN tarafından 1974 yılında yapılan "Makine İmalat Sanayinde Çıraklık Eğitimi" konulu doktora tezi çalışmasıdır. Araştırmanın amacı, çıraklık eğitimi ihtiyacını belirlemek ve buna uygun bir çıraklık eğitimi modeli oluşturmaktır. Evren olarak sermayesi 500.000'den fazla olan 14 kamu ve 100 özel sektör işletmesi seçilmiştir. Örneklemeye ise 12 ildeki 114 işletme yöneticisi, 622 usta ve 622 çırak alınmıştır. Elde edilen verilere göre sonuçlar şöyle özetlenebilir. Makine imalat sanayinin becerili insan gücü sağlama açısından önemli sorunları vardır. Bunu ortadan kaldırmak için düzenli bir çıraklık eğitimine gerek vardır. Pahalı bir yatırım olan endüstriyel mesleki eğitimin maliyetini düşürme açısından da en uygun yol çıraklık eğitimidir. Bu yargılara dayanılarak bir model önerisi yapılmış ve gerekli çalışmaların yapılması halinde çıraklık eğitiminin başarı ile uygulanabileceği belirtilmektedir.

TAYMAZ tarafından 1978-1979 yılında yapılan "Çıraklık Eğitimi Projesi" adlı araştırma-geliştirme çalışmasının amacı planlı denemecilik ilkesine uygun olarak 2089 sayılı "Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu" kapsamında eğitime sınırlı bir alanda başlamak ve deneyimlerden yararlanarak programlar geliştirmek olarak belirlenmiştir. Projeye endüstriyel gelişim ve teknik öğretim okullarının olanakları dikkate alınarak Ankara, Denizli, Eskişehir, İzmir, Kayseri ve Tekirdağ illerinde pilot uygulama olarak başlanmış, bu illerde ilgili kişi ve kurumlarla görüşmeler ve incelemeler yapılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek, Tesviye, Metal İşleri, Marangoz, Döküm ve Elektronik meslek alanlarında öğretime başlanması kararlaştırılmış ve bu alanlarda görevli teknik öğretmenlerin katılımıyla öğretim programlarının

hazırlanması çalışması yapılmıştır. Ayrıca çalışmaların sürdürülmesi ve bu konuda araştırmalar yapılması önerilmiştir.

Tamer 1979 yılında yüksek lisans tezi olarak yaptığı "Elektronik Mesleğinde Çıraklık Programı" konulu araştırmada mesleğe yeni başlayan çıraklar için "Elektronik Teknolojisi ve Uygulaması" dersinin programını hazırlamayı amaçlamıştır. Veriler alanla ilgili kaynak taraması ve uzmanların görüşleri yanında Yüksek Teknik Öğretmen Okulu üçüncü sınıf öğrencileri ile Mesleki Eğitim Merkezi Elektronik Kursundan mezun olanların görüşleri alınarak toplanmıştır. Veriler ışığında amaçlanan program geliştirme çalışması yapılmıştır.

ÖKE 1979 yılında "Ankara'da Çalışan Çırakların Çalışma Koşulları" konulu ve sosyal ağırlıklı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın evrenini Siteler ve Sanayi Çarşısında çalışan çıraklar oluşturmuştur. Elde edilen bulgulara göre çırakların çalışma koşullarının iyi olmadığı, fakir aileden geldikleri, yüzde 95'inin ilkokul mezunu olduğu, yaşlarının çoğunlukla 15'ten fazla olduğu büyük bölümünün sigortasız çalıştırıldıkları, sadece yüzde 15'inin denetlendiği, çok fazla iş kazaları geçirdikleri ve fazla çalıştıkları sonuçlarına varılmıştır. Belirlenen aksaklıkların düzeltilmesi önerisinde bulunulmuştur.

UYSAL 1979 yılında yüksek lisans tezi olarak yaptığı "Çıraklık Eğitimi" adlı araştırmada 2089 sayılı "Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu" ile yasal güvence altına alınan çıraklık eğitiminin bulunduğu durumun bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamıştır. Evreni Ankara Sanayi Çarşıları ve Siteler iş merkezlerinde çalışan çıraklar oluşturmuştur. İş yeri kayıtlarından yararlanılarak 19.814 işyerinden

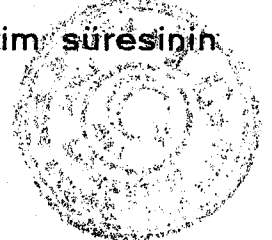

150 tanesi örnekleme alınmış ve bu işyerlerinde 115 çırakla görüşülmüş, bunlara anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ise çıraklığın ekonomik nedenlerden dolayı seçildiği, çırakların çoğunluğunun kırsal kesimden geldikleri, gecekonduda oturdukları, genel yaş ortalamasının 15 olduğu, ilkokul mezunlarının çoğunlukta olduğu, öğrenen olmaktan çok üretici nitelik taşıdıkları doğrultusundadır. Bunlara bağlı olarak gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, uluslararası çalışma koşullarının benimsenmesi ve uygulanması, konu ile ilgili araştırmaların yaygınlaştırılması önerilerinde bulunulmuştur.

ŞAHİNKESEN 1985 yılında doktora tezi olarak "Çıraklık Eğitimi" adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın amacı, MEB tarafından yürütülen çıraklık eğitimi uygulamalarının mevcut durumunu saptamak, değerlendirmek ve ülke gerçeklerini dikkate alarak öneriler geliştirmek olarak belirlenmiştir. Evren olarak 1979 yılında eğitime başlayan Ankara, Denizli, Eskişehir, İzmir, Kayseri, Konya ve Tekirdağ illerindeki üç yıl çalışmış kalfalar, eğitici usta kursuna katılıp belge almış ustalar, çıraklık eğitimi teorik meslek dersleri öğretmenleri ve ulusal düzeydeki "Çıraklık Kurulu" ile il düzeyindeki "Mahalli Çıraklık Eğitimi Komitesi" üyeleri olmak üzere dört grup belirlenmiştir. Buna göre, adı geçen illerdeki 241 kalfa, 224 usta, 102 öğretmen ve her iki komitede görev yapan 60 kişi örnekleme alınmış, her grup için hazırlanan dört tür anket uygulanarak veriler toplanmıştır. Elde edilen verilere göre, çırakların işe girişlerinde yapılması gereken mesleki rehberlik, sağlık raporunun alınması, sözleşme süreleri, ücret ödenmesi, ücretlerin artırılması, yıllık izin gibi uygulamaların yeterince yerine

getirilmediği, meslek dersleri yanında verilen genel bilgi derslerinin yetersiz olduğu, eğitimden yeterince yararlanılmadiğı, eğitici usta kurslarının verimsiz olduğu sonuçları elde edilmiştir. Bunların ışığında, mesleki teknik eğitimin yeniden dzenlenmesi, yasa ve yönetmeliklerle getirilen hükümlerin uygulanmasına dikkat edilmesi, programların geliştirilmesi, çıraklık eğitim merkezlerinde atelye kurulması, görev alan personelin hizmetiçi eğitimden geçirilmesi önerilerinde bulunulmuştur.

DEMİRALP'in 1986 yılında yaptığı "Çıraklık Eğitim Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Eğitim ve Öğretime İlişkin Beklenti ve Sorunları" konulu yüksek lisans tezi araştırmasında, öğrencilerin eğitim ve öğretime ilişkin beklenti ve sorunlarını belirlemek ve önerilerde bulunmak amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini 39 ildeki 59 Çıraklık Eğitim Merkezi oluşturmuş. alt evren olarak sadece Ankara ilindeki iki Çıraklık Eğitim Merkezi alınmıştır. Örneklem olarak bu iki merkezde kayıtlı olan 782 öğrencinin tesadüfi örnekleme ile seçilen 100 öğrencisine anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir: Öğrencilerin yüzde 82.29 ilkokul bitirmiş veya ortaokul mezunudur. Öğrencilerin yüzde 45.89'u işe girerken sağlık kontrolünden geçmemiş yüzde 26.04'ü sigortalı değildir. Bunların dışında öğrencilerin okulda yemek verilmemesi, eğitim süresinin kısa oluşu, verilen derslerin uygulamasının yeterince yapılmaması, sekiz saatten fazla çalışma vb. sorunları vardır. Yapılan öneriler ise öğrencilerin günde 8 saat çalışması, sigortalı olmaları, sağlık kontrollerinin yapılması, ücretlerinin ayarlanması, işyeri denetimlerinin sıklaştırılması, eğitim süresinin

artırılması, öğretmenlerin öğrencilere daha iyi davranmaları şeklinde özetlenebilir.

SARAN ve AKKAYAN'ın başkanlığında Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın parasal desteği ile "Çalışan Gençliğin İşbaşında Eğitimi, Çıracılık, Kalfalık, Mesleğe Yönelme Sorunları" konulu bir araştırma yapılmıştır. Çalışma İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü yönetiminde yapılmış ve amacı geleneksel sanatların sürdürüldüğü atelyelerde küçük esnaf ve sanatkâr ve sanayicinin yanında çalışan usta-kalfa-çırak zinciri içinde bir el becerisini öğrenmeyi hedef alan genç grubun sosyal kültürel özelliklerinin saptanması olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın evreni 4002 torna, 2374 oto motor tamircisi olmak üzere toplam 6376 sanatkâr olarak belirlenirken, örneklem olarak her iki meslek alanından toplam 616 işkolu seçilmiş, buralarda çalışan usta-kalfa ve çıraklara anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, çalışanların büyük çoğunluğu ilkokul mezunudur. Aile büyüklükleri ustalarda 4.5, kalfalarda 5.0 ve çıraklarda 5.5 dir. Çoğunlukla işyerlerine yakın yerlerde oturmakta ve yaklaşık 1/3'ü meslek değiştirmektedir. İş bulmalarında tavsiye, akraba ve yakınlık ilişkileri ön plandadır. Ustalar kendi çocuklarının ancak okumamaları halinde bu mesleği yapmalarını uygun görmektedir. İşyerleri genel olarak 8-19 saatleri arasında açıktır. Araştırmacılar bu bulgulara dayanarak, çok küçük yaşlarda işe başlamanın önlenmesi, eğitimin örgün eğitimle denkleğinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması, çıraklık eğitimi sırasında sınıfların oluşturulmasında yaş gruplarının dikkate alınması gibi önerilerde bulunmuşlardır.

Bu araştırmalar çeşitli yönleriyle çalışmaya ışık tutmaktadır. MPM ve Sezgin tarafından yapılan araştırmalar 2089 sayılı Kanun öncesi ÷lkemiz ıraklık eğitiminin durumunu ortaya koymaktadır. Tamer, Uysal ve şahinkesen tarafından yapılan araştırmalar 2089 sayılı Kanun kapsamındaki çalışmaları ortaya koymaları ve karşılaşılan sorunları belirlemeleri açısından, ıraklık eğitiminin bir önceki dönemdeki uygulamaları ile ilgili kuramsal çerçevenin oluşturulmasına yardımcı olmuştur. Öke, Demiralp, Saran ve Akkayan'ın sosyal içerikli araştırmaları geçmişteki çırakların sosyal statüleri ile günümüz çıraklarının durumları arasında karşılaştırma yapma fırsatı vermektedir. Öte yandan bu araştırma 3308 sayılı Kanun kapsamında yapılan ıraklık eğitiminin Elazığ ve Malatya'daki uygulamaları, yasal ve diğer sorunların belirlenmesi ve önerilerin geliştirilmesi açısından farklı bir özelliğe sahiptir.

BÖLÜM II

ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanlık, tarihi süreç içerisinde yaşamını sürdürebilmek ve gelişmelere ayak uydurmak için bir takım ihtiyaçlar duymuştur. Bunlar genel olarak eğitim, sağlık, beslenme ve barınmadır.

Eğitimin geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir. Geçmişte olduğu gibi gelecekte de birey ve toplum yaşantısını yukardaki temel fonksiyonlarla birlikte etkilemeye devam edecektir. İkel kabilelerde insanlar temel gereksinimlerini karşılamak için araç gereçler geliştirirken, toplumda bulunan çocuk, genç ve diğer yetişkinlere örgün olmayan bir eğitim verilmiştir (Varış, 1981, s. 14).

İlk çağlarda kendi yaratıcı zekâsı ile yaşamını sürdürmeye çalışan insanoğlu, toplu yaşama geçtikten sonra çevresinden gözlemleyerek bilgi ve becerisini geliştirmeye çalışmıştır. Bu gözlem aile ortamında başlamış, taklit niteliği göstermiş, zamanla organize bir eğitim sistemi oluşmuş ve çıraklık eğitimi ortaya çıkmıştır. Zaman içinde çıraklık eğitimi meslek eğitiminin en önemli unsurlarından biri olmuştur (Sıdal, 1983, s. 427). Böylelikle insanlar varlığını sürdürebilme gayretlerini, giderek sistemli bir hale gelen mesleki eğitim yaklaşımı sayesinde çağdaş bir yapıya kavuşturma yolunda ilerlemiştir.

Taklit niteliğinde bir işin öğrenilmesi milattan önce 2000'li yıllara kadar uzanmaktadır. Hammurabi Kanunları sanatkârların mesleklerini gençlere öğretmesi zorunluluğunu getirmiştir. Eski Yahudi Kanunu'nda da baba oğluna sanat öğretmekle sorumludur. Öte yandan Mısırlılar, Yunanlılar ve Romalılar da ustalıkların

nesilden nesile aktarıldığı gözlenmektedir (Doğan, Alkan ve Sezgin 1980, ss. 20-21; Şahinkesen, 1985, s. 22).

Bilinen en eski mesleki eğitim sistemi olan çıraklık eğitimi Endüstri Devrimine kadar etkin bir şekilde uygulanmıştır. Temel amacı usta düzeyinde nitelikli meslek elemanı yetiştirmek olan bu mesleki eğitim şekli Ortaçağda loncalar döneminde sistemli bir hal almış ancak Endüstri Devrimi sonrası etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Bu dönemde teknolojideki ve üretim sistemlerindeki değişimler etkinliğini kaybeden çıraklık eğitiminde de sistemli değişiklikler yapma zorunluluğunu ortaya çıkarmış ve Endüstri Devrimini yapan ülkeler bu değişimi gerçekleştirmişlerdir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1988, s. 34).

Ülkemizde ise çıraklık eğitimi, kökü Orta Asya'ya kadar giden ve XII. Yüzyılda kurulup Osmanlı İmparatorluğu içinde gelişen "Ahilik" sisteminde yer almıştır. O dönemde becerili işgücü yetiştirmede temel yaklaşım olan bu sistem sonraları "Gedik" ve "Lonca" larda sürdürülmüştür (MEB, 1990_e, s. 1). Ancak Endüstri Devrimi sonucu oluşan gelişmelere ayak uyduramadığından etkinliğini kaybetmiştir. Cumhuriyet döneminde ise uzun zaman geleneksel usta-çırak ilişkisi içinde ve sınırlı girişimlerle yürütülmüş, ilk sistemli uygulama 1977'de yapılmış, bunu günümüzde de uygulaması devam eden 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" kapsamında yapılan çalışmalar izlemiştir.

Bu bölüm Avrupa'daki Gelişim ve Ülkemizdeki Gelişim başlıkları olmak üzere iki ana bölüm altında incelenmiştir. Avrupa'daki gelişim üretim sistemleri ve mesleki eğitimdeki

gelişmeler. ülkemizdeki gelişim ise Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Dönemler adı altında ele alınmıştır.

Avrupa'daki Gelişim

Avrupa'da çıraklık eğitiminin gelişimi incelendiğinde genel anlamda mesleki eğitimin gelişimi de sayabildiğimiz üretim sistemleri ile yakından ilgisi olduğu gözlenmektedir. Uygarlığın gelişim süreci içinde çıraklık eğitimi açısından üretim sistemlerini gruplamak gerekirse dört başlık altında toplamakta yarar vardır.

1. Aile Üretim Sistemi
2. El Sanatları Üretim Sistemi ve Loncalar
3. Aile İşletmeleri Üretim (fabrika öncesi) Sistemi.
4. Fabrika Üretim Sistemi (Sezgin, 1974, s. 42).

1. Aile Üretim Sistemi (700-1000)

Toplumsal yaşamda ilk üretim aile içinde geliştirilmiştir. Dönemin yönetim biçimi genel olarak Derebeyliktir. Toprak belirli Bey'lerin elinde ve ihtiyaçlar sınırlı bölgeler içerisinde kendi iç dinamiğine bağlı olarak sağlanmaktadır. İhtiyaçlar temel üretici olan aileler arasındaki işbölümüne göre karşılanmakta meslek babadan oğula aktarılmaktadır (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1988, s. 31).

2. El Sanatları Üretim Sistemi ve Loncalar (1000-1500)

Bu dönemde kentleşme ve buna bağlı olarak ticari yaşamda gelişmeye başlamıştır. İhtiyaçların ve zenginliklerin artması yeni iş bölümlerini ve uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Üretim aile içi sistemden seçkin sanatkârlar (ustalar ve birlikte çalışıkları elemanlar) tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde

meslek elemanı yetiştirmede çıraklık kalfalık ve ustalık sistemi benimsenmeye başlanmıştır. Çıraklık ilk organize öğrenim sistemlerinden biri olup, bireyi topluma ve üretim öncesine yararlı insan olarak yetiştirmeyi amaçlamıştır. Sistem deneme yanılma yöntemine dayanmıştır (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1988, s. 32).

Bu dönemde ortaçağın endüstriyel üretimi açısından önemli yer tutan lonca örgütleri ortaya çıkmıştır. Bu örgütlere katılmadan herhangi bir iş alanında çalışmak mümkün değildir. Loncalar bir örgüt olmakla beraber bir işçi sendikası değildirler. Kuruluşun başkanı önemli işlemlere sahiptir. Lonca başkanları lonca idarecilerini seçmektedirler. İdarecilerin denetimi altında ve kanunen lonca başkanına 3-12 yıl bağlı olan, 10-12 yaşlarında çıraklar bulunmaktadır. Çıraklar çalışmaları sırasında zamanla gündelikçi olurlar ve bir eser tamamladıklarında usta olmaktadır. Loncalar üretimin örgütlenmesi yanında, ücretler, çalışma şartları, üretim standartları, üyelerin yapmakla zorunlu oldukları hayır işleri, yurttaşlık görevleri, giyim kuşamları, hal ve hareketleri konusunda düzenlemeler getirmişlerdir (Ekonomi Ansiklopedisi, 1984, s. 33).

Lonca sistemi XVI. Yüzyıldan itibaren çökmeye başlamıştır. Bunun nedenleri tüketimin giderek artması, gelişen işgücünü denetleme güçlükleri, örgütün üretim ve işgücünü kendi tekellerinde tutma eğilimleri, ev işletmeleri sisteminin gelişmesi sonucu rekabet gücünün ve devletle olan ilişkilerin bozulması olarak özetlenebilir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1988, s. 33).

3. Aile İşletmeleri Üretim (Fabrika öncesi) Sistemi 1500-1740

Üretim ev içerisinde veya onun yakınında aile fertlerinden oluşan işçiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu dönemde keşifler, ulusal hükümetlerin kurulması, sermaye ve tüccarlar sınıfının gelişmesi sosyal ve ekonomik değişmelere yolaçmıştır. Bu gelişmeler olurken loncalar geleneksel yöntemlere bağlı kaldıklarından üretim verimsiz ve pahalı olmuştur. Böylelikle sermaye sınıfı loncalar dışında işçiler çalıştırma yolları aramaya başlamıştır (Sezgin, 1974, s. 45).

Sistemdeki ilişkiler "Lonca sistemine göre farklıdır. Çalışanlar ve işverenler ayrı birer grup oluşturmuşlar, ilişkiler sadece paraya göre şekillenmiştir. Sermaye sahibi üretime para ile, çalışan ise emeği ile katılmaktadır. Hammadde işveren tarafından sağlanırken, aile üyelerinin katılımı ile evde üretilen ürün işverene bedeli karşılığı satılmaktadır (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1988, s. 34).

Aile işletmeleri üretim sisteminde usta zaman içinde ücretli işçi konumuna gelmiştir. El sanatları üretim sistemindeki usta-kalfaçıracak düzeni içinde üretim yapılmasına karşılık bu sistemde iş bölümünden daha yaygın olarak yararlanılmaya başlanılmıştır. Bu dönemde geleneksel çıraklık eğitimi etkisini kaybetmeye başlamış olmasına karşın yine de becerili işgücü eğitiminde tek kaynak olmuştur (Sezgin, 1974, s. 46).

4. Fabrika Üretim Sistemi (1740-1800)

Sermaye sahiplerinin çalışanları aile işletmeleri üretiminden daha verimli bir üretim ortamına çekme çabaları fabrika sisteminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sistemin verimini artırmak için

işçiler uzmanlık alanlarına göre çalıştırılmıştır. Üretimde planlama, organizasyon kavramları ağırlık kazanmıştır. Ustalık bağımsızlığını kaybederek yevmiyeli işçi durumuna düşmüştür. Geleneksel usta-kalfa-çırak bağlantısı önemini giderek yitirmeye başlamıştır. Bazı yeni iş alanları ortaya çıkmıştır (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1988, s. 34).

Bu dönemde işverenin temel amacı kârdır. İşçinin ücreti arz talep dengesine, o işi yapabilecek elemanların sayısına ve yeterlik düzeyine göre değişmektedir. İşveren işçinin sadece çalışma saatleri ve verdiği ücretle ilgilidir. İşçiler çoğunlukla öğrenilmesi kolay işleri yapmaktadırlar. Çünkü ürünü tasarlayanlar, kontrol edenler mühendis ve mimarlar, uygulayanlar ise yarı vasıflı işçiler ve bağımsızlıklarını kaybetmiş sanatkârlar (vasıflı işçiler) dir (Doğan, 1983, ss. 51-53).

Bu gelişmeler ve tekrara dayalı işler, geleneksel yolla yetiştirilen ustaya olan ihtiyacı azaltmıştır. Ancak üretim sistemlerini geliştiren Avrupa ülkeleri çıraklık eğitim sistemlerini XIX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren geliştirmişlerdir. Yeni yönetmelikler çıkarmış ve uygulanmıştır.

Ülkemizde Çıraklık Eğitiminin Gelişimi

Ülkemizdeki çıraklık eğitiminin gelişimini Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi olarak iki bölümde incelemekte yarar vardır.

Cumhuriyet Öncesi Dönemde Çıraklık Eğitimi

Türkler XI. Yüzyılda Orta Asya'dan Anadolu'ya geldiklerinde bir takım özelliklere sahiptiler. Bunları şöyle özetleyebiliriz:

- * Selçuklular tarafında Anadolu'nun köy, kasaba ve şehirlerine yöneltilmişler, dolayısıyla aşiret yapıları bozulmuştur.
- * Göçebelik örf ve adetleri devam etmiştir.
- * İslamiyeti benimsemekle beraber, Şamanizmin etkilerini de taşımaktadırlar.
- * Yerleşik hayata uyum sağlamışlardır.
- * Anadolu'daki ticaret Ermeni ve Rum ustalardan oluşan lonca örgütlerinde toplanmıştır (Güllülü, 1977, ss. 18-74; Şahinkesen, 1985, ss. 38-39).

Toplumsal yapıdaki bu değişimler ve Türk toplumu içindeki esnaf ve sanatkarların yabancı unsurlarla rekabet edebilmeleri için örgütlenme zorunluluğu ortaya çıkmış ve "Ahilik" örgütü kurulmuştur.

Ahilik

Arapça bir kelime olan "Ahi" kardeş anlamına gelmektedir. Ancak, Divan-ı Lügat-ı Türk'te "Ahi" kelimesinin eli açık, cömert anlamına geldiği belirtilmektedir. Kuruluş zamanı tam olarak bilinmemekle birlikte X-XI. Yüzyılda kuruldukları tahmin edilmektedir (Ekinci, 1989, s.15).

Ahi Teşkilatının X. Yüzyılda kurulup gelişen "Fütüvvet Birlikleri" ile benzer özellikler taşıdığı gözlenmektedir. Bunlar, Ahi birliklerine "Fütüvvet Birlikleri", genç Ahilere "feta", Ahi teşkilatına giriş şartlarını, uyulması gereken kaideleri ve törenleri kapsayan Ahi yönetmenliği niteliğindeki eserlere "Fütüvvetname" denilmesi gibi benzerliklerdir. Ancak, şekil olarak olan bu benzerlik kuruluşları açısından farklılık göstermektedir. Fütüvvetçilik daha çok kişisel

erdemlere ve askeri niteliklere önem verdiği halde Ahilik XIII. Yüzyıl başlarında Osmanlıların askeri ve yönetim kurumlarını düzene koymasına dek hem esnaf ve sanatkarlar birliği, hem de askeri güçlere yardımcı bir fonksiyon üstlenmiştir. Ayrıca Ahi Birlikleri meslek gruplarına göre bir teşkilatlanmaya gitmişlerdi. Ahilik herşeyden önce fütüvvecilik özelliklerine sahip olduktan sonra bir meslek veya sanat sahibi olmayı gerektirmektedir. Buna karşın fütüvveci olmak için bir meslek sahibi olma zorunluluğu yoktur (Ekinci, 1989, ss. 18-19).

Ahilik Anadolu'da oldukça eski dönemlere dayanan ve İslam dininin etkisi ile güçlenip yayılan bir evren görüşü olarak da tanımlanabilir. Bir örgüt altında toplanan bireylerin ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda birbirlerini desteklemelerini öngörmektedir (Külahçı, 1989, s. 11).

Ahiliğin kurucusu Ahi Evren'dir. Ondan bahseden kaynaklar onun örgütünün kurucusu olduğunu, debbağların piri, 32 çeşit esnaf ve sanatkarın lideri olduğunu belirtmektedir. Ahi Evren "Letaif-i Hikmet" adlı eserinde Ahilik düşüncesini şöyle yanıtlamaktadır.

Allah insanları yemek, içmek, giymek, evlenmek, mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaç olarak yaratmıştır. Hiç kimse kendi başına bu ihtiyaçları karşılayamaz. Bu yüzden demircilik, marangozluk gibi çeşitli meslekleri yürütmek için çok insan gerekli olduğu gibi, demircilik ve marangozluk da bir takım alet ve edevatla yapılabileceği için bu alet ve edevatı tedarik için de çok sayıda insana ihtiyaç vardır. Böylece insanın, (toplumun) ihtiyaç duyacağı bütün san-at kollarının yaşatılması gerekir. O halde toplumun bir kesiminin san-atlara yönlendirilmesi ve her birinin belli bir sanatla meşgul olması gerekir ki toplumun ihtiyaçları görülebilsin (Bayram, 1991, ss. 136- 137).

Görüldüğü gibi Ahi Evren toplumun refahında mesleğin ve kişilerin mesleğe yönlendirilmesinin önemine inanmaktadır.

Ahiliğin Anadolu'da ortaya çıkışını hazırlayan temel etmenler şöyle sıralanabilir: Anadolu'ya gelen sanatkârlara iş bulabilmek, yerli Bizans sanatkârları ile rekabet edebilmek, malların kalitesini korumak, üretim miktarını ayarlamak, sanat ahlakını geliştirmek, Türk halkını ekonomik açıdan bağımsız hale getirmek, yabancı saldırılar karşısında silahlı kuvvetler ile birlikte savaşmak ve Türklük şuurunu sanatta, dilde, edebiyatta, müzikte, gelenek ve göreneklerde hakim kılmak amacı ile teşkilat kurulmuş ve bu doğrultuda çalışmalarda bulunmuştur (Çağatay, 1989, s. 85).

Ahilikte Meslek Eğitimi

Ahi teşkilatına girmek oldukça zor bir işlemdir. Çırak olarak kabul edilecek kişinin istenilen özellikleri taşıyıp taşımadığına bakılır, ahlak ve terbiyesi incelenir. Durumu uygun görülürse zaviye de görüşülür, ve bir törenle üyeliğe kabul edilir (Ekinci, 1989, s. 25).

Birliğe katılan aday gündüzleri iş başında kalfası, ustası veya ustalar meclisi denetiminde mesleki eğitim görürken, akşamları da zaviyede insana ve esnafa gerekli olan bilgiler konusunda eğitilmektedir. Eğitim yamaklık, çıraklık, kalfalık ve ustalık kademelerinden oluşmaktadır (Şahinkesen, 1988, s. 75).

Ahilikte başlıca iki aşamada eğitim yapılmaktadır. İş içerisinde yapılan eğitimde zamana uyma, çalışmaya teşvik, ahlaki kontrol, birlik, dirlik, işbaşı mesleki eğitimi gibi etkinliklere yer verilmektedir. İş dışı eğitim ise toplumsal ağırlıklı olup, doğru davranış nitelikleri kazandırma eğitimi-niteliği taşımaktadır. Bu

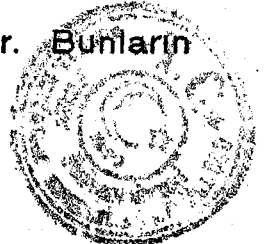

eğitim türlerinde zorlama değil, isteklilik hakim olmuştur (Külahçı, 1989, s.13).

Ahi birliklerindeki eğitimin temel özellikleri şunlardır:

- * İnsan bir bütün olarak ele alınmış ona dini ahlâki bilgiler yanında mesleki bilgiler de verilmiştir.
- * İş başında yapılan eğitimin, iş dışında yapılan eğitimle bütünleşmesi sağlanmıştır.
- * Eğitim ömür boyu süren bir etkinlik olarak ele alınmıştır.
- * Köylere kadar varan geniş bir teşkilat kurulmuştur.
- * Sistem ahilik prensiplerini kabul eden herkese açıktır.
- * Dersler yetkili kişilerce verilmiştir.
- * Eğitimden herkes ücretsiz olarak yararlanmıştır (Ekinci,1989, s. 36).

Sistemde meslek eğitimi genel eğitimle bütünlük içinde olup, ömür boyu sürececek bir etkinlik olarak ele alınmıştır. Eğitimin ilk kademesi yamaklık olup, on yaşında başlar ve öncelikle okuma yazma öğretilmesi esastır. İki yıl ücretsiz yamaklıktan sonra törenle çıraklığa geçiş sağlanır. Çıraklık süresi mesleklere göre farklı olmakla birlikte genelde 1001 gündür. Çırak ustasına itaat etmek ve usta da mesleğinin tüm inceliklerini çırağına öğretmek zorundadır. Süresini dolduran çıraklar sınavla kalfalığa yükselirler. Kalfalık dönemi tüm mesleklerde üç yıldır. Ustalığa yükseliş yine sınavla olmaktadır. Bu sınavda kalfa mesleği ile ilgili ve kendisinin yaptığı bir işi ustalar meclisine sunar ve başarılı bulunursa usta olur. Usta olmayan kimselerin işyeri açmaları mümkün değildir. Bunların

yanında ustaların alacakları çırak sayısı ile üretecekleri mallar da çeşitli standartlara bağlanmıştır (Ekinci, 1989, ss. 38-39).

Ahiler başlangıçta sadece debbağlık ile uğraşırken zaman içinde 32 meslek alanında faaliyet göstermişlerdir. Teşkilatın koyduğu sağlam mesleki ve ahlaki düzen sayesinde çok küçük yerleşim birimlerine kadar yayılmış, bütün esnaf, sanatkâr ve meslek sahipleri ahi babalardan aldıkları yeterlik ve izin belgeleri ile iş görmeye başlamışlardır. Mesleki dayanışmayı güçlendirmek için "Esnaf Sandığı" oluşturulmuştur (Çağatay, 1989, s. 215).

Ahi Birliklerinin Çöküşü

Ahilik teşkilatı kurulduğu XI. Yüzyıldan XVII. Yüzyıla kadar her alanda etkin rol almıştır. Başlangıçta ülke yönetimine kadar etkili olan örgüt zaman içinde özelliklerini bir bir yitirmeye başlamıştır. Örgütün çöküşünün nedenleri şöyle azetlenebilir.

- * XVI. Yüzyıl sonlarında batı sanayi ürünlerinin Anadolu'ya gelmesi sonucu, hammadde ve pazarlama sorunlarının çıkması,
- * Sermaye sahiplerinin emek-sermaye düzenini sarsmaları,
- * Askerlere ve köylerden gelenlere esnaflik hakkının verilmesi,
- * Meslek ve sanatı yürüten müslüman olmayanların çoğalması ve bunlarla işbirliği yapma zorunluluğu sonucu yeni oluşumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu yeni oluşuma "Gedik" adı verilmiştir (Ekinci, 1989, ss. 54-55).

Ahilik Sisteminin Günümüz Çıraklık Eğitimi ile Benzer Yönleri ve Dikkate Alınması Gereken Esasları

Ahilik sistemi bir çok yönleriyle günümüz çıraklık eğitimi ile benzer özellikler göstermekte ve bu sistemde uygulanması gerekli olan önemli esasları içermektedir.

Ahilikte uygulanan çıraklık eğitiminde yer alan yamak, çırak, kalfa, usta kademeleri günümüzde de yer almaktadır. Bu kademeler arası geçişler yine sınavla olmasına karşın, Ahilikte uygulanan meslek standardizasyonu ve kalite kontrolünün günümüzde uygulanabildiği söylenemez.

Ahilik sisteminde yer alan kişilik eğitiminden günümüz sistemine uygulanabilecek önemli olgular vardır. Bireylere meslek ahlakı, birlik ve yardımlaşma duygusu vb. özelliklerin kazandırılması meslek yaşamı açısından önemlidir.

Ahi Birliklerinin günümüz kooperatifçilik sisteminin başlangıcı olduğu kabul edilmektedir. Günümüz esnaf örgütleri açısından da örnek alınabilecek önemli özellikleri vardır.

Günümüzdeki çırağa ücret ödeme uygulaması, çıraklık eğitiminin genel eğitim paralelinde yürütülmeye çalışılması, usta olmadan işyeri açılmaması, kademeler arası geçişlerde sınav yapılması gibi özellikler benzerlik göstermektedir.

Gedik

Türkçe bir kelime olan "Gedik" tekel, imtiyaz anlamına gelmektedir. Buna göre yapılan bir işi, yapan kişiden başkasının işleyememesi ve satamaması esasına dayanmaktadır (Ekinci, 1989, s. 55).

Resmi olarak 1727 yılında esnafın sayısı "ustalık" adıyla sınırlandırılmış ve buna gedik denilmiştir. Zamanla ustalık hakkıyla birlikte alınıp satılan veya devir edilen sanat aletlerine bu ad verilmiştir. Böylece gedik sahibi olmayan işyeri açamaz olmuştur. Bu durumda kalfaların usta olma dönemleri geldiğinde gediklere sahip olmamaları sonucu kalfalık süresinin uzaması olgusu ortaya çıkmış ve usta-kalfa çatışması olmaya başlamıştır. Kalfalar zaman içinde örgütün içinde huzursuzluklar çıkarmışlardır (Güllülü, 1977. ss. 132-135).

Bunların sonucu olarak ahiliğin yapısı bozulmuş, ahi babanın yerine seçimi kadı tarafından onaylanan ve devlet memuru olan kethüda "kahya" almıştır. Bu elemanlar birlik tarafından belirlenen hammadde ve mamül eşya fiyatlarını hükümetin onayına sunmakta ve olası anlaşmazlıkları kadılara bildirmektedirler. Giderek yarı kurum niteliği kazanan Ahi Birlikleri baba-oğul ilişkilerinin geçerli olduğu birlik yapısından uzaklaşmış ve 1860 yılına kadar bu statü içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir (Şahinkesen, 1989, s. 50).

Loncalar

Esnaf ve sanatkârların içinde yabancı unsurların ağırlığının giderek artması, dükkan açma yetkisinin alınıp satılabilir hale gelmesi, din farkı gözetmeksizin esnaf ve sanatkârları çarşının belirli bir yerinde toplamaya zorlamıştır. Önceleri hammaddelerin dağıtım yerine "Lonca" adı verilirken, daha sonra resmi olmayan toplantı yerine ve zamanla da esnaf ve sanatkâr kuruluşlarına "Lonca" denilmeye başlanmıştır (Şahinkesen, 1985, s. 50).

Bu dönemde Avrupa'da fabrika üretim sistemine geçilmiş, üretimde makine kullanılmaya başlanmış ve seri üretim sonucu dış pazarlama ortaya çıkmıştır. Bu duruma uyum sağlamayı amaçlayan İmparatorluk ticaret serbestisi getirmiş, "kapitülasyon" denilen ve yabancılara ticarete ayrıcalık sağlayan uygulamalara yönelmiştir. Böylelikle önemli ölçüde mal girişi olmuş ve içeride üretilen mallar satılamaz hale gelmiştir. Artık ticaret ve sanayi yabancıların eline geçmeye başlamıştır. Bu durumu düzeltmek için bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri yerli sanayii kurmak ve geliştirmek için 1863'te "Sergi-i Osmani" açılmasıdır. Ancak bunun esnaf ve sanatkâra bir yararı olmamıştır. Daha sonra 1864'de "İslah-ı Sanayi" komisyonu kurulmuş, bu komisyon teknolojinin değiştirilmesi, esnaf ve sanatkârın şirketleşmesi, sanat okullarının açılması vb. kararlar almıştır. Bu çalışmalar da esnaf ve sanatkârların yararına fazla bir şey getirmemiş ve 1912'de çıkarılan bir kanunla Loncalar kaldırılmıştır (Şahinkesen, 1985, s. 52).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde mesleki ve çıraklık eğitimi ile ilgili okul sistemi incelendiği zaman ilk girişimlerin orduda olduğu söylenebilir. Duraklama döneminde kaybedilen savaşıardan dolayı gelişme iki yönde gerçekleşmiştir. Bunlar ordunun subay, mühendis ve doktor ihtiyacını karşılamak için eğitim ve savaş araç gereçlerinin bakım-onarımını yapacak teknik personeli yetiştirecek meslek okullarının kurulmasıdır (Sezgin, 1974, s. 63).

Avrupa'da endüstrinin hızla geliştiği ve Osmanlılarda Tanzimat döneminin yaşandığı bu zamanlarda yapılan önemli çalışmalar ve açılan okullar şunlardır.

- * Sadık Rifat Paşa ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi için el sanatları ve endüstride çalışacak elemanlar yetiştirecek okulların açılmasını önermiştir.
- * 1857'de kurulan "Maarif Nezareti Nizamnamesinde" mesleki okul ve programlara yer verilmiş ama önemli bir gelişme olmamıştır.
- * 1861'de Mithat Paşa tarafından "İslahhane" adıyla Niş'te bir okul açılmış bunu başka erkek teknik, kız teknik ve ticaret öğretimine yönelik bazı sanat okulları izlemiştir. Bu okulların çok azı Cumhuriyet dönemine erişebilmiştir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1986, s. 58).
- * 1865'de Yusuf Ziya Bey tarafından kapalı çarşı dolaylarında bir çıraklık okulu açılmıştır (Akkutay, 1991, s. 22).
- * 1915'te "Makine Çırakları Mektebi" adında bir çıraklık okulu açılmıştır (Şahinkesen, 1985, s. 53).

Sonuç olarak İmparatorluğun son dönemlerinde yukarıda sözü edilen sınırlı girişimlere rağmen genel olarak mesleki eğitim ihmal edilmiş ve endüstri devriminden sonra önemini yitirmeye başlayan çıraklık sistemi tamamen yok olmaya yüz tutmuştur. Cumhuriyet dönemine girildiğinde ülkenin mesleki eğitim açısından hiçte iyi bir durumda olmadığı söylenebilir.

Enderun Mektebi ve Çıraklık

Enderun Mektebi esas olarak devlete yönetici yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu nedenle direkt olarak günümüzde düşündüğümüz anlamda bir çıraklık eğitiminden söz edememekle birlikte, öğrencilere bazı becerilerin öğretilmesi ve öğretmen-öğrenci diyalogunun bir anlamda usta-çırak ilişkisini andırması

benzer özellikler taşıdıkları düşüncesini doğurmaktadır. Bu nedenle Enderun Mektepleri'nin bu özelliklerini incelemekte yarar vardır.

Bu okulların II. Murat tarafından açıldığı sanılmaktadır. Okula "Acemi Oğlanlar" adı ile alınan yabancı azınlık çocukları bazı meslek alanlarında beceri eğitiminden geçirilmektedir. Bunlardan 30 kişi "Ağa Kapısı"nda demircilik, marangozluk ve berberlik sanatlarını öğrenmektedirler. Türkçe bilenler saraya baltacı ve ahçı yamağı olarak alınmakta, 600 kişi de gemileri kalafatlamak ve marangozlukla görevlendirilmektedir. Acemi Oğlanlar başlıca amelelik, baltacılık, ekmekçilik, ahçılık, çamaşırcılık, hamallık, kasaplık, çobanlık, temizlik işleri vb. alanlarda istihdam edilmektedir (Akkutay, 1984, ss. 54-55).

Enderun'a alınan ikinci grup ise "İç Oğlanlar" grubudur. Bunların alınmalarının amacı devlete ileri hizmetler verebilecek elemanlar yetiştirmektir. Yapılan eğitim devlet yönetimine göre düzenlenmiş bunun yanında yaşam boyu kendilerine gerekli olan bilgi ve beceriler de kazandırılmıştır (Akkutay, 1984, ss. 63-64).

İç Oğlanlar üç kademeli bir eğitimden geçirilmektedir. Bunlar; saray hizmetlerini yaparak saray işlerini öğrenmek, islami ve bazı müsbet bilimler alanında kuramsal bir öğrenim görmek, beden eğitimi, müzik vb. alanlarda yeteneğine göre bir eğitim almaktan oluşan kademelerdir (Akyüz, 1989, s. 104).

Görüldüğü gibi Enderun'a alınan öğrenciler saraydaki hizmetleri yapabilmeleri için birtakım becerilerle donatılmaktadır. Ancak amacın bu alanlarda becerili kalfa ve usta düzeyinde bir eleman yetiştirmek olduğu söylenemez.

Cumhuriyet Dönemi Çıraklık Eğitimi

Planlı Dönem Öncesi Gelişmeler

Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan eğitim sistemi incelendiğinde mesleki eğitimin önemli ölçüde ihmal edildiği söylenebilir. Buna paralel olarak ülkenin insangücü kaynakları son derece yetersiz ve ekonomik durumu çok bozuktur.

Cumhuriyetin hemen başında ülkede dokuz sanat okulu, 2 kız sanat okulu ve bir ticaret okulu bulunmaktadır. İmparatorluk döneminde devlet dışı organların girişimleri ile yürütülen mesleki teknik eğitimin bu dönemde devlet politikası olarak kabul edildiği görülmektedir.

Atatürk ülke gerçeklerini bilerek bu konunun üzerinde durmuş ve bunu çeşitli konuşmalarında vurgulamıştır. 1 Mart 1922'de Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmada şunları söylemektedir (Özkan, 1991, s. 4).

Memleket evladını hayatı içtimaiye ve iktisadiyede fiilen müessir kılabilmek için elzem olan iptidai malûmatı ameli bir tarzda vermek usulü, maarifimizin esasını teşkil etmelidir.

Görüldüğü gibi Atatürk bireyin yaşamda başarılı olabilmesi için ona eğitimi sırasında beceri kazandırılması gerektiği görüşündedir.

Yaptığı bir başka meclis konuşmasında da (1923) aynı doğrultuda şunları söylemektedir (Sezgin, 1990, s. 3).

Terbiye ve tedriste, tatbik edilecek usül, malumatı insan için fazla bir süs, bir vasıtai tahakküm, ya da medeni bir zevkten ziyade, maddi hayatta muvaffak olmayı temin eden ameli ve kabili istimal bir cihaz haline getirmektir.

Atatürk'ün önderliğinde 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de yapılan iktisat kongresinde alınan kararlar çıraklık eğitimi ile yakından ilgilidir. Buna göre sanat okullarının bölgelerin ihtiyaçlarına göre açılması, sanayi çıraklık okullarının açılması ve usta kurslarının düzenlenmesi öngörülmüştür (MEB, 1990, s. 2).

1924 yılında İstanbul Valiliği Genel Meclisi kararı ile özel idare tarafından hayatını kazanmak zorunda olan çocuklar için çırak okulları açılmıştır. Bu okullar II. Dünya Savaşı'ndan sonra kapatılmıştır (Aytaş, 1991, s. 21).

Bu dönemlerde eğitimin genel yapısında bir atılım yapabilmek için ünlü eğitimci ve yabancı uzmanlar davet edilmiş ve çeşitli eğitim konularında raporlar düzenlemeleri istenilmiştir. Bunlardan mesleki teknik eğitimle ilgili olanların başında John Dewey (1924), Kühne (1925), Omer Buyse (1926), Jung ve Amerika Birleşik Devletleri Heyeti (1930) yer almaktadır (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1988, s. 60). Bu kişilerin raporlarında çıraklık ve meslek eğitimi ile ilgili önemli bölümler şöyle özetlenebilir.

John DEWEY, raporunda okulun bir bilgi toplama ve yayma merkezi olduğunu, burada öğrencilerin kullanışlı bilgiler, ülke için yararlı entellektüel alışkanlıklar kazanmaları gerektiğini, okulun sosyal yaşamın bir parçası olarak endüstri ile sıkı bir ilişki içinde bulunması gerektiğini vurgulamıştır (Güçlüoğlu, 1985, s. 5).

Dewey'den sonra, Kühne (1926) ülkemize gelmiş ve mesleki eğitimle ilgili rapor vermiştir. Başlıca tavsiyeleri arasında: çırak ve uzmanların yetiştirilmesi için eğitim kurumlarının kurulması

gelmektedir. Kühne ülkenin içinde bulunduğu durumu dikkate alarak şu öneride bulunmaktadır.

Çırak yetiştirmek üzere bir tahsil görme müddetinin kabulü Türkiye'de kolay kolay tatbik edilemez. Çünkü bu hususta lazım olan ustalar mevcut değildir. El sanatları teşkilatı olmadığı gibi adet ve an'anenin bağlayıcı olan kudreti de yoktur. Fakat umumi müessesat, hususile demiryolları, ordu ve bahriye müesseseleri lüzumlu olan ihtisas, amelesini bir dereceye kadar temin etmek üzere öğrenme atelyeleri tevzi edilebilirler (Sezgin, 1974, s. 66).

Bir diğer uzman olan Omer BUYSE, raporunda her bölgenin ihtiyaçlarına uygun meslek okulun bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca bu kurumların gelişmesine önderlik edecek bir iş üniversitesi kurulmasını öngörmüştür (Sezgin, 1974, s. 67).

Bu yabancı uzmanların yanında ülkemiz mesleki eğitimin gelişiminde Atatürk başta olmak üzere Ziya Gökalp, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Hakkı Tonguç ve Rüştü Uzel sayılabilir.

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim yaklaşımı mesleki eğitimin temel felsefesine uygun olup esas olarak eğitimin gerçek üretim koşulları içinde yapılması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Ona göre, çocuk erken yaşta ziraat ile ilgili bilgilerle donatılmalı ve ziraatçılık yönünden mesleki kişiliğe erken yaşta ulaşmalıdır. Bu öğrenim okulda yaşayarak öğrenilir. Bu iş için okulda ya da yörede uygun bir yer olmalıdır. Ayrıca mesleki eğitim mesleğe uygun yerde verimli bir şekilde öğrenilir. Teknik bilgiler de uygulamalar yaparak, işe yarar materyaller ortaya çıkararak öğrenilmelidir (Baltacıoğlu, 1942).

Baltacıoğlu'nun bu görüşleri 1937'de açılan Köy Enstitüleri uygulamasına rehberlik etmiştir. Bu uygulama her ne kadar köv

öğretmeni yetiştirmek amacı gütsede programların mesleki yönünün iş içerisinde yaparak yaşayarak gerçek üretim koşullarında öğrenme ilkesine dayanması çıraklık ve mesleki eğitimin temel ilkelerinden olması açısından önemlidir.

Köy Enstitülerinin açılmasında önemli katkısı olan İsmail Hakkı Tonguç'ta mesleki eğitimin kuramsal temellerini özümsemiş ve ülkede bu yönde çalışmalar yapılmasına önderlik etmiş bir eğitimcidir.

Ona göre eğitim soyut ve genel olmamalıdır. Eğitimin özünde işi yaparak öğrenme olmalıdır. Öğrenci faaliyete yönlendirilmelidir. Amaç okulu bilimsel anlamda işin uygulandığı bir iş yurdu haline getirmektir (Doğan, 1983, s. 8).

Yerli ve yabancı uzmanların görüş ve önerileri sonucu bir takım çalışmalar yapılmıştır. 1927'de ilk defa Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütü meslek okullarının durumları ile ilgilenmeye başlamıştır. 1927'de 1052 sayılı "Meslek Mektepleri Hakkında Kanun" çıkarılmış ve bu Kanunla meslek okulları Bakanlık Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Bu uygulama ile meslek okullarının masrafları illerde kalmak şartıyla, öğretim programlarının hazırlanması ve öğretmen tayinleri Bakanlığa devredilmiştir (Nişancı, 1990, s. 14).

1933'de Bakanlık Merkez Örgütü yeniden düzenlenmiştir. Bu aşamada 2287 sayılı Kanunla mesleki ve teknik öğretimin gelişmesini sağlamak ve bu okulların her türlü işleri ile ilgilenmesi için Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Daha sonra 1941'de 4113 sayılı Kanunla genel müdürlük Mesleki ve

Teknik Öğretim Müsteşarlığı'na dönüştürülmüştür (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1988, s. 62).

Bu dönemlerde yurt içinde kurulan çeşitli komisyonlarda çıraklık ve mesleki eğitimle ilgili bir dizi planlamalar yapılmıştır. 1934'de Kültür Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı ve Genel Kurmay temsilcilerinin katıldığı bir komisyon oluşturulmuştur. 1936'da tamamlanan komisyon raporunda bölgelerin ihtiyaçlarına uygun çırak okulları, akşam sanat okulları, gezici ve geçici köy kursları, orta meslek okulları, tekniker okulları, mühendis okulları gibi kurumların açılması önerilmiştir. Raporda çırak okullarının açılması ile ilgili özet olarak şunlara değinilmiştir.

Ülke sanayisi için gerekli olan nitelikli eleman yetiştirmek amacıyla, okul sistemi dışında çıraklık sisteminin de kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Çırakların haftanın belirli günlerinde mesleki bir eğitimden geçirilmelerinin kendi meslek alanlarında geri kalmamaları açısından yararlı olacağı ve bunlar için okullar açılması gerektiği belirtilmektedir (Özkan, 1991, s. 7).

Bu raporun esas olarak alındığı ve Birinci Milli Eğitim Şûrası'na temel oluşturmak üzere hazırlanan "Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı" nda konuya önemli yer ayrılmıştır. 1936'da yayınlanan planda çıraklık eğitimi ile ilgili şu hususlar belirtilmiştir.

Muhtelif san'atlerde çalışacak bütün işçilerin orta derecedeki san'at okullarında yetiştirilmesi imkansızdır. Bunların mühim bir kısmının yine çıraklıktan yetiştirilmesi zaruridir. Ancak bunlar, bir taraftan fabrika ve atelyelere devam ederken, bir taraftan da açılacak çırak okullarında metotlu bir mesleki terbiye rejimine tabi tutulmalıdırlar.

Bu okullar, çırakların, uygun metotlarla ve kısa bir müddet içinde ileri tekniğin icaplarına hemen intibak edebilecek bir şekilde yetiştirilmelerini temin edecektir.

Bu okulları akşam san'at okullarının bulunduğu merkezlerde ve bu okullara mülhak ve san'at okulu olmayan yerlerde de müstakil olarak tesis etmeği düşünüyoruz (MEB. 1990, s. 37).

Planlamaya yönelik bu çalışmadan sonra uygulamaya dönük bir takım çalışmalar yapılmıştır. 1938'de çıkartılan 3457 sayılı "Sınai Müesseselerde ve Maden Ocaklarında Meslek Kursları Açılmasına Dair Kanun" uyarınca belirli büyüklükteki işyerlerinin çırak-kalfa ve usta yetiştirmesi zorunlu hale getirilmiştir.(1) Buna bağlı olarak ilk çıraklık okulu Devlet Demir Yolları İşletmesi tarafından açılmıştır. Bunu Kayseri Uçak Fabrikası ve MKE Kırıkkale Fabrikası çırak okulları izlemiştir (MEGSB. 1985).

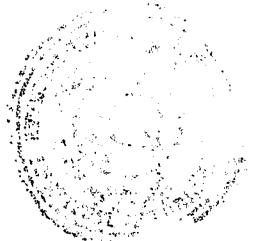
Daha sonra 1957'de yapılan VI. Milli Eğitim Şûrasında konuya değinilmiştir.(2) Gündemini mesleki ve teknik eğitim ile halk eğitimi konuları oluşturan Şûrada çırak okullarının açılması önerilmiştir. Ancak, uzun bir dönem resmi bir çıraklık eğitim kurumu açılması gerçekleşmemiştir.

Planlı Kalkınma Dönemlerinde Çıraklık Eğitimi

Ülkemizin planlı kalkınma dönemine girdiği 1960'lı yıllardan itibaren, çıraklık eğitiminin yasal bir statüye kavuşturulması çalışmaları başlamıştır. VII. Milli Eğitim Şurası'nda (1962), "Çırak,

(1) Geniş bilgi için bkz. "Çıraklık Eğitimi ile İlgili Kanunlar" s. 70

(2) Geniş bilgi için bkz. "Şuralarda Çıraklık ve Meslek Eğitimi" s. 52

Kalfa ve Ustalar Hakkındaki Kanun Tasarısı" bakanlılar arası bir komisyon tarafından hazırlanmış, bunun kabulü ve uygulanmaya konulması kabul edilmiştir.(1)

İlk olarak 1963 yılında uygulamaya konulan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda VII. Milli Eğitim Şurası'nda alınan karar doğrultusunda bazı yasal düzenlemeler yapılmasından söz edilmektedir (DPT. 1963. s. 462).(2) Bu doğrultuda 1972'de 1591 sayılı Kanun hazırlanmış ancak Cumhurbaşkanı tarafından tekrar görüşülmek üzere geri gönderilmiştir. Kanun uzun bir bekleme döneminden sonra tekrar ele alınarak 20 Haziran 1977'de 2089 sayılı "Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu" olarak çıkarılmıştır.(3) Bu Kanun kapsamında 1977-1985 yılları arasında yapılan çalışmalar sonucu istenilen sonuçlar alınamamıştır. Ülkenin ara insangücü ihtiyacının giderek artması, istihdam sistemi içindeki nitelikli insangücünün eğitim ihtiyacının belirgin hale gelmesi ve yapılan uygulamalardan istenilen sonucun alınmaması yeni bir düzenleme ihtiyacı doğurmuştur. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucu 5 Haziran 1986'da reform niteliğinde olan 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" kabul edilmiştir.(4) Bu Kanun kapsamındaki esaslara uygun olarak çalışmalara günümüzde devam edilmektedir.

(1) Geniş bilgi için bkz. "Şuralarda Çıraklık ve Meslek Eğitimi" s. 54

(2) Geniş bilgi için bkz. "Kalkınma Planlarında Çıraklık Eğitimi" s. 60

(3) Geniş bilgi için bkz. "Çıraklık Eğitimi ile İlgili Kanunlar" s. 72

(4) Geniş bilgi için bkz. "Çıraklık Eğitimi ile İlgili Kanunlar" s. 75

Milli Eğitim Şûralarında Çıraklık ve Meslek Eğitimi

İlk olarak 1939 yılında yapılan ve 1990 yılında 13. sù toplanan Milli Eğitim Şûraları ùlkemiz eğitim sistemindeki çeşitli konuların tartışıldığı ve konu ile ilgili geniş bir katılımıla gerçekleştirilen toplantılardır.

Bu bölümde şûralar genel hatlarıyla açıklanmış, çıraklık ve meslek eğitimi ile ilgili olanların üzerinde biraz daha ayrıntılı şekilde durulmuştur.

Altıncı Milli Eğitim Şûrası'na kadar yapılan şûralarda çıraklık ve meslek eğitimine ilişkin konular gündemde fazla yer almamıştır. Bu şûralarda konuya ilişkin bölümleri genel olarak özetlemek gerekirse; Birinci Milli Eğitim Şûrası'nda her 200 ilkokul mezununun olduğu yerde mesleğe yönelik çeşitli sınıflı mesleki kurs veya okulların açılması öngörülmüştür. Üçüncü Milli Eğitim Şûrası'nda ticaret ortaokulu ve liseleri, erkek sanat ortaokulu ve enstitüleri, kız teknik okullarının program ve yönetmelikleri incelenmiştir. Dördüncü Milli Eğitim Şûrası'nda ise ortaokul programlarının mesleki eğitim ya da genel eğitime devam edecek öğrencilere yönelik olarak düzenlenmesine ilişkin kararlar alınmıştır (Kaya ve Diğerleri, 1982).

Altıncı Milli Eğitim Şûrası (18-23 Şubat 1957)

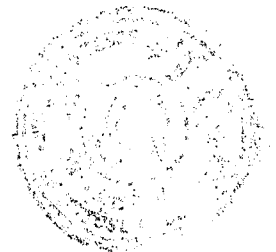
Şûra gündemini mesleki teknik eğitim ve halk eğitimi oluşturmuştur. Özellikle sanayide eğitim başlığı altında çıraklık eğitimi ile ilgili kararlar da alınmıştır. Genel olarak çıraklık ve mesleki eğitimle ilgili şu kararlar alınmıştır.

Kız ve erkek teknik öğretimin Türkiye'nin ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi çıraklık eğitiminin hukuki dayanağının oluşturulması sınıf geçme yerine ders geçme sisteminin uygulanması, ticaret liselerinde daha çok uygulamalı meslek bilgisi verilmesi, ticaret okulları ile kız enstitülerinde sekreterlik şubelerinin açılması vb. mesleki ve teknik eğitime ilişkin kararlar alınmıştır.

Çıraklık eğitimi ile ilgili kararlar şöyle özetlenebilir.

- * Mevcut işgücü açığını kapatmak için çıraklık eğitimi gereklidir.
- * Çıraklık eğitimi devlet-işçi-işverenin katılımıyla sürdürülmelidir
- * Çırak teriminin tanımı doğru olarak yapılmalıdır.
- * Hangi alanda çıraklık eğitime ihtiyaç olduğu ve bu meslek alanlarındaki çıraklık süreleri belirlenmelidir.
- * Çıraklığa giriş yaşı, öğrenim durumu belirlenmeli, çıraklığa alınacaklar sağlık ilgi ve yeteneklerine göre seçimden geçirilmelidir.
- * Çırak yetiştireceklerin sahip olması gereken özellikler ve işveren ile çırağın haklarını ortaya koyan düzenlemeler yapılmalıdır.
- * Çıraklara verilecek ücretler belirlenmeli çıraklara uygulanacak eğitimin gerçekleştirildiği süre için işverenler çıraklara ücretli izin vermelidir.
- * Çıraklık eğitimi sonunda, kurulan komisyonların denetiminde sınavlar yapılmalı ve başarılı olanlara sertifika verilmelidir.
- * Çıraklık eğitimi pilot uygulama olarak başlamalı ve büyük şehirlerden başlanarak yaygınlaştırılmalıdır (Maarif Vekaleti, 1957, ss. 27-30).

Yedinci Milli Eğitim Şûrası (5-15 Şubat 1962)

Şûra'da eğitimin bütün yurttaki belirli bir sistem içinde yaygınlaştırılması kararlaştırılmış ve ciddi bir eğitim planlanmasına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Alınan başlıca kararlar şunlardır:

- * Ortaokul, öğrencilere genel eğitim vererek bir üst okula hazırlamanın yanında, hayata atılmak isteyenlere başarılı olmaları için gerekli esasları kavratmakla yükümlüdür. Bu nedenle ortaokul programları zorunlu ve seçmeli derslerden oluşmalıdır.
- * Meslek liselerinin ortaokula denk olan birinci devresinde seçmeli dersler ikinci devrenin amaçları ve özellikleri dikkate alınarak hazırlanacaktır.
- * MEB Teknik Öğretim Dairesi tarafından Adalet, Milli Eğitim, Ticaret, Tarım, Bayındırlık, Çalışma, Sanayi, İmar ve İskân Bakanlıkları ve Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının katıldığı bir komisyonda çırak, kalfa ve ustalar hakkında bir kanun tasarisinin hazırlandığı vurgulanmaktadır. 68 Maddeden oluşan bu kanun tasarıları genel hükümler, çıraklık sözleşmesi, tarafların görevleri ve sorumlulukları, çırağın yetiştirilmesi, kalfalık ve ustalık sınavı, teşkilat, ceza ve hükümler gibi bölümlerden oluşmaktadır. Kanunun en önemli esasları okul ile işyeri arasında bir bağ kurulmasıdır (MEB, 1962).

Görüldüğü gibi bu Şûra'nın çıraklık eğitimi açısından en önemli yönü konu ile ilgili bir kanun çıkarılması çalışmasının öngörülmesidir. Ancak Çalışma ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ayrı ayrı hazırlanan kanun tasarıları üzerinde programların hazırlanması, geliştirilmesi, uygulanması ve denetimi konusunda anlaşma olmamasından dolayı bir gelişme sağlamak mümkün olmamıştır (Sezgin, 1974, s. 74). Ancak bu çalışmalar 1972'de hazırlanan 1591 sayılı kanuna zemin hazırlamıştır.

Sekinci Milli Eğitim Şûrası (28 Eylül-3 Ekim 1970)

Bu Şûra ortaöğretim sistemimizin kuruluşu ile yüksek öğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda yapılmıştır.

Alınan kararlar şöyle özetlenebilir:

- * Milli eğitim sistemi birbirine dayalı ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimden oluşan üç aşamalı bir yapıya sahiptir.
- * Ortaöğretim iki bölümden oluşur. Birinci bölüm genel ortaöğretimdir. İkinci bölüm ise yüksek öğretime hazırlayan, hem yüksek öğretime hem mesleğe hazırlayan, hayata ve iş alanlarına hazırlayan programlar olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.
- * Ortaöğretimde yatay ve dikey geçişler düzenlenmiş, ders geçme ve kredi sisteminin uygulanması ilke olarak benimsenmiş, bunun uygulanması için Bakanlık tarafından hazırlanacak plan Dokuzuncu Milli Eğitim Şûra'sında incelenerek karara bağlanacaktır.
- * Hayata ve iş alanlarına hazırlayan programların yeterli ilgiyi görmesi için şart olan "Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu" tasarısı bir an önce çıkarılmalıdır (MEB, 1971, ss. 98-99).

Şûra'nın çıraklık eğitimi açısından önemi konu ile ilgili bir kanunun hazırlanması önerisidir.

Dokuzuncu Milli Eğitim Şûrası (24 Haziran-4 Temmuz 1974).

Bu Şûra'da milli eğitim sisteminin bütünlüğü içinde programlar ve öğrenci akışını düzenleyen kurallar üzerinde durulmuştur. Alınan belli başlı kararlar şunlardır.

- * Türk Milli Eğitiminin genel ve özel amaçları Milli Eğitim Temel Kanunu'nda (1739 S.K.) ele alınmıştır.
- * Türk Milli Eğitim sistemi Örgün ve yaygın olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

- * Meslek kademeleri ve mesleki ünvan, görev yetki ve sorumluluklar yeniden düzenlenecek ve meclis gündeminde bulunan "Çırak-Kalfa ve Ustalar Kanunu"nun süratle çıkarılmasına çalışılacaktır (MEB. 1975).

Bu şûrada çıraklık eğitimi açısından önemli yer tutan kanunun çıkarılması bir önceki şurada olduğu gibi karar altına alınmıştır. Onuncu ve Onbirinci Milli Eğitim Şûralarında çıraklık eğitimine ilişkin bir çalışma yapılmamıştır.

Onikinci Milli Eğitim Şûrası (18-22 Temmuz 1988)

Şûra gündemini genel olarak eğitim sisteminin bütünü oluşturmuştur. Mesleki eğitim açısından belli başlı kararlar şunlardır.

- * Ortaöğretimde yükseköğretime, hem iş hayatına ve hem yükseköğretime hazırlayan programlara öncelik verilmesi.
- * Örgün eğitim dışında kalanların bundan yararlanması için uygun sistemin kurulması.
- * Endüstriyel teknik öğretim programları uygulayan okulların 9. sınıftan itibaren bölümlere ayrılması.
- * Mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının programlarının çevresinin ve iş piyasasının ihtiyaçlarına göre sürekli yenilenmesi.
- * Mesleki ve teknik liselerden mezun olanların ünvan yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi vb. kararlar alınmıştır (MEGŞB. 1989, ss. 197-198).

Onüçüncü Milli Eğitim Şûrası (15-19 Ocak 1990)

Şura'nın gündemini "Yaygın Eğitim" oluşturmuştur. Bilindiği gibi günümüzde çıraklık eğitimi ile yaygın eğitim faaliyetleri bir

genel müdürlüğün bünyesinde toplanmıştır. Şûra'da bu açıdan çıraklık eğitimini ilgilendiren kararlar da alınmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır:

- * Yaygın Eğitim Enstitüsü, işletmelerdeki usta eğitimcileri yetiştirmekle de görevlendirilmelidir.
- * İş piyasasında kullanılan mesleklerin, iş ve görev tanımları tamamlanıp meslek sınıflandırılmasına gidilmelidir. Bu konuda Uluslararası Çalışma Teşkilatı ve UNESCO'nun yayınlamış olduğu uluslararası meslek eğitim tasniflerine uyulmalıdır.
- * Bu tanımlara dayalı görev, yetki, ünvan, sorumluluklar her meslek ve meslek kademesi için belirlenmeli, belli aralıklarla gözden geçirilmelidir.
- * Bütün bunlar "Piyasa Meslek Standartları"nı ortaya çıkaracak şekilde bir araya getirilmelidir.
- * Temel meslek eğitimi için belirlenen bu standartlar, farklı uygulama yöntemleriyle de olsa mesleki yaygın ve örgün eğitimde ortak olarak uygulanmalıdır.
- * Çırak ve kalfaların mesleki ehliyet belgeleri, Türkiye çapında asgari bilgi-beceri gereklerine bağlanmalı, il ve ilçe çıraklık meslek eğitimi kurulları tarafından aynı normlarla, merkezi özellikli sınavlarla değerlendirme ve belgelendirme yapılmalıdır.
- * Meslek standartlarına bağlı olarak yapılacak sınavlar belirli aralıklarla ülke çapında aynı günde yapılmalıdır. Sınavlar sonucu verilecek belgeler "Mesleki Ehliyet Belgesi" olarak nitelendirilmelidir (MEB,1990g, ss. 274-278).

Bu Şûra'nın en önemli yanı tüm mesleki eğitimin geleceği açısından önemli olan meslek standartlarının belirlenmesi ve

mesleki becerilerin ölçülmesinde yeterliliklerin ön plana çıkarılması konusunda çalışmalar yapılmış olmasıdır.

Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitim Konseyi (3-5 Mayıs 1990)

Çıraklık eğitiminin sorunları ve çözüm önerilerinin kapsamlı olarak görüşüldüğü konseyin gündemini ülkedeki çıraklık ve mesleki eğitimi ile ilgili çeşitli konular oluşturmuştur. Çıraklık eğitimine ilişkin öneriler şunlardır (MEB, 1990b, ss. 144-147).

- * Çıraklık eğitiminin pratik bölümü işletmelere bırakılmalıdır.
- * Milli Eğitim Bakanlığı konu ile ilgili kurum ve kuruluşlara yetki ve sorumluluk devri yapmalı ve teşvik tedbirleri almalıdır.
- * Yeterli sayı ve nitelikte usta öğretici yetiştirilmelidir.
- * Daha çok temel bilgi gerektiren bazı mesleklerde temel eğitim ikinci kademeye dayanan bir çıraklık eğitimi uygulanmalıdır.
- * Yatılı çırak okulları açılmalıdır.
- * Sistem içinde yetişen kalfa ve ustaların askerlik süreleri 2-4 ay arasında indirilmelidir.
- * Kalfalık eğitimine devam edenler çıraklık dönemindeki tüm haklardan yararlanmalıdır.
- * Kamu ve özel sektöre bağlı büyük işyerlerinin de çıraklık eğitimine katılmaları sağlanmalıdır.
- * Çıraklık eğitimi yapan işletmelerin bu amaçla yaptıkları masrafları vergiden düşmeleri sağlanmalıdır.
- * Çıraklık eğitimi yapacak işyerlerinin temel özellikleri belirlenmelidir.
- * Basılı evraklar basit hale getirilmeli, bir katalogda toplanmalıdır.

Birinci Gençlik Şûrası (24-28 Ekim 1988)

Şûra'nın çıraklık eğitimi ile yakından ilişkili bölümü "Çalışan Gençliğin Sorunları" komisyonunun yaptığı çalışmalardır. Genel olarak öneriler şöyle özetlenebilir.

- * Türkiye'nin AT'a tam üye olarak kabul edilmesi halinde her kesimde çalışan gençlerin lisan, yeni meslekler ve yeni teknolojilere adaptasyon sorunlarını çözücü tedbirler bugünden uygulanmaya konulmalıdır.
- * Çalışan gençliğe sosyal güvenlik bilinci kazandırılmalıdır.
- * Gençlere yönelik sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.
- * Farklı mesleklere ve iş alanlarına yönelmeye olanak verilmelidir.
- * İstihdam rehberliği merkezleri oluşturulmalıdır.
- * Kendi işini kurmak isteyenlere danışmanlık ve finansman hizmetleri içeren bir hizmet verilmelidir.
- * Sosyal kültürel çalışmalara öncelik verilmelidir.
- * Özellikle orta ve küçük ölçekli işletmelerde çalışan gençler için "ahilik kültürü" çerçevesinde moral değerlerini benimsetici sosyal kültürel programlar hazırlanmalıdır.
- * 3308 sayılı Kanuna göre kurulan "Çıraklık Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu"na katkıda bulunan meslek kuruluşları fon yönetiminde temsil edilmelidir.
- * Usta öğreticilere verilen "İş Pedagojisi" kurslarına bütün ustaların katılması için tedbir alınmalı "gençlik psikolojisi" konusunda ders verilmelidir.
- * Çıraklık eğitimi kapsamında bulunan, ancak Bakanlık bünyesinde eğitimi olmayan meslek alanlarında öğretmen yetiştirilmelidir.

- * Kırsal yörelerden gelen çırakların barınma ve beslenmelerini dikkate alacak bir çalışma yapılmalıdır.
- * Sekiz yıllık eğitimin kabul edilmesiyle "aday çıraklık" uygulaması kaldırılmalıdır.
- * Çıraklık eğitiminin kapsamına 507 sayılı Kanundan başka 5590 sayılı Kanuna tabi sanayi ve ticaret odalarına bağlı iş yerleri de dahil edilmelidir (MEGSEB, 1988b, ss. 222-224).

Kalkınma Planlarında Çıraklık Eğitimi

Ülkemiz 1963 yılından itibaren planlı kalkınma dönemlerine girmiş ve beşer yıllık kalkınma planları yapılmıştır. Bu dönemlerde her sektördeki mevcut durum, geleceğe yönelik planlamalar ve hedefler belirlenmiş ve gelişimin bu planlara uygun düzenlenmesine çalışılmıştır.

Kalkınmanın ana unsurlarından biri de nitelikli insangücüdür. İnsangücünün yetiştirilmesinde ise eğitim en önemli yeri tutmaktadır. Sanayileşme ve üretim artışı sağlamada insangücünün önemi hemen her kalkınma planında vurgulanmış ve bu yönde hedefler belirlenmiştir. Bu bölümde kalkınma planlarındaki mesleki eğitim ve çıraklık eğitimi ile ilgili bölümler özetlenmeye çalışılmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Bu planda eğitimin insangücü ihtiyaçları dikkate alınarak planlanması gereği üzerinde durulmuştur. Başlıca hedefler şöyle belirlenmiştir.

- * İş başında eğitim yetersizdir. Yeterli sayıda eleman yetiştirmek için sanayide eğitime ağırlık verilmelidir.

- * Bu konuda "Mesleki Eğitim Merkezleri" kurulmalı, monitör ve ustabaşı yetiştirilmelidir.
- * Çeşitli eğitim kurs ve merkezlerini bitirecek elemanların nitelikleri kendilerine verilecek belgeler tanınmalı, ücretler belirlenmelidir.
- * Çeşitli sanayi dallarında, iş başında eğitim kursları Türkiye ölçüsünde standart bir hale getirilmelidir.
- * Yürürlükte bulunan ve işletmelerde işbaşında eğitim kurslarının açılmasını zorunlu kılan 3457 sayılı Çalışma Kanununun tam uygulanamaması nedeniyle ilgili araştırmalar yapılmalı ve gerekli tedbirler alınmalıdır (DPT, 1963, ss. 461-462).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Bu planda istenilen büyüme hızının elde edilmesi için doğal kaynaklar ve sermaye yanında insangücünün de önemi vurgulanmıştır. Türkiye'de özellikle sermayenin yetersiz olmasından dolayı, sermayenin etkin dağılımı ve insangücü kaynaklarının ekonominin ihtiyaçlarına uydurulması gereği üzerinde durulmuştur. Başlıca hedefler şöyle belirlenmiştir.

- * Önder işçi yetiştirmek için gerekli personel yetiştirilmeli ve bu konuda teknolojik değişmelere uygun programlar hazırlanmalıdır.
- * Sanayide hizmetiçi eğitim çırak, işçi, ustabaşı yanında istihdam edilen tüm işgücünü kapsamalıdır.
- * Yetişkin işçi, usta, ustabaşı ve teknisyen görevlerinin tanımlanması, çeşitli düzeylerdeki işgücünün belgelendirilmesi ve çalışmalarını için belge arama esasları getirilmelidir.

Bu plan döneminde çıraklık eğitimi ile ilgili bir organizasyondan bahsedilmemekle beraber, sanayide eğitim

yaygın eğitim etkinliği içinde düşünülmüş ve bu yönde hedefler belirlenmiştir (DPT, 1967, ss. 160-186).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Bu plan döneminde de ara insangücü yetiştirme daha çok yaygın eğitim içerisinde sanayide eğitim olarak ele alınmıştır. Belli başlı hedefler şunlardır.

- * Yaygın eğitim, örgün eğitimde kısa sürede yetiştirilemeyen ve ekonomik kalkınma için gerekli olan insangücünü yetiştirmede örgün eğitimle bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenecek, örgün eğitim dışı kalmışlar için beceri kazandırmanın tek yolu olarak ele alınacaktır.
- * Temel eğitimin ilk beş yıl ya da tümünü bitirip bir üst öğrenime devam etmeyenler için modüler esasta pratik sanat, pratik sağlık, pratik tarım okulları kurulacaktır. Üretim içinde de iş öncesi ve iş başında hizmetçi eğitimi bu okullara paralel olarak geliştirilecektir. Böylelikle yetişkin işçi (sanatkâr) ihtiyacı karşılanacaktır.
- * Kırsal yörelerden gelenlerin tarım dışı sektörlerle uyumunu sağlamak için belirli bir eğitim politikası oluşturulacaktır (DPT, 1972, s. 801).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Genel olarak kalkınmanın ana unsuru olan gerekli nitelik ve nicelikte insangücü yetiştirmede yetersiz kalındığı vurgulanmaktadır. Ayrıca örgün eğitim dışında kalan kesimin eğitim eksikliklerini giderici, onların değişen toplumsal koşullara uyumlarını sağlayıcı, kentleşmenin endüstrileşmenin ve tarımda modernleşmenin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmalarına yönelik kapsamlı bir yaygın eğitim hizmetleri gerçekleştirilemediği belirtilmektedir (DPT, 1979, ss. 147-149).

Bu dönemde yaygın eğitime ilişkin hedefler şöyle belirlenmiştir:

- * Yaygın eğitim örgün eğitimi tamamlayıcı biçimde ve çeşitli eğitim faaliyetleri arasında eşgüdümü sağlayıcı program ve içerik düzenlemelerine ağırlık veren bir yapıya kavuşturulacaktır.
- * Yaygın ve örgün eğitim sistemleri arasında kurumsal ve içerik olarak bütünlük sağlayıcı, geçişlere olanak veren bir yapı oluşturulacaktır.
- * Bu bütünlük içinde istihdam alanında kazanılan beceri ve deneyimlerin okul içi eğitimle birlikte değerlendirilmesi sağlanacaktır.
- * İstihdam sürecindeki nitelikli elemanlardan özellikle teknik eğitimde eğitici personel olarak yararlanılacaktır.
- * Mesleki-teknik ve yaygın eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesinde istihdam şartlarını dikkate alan, iş analizlerine dayalı programlar geliştirilecektir.

Bu plan döneminde 2089 sayılı "Çırak Kalfa ve Ustalık Kanunu" kapsamında çıraklık eğitimi uygulanmasına karşın, planda bundan söz edilmemesi dikkat çekicidir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Bu plan döneminde, eğitim kurumlarının her düzeyinde öğrencilere kazandırılacak bilgi ve becerilerin hayata dönük olması örgün eğitim sisteminin belirli kademesinden ayrılmış olanlara yaygın eğitim olanaklarından da yararlanılarak düzenlenecek programlarla meslek kazandırma uygulamasının başlatılması temel politika olarak belirlenmiştir (DPT, 1985, s. 140).

Bu döneme ilişkin temel hedefler şunlardır:

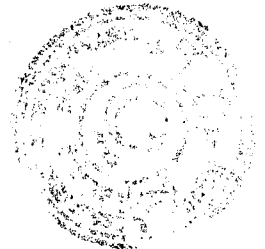
- * Yaygın ve örgün eğitim kurumları arasında geçiş ve denklik durumları gözden geçirilerek bir esasa bağlanacaktır.
- * Nitelikli işçi eğitiminin yaygın eğitime dönüştürülmesi plan dönemi başında gerçekleştirilecektir.
- * Yaygın ve örgün eğitim, aynı eğitim kurumları tarafından paralel ve içiçe programlarla yürütülecektir. Yaygın ve örgün eğitim piyasasının gerektirdiği yeni iş alanlarına göre eşit mesleki içerikte planlanacak, yaygın ve örgün eğitimin aynı düzeyde mezun olanlar eşdeğer "meslek sertifikaları" alabileceklerdir.
- * Çoğunluğu 12-25 yaş grubunda bulunduğu halde okula devam etmeyen ilkokul, ortaokul veya lise mezunu olupta ekonomik açıdan faal olmayan kişilerden 150 bini endüstri ile ilgili dallarda olmak üzere, 650 binine, iş bulma imkanlarını arttıracak meslekler kazandırılacaktır.
- * Devlet-işçi-işverenin katılacağı hem yaygın eğitim, hem hizmet içi eğitim amacıyla mesleki yaygın eğitim fonu kurulacaktır.

Bu plan döneminde yukarıdaki amaçlar ve daha önceki çalışmalar da dikkate alınarak 1986 yılında 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" çıkarılmıştır (19 Haziran 1986).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Genel olarak plan öncesi dönemde genel, mesleki-teknik ve yaygın eğitimde fiziki altyapı ve insangücü kaynaklarının rasyonel kullanımındaki yetersizliklerin devam ettiği vurgulanmıştır.

Plan dönemine yönelik temel karar ve ilkeler şöyle özetlenebilir:

- * Eğitim sistemini öncelikle ekonominin ihtiyaç duyduğu meslekleri verebilecek şekilde yeniden planlanmak üzere eğitim kurumlarıyla işgücü piyasası arasında koordinasyon sağlanacaktır.
- * Çalışanların istihdam alanlarına uygun eğitim ihtiyaçları belirlenecek ve yeni eğitim teknolojilerine dayalı yaygın bir mesleki ve teknik eğitim sistemi kurulacaktır.
- * Yaygın eğitim plan döneminde ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, yeni iş alanlarının ortaya çıkması sonucu bu dönemde önem kazanacaktır. Bu nedenle yaygın eğitime daha fazla kaynak ayrılacak. Çıraklık ve yaygın eğitimin kamu ve özel kesim işbirliği içinde sürdürülmesi sağlanacaktır (DPT, 1989, ss. 293-295).

Yaygın Eğitim Kapsamında Çıraklık ve Meslek Eğitimi

Ülkemizde uzun yıllar eğitim sistemi dışında kalan bireylere yönelik mesleki eğitim yaygın eğitim faaliyetleri içerisinde yer almıştır. Günümüzdeki çıraklık eğitimi uygulanmasına gelene kadar yürütülen bu eğitim etkinlikleri çağdaş anlamda bir çıraklık eğitimi olmamakla birlikte, örgün eğitim sisteminden ayrılanlara bilgi ve beceriler kazandırılarak onları üretici hale getirme, toplumsal iş bölümüne katılmasını teşvik etmesi vb. açılardan benzer özellikler taşımaktadır. Bu açıdan yaygın eğitimin ülkemizdeki gelişimi ve sistem içindeki çalışmaların incelenmesinde yarar vardır.

Yaygın eğitim; örgün eğitimden ayrılmış ve eğitimini sürdürmek isteyenlere yönelik olarak yapılan eğitimidir. Amacı ise ülkedeki insanlar arasındaki eğitim farkını azaltmak ve örgün eğitim götürülemeyen yerlere eğitim götürmektir (Varış, 1981, s. 196).

Ülkemizde örgün ve yaygın eğitim kavramları 1960'lı yıllardan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemden sonra çeşitli komisyon raporlarında, kalkınma planlarında ve kanunlarda farklı

biçimlerde tanımlanmıştır. Bunun nedeni, yaygın eğitimin farklı boyutlarda ele alınmasıdır. Yaygın eğitimin mesleki eğitim açısından amaçları şöyle özetlenebilir (Güler, 1990, ss. 105-110).

- * Bireylere, kalkınma hedeflerine, istihdam politikasına eğitim insangücü ilişkilerine uygun iş ve meslekler kazandıracak kısa süreli ve kademeli eğitim vermek.
- * Şehirlerde ve kırsal yörelerdeki verimsiz insangücünü ulusal kaynakları üretken hale getirmek, toplum imkânlarını da birleştirip, birlikte iş görme yeteneğini geliştirmek.
- * Bireylere tarım, endüstri, el sanatları, turizm ve diğer alanlardaki yenilikleri tanıtmak, el sanatlarının özelliklerini korumak, bu alanlarda becerili insangücü yetiştirmek.
- * Yeni bir iş ve meslek sahibi olmak, mesleğini geliştirmek veya değiştirmek isteyenlere yönlendirici ve tamamlayıcı eğitim vermek.
- * Yurt dışı ve içindeki insangücü hareketleri sonucu belirli yörelere toplanan insanların, yeni ortama uyum sağlamalarına ve bunun gerektirdiği yeni iş ve meslekleri kazanmalarına yardımcı olmaktır.

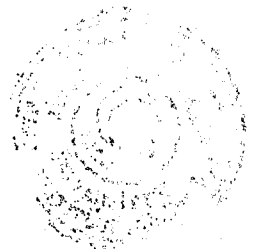
Tarihi Gelişim

Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaygın eğitim kurumları camiler, tekkeler ve zaviyeler, kütüphaneler olarak özetlenebilir (Güler, 1990, s. 112). Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra Milli Eğitim Bakanı İsmail SAFA valilerden Milli Eğitim görevlileri ile birlikte halk eğitimi çalışmalarına başlamalarını istemiştir. Bundan sonraki gelişmeler şöyle özetlenebilir (Geray, 1978, ss. 258-273).

- * Milli Eğitim Bakanlığının kuruluşuyla ilgili 789 sayılı Kanunla ilköğretim çağını geçmiş, hiç öğrenim görmemiş olanları işe alan kuruluşların bu elemanlara ilk öğrenimini de vermekle yükümlü oldukları hükümü getirilmiştir.

- * İlk halk eğitimi birimi 1926'da Bakanlık İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak "Halk Terbiyesi Şubesi" adıyla kurulmuştur.
- * Halkı temel yurttaşlık bilgileri ile donatmak ve ulusal kültürü yaymak amacıyla 1927'de "halk derslikleri" açılmıştır.
- * 1928 Harf Devrimi sonucu "Millet Mektepleri" hareketi başlamış ve 12-45 yaş tüm yurttaşların okuma-yazma öğrenmesi hedeflenmiştir.
- * 1928'de mesleki ve teknik alandaki halk eğitimi çalışmalarını yürütme görevi "Akşam Erkek Sanat Okulları" ve "Akşam Ticaret Okullarına" verilmiştir.
- * 1932'de inkılapları yaymak, kökleştirmek, halkı toplumsal, kültürel açıdan yetiştirmek amacıyla "Halk Evleri" açılmıştır.
- * 1936'da açılan "Köy Eğitim Kursları" yardımıyla bilgisizlik ile savaşıma hedeflenmiş ve köy öğretmenine göre halkını eğitme görevi de verilmiştir.
- * 1939'da Gezici Köy Kadın ve Erkek Kursları açılmıştır. Erkeklerle demircilik, marangozluk, kadınlar için biçki, dikiş kursları düzenlenmiştir.
- * 1951'de Bakanlıklararası Temel Eğitim ve Halk Eğitimi Komisyonu kurulmuştur. Yine aynı yıl Prof. Watson Dickerman'ın semineri ile yeni çalışmalara yönelinmiş, 1952'de Bakanlık bünyesinde Halk Eğitimi Bürosu açılmıştır. 1956'da "Halk Eğitimi Merkezleri" kurulmuştur. 1958'de "Temel Eğitim Merkezleri" açılmıştır.
- * 29 Ağustos 1960'da Bakanlık bünyesinde "Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü" kurulmuştur.
- * 1962'de yapılan VII. Milli Eğitim Şurası'nda halk eğitimi geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır.

- * Planlı kalkınma dönemlerinde yapılan planlama çalışmalarında da halk eğitimi yaygın eğitim başlığı altında ele alınmış, mevcut durum ve hedefler belirlenmiştir. Planlı dönemde yapılan yaygın eğitim çalışmalarında daha önceki dönemlerde de olduğu gibi mesleki eğitim ağırlıklı programlar yeterince gelişmemiştir. Bunun yanında çok farklı kuruluşlar yaygın eğitim etkinliğinde bulunurken birbirleriyle koordineli çalışmamaları zaman, emek vb. israflara yol açmıştır (Kaya, 1984, s. 119).

Günümüzde Yaygın Eğitim Faaliyeti Yürüten Birimler

Görevi yaygın eğitim olan MEB Çıkraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı 719 Halk Eğitim Merkezi, eğitim odaları, bir Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu ve 71 Halk Eğitimi Başkanlığı vardır. Örgün ve yaygın eğitimi birlikte yürüten MEB bünyesindeki Erkek Teknik Öğretim, Kız Teknik Öğretim, Ticaret ve Turizm Öğretimi, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü ile Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı da çeşitli etkinliklerde bulunmaktadır (MEB, 1990_h, s.140- 141).

Bunların dışındaki çeşitli bakanlıklar, mahalli idareler, üniversiteler, bağımsız kamu kuruluşları, meslek kuruluşları, kamu iktisadi kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ve hizmetiçi eğitim kuruluşları çeşitli yaygın eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Bunlar arasında KOSGEB, Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu ve MESS gibi kuruluşlar sayılabilir.

1989-1990 öğretim yılında, halk eğitim merkezlerinde 631.006, pratik kız sanat okullarında 78.465, ticaret, otelcilik ve turizm meslek kurslarında 2200, endüstri pratik sanat okulları ile yetişkinler teknik eğitim merkezlerinde 1659 kursiyer eğitime katılmıştır. Bu kurumlarda eğitilen toplam kursiyer sayısı 713.600'dür. Açılan

kurslar çoğunlukla ev ekonomisi alanını kapsamaktadır. İstihdam ilişkili meslek kurslarında nitelik ve nicelik yönünden, "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu"nun öngördüğü hedeflerin gerçekleşmediği gözlenmektedir. İstihdama yönelik mesleki yaygın eğitimin geliştirilmesi yetişkinlerin istihdamı açısından önem taşımaktadır (Sezgin, 1990, s. 34).

Son olarak 15-19 Ocak 1990'da yapılan "XIII. Milli Eğitim Şûrası" yaygın eğitim konusunda düzenlenmiştir. Şûra' da "Yaygın Eğitimde Organizasyon ve İşbirliği Komisyon Raporu"nda mesleki yaygın eğitim konusundaki sorunlar ve çözüm önerileri kapsamlı bir şekilde yer almıştır.

Çıraklık Eğitimi ile İlgili Kanunlar

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze çıraklık eğitimi ile ilgili direkt ya da dolaylı olarak birçok kanun çıkarılmıştır. Bu bölümde kronolojik sıra içerisinde bu kanunlara değinilmiştir.

Kanunlardan birincisi 818 sayılı "Borçlar Kanunu"dur. 8 Mayıs 1926'da 366 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Kanunun bazı maddeleri çıraklık ile ilgili hükümleri içermektedir.

Kanunun 318. maddesi çıraklık sözleşmesinin esaslarını belirlemiştir. Çıraklık eğitimi ile ilgili hükümler 330. maddede yer almakta ve şöyle denilmektedir.

Çıraklık mukavelesinde usta, çırağa sanatı olanca dikkat ve itinasıyla öğretmeye mecburdur. Usta, çırağın mecburi derslere devamına nezaret ve mesleğine ait mekteplere ve kurslara gitmesi ve çıraklık imtihanlarına iştirak etmesi için lüzumlu olan zamanlarda müsaade etmekle mükelleftir. Çırağa, kaideten, ne geceleri, ne de pazar günleri iş verilemez (Şahinkesen 1985, s. 63).

1930 yılında çıkarılan 1593 sayılı "Umumi Hıfzısıhha Kanunu"nda da çıraklığı ilgilendiren hükümler yer almıştır. Kanun'un 173. maddesi ile 12 yaşından küçük çocukların fabrika ve imalâthane gibi her türlü işyerleri ile maden işlerinde amele ve çırak olarak çalıştırılmalarının yasak olduğu, 12-16 yaş arası kız ve erkek çocukların, günde sekiz saatten fazla çalıştırılmayacakları esası getirilmiştir (MEB, 1990_e, s. 2).

Yine 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı "Belediyeler Kanunu"nun 15. maddesinde, belediyelerin çıraklık okulları açabileceği ve yönetebileceği belirtilmektedir. 1933'te çıkan 2262 sayılı "Sümerbank Kuruluş Kanunu"nun 2/d maddesinde de bu kuruluşun kendisi için gerekli olan usta işçileri yetiştirmek için okul açabileceği hükmü yer almıştır (MEB, 1990_e, s. 2).

Çıraklık eğitimi açısından önemli kanunlardan biri de 7 Haziran 1938'de yürürlüğe giren 3457 sayılı "Sanayi Müesseselerinde ve Maden Ocaklarında Mesleki Kurslar Açılmasına Dair Kanun"dur. Kanunun çıraklık eğitimi ile ilgili hükümleri şöyle özetlenebilir.

Ortalama olarak 100 işçiden fazla işçi çalıştıranlar bir araya gelerek ortaklaşa kurs açmak zorundadırlar. Kursların öğretim ve yönetim giderleri sanayi kuruluşları tarafından ödenecektir. İşveren kursun başarılı olabilmesi için gerekli araç gereçleri sağlamaya zorunludur. Kurs açmakla sorumlu kurumlar üç ay içinde sorumluluklarını yerine getirmezler ise 50-500 liraya kadar ağır para cezası öderler. Kursu gidenler devam etmek zorundadırlar. Kurs sonunda ilk onbeş gün içinde teorik ve pratik sınava girmek zorundadırlar. Başarılı olanlara İktisat Vekaletince düzenlenmiş

çırak, kalfa, ve usta kurs sertifikası verilir. Çıraklık kursları mesleklerin özelliğine göre 1-3 yıl arasında değişmektedir. Kalfa ve usta kursları 6-12 ay sürelidir. Tüm kurslar çalışma saatleri dışında ve haftada altı saattir (Uysal, 1986, ss. 19-20).

Bu kanunda sözü edilen düzenlemeler ülkenin o zamandaki koşulları içerisinde oldukça çağdaş kabul edilebilir. Getirilen düzenlemelerin ancak 3308 sayılı Kanunla 1986'da yürürlükten kaldırılması da bunun bir delili sayılabilir.

Bu aşamadan sonraki kanun çıkarılması ile ilgili çalışmalar 1960'lı yıllara rastlamaktadır. 1963'te Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen bir çıraklık kanununun çıkarılması ilkesi 1972'de hazırlanan 1591 sayılı Kanunla gerçekleşmiştir. Kanun Cumhurbaşkanınca görüşülmek üzere tekrar Meclise geri gönderilmiştir. Bunun gerekçeleri; kanunun hukuki bir dayanağının olmaması, konu ile ilgili hükümette birlik olmaması, çırak, kalfa ve ustalık açısından kapsamının dar tutulması, çoğunlukla işvereni koruması, eğitim istihdam dengesini sağlayamaması, eşitlik, bilim, sanat, çalışma hürriyeti, sosyal adalet, sosyal güvenlik açısından olumsuz hükümler taşıması olarak özetlenebilir. (Şahinkesen, 1985, s. 69).

Bu kanunun yeniden düzenlenip görüşülmesi ve Meclis gündemine gelebilmesi için 4 yıl geçmiştir. 5 Temmuz 1977'de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren kanun çıraklık eğitiminin Cumhuriyet tarihinde kapsamlı olarak ele alındığı ilk düzenlemedir.

Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu (2089, S. K.)

Kanun altı bölüm, 54 madde ve dört geçici maddeden oluşmaktadır. Belli başlı esasları şunlardır:

Kanun kapsamına, 507 sayılı Kanuna tabi işyerleri ile 5590 sayılı Kanuna göre kurulmuş olan, mesleki teşekküllere kayıtlı işyerleri ve buralarda çalıştırılan çırak, kalfa ve ustalar alınmıştır. Uygulamaya dahil edilecek meslek alanlarını belirleme yetkisi çıraklık kuruluna verilmiştir.

Çırak olabilmek için ilkokul mezunu olmak, 12 yaşından küçük 18 yaşından büyük olmamak, seçtiği mesleğin gerektirdiği özellikleri taşımak gereklidir. İşyeri sahibi çırağa işe başladığı günden itibaren iş kanunu gereğince belirlenen asgari ücretin yüzde 30'undan az olmamak kaydıyla ücret ödemek zorundadır. İşyeri sahibi çıraklara bir yıl öğrenimden sonra yılda bir ay ücretli izin vermek zorundadır. Çıraklığa, çıraklık sözleşmesi ile başlanması gerekmektedir. Çırağın sanatını öğrenmesi için iş üzerinde bir öğrenci gibi çalışması şarttır. Çıraklar için haftada en çok sekiz saatlik teorik ve pratik meslek kursları düzenlenir. Çırak, çıraklık süresinin sonunda mesleği ile ilgili düzenlenecek ilk kalfalık sınavına girmek zorundadır.

Kalfalık belgesi aldıktan sonra mesleğinde üç yıl kalfa olarak çalışıp, geliştirme kurslarına katılarak başarı gösterenler ustalık sınavlarına katılırlar. Lise dengi mesleki ve teknik öğretim okulları mezunlarına sınavsız ustalık belgesi verilir. Kanunla Bakanlıkta "Çıraklık Kurulu" illerde "Çıraklık Eğitim Komiteleri" kurulmuş, bunlara katılacak kişiler, kurulların görev ve sorumlulukları belirlenmiştir (Resmi Gazete, 1977, ss. 1-9).

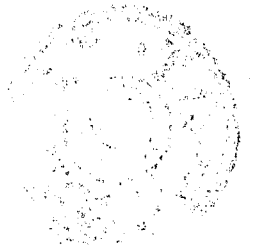
Kanunun Uygulandığı Dönemde Yapılan Çalışmalar

Çıraklık eğitimi görevinin MEB'na verilmesiyle önce bu hizmetin Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesi düşünülmüş, ancak kanunun kapsam ve önemi dikkate alınarak 24 Temmuz 1978'de İnsangücü Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Daha sonra adı Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiş ve yürütme bu organa bağlanmıştır. 13.12.1982 gün ve 174 sayılı Kanun hükmünde kararnameyle Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü ile Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü "Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü" adı altında birleştirilmiştir.

Kanunla ilgili olarak "Çırak, Kalfa ve Ustaların Eğitimi Hakkında Yönetmelik", "Çıraklara Ait Sigorta Primlerinin Hesaplanma Usullerine İlişkin Yönetmelik", "Çıraklık Eğitim Merkezleri Yönetmeliği" gibi yönetmelikler çıkarılmıştır. Bunların yanında MEB dışındaki kurum ve kuruluşların görev ve yetkileri belirlenmiştir.

Çıraklık Eğitimi ile ilgili ilk aşamada 65 meslekten 19'unun eğitim programları hazırlanmıştır. Bu programlarda mesleğin tanımı, kod numarası, çıraklığa giriş koşulları, çıraklık ve kalfalık süreleri, konuları, haftalık ders dağılımı, çırak alacak işyerlerinin özellikleri, uygulanacak öğretim yöntemleri, ve değerlendirmede kullanılacak ölçütler belirlenmiştir.

Kanunun uygulanmaya konulmasından 1985 yılına kadar 39 ilde 40 meslek dalında eğitim yapılmıştır. Bu dönemde sağlanan gelişmeler TABLO: 4'de görülmektedir.

TABLO:4 2089 SAYILI KANUNA GÖRE ÇIRAKLIK EĞİTİMİNDEKİ GELİŞMELER

Gelişmeler	Yıllar	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	
Kapsamdaki İl Sayısı	7	7	13	25	34	39	39	
Kapsamdaki Meslek Sayısı	5	14	14	40	40	40	40	
Eğitime Devam Edenler	47	122	1417	4175	6321	8620	13186	
Eğitici Usta Kursuna Katılan	3224	4957	8001	7720	6428	5205	1593	
Kalfalık Belgesi Alanlar	—	—	575	856	1739	2130	2448	
Ustalık Belgesi Alanlar	—	—	1388	13106	14023	11003	5760	
Öğretmen Sayısı	7	13	47	124	212	267	328	
Çıraklık Eğitim Merkezi Say.	7	7	12	27	52	52	60	

Özkan, 1991, s. 24.

Görüldüğü gibi sistem istenildiği ölçüde yaygınlaştırılamamış, yaklaşık 13.186 kişi çıraklık eğitimi kapsamına alınabilmiştir.

Uygulama Sonucu Karşılaşılan Sorunlar

Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu'nun uygulandığı dokuz yıl içinde çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunlar şöyle özetlenebilir.

Kanunda çıraklık eğitiminin kapsamı dar tutulmuştur. Özel sektörün çıraklık eğitim kurumu açması konusu yer almamıştır. Mahalli çıraklık eğitim komitelerinde bütün taraflar temsil edilmemiştir.

Teorik ve pratik eğitimin işyeri içi ve dışı şeklinde bölünmesinin zaman kaybına neden olması, sigorta primlerinin önemli bir bölümünün işveren tarafından ödenmesi nedeniyle eğitime olan ilginin azalması, denetim ve ceza ile ilgili hükümlerin yetersiz olması, okul ile işyeri arasında gerekli yakınlaşmanın sağlanamaması, çıraklık eğitimi çalışmalarının başlangıçta endüstri

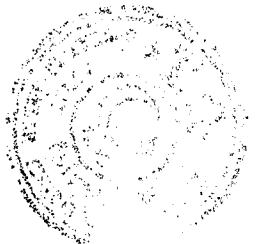
meslek liselerinin içinde yapılması, toplumun çıraklık eğitime olan yanlış bakışı açısının sistemi olumsuz yönde etkilemesi belirlenen diğer sorunlardır. Ayrıca, sistemi yeterince bilen yönetici ve öğretmenlerin olmayışı ve görev alanlarının sisteme yakın olmaması çalışmaları olumsuz etkilemiştir. Ulusal düzeyde meslek analizlerinin yapılmamış olması çıraklık eğitimi kapsamına alınacak meslek dallarının belirlenmesinde sorunlar çıkarmıştır (Özkan, 1991, s. 23).

Belirtilen bu ve benzeri aksaklıklardan dolayı 2089 sayılı Kanundan beklenen sonuçlar alınamamıştır. Nitelikli insangücü ihtiyacının giderek artması, mesleki yeterliliklerde giderek bir düşme gözlenmesi, meslek okullarının çağdaş teknolojilere ayak uyduramaması, mesleki eğitimin bir bütünlük içinde ele alınması gerektiği yolundaki arayışlar devam etmiş ve 5 Haziran 1986'da 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" kabul edilmiştir.

Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu (3308 S.K.)

Ülkemizde çıraklık ve meslek eğitimi bir bütünlük içinde ele alan bu kanunun genel gerekçesi şöyle belirtilmiştir.

Planlı dönemlerde sürekli olarak ekonomik kalkınma ve sanayileşmenin paralelinde nitelikli insangücünün yetiştirilmesi amaçlanmış ve 1995-1996 öğretim yılında çağ nüfusunun yüzde 65'inin mesleki eğitime, yüzde 35'inin genel eğitime yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Ancak V. BYKP dönemi sonunda belirtilen hedeflere ulaşılmaması, VI. BYKP döneminde de bu hedefe ulaşmanın güç olduğunu göstermektedir. Mesleki eğitime olan talepte belirgin bir

artış olmasına karşın, yetersiz fiziksel kapasite ve donanımdan dolayı talepler karşılanamamıştır (MEGSB, 1988_a, s. 81).

Hazırlanan kanun tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisinde 5 Haziran 1986'da görüşülmüş, hiç red oyu kullanılmaksızın kabul edilmiş ve 19 Haziran 1986 tarih ve 19139 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun getirdiği başlıca hükümler şunlardır:

Kapsam

Kanun, 507 sayılı kanuna göre kurulmuş olan işyerleri, TOBB işyerleri, mal ve hizmet üreten kamu kuruluşları ile Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı işyerleri ve Dışişleri Bakanlığına bağlı Devlet Konuk Evleri hariç olmak üzere döner sermayeli işyerlerini kapsamaktadır. Bu işyerlerinde çalışan çırak, kalfa, usta ve bu işletmelerde meslek eğitimi yapan mesleki teknik lise öğrencilerini de kapsamaktadır (Madde 2).

Tanımlar

Kanunda çeşitli kademelerdeki elemanların tanımları yapılmıştır. Bunlar aday çırak, çırak, kalfa, usta ve usta öğretici tanımlarıdır. (Madde 3, bkz. s. 15).

Kurullar

Kanunla iki kurul oluşturulmuştur. Bunlardan biri merkezde "Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" diğeri de illerde "İl Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kurulu" dur. Bu kurullarda mesleki ve teknik eğitim ile ilgili kamu ve özel kuruluşları, işçi ve işveren temsilcileri, ilgili meslek kuruluşlarından temsilciler yer almaktadır. Çıraklık ve

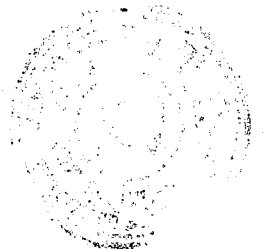
Mesleki Eğitim Kurulunun başlıca görevi: çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin, planlanması, geliştirilmesi konularında tavsiye kararları alarak görüş bildirmektir. Bu kurulun kararı Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanının onayı ile uygulanır "İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu"nun görevi ise illerde çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin planlanması geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında valiliğe görüş ve tavsiyeler bildirmektir. (Resmi Gazete, 19 Haziran 1986. ss. 8-9).

Kanunun Getirdiği Eğitim Sistemi.

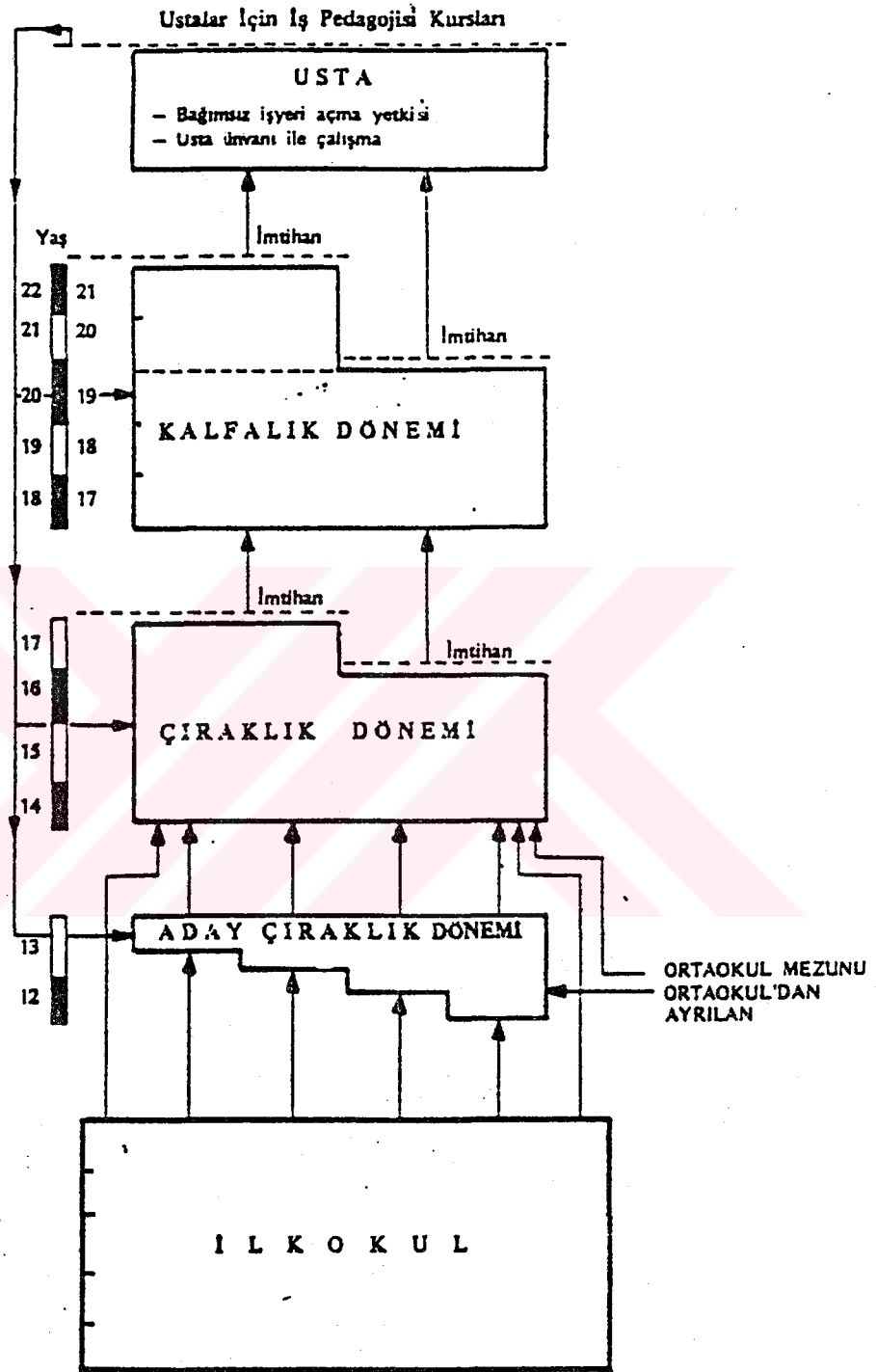
Kanunla getirilen çıraklık eğitim sistemi ŞEKİL: 1 buna bağlı olarak geliştirilen yeni mesleki eğitim sistemi ŞEKİL: 2 de görülmektedir. Mesleki eğitimde yeniden yapılanmayı amaçlayan bu kanun üç alanda eğitimi içermektedir. Bunlar işletmelerde meslek eğitimi, meslek kursları ve çıraklık eğitimidir.

İşletmelerde Meslek Eğitimi

Kanun mesleki ve teknik lise öğrencilerinin beceri eğitimlerini gerçek iş koşulları içinde yapmalarını öngörmektedir. Buna göre, 50 veya daha fazla işçi çalıştıran işletmeler, çalıştırdıkları işçi sayısının yüzde 5'inden az, yüzde 10'undan fazla olmamak üzere meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptırmakla yükümlüdür (Resmi Gazete, 19 Haziran 1986, s. 21).

ŞEKİL: I ÇIRAKLIK EĞİTİM SİSTEMİ

MEB. (1990_e). Çıraklık Eğitimi Uygulamaları, (MEB Yayını). Ankara: Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, s. 7.

Bu eğitimle ilgili "Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Öğrencilerin Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi Yönetmeliği" 6 Kasım 1986'da 19273 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre, X. ve XI. sınıf öğrencileri öğretim programlarında belirtilen uygulamalı derslerin eğitimini işletmelerde yapmaktadırlar. Bu eğitim haftada üç gün sürmekte, teorik eğitim ise haftada 2 gün okulda yapılmaktadır. Öğrenciler asgari ücretin yüzde 30'u oranında ücret almakta ve sigorta primleri devlet tarafından ödenmektedir. Meslek liselerinden mezun olanlar bir yıl çalışmak koşuluyla sınavlara katılarak ustalık belgesi alabilmektedir (Resmi Gazete, 6 Kasım 1986. ss. 134-135).

Meslek Kursları

Örgün eğitim sisteminden ayrılmış, istihdam için gerekli bilgi ve beceriye sahip olmayan kişileri iş hayatına hazır hale getirmek amacıyla Bakanlık tarafından "meslek kursları" düzenlenmesi öngörülmüştür. Kursa katılanlar devam ettikleri süre içinde Kanunun çirak ve öğrencilere sağladığı haklardan yararlanırlar.

50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeler, çalıştırdıkları personelin bilgi ve becerisini geliştirmek, yeni teknolojilere uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla çalışma saatleri dışında meslek kursları düzenlerler. Ayrıca Bakanlık özel eğitime muhtaç kişilere iş hayatında geçerliliği olan görevlere hazırlayıcı özel meslek kursları düzenler (Resmi Gazete, 19 Haziran 1986. s. 26).

Çıraklık Eğitimi

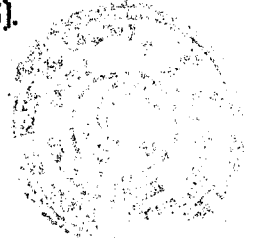
Kanun, çıraklık eğitiminde yeni düzenlemeleri içermektedir. Bu düzenlemeler aday çırak ve çırakların eğitimi, kalfa ve ustaların eğitimini kapsamaktadır. Bu bölümlerle ilgili önemli maddeler şöyle özetlenebilir (Resmi Gazete, 19 Haziran 1986, ss. 10-14).

Aday Çırak ve Çıraklar

- * İlkokulu bitirmiş olanlar, bir mesleğe hazırlık amacı ile çıraklık dönemine kadar aday çırak olarak eğitilirler (Madde 9).

Çırak olabilmek için aranan şartlar şunlardır:

- * En az ilkokul mezunu olmak, 13 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olmak, sağlık durumu gireceği mesleğe uygun olmak (Madde 10).
- * Aday çırak ve çıraklar öğrenci olup öğrencilik haklarından yararlanırlar (Madde 11).
- * Aday çırak ve çıraklar, mesleğin özelliğine göre haftada 8-10 saat arasında genel ve mesleki eğitim görürler. Bu eğitime katılmaları için onlara ücretli izin verilir. Pratik eğitimler işyerinde teorik eğitim çıraklık eğitim merkezlerinde yapılır (Madde 12).
- * İşyeri sahibi aday çırak veya çırağı, çalıştırmaya başlamadan önce bunların veli veya vasisi ya da reşit ise kendisi ile çıraklık sözleşmesi yapmak zorundadır (Madde 13).
- * Çıraklığa 2-3 ay süren bir deneme dönemi ile başlanır. Çıraklık süresi 3-4 yıldır (Madde 14).
- * Aday çırak ve çırak almak için işyerinde usta öğretici bulunmalıdır (Madde 15).
- * Çıraklar kabul edilebilir mazeretleri dışında çıraklık eğitimi süresi dolunca kalfalık sınavına girmek zorundadırlar (Madde 16).

Ustalık Eğitimi

- * Kalfalık yeterliliğini kazanmış olanların mesleki yönden gelişmelerini ve işyeri açabilmelerini sağlamak için gerekli yeterlilikleri kazandırmak amacıyla bakanlık tarafından ustalık eğitimi kursları düzenlenir. Kurslar çalışma saatleri dışında yapılır (Madde 27).
- * Kalfaların ustalık sınavlarına girebilmesi için mesleklerinde en az üç yıl çalışmış ve açılan ustalık eğitimi kurslarına katılmış ya da beş yıl kalfa olarak çalışmış olmaları gereklidir (Madde 28-b,c).
- * Ustalık belgesine sahip olanlar veya bunları işyerlerinde çalıştıranlar bağımsız işyeri açabilirler (Madde 30).

Usta Öğreticilik

- * Ustalık yeterliliğini kazanmış olanlar Bakanlıkça açılacak iş pedagojisi kurslarını başarıyla tamamlamaları halinde kendilerine usta öğreticilik belgesi verilir (Madde 31).

Fon Kurulması

Kanunla mesleki, çıraklık ve yaygın eğitime kaynak sağlamak amacıyla "Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu" kurulmuştur (Madde 32).

Denetleme ve Ceza

Kanun hükümlerine göre Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarının dışında kamu ve özel kurum ve kuruluşlarında yapılan aday çırak, çırak ve kalfaların eğitimi ile ilgili işletmelerde yapılan mesleki eğitim Bakanlık ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca denetlenir (Madde 41).

Araştırma-Geliştirme

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitim konularında Bakanlıkça ihtiyaç duyulan planlama, araştırma, geliştirme ve üretim hizmetlerini yapmak veya yaptırmak amacıyla doğrudan merkeze bağlı taşra kuruluşu olarak "Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi" kurulmuştur (Madde 42).

ÜLKEMİZ ÇIRAKLIK EĞİTİMİNDE MEVCUT DURUM

3308 sayılı Kanun kapsamında 1986'dan günümüze kadar yapılan uygulamaları ve mevcut durumu özetlemek, gelişim sürecini izlemek ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunmak açısından önemlidir. Bu nedenle yapılan uygulamaları özetlemekte yarar vardır.

Genel Sayısal Durum

Ülkemizde çıraklık eğitiminin yapıldığı merkez sayısı TABLO: 5 de görülmektedir.

TABLO: 5 ÇIRAKLIK EĞİTİM MERKEZLERİNDE MEVCUT DURUM

15 Temmuz 1991

Eğitim Merkezinin Statüsü	Sayı
Bağımsız Merkez Sayısı	160
Endüstri Meslek Lisesi Bünyesindeki Merkezler	40
Halk Eğitim Merkezi Bünyesindeki Merkezler	29
Toplam	229

MEB, 1991, s. 1.

Görüldüğü gibi 15 Temmuz 1991 tarihi itibarıyla 229 ÇEM'de eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Bazı kamu kuruluşları ve özel

işletmeler de çıraklık eğitim merkezleri açmışlardır. Bunlar İstanbul'da ARMAŞ (Yatılı Çıraklık Eğitim Merkezi), İzmir'de FAZ Elektrik, SANYO, Çerkezköy'de Profilo, Karabük'te Demir Çelik İşletmeleri, İskenderun'da Demir Çelik İşletmeleridir. Bu kuruluşlar her geçen gün çoğalmaktadır (Akyol, 1990, s. 73).

1986 yılından günümüze yıllar itibariyle çıraklık eğitimindeki sayısal gelişmeler TABLO: 6 da görülmektedir.

TABLO: 6 ÇIRAKLIK EĞİTİMİNDE SAYISAL GELİŞMELER

Gelişmeler	Yıllar	1986	1987	1988	1989
		1987	1988	1989	1990
Kapsamdaki İl Sayısı		53	53	59	59
Kapsamdaki Meslek Sayısı		50	50	58	58
Eğitime Devam Edenler		83600	128948	151000	170232
Usta Öğreticilik Kursuna Katılanlar		5246	11833	8642	11817
Kalfalık Belgesi Alanlar		18080	15704	34345	38191
Ustalık Belgesi Alanlar		74289	39561	49433	42336
Öğretmen Sayısı		403	509	976	1359

Özkan, 1991, s. 44.

Görüldüğü gibi 1989-90 öğretim yılı itibariyle 59 ilde 58 meslek alanında 1359 öğretmenle 170.232 kişinin katıldığı (aday çırak-çırak) çıraklık eğitimi yapılmıştır. 1990 yılı verilerine göre ise 180.000 çırak 64 ilde, 229 ÇEM'de ve 60 meslek alanında eğitim görmüştür. 1992 yılı sonuna kadar 525.000 çırağın eğitimi hedeflenmektedir (MEB, 1991, s. 47).

Eğitim Çalışmaları

Çıraklık eğitimi, Kanunun öngördüğü şekilde aday çırak ve çırakların eğitimi, kalfaların eğitimi, ustaların eğitimi (usta öğretici kursları) alanlarında yapılmaktadır. Bu alanlardaki eğitim faaliyetlerinin temel özellikleri şunlardır.

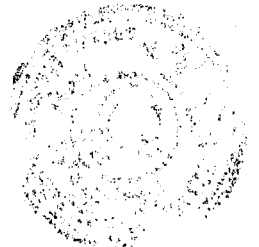
Aday Çırak ve Çırakların Eğitimi

14 yaşından gün almamış (12-13 yaşında olanlar) aday çırak olarak eğitime alınırlar. Bu eğitimin amacı, adaya meslekle ilgili tanıtıcı bilgiler vermek ve temel eğitimini geliştirmektir. Aday çıraklar haftada bir gün (10 saat) ÇEM'de teorik eğitim görürler. TABLO: 7'de aday çıraklık dönemi ders dağılımı görülmektedir.

TABLO: 7 ADAY ÇIRAKLIK DÖNEMİ HAFTALIK DERS DAĞILIMI

DERSLER	1. YIL		2. YIL		TOPLAM
	1. Y.Yıl-2.Y.Yıl		1. Y.Yıl-2. Y.Yıl		
GENEL BİLGİ DERSLERİ					
Türkçe	2	2	2	2	128
Matematik	2	2	-	-	64
Din Kül. ve Ahlak B.	1	1	-	-	32
Sosyal Bilgiler	-	-	1	1	32
Fen Bilgisi	-	-	2	2	64
TOPLAM	5	5	5	5	320
MESLEK BİLGİSİ DERSLERİ					
Teknik Resim	2	2	2	2	128
Meslek Bilgisi	3	3	3	3	192
TOPLAM	5	5	5	5	320
GENEL TOPLAM	10	10	10	10	640

MEB. 1990_e. s. 65.

Aday ıracılar görüldüğü gibi iki yılda 320 saat genel bilgi, 320 saat meslek bilgisi olmak üzere toplam 640 saatlik bir programla yetiştirilmektedir. Haftalık 10 saat dersin 5 saati genel bilgi, 5 saati de meslek bilgisi derslerine ayrılmaktadır.

13 yaşıını tamamlamış 19 yaşıından gün almamış olanlar ise ıracı olarak eğitime devam etmektedirler ıracılık eğitimi mesleklerin özelliğine göre 3-4 yıl sürmektedir. Çıracı ğrenciler eğitim boyunca haftada bir gün 8-10 saat arasında teorik eğitim görmektedirler. Bu dönemde uygulanan haftalık ders dağılımı mesleklere göre farklılık göstermesine karşın genel bilgi dersleri bütün meslek gruplarında aynıdır. ıracılık döneminde uygulanan haftalık ders dağılımı TABLO: 8' de görülmektedir.

TABLO: 8 ıRAKLIK DÖNEMİ HAFTALIK DERS DAğILIMI
(3 yıllık meslekler için)
(Bakırcılık Meslek Dalı)

DERSLER	1. YIL	2. YIL	3.YIL	TOPLAM
GENEL BİLGİ DERSLERİ				
Türkçe	2	1	–	96
Meslek Matematiği	2	1	–	96
Din Kül. ve Meslek Ahlakı	–	–	1	32
Sosyal Bilgiler	–	–	1	32
TOPLAM	4	2	2	256
MESLEK BİLGİSİ DERSLERİ				
Teknik Resim	3	–	–	96
Meslek Resim	–	4	4	256
Meslek Bilgisi	2	3	4	288
TOPLAM	5	7	8	640
GENEL TOPLAM	9	9	10	896

MEB, 1990_e, s. 69.

Öğrenciler 256 saat genel bilgi, 640 saat meslek bilgisi olmak üzere toplam 896 saat ders almaktadırlar. 4 yıllık mesleklerde ise genel bilgi dersleri 296 saat, meslek bilgisi dersleri 832 saat olmak üzere toplam 1088 saatlik program uygulanmaktadır.

Öğrenciler eğitime çıraklık sözleşmesi ile başlamaktadırlar. 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu kapsamına giren işyerlerinin sözleşmesiz çırak çalıştırmaları yasaktır. Bu nedenle kapsama alınan il ve meslek alanında çalışan bir çırak mutlaka eğitime katılmak zorundadır.

Kalfaların Eğitimi (Ustalık Eğitimi)

Çıraklık dönemi sonunda yapılan sınavları başararak kalfa ünvanı almış kişiler usta olabilmek için yoğunlaştırılmış şekilde uygulanan kurslara katılabilirler. Bu kursların amacı, ileri düzeyde meslek bilgisi ve bağımsız işyeri yönetme yeteneğini geliştirmektir. Kurslara uygulanan program TABLO: 9'da görülmektedir.

TABLO: 9 KALFALARIN EĞİTİM PROGRAMI

Dersler	Toplam Ders Saati
1. Ekonomi	16
2. İşletme Bilgisi	16
3. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği	32
4. İş ve İnsan ilişkileri (Beşeri İlişkiler)	16
5. Muhasebe	48
6. Sigorta ve Vergi Mevzuatı	16
7. Çalışma Hukuku	16
8. İleri Meslek Bilgisi	—
TOPLAM	176

Özkan, 1991, s. 42.

Ustalık eğitimi sekiz dersten oluşan 176 saatlik bir programı kapsamaktadır. Bu kurslara katılanlar kalfa olarak üç yıl, katılmayanlar ise beş yıl çalıştıktan sonra ustalık sınavlarına girebilirler (Resmi Gazete, 16 Aralık 1986. s. 14)

Uygulanan programı yenileme çalışmaları yapılmaktadır. Bu çabalar sonucu program 240 saate çıkacaktır (Özkan, 1991. s. 42).

Ustaların Eğitimi (Usta Öğretici Kursları)

İşyerlerinde, çırak, kalfa ve işletmelerde meslek eğitimi gören mesleki teknik lise öğrencilerinin eğitiminden sorumlu olan usta öğreticilerin yetiştirilmesi 40 saatlik "İş Pedagojisi" kursları ile yapılmaktadır. Kursların amacı, ustalara mesleğini başkalarına en iyi şekilde öğretme yöntem ve tekniklerini öğretmektir. Kurslarda uygulanan program TABLO: 10 da görülmektedir.

TABLO:10 USTA ÖĞRETİCİ KURS PROGRAMI

Ünitenin Adı	Ünitenin Süresi (saat)
1. Çıraklık ve Meslek Eğitimi İlkeleri	4
2. Eğitim Psikolojisi	3
3. Eğitimde İletişim ve İletişim Araçları	4
4. Meslek Analizi ve Öğretim Programlarının Hazırlanması	8
5. Atelye ve Meslek Dersleri Öğretim Metodları	8
6. İş Güvenliği	4
7. İş Kalitesi ve Maliyet ilişkileri	4
8. Öğretimde Ölçme ve Değerlendirme	3
İmtihan Değerlendirme	2
TOPLAM	40

MEB, 1990e, s. 76.

Ölçme Değerlendirme Sistemi

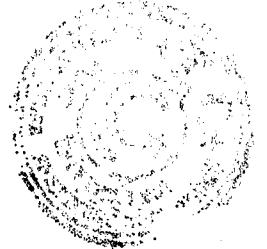
Çıraklık eğitiminde teorik derslerde değerlendirme dersin özelliğine göre yazılı, sözlü veya uygulamalı sınavlarla yapılmaktadır. Pratik çalışmaların değerlendirilmesi işyerindeki çalışmalar, işe yatkınlık, devam durumu, tutum ve davranışlar dikkate alınarak usta öğreticiler tarafından yapılır. Teorik derslerden alınan notlar başarı durumunu göstermek amacını taşımaktadır.

Kalfalık ve Ustalık Sınavları

Kalfalık sınavına çıraklık eğitimi süresini tamamlamış olanlar katılabilirler. Ustalık sınavına ise mesleğinde bir yıl çalışmış olan meslek lisesi mezunları, ustalık eğitimi kursunu tamamlamış ve üç yıl ya da beş yıl kalfa olarak çalışmış olanlar katılabilirler. Sınavlar ÇEM müdürünün başkanlığında iki meslek dersi öğretmeni, il Esnaf ve Sanatkâr Odalarının görevlendireceği iki usta ve meslek alanına göre il Sanayi ve Ticaret Odası tarafından görevlendirilen bir temsilcinin katılımı ile oluşturulan bir komisyon tarafından yapılır. Başarılı olabilmek için uygulama sınavının en az 6, teorik ders sınavlarının ortalaması ile mesleki uygulamadan aldığı notun ortalamasının en az 5 olması gerekir. Başarılı olanlara kalfalık ve ustalık belgesi verilir (Resmi Gazete, 16 Aralık 1986, s. 10)

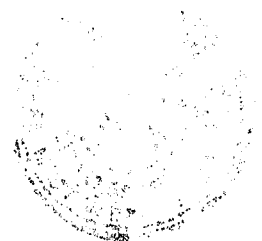
Mevzuat Çalışmaları

Kanun'un (3308 sayılı S.K.) gerektirdiği yönetmeliklerden günümüze kadar 13 adet çıkarılmış ve Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikler ve yayınlandığı resmi gazete ile ilgili bilgiler Tablo: 11'de verilmiştir.

TABLO:11 3308 S.K. KAPSAMINDA ÇIKARILAN YÖNETMELİKLER

No	Yönetmeliğin Adı	Yayın. Resmi Gaz. Tarih ve Sayı	
1.	Meslek Kursları Yönetmeliği	6.11.1986	19273
2.	Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumları Öğrencilerinin Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi	6.11.1986	19273
3.	Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulları Yönetmeliği.....	6.11.1986	19273
4.	Çıraklık Eğitimi Yönetmeliği	16.12.1986	19313
5.	3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun Geçici 1. ve 2. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Yönerge.....	19.12.1986
6.	Aday Çırak, Çırak ve İşletmelerde Beceri Eğitimi Gören Öğrencilerin Sigorta İşlemleri Hakkında Yönetmelik	29.1.1987	19356
7.	Çıraklık ve İşletmelerde Yapılan Mesleki Eğitimin Denetimi Hakkında Yönetmelik	1.4.1987	19418
8.	İşletmelerde Çalışan Personel İçin Açılan Geliştirme ve Uyum Kursları Yönetmeliği	10.4.1987	19427
9.	Milli Eğitim Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Üretimi Teşvik Primi Dağıtım Yönetmeliği	15.6.1987	2236 T.D.
10.	Çıraklık ve Meslek Eğitiminde Belge ve Diplomaları Değerlendirme Yönetmeliği	2.11.1989	20330
11.	Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu Yönetmeliği	5.8.1990	20596
12.	Çıraklık Eğitim Merkezleri Yönetmeliği.....	1.8.1991	20947
13.	Pratik Eğitimin Verileceği İşyerleri ve Bunların Denetimine İlişkin Yönetmelik	5.1.1992	21102

Çıraklık Eğitimi Geliştirme Çalışmaları

Çıraklık eğitimi daha etkin hale getirmek ve yaygınlaştırmak için bazı projeler geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Bunların başlıcaları "Yaygın Mesleki Eğitim Projesi" ve "Türk Alman Çıraklık Eğitimi Projesi (TAÇE Projesi) dir.

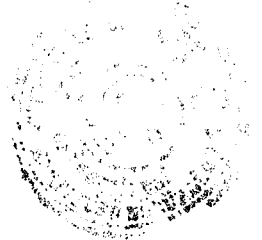
Yaygın Mesleki Eğitim Projesi

Ülkemiz ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası arasında 12.7.1987 tarihinde imzalanan 58.5 milyon ABD doları ve 12.7 milyon dolar ülkemizin katkısı ile toplam 71.2 milyon dolarlık bir projedir. Projenin amacı, yaygın mesleki eğitim yoluyla yetiştirilen işgücü arzını artırmak ve bu eğitimden sorumlu kurumların kapasitesini güçlendirmektir. Proje 30 Haziran 1995 tarihinde tamamlanacaktır (Özkan, 1991, s. 59).

Türk-Alman Çıraklık Eğitimi (TAÇE Projesi) Projesi

Proje MEB ile Türkiye Esnaf ve Sanatkâr Odaları ve Berlin Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Kurumu (BGZ) arasında 24.8.1983 tarihinde imzalanan bir protokole dayalı olarak yürütülmektedir. Bu kurumun başlıca amaçları şunlardır (İkili Meslek Eğitimi Uluslararası Senpozyumu, 1988, s. 5)

- * Türkiye'de temel mesleki eğitimi (çıraklık eğitim) ve meslekte ilerleme eğitimi (kalfalık, ustalık eğitimi) verecek olan projelerin başlatılması ve yürütülmesi,
- * Her iki ülkenin küçük ve orta boy işletmeleri arasında ekonomik ilişkilerin kurulması.

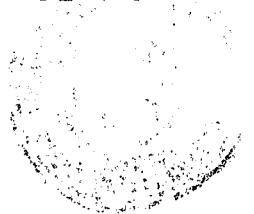

Bu proje kapsamında 1984-1990 yılları arasında genellikle sanayi sitelerinde işletmeler üstü düzeyde meslek eğitimi merkezleri ve atelyeleri kurulmuştur. Bu merkezlerde çırak öğrenci niteliği taşıyanlar ÇEM'de haftada gördükleri 8-10 saatlik teorik eğitimin dışında 6-8 saatlik pratik eğitim görmektedirler. Proje ile ilgili çalışmalar sonucu Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Marmaris ve Zonguldak illerinde çeşitli meslek dallarında yaklaşık 2500 dolayında eleman eğitilmiştir. Bunun yanında işletmelere yönelik çeşitli kurslar da düzenlenmektedir. Tüm faaliyetler ücretsizdir. Yürütülen projeleri devralacak ve gelecekte yürütecek olan MEKSA (Mesleki Eğitimi Destekleme Vakfı) Vakfı BGZ desteği ile 1985 yılında kurulmuştur. TAÇE Projelerinin adı bundan sonra TAMEM "Türk Alman Mesleki Eğitim Merkezleri" olarak değiştirilmiştir.

Karşılaşılan Sorunlar

Ülkemizde nitelikli ara insangücünü gerçek iş ortamında yetiştirmek amacıyla 1986 yılından itibaren sistemli bir şekilde yapılmaya başlanılan mesleki eğitim çalışmalarından bu yana önemli gelişmeler sağlanmasına karşın çeşitli sorunlar da ortaya çıkmıştır. Bu sorunları şöyle özetlenebilir (Özkan, 1991, ss. 62-68; MEB, 1990_c, ss. 143-144).

- * Çıraklık Eğitim Merkezi ve bununla ilgili araç gereç ve donanım oluşturmada kaynak yetersizliğinden dolayı sorunlarla karşılaşmaktadır.
- * Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu'nun kullanımında aksaklıklar vardır.

- * Bazı meslek alanlarında öğretmen yetiştirilmemesi ve personel yetersizliği eğitimi olumsuz etkilemektedir.
- * İşyerlerinin denetiminde problemlerle karşılaşmakta, yeterli denetim yapılamamaktadır.
- * Çıraklık eğitimine kırsal kesimden katılanların beslenme ve barınma sorunları vardır.
- * Kalfaların eğitime katılmalarını engelleyen sorunlar vardır. Bu dönemde primlerin işverenler tarafından ödeniyor olması, eğitime olan ilgiyi azaltmaktadır.
- * Yeterli tanıtım yapılmadığı için toplumun çıraklık eğitimine bakış açısı olumsuzdur.
- * Kanunda yer alan bazı yaptırımlar yeterince işlememektedir.
- * İşyeri açma konusunda kanun hükümlerine yeterince uyulmamaktadır.
- * Meslek seçiminde yeterince danışmanlık ve rehberlik yapılamamaktadır.
- * Kalfalık ve ustalık sınavlarının mesleki yeterlilikleri ölçme açısından yeterli olmayışı yapılan eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Ülke düzeyinde belirlenen bu sorunlardan işyeri denetimleri, eğitime kırsal kesimden katılanların sorunları, kalfaların eğitime katılmalarındaki engeller, yasal yaptırımların işlememesi, işyeri açmada meydana gelen aksaklıklar kalfalık ve ustalık sınavları bu araştırma kapsamında incelenmiştir. Elazığ ve Malatya'da bu konularda elde edilen bulgular ışığında bölgesel ve ulusal düzeyde önerilerde bulunulmuştur.

ÜLKEMİZDE ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİ GEREKTİREN NEDENLER

Kalkınmakta olan ülkemizin nitelikli insangücü yetiştirmede mesleki eğitim sistemini geliştirmek ve çağdaş bir yapıya kavuşturmak zorunluluğu vardır. Bu sistem içinde farklı düzeylerde eleman yetiştirme yaklaşımları uygulanmaktadır. Nitelikli kalfa ve usta düzeyinde eleman yetiştirmeyi amaçlayan çıraklık eğitimi de bunlardan biridir. Bu bölümde çıraklık eğitiminin ülkemiz açısından gerekliliği ve önemi üzerinde durulmuştur.

Kalkınma ve Çıraklık Eğitimi

Kalkınmanın amacı, insanların yaşam düzeyinin yükseltmek ve giderek daha refah bir toplum yaratmaktır (Külahçı, 1986, s. 8). Bu süreç içinde eğitilmiş nitelikli insangücünün yeri ve önemi büyüktür. Bu insangücünün yetiştirilmesinde ise mesleki ve teknik eğitimin önemli işlevleri vardır.

Kalkınma planlarımızda sanayi için hedeflenen düzeye ulaşabilmek için eğitim sisteminin de bu paralelde ele alınması gereklidir. Bilim ve teknolojiye gelişmeler, toplum ihtiyaçlarının giderek çeşitlenmesi ve piyasa rekabeti sanayi kuruluşlarını etkilemekte ve bu etkiler doğrultusunda faaliyet gösterebilmek için yeni teknik ve makineleri izlemek ve kullanmak gereklidir (Akdemir, 1983, s. 69). Bu durumda sanayi kuruluşlarının kullanacağı insangücünün yetiştirilmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu konuda mesleki eğitim sisteminde farklı yaklaşımlar izlenebilir. Bunlardan okul ağırlıklı sistem ülkemiz olanakları dikkate alındığında verimsiz ve pahalı bir yatırım olarak nitelendirilebilir. Diğer yandan bu teknolojik olanakların kullanıldığı işyerleri ile işbirliği esasına

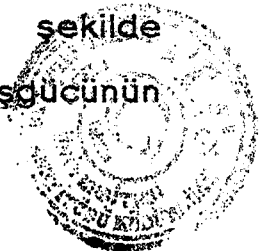
dayanan kooperatif mesleki eğitim modeli ve bu esasa dayalı çıraklık eğitimi uygun bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstihdam ve Verimlilik Açısından Çıraklık Eğitimi

Ekonomik kalkınma birçok faktörlerden etkilenmektedir. Genelde bütün ekonomik teorilerde kalkınma olayını açıklayabilecek üç önemli değişken dikkate alınmaktadır. Bunlar: insangücü, sermaye ve hammadde (Argon, Ay, Erçin, 1988, s. 245). İnsangücünün nitelikli olarak geliştirilememesi işsizliği meydana getirmekte ve istihdamda önemli problemlerle karşılaşmaktadır.

İşsizlik genel anlamıyla ekonomide yaratılan iş imkanlarının üzerinde cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen, gereksinim içinde olan, iş aramalarına rağmen istihdam dışında kalanların bulunmasıdır (Törüner, 1991, s. 7). İşsizliğin elbette birçok nedeni vardır. Bu aşamada bizi ilgilendiren insangücünün iş piyasası için gerekli nitelikleri taşıması nedeniyle işsiz kalması ve istihdam edilememesidir.

Dünya'da birçok yerde işgücü fazlası ve işgücü açığı vardır. Eğitim ve deneyim geliştirmekte olan ülkelerde artarken, iş olanakları sanayileşmiş ülkelerde artmaktadır. OECD'nin yaptığı araştırma sonuçlarına göre Avrupalılar işgücü açığı konusunda önemli endişeler taşımaktadırlar. Japonlar için sorun işgücünün yaşlanmasıdır. Almanlar için sorun ise küçük bir bölümünü kadınların oluşturduğu çalışanların emilmesi (absorbe edilmesi), eğitimin genişlemenin üstesinden gelecek şekilde yönlendirilmesidir (Baş, 1991, s. 15). Ülkemiz açısından işgücünün

istihdamı için temel sorunların başında gerekli nitelikleri taşıyama gelmektedir. Diğer taraftan hızlı nüfus artışı, istihdam için gerekli yatırımın yapılmayışı işgücü arzı ve talebi arasında talep yönünde aşırı bir gelişme olması diğer nedenler arasında gösterilebilir.

ABD'de "Labor Department" desteğiyle Hudson Enstitüsü'nde görevli araştırmacı W. Taylor tarafından yapılan "Dünya'da İşgücü Eğilimleri"ne ilişkin araştırma oldukça önemli sonuçlar içermektedir. Bu veriler şöyle özetlenebilir.

- * 1990'lı yıllarda işgücü daha fazla hareketlilik kazanacaktır. Bu sanayileşmiş ülkelerin işgücüne iyi ücret ödemesinden kaynaklanacaktır. Bu durum göçü, geçici işsizliği, emeklilik sonrası iş aramaları teşvik edecektir. Buna bağlı olarak gelişmiş ülkelerin göçmen politikalarını yeniden gözden geçirmeleri gerekecektir.
- * Sanayileşmiş ülkelerdeki iş yaşamı koşullarında standartlaşmaya gidilecektir. Örneğin Avrupa'daki 40 saatlik çalışma süresi ABD ve Japonya'da da uygulanacaktır.
- * Kadınların iş yaşamına girmesinde bir artış vardır. Dünyada çalışanların yüzde 36.5'i, Türkiye'de 34'ü kadındır.
- * Dünya'da yaş ortalaması artmaktadır. Türkiye'de 34 yaşın altındaki kişilerin toplam nüfus içindeki payı 1985'de yüzde 59.6 iken 2000 yılında yüzde 54.4 olması beklenmektedir. 65 yaşın üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki payı 1985'de yüzde 4.3 iken, 2000 yılında yüzde 5.2 olacağı tahmin edilmektedir.
- * İnsanların eğitim düzeylerinde bir artış sözkonusudur. Gelişmekte olan ülkelerdeki lise ve üniversite mezunu sayısında görece artış daha fazla olacaktır (Baş, 1991, s. 17).

Bu gelişmeler paralelinde ülkemiz işgücü açısından dikkate alınması gereken önemli noktalar mevcuttur. Globalleşen Dünya

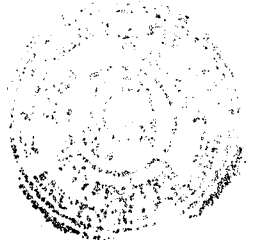

ekonomik yaşamı içinde işgücünü değişen şartlara uyum sağlayacak şekilde eğitimden geçirme, dolayısıyla mesleki eğitime yöneltme zorunluluğu vardır. Öte yandan istihdama dayalı bir mesleki eğitim yaklaşımı olan çıraklık eğitiminin özel bir önemi olduğunu vurgulamak gereklidir. Çünkü ülkemizde işsizliğin boyutları dikkate alındığında istihdam içinde insan gücü yetiştirme yaklaşımı daha büyük bir önem kazanmaktadır.

Nisan 1990 hanehalkı işgücü anketi sonuçlarına göre işgücü arzı 20.651.419, istihdam 18.887.371, işsiz sayısı 1.764.048 ve işsizlik oranı yüzde 8.5 olarak belirtilmektedir. İstihdamda olanların yüzde 5.7'si eksik istihdam olarak ifade edilmektedir (DİE, 1990_a, s. 23). Bu verilere göre işsizlik oranları açısından 1989 yılına oranla fazla bir değişiklik olmadığı gözlenmektedir.

Ülkemizde istihdamın geliştirilerek işsizliğin önlenmesi için gerekli tedbirler alınırken işgücünün istihdam öncesi ve istihdam içinde yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yapılan belirlemelere göre ülkemizdeki işsizlerin bir bölümünün iş bulamadıkları için değil, iş piyasasının gerektirdiği yetenek ve niteliklere sahip olmadıkları için işsiz kaldığı görülmektedir (Aykut, 1988, s. 36).

Öte yandan işgücünün nitelikli olarak yetiştirilip istihdam edilmesi aynı zamanda işgücü verimliliğini de artırmakta ve üretim artışı sağlamaktadır. Örneğin İngiltere'de La Brecgue plastik fabrikasında uygulanan bir hizmetçi eğitim programının ilk dört haftası sonunda yüzde 15 ve altıncı hafta sonunda yüzde 25 oranında bir verimlilik artışına yolaçtığı, ileri sürülmektedir (Uzel, 1976, s. 413).

Ülkemizde sanayi sektöründe çalışan işçilerin eğitim düzeyi şöyledir. İlkokul mezunları yüzde 60.7, okur-yazar olanlar yüzde 1.9 ve hiç okuma yazma bilmeyenler yüzde 0.3 tür. Bu grubun toplam oranı yüzde 62.9 dur (TİSK, 1991, s. 15). Görüldüğü gibi sanayi kesiminde çalışanların eğitim düzeyi oldukça düşüktür. Bu da üretimdeki verimliliği, işgücünün gelişen teknolojilere uyumunu, olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kesimin niteliğini geliştirmek çıraklık eğitimi ile mümkün olabilir.

Öte yandan işgücünün eğitiminde işçi sağlığı ve iş güvenliği konularındaki eğitim de önemli yer tutmaktadır. Çünkü iş güvenliği kurallarını bilen bir işçinin verimliliği yüksek olacaktır. Ülkemizde özellikle 50 den daha az işçi çalıştıran ve çıraklık eğitimi ile yakından ilişkili olan işyerlerinin bu konuda önemli sorunları vardır. İş kazaları ile ilgili bazı veriler şöyle özetlenebilir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 1992, s. 24).

- * SSK istatistiklerine göre kazaların yüzde 24.52'si 1-3 işçi çalıştıran küçük işyerlerinde meydana gelmektedir. 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinde meydana gelen kazalar bütün kazaların yüzde 56'sıdır.
- * İş kazalarının yüzde 41'i kıdemleri bir yıldan az olan işçiler tarafından yapılmaktadır.
- * İşe başladıktan sonra bir saat içinde kaza oranı yüzde 27'dir.

Görüldüğü gibi küçük işyerlerindeki kaza oranları ve iş kazası yapma açısından eğitim ve tecrübe yetersizliği dikkat çekmektedir. Çıraklık eğitiminin hedef kitlesi içine giren bu işyerlerindeki insangücüne bilinçli bir işçi sağlığı iş güvenliği eğitimi verilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Çağ Nüfusunun Mesleki Eğitime Yönlendirilmesi

Ülkemizde özellikle planlı kalkınma dönemlerinden sonra genel eğitim ağırlığının mesleki eğitime kaydırılması sürekli olarak hedeflenmiştir. Ancak bunda yeterince başarılı olunamamış genel eğitim ağırlığı devam etmiştir. 1995 yılı itibariyle çağ nüfusunun yüzde 65'inin mesleki eğitim, yüzde 35'inin genel eğitimden geçirilmesi hedeflenmiştir (DPT, III. BYKP, 1972, s. 804). Bu hedefe ulaşmak oldukça güç görünmektedir.

Çağ nüfusunun genel eğitime yönelmesi üniversite önünde bir yığılmayı beraberinde getirmektedir. 12-21 yaş çağ nüfusunun okullaşma durumu TABLO: 12' de verilmektedir.

TABLO:12 12-21 YAŞ GRUBUNUN OKULLAŞMA ORANI

Eğitim Düzeyi	Nüfus	Oranı %
Ortaokul	2.225.000	18.8
Lise	1.272.000	10.7
Yükseköğretim	551.000	4.6
Okul Dışı	7.823.000	65.9
TOPLAM	11.871.000	100.0

TUSİAD, 1990, s. 59.

Görüldüğü gibi eğitim dışı kalan nüfus oldukça fazladır. Bu nüfus mesleki eğitim ve çıraklık eğitiminin hedef kitlesini oluşturmaktadır. Bu kesimin ne kadarının çıraklık eğitimi kapsamına alınabileceğini söylemek oldukça güçtür. Çünkü yapılan sanayi sayımı verilerine göre ne kadar çırak, kalfa olduğunu tam olarak belirlemek mümkün değildir. Ancak bu oranın en az 1 milyon dolayında olduğu belirtilmektedir (Özkan, 1991, s. 35).

Diğer yandan çıraklık eğitimi finansman kaynaklarının kullanımı açısından okul sistemine dayalı mesleki eğitime göre daha ucuzdur. Çünkü eğitimin uygulamalı bölümünün işyerlerine bırakılmış olması, öğrencilerin haftada birgün okula gelmeleri vb. birçok nedenden dolayı eğitim giderleri oldukça düşüktür. Bu nedenle istihdam sistemine dayalı olan bu sistemde çağ nüfusunu mesleki eğitimden geçirmek yararlı olacaktır.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Geliştirilmesinde Çıraklık Eğitimi

Bilindiği gibi çıraklık eğitiminin hedef kitlesi büyük ölçüde küçük ve orta boy işletmelerde istihdam edilmektedir. Kalkınmada bu tür işletmelerin önemi her geçen gün biraz daha artmaktadır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin, ülkelerin ekonomilerindeki önemi açısından birkaç örnek vermek de yarar vardır. Örneğin bu tür işletmelerin ülkedeki tüm işyerlerine oranı ABD'de yüzde 97.2, Kanada'da yüzde 98, Japonya'da yüzde 99.4, Almanya'da yüzde 99.8'dir. Bu oran ülkemizde 1980 yılı imalât sanayii sayımı sonuçlarına göre yüzde 98.8 dir. Toplam istihdam açısından da bu işletmeler önemli bir yere sahiptir. Toplam istihdamın ABD'de yüzde 50.4'ü, Kanada'da yüzde 42'si, Japonya'da yüzde 81'i, Almanya'da yüzde 64'ü, ülkemizde yüzde 45.4'ü bu tür işletmelerde istihdam edilmektedir (Yalım, 1987, s. 27).

Görüldüğü gibi bu işletmeler ülke ekonomisinin lokomotif sektörünü oluşturmaktadır. Büyük işletmelerde kârlı olmayan küçük ölçekli işlerde ve ani piyasa değişikliklerine uyum sağlamada öncelikleri olan bu tür işletmeler, ülkemiz ekonomisinin geleceği

açısından önemlidir. Bu kesimde istihdam edilen insangücünün eğitilmesi, bilimsel ve teknolojik değişime uygun olarak yetiştirilmesi gerekmektedir.

Küçük sanayi işletmelerinde çalışanların mesleki eğitim ihtiyacını karşılamak için öncelikle bu işletmelerin yapısı bilinmelidir. Çok sık faaliyet alanı değiştirebilen bu kuruluşların eğitim ihtiyaçları da sürekli değişebilmektedir. Bu nedenle yapılacak bir meslek eğitim faaliyetinin çok çeşitli ve dinamik bir yapıya sahip olması gerekir (Ercan, 1987, ss. 165-166).

Günümüzde ve gelecekteki bilimsel ve teknolojik gelişmeler, çalışanların mesleki yeterliliklerini sık sık yenilemeleri gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Bazı görüşlere göre yakın bir gelecekte, bireylerin çalıştığı süreler içinde mesleki niteliklerini yedi kez yenilemeleri gerektiği belirtilmektedir (Aktuğ, 1987, s. 172).

ATa Tam Üyelik Süresinde Çıraklık Eğitimi

AT'ye üye ülkeler Topluluğun insan yetiştirme düzenini yeniden kurmak için "Avrupa Mesleki Eğitim Merkezi", (European Centre For The Development of Vocational Training/Cedefop) kurmuşlardır. Bu merkezin AT bazında yaptığı çalışmalardan biri "Avrupa Topluluğunda Mesleki Eğitim/Öğretim" ile ilgilidir. Topluluk ülkeleri arasındaki mesleki eğitim sistemlerinin farklı özellikler göstermesi böyle bir çalışmayı zorunlu kılmıştır (Özdil, 1990, s. 61).

Ülkemiz mesleki eğitim sistemi Topluluk bünyesinde yapılan bu çalışmaları yakından izlemek ve bu yönde değişimleri gerçekleştirmek zorundadır. Çünkü işgücünün serbest dolaşımı sonucu Topluluk içinde işgücü arzından yararlanmak için istenilen

standartlarda yeterliliklere sahip bir insangücüne sahip olmak gereklidir.

Tüm Dünya'da olduğu gibi Topluluk bünyesindeki ülkelerde de ekonominin yükünü küçük ve orta ölçekli işletmeler çekmektedir. Topluluk işletmelerinin ortalama yüzde 90'ının bu tür işletmelerden (KOBİ) oluşması ve toplam çalışan nüfusun yüzde 60'ının bu alanda istihdam edilmesi de bu işletmelerin önemini ortaya koymaktadır. Topluluktaki KOBİ'lerin özellikleri şunlardır (Akan, 1988, s. 28):

- * Teknolojik değişime ve piyasa koşullarına kolay uyum sağlamaları,
- * Büyük ölçekli işletmelere göre kadın işgücü çalıştırmada ve özellikle part-time istihdam etmede önemli payları vardır.
- * Kalifiye (yetişmiş-nitelikli) işgücü istihdam etme açısından büyük işletmelere göre daha önemli payları vardır.
- * İşgücünün devamlılığı daha azdır.
- * Yapılan iş bu işletmelerde büyük işletmelerde yapılan işlere oranla daha düşük kalitelidir. Bunun nedeni düşük ücretler ve part-time çalışmadır.

Çıraklık eğitiminin hedef kitlesinin çoğunlukla yer aldığı KOBİ'lerin AT bünyesindeki yapısını bilmek, ülkemiz KOBİ'lerini bu yönde organize etmek ve bu işletmeler çalışanları eğitmek zorunluluğu vardır. Aksi halde insangücümüz topluluk bünyesinde üçüncü sınıf işleri yapmak zorunda kalacaktır. Bunu önlemek için ulusal meslek standartlarını oluşturmalı ve bunu yaparken Toplulukta belirlenen standartlar dikkate alınmalıdır. Bu çalışma aynı zamanda ILO'nun 150 nolu tavsiye kararının (insan

kaynaklarının geliştirilmesinde mesleki rehberlik ile ilgili tavsiye kararı) B bölümündeki önerilerin de yerine getirilmesi demektir. Sözü edilen kararda "Mesleki nitelikleri geliştirmeye yönelik ilk ve ileri eğitim mümkün olduğunca yetkili organların işçi ve işveren organizasyonlarına danışarak onayladığı standartlara uygun olmalıdır" denilmektedir (Plumbridge, 1986. s. 16).

Her alandaki insangücümüzü geleceğin dünyasına hazırlamak zorundayız. Örneğin geleceğin sanayisinin nasıl olacağı incelendiğinde buna göre nasıl bir insan yetiştirmemiz gerektiği ortaya çıkmaktadır. Geleceğin sanayisinin temel özellikleri şöyle sıralanmaktadır (İKV, 1992. s. 14).

- * Sanayi, toplumunun sunduğu olanaklara, yeni teknolojilere ve tüketicinin koşullarına ve titizliğine göre yapılacaktır.
- * Gelişen teknoloji, yeni üretim teknikleri ve yeni ürünler ile yeni sanayi dallarının oluşmasına yol açmaktadır.
- * Bilgi işlem sistemleri ve geliştirilen programlar, esnek üretim yapıları, yeni ve hızlı tasarım, üretim yöntemleri, üretim ünitelerinin boyutlarının küçülmesi, istihdam yapısının değişmesi olanakları yaratmaktadır.
- * Çabuk değişen şımarık talebe cevap verebilmek için işletmelerin yeni üretim teknikleri kullanmaları gerekmektedir.

Sanayi yapısındaki bu gelişim küçük ve ölçekli işletmeleri ön plana çıkarmaktadır. Bunun sonucu olarak bu işletmelerde çalışan insangücünün istihdam sistemi içinde mesleki eğitim sisteminden geçirilmesi, sistemli organize bir çıraklık eğitim sistemi vb. mesleki eğitim yaklaşımları mümkün olabilecektir.

BAZI ÜLKELERDE ÇIRAKLIK ve MESLEK EĞİTİMİ

Kalkınmış batılı ülkeler gelişmelerini büyük ölçüde yetiştirmiş oldukları insangücüne borçludurlar. İnsangücü kaynağını yetiştirmede mesleki eğitim sisteminin katkısı dikkate alınırca, bu ülkelerin mesleki eğitim sistemlerini incelemekte yarar vardır. Bu bölümde Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Almanya ve Japonya'daki çiraklık ve mesleki eğitim sistemleri incelenmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri

Amerika'da mesleki eğitim oldukça eski tarihlere dayanmaktadır. XVII. Yüzyılda Birleşik Devletlerin kuruluşları sırasında okul programları, yöntem ve hedefleri çalışma hayatı ile ilişkilendirilmiştir. ABD'nin eğitiminde kalıcı izler bırakan Benjamin Franklin, Abraham Lincoln, John Dewey gibi kişiler sürekli olarak pratik bilgi ve meslek sahibi olma üzerinde durmuşlardır. Öğrenmenin yanında, yapabilmek eğitimin esasını oluşturmaktadır (Finn, 1983, s. 129).

ABD'de mesleki eğitim, ortaöğretim ve ortaöğretim sonrası düzeylerde yürütölmektedir. Zorunlu eğitim genellikle 16 yaşına kadar sürmektedir. Ortaöğretim düzeyinde öğrenci genel olarak kendi isteği doğrultusunda, yükseköğrenime, mesleğe ya da hem yükseköğrenime hem mesleğe hazırlayan programları izleyebilir. Mesleki eğitim ortaöğretim, ortaöğretim sonrası ve yetişkinler düzeylerinde 400'den fazla eğitim programı sağlamaktadır (Akyol, 1991. ss. 150-151).

Ülkede çiraklık eğitim programları çok yaygın bir kesime hitap etmektedir. Programlar mahkumlardan çalışanlara kadar oldukça

geniş bir yelpazeyi içine almaktadır. Programları tamamlayanların istihdam olanakları da oldukça geniştir. Örneğin, Orlando da bu programlar sonucu yılda 2000 dolayında kalifiye eleman ihtiyacı karşılanmaktadır (Miller, 1989, ss. 3-11).

ABD'de çıraklık programları, işbaşındaki gözetimli eğitimin, bir eğitim kuruluşunda yapılan kuramsal çalışmalarla desteklenmesi şeklinde yürütülmektedir. Özellikle nitelikli insangücü eksikliği duyulan alanlarda işverenler çırak almaya özendirilmektedir. Çıraklığa giriş yaşı diğer sanayileşmiş ülkelere göre daha yüksektir. Çırakların kazandıkları niteliklere eskiye oranla daha fazla önem verilmektedir (DPT, 1991, s. 128).

ABD'de çıraklık sistemini düzenlemek amacıyla ilk kanun 1911'de Wisconsin'de kabul edilmiştir. Buna göre haftada 5 gün çıraklık eğitimi görme zorunluğu getirilmiştir. Amerikan Kongresi 1934 yılında Ulusal Çıraklık Kanunu'nu çıkartmıştır. Çıraklık eğitim sistemi devlet, işveren işçi ve eğitim kurumları arasında işbirliği esasına göre düzenlenmiştir. Çıraklık süresi bir ila beş yıl arasında değişmektedir. Bu eğitimle ilgili düzenlemeler "Federal Çıraklık Komitesi" tarafından düzenlenmektedir (Akkutay, 1991, ss. 127-128).

ABD'de yapılan çıraklık eğitimi Avrupa'da yapılan uygulamalardan farklı özellikler göstermektedir. Çıraklık eğitimine başlayan öğrenci çıraklık komitesi ile bir sözleşme yapmaktadır. Avrupa'da bu sözleşme çırak ile işveren arasında yapılmaktadır. Amerika'da çıraklık komitesi kendisinden sonraki komitelere verilmek üzere tutanak ve rapor hazırlamak zorundadır. Çıraklık mezuniyet günlerine çok önem verilmekte, böylelikle çıraklığın saygınlığı vurgulanmaya çalışılmaktadır (Akkutay, 1991, s. 135).

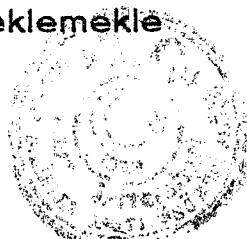

İngiltere

İngiltere'de mesleki beceri eğitimi zorunlu eğitim yaşı olan 16 yaşından önce başlayamaz. Fen ve teknoloji konularında eğitim görmek isteyenler ise okul süresince hangi meslekte öğrenim görmek isterlerse o alana yönelik derslere ağırlık verebilirler. Yüksek okul düzeyinde ise üniversiteler ve politeknikler vardır. Mesleki eğitimi üstlenen teknik yüksek okullar, okul sonrası düzeyde eğitim veren üniversite ve politekniklerin dışındaki kurumlardır. Çoğunluğu endüstride çalışanlar bu okullarda teorik eğitim görürler. Bu ise geleneksel çıraklık sistemi olarak kendini göstermektedir (Reid, 1983, s. 133).

İngiltere'de mesleki ve teknik eğitim sistemindeki önemli değişiklik 1964 yılındaki "Sanayi Eğitimi Kanunu" ile yapılmıştır. Sistemdeki çıraklık süresi çoğunlukla beş yıldır. Çıraklık eğitimi denetleyen ve yönlendiren herhangi bir kurum yoktur. Aynı zamanda çıraklığın dayandığı tam bir yasal dayanak da mevcut değildir. Çıraklık uygulaması ve programı ülke çapında yapılan toplu sözleşmeler içerisinde tesbit edilmektedir. Çıraklık eğitiminin dikkate alınması gereken bir özelliği de teknisyen ve diğer teknik elemanlar konusundaki rolüdür. İngiliz teknik eğitim sistemi çırakların teorik eğitimlerini geliştirebilecek şekilde organize edildiği için çıraklar aldıkları eğitime göre teknisyen olabilmektedir (Akkutay, 1991, s. 143).

İngiltere'nin işgücü eğitim programları çoğunlukla Eğitim Komisyonu "TC" tarafından desteklenmektedir. Bu kurum eğitim programlarını yürütmekten çok finanse etmek ve desteklemekle

görevli, özerk bir yapıya sahiptir. Ayrıca yaklaşık 60 dolayında Beceri Eğitimi Ajansı "STA" mevcuttur (Macdonald, 1989. s. 1).

Mesleki eğitim çoğunlukla işverenler tarafından yürütülmekte ve finanse edilmektedir. İşverenler yaptıkları eğitim harcamalarını vergiden düşebilirler. Ülkede meslek standartları konusunda çalışmalar yapmak amacıyla 1986 yılında "Ulusal Mesleki Kalifikasyonlar Kurulu" (NCVQ) oluşturulmuştur. Standartlar, 100 dolayında sınıai eğitim kuruluşunun tavsiye komitelerince belirlenmektedir. Ülkede bütün mesleki ve teknik alanlarda yarı-beceri eğitiminden üst düzey eğitime kadar eğitim hizmeti götüren 1450 dolayında özel kuruluş vardır (Macdonald, 1989. ss. 3-4).

İngiltere'deki çıraklık sistemi eski ve modası geçmiş bulunarak eleştirilmektedir. Günümüzdeki çırak sayısı 1968'deki sayısının yarısı kadardır. Bu nedenle ülkedeki eğitim reformunun özünü çıraklık sisteminin modernleştirilmesi oluşturmaktadır. Sistemi iyileştirmek için çıraklığa girişteki yaş sınırının düzenlenmesi, çıraklar ve öğretmenler için sertifika alma yöntemlerinin yeniden gözden geçirilmesi vb. öneriler yer almaktadır (DPT, 1991. s. 127).

Japonya

Japonya'da çıraklık eğitimi olarak isimlendirilen bir sistem olmamakla beraber, işçi eğitimi oldukça büyük önem taşımaktadır. Japonya'nın günümüzdeki ekonomik başarısı, ülkenin mesleki eğitim sistemine olan ilgiyi arttırmaktadır. Ülkede örgün mesleki eğitim Eğitim Bakanlığı, okul dışı eğitim ise İşçi Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. İşbaşı eğitim genellikle büyük ve ortaboy işletmeler

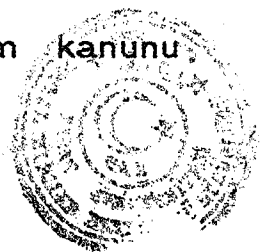

tarafından verilmektedir. İşletmelerde yapılan eğitim masraflarının üçte ikisini işveren karşılamaktadır (Akkutay, 1991, s. 145).

Japonya'da I. Dünya Savaşı sonunda tarımsal üretimin gayri safi milli hasıla içindeki payı yüzde 25'e kadar düşmüş ancak endüstriyel üretim gelişmiştir. Bu alanda öncelikle hafif sanayi, makinecilik, madencilik ve kimya sanayinde önemli gelişmeler olmuştur. Bu gelişme birçok alanı etkilediği gibi nitelikli insangücü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucu olarak endüstri eğitim sistemini yönlendirmeye başlamıştır (Aso, 1984, s. 247).

Çalışanların mesleki eğitimleri geleneksel olarak şirketler tarafından sağlanmaktadır. Son yıllarda mesleki eğitim ile ilgili yasalar gözden geçirilmiş ve bu amaçla ülke çapında yeni iş eğitim merkezleri ve okulları açılmıştır. Böylelikle giderek mesleki eğitimde devlet ağırlığının arttığı söylenebilir. Ülkede 5000'in üzerinde işçi çalıştıran firmaların yüzde 96.7'si bir mesleki eğitim programı uygulamaktadır. Küçük ve ortaboy işletmelerde ise mesleki eğitim geniş ölçüde hükümetin kurduğu kooperatif merkezlerinde yürütülmektedir. Ülkede çalışanların eğitim düzeyleri giderek yükselmektedir. Ayrıca, Batı'da görülen türde bir eğitim sözleşmesi geleneği yoktur. Firmalar genel olarak, akademik eğitim görmüş fakat mesleki becerileri bulunamayan en yeni okul mezunlarını işe alır ve ihtiyacına göre onların eğitimi ile yükümlüdür (Yakabe, 1985, s. 47).

Ülkede 1960'lı yıllarda yaşanan endüstriyel gelişme daha önceleri görülen işgücü fazlalığının aksine nitelikli işgücü açığı ortaya çıkarmıştır. 1969 yılında işverenlerin çalışanlarına mesleki eğitim yaptıklarını teşvik amacıyla mesleki eğitim kanunu

değiştirilmiştir. Kanunla mesleki eğitim resmi ve yarı resmi olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır. Programlar genel mesleki eğitim merkezleri ve ileri mesleki eğitim merkezlerinde verilmektedir (DPT, 1991, ss. 135-136).

Almanya

Almanya çıraklık ve mesleki eğitim açısından Dünya'nın önde gelen ülkelerinden biridir. Ülkemizde uygulanan 3308 S.K. kapsamındaki uygulamaların da bazı yönleriyle Almanya'daki mesleki eğitim sistemiyle benzer özellikler taşıdığı söylenebilir.

Dünya'nın sanayileşmiş beş büyük ülkesinden biri olan Almanya'da nüfusun yaklaşık üçte biri sanayi sektöründe çalışmaktadır. En önemli sanayi dalları demir-çelik, madencilik, makine ve taşıt yapımı, kimya, tekstil, kağıt, optik, elektronik, ince mekanik aletlerin yapımı ve tüketim maddeleri sanayisidir (Türkoğlu, 1983, s. 319).

Almanya'da zorunlu öğrenim 9-10 yıl olup, eğitim 18 yaşına kadar sürer. Mesleki ya da genel orta öğretime tam gün devam etmeyen öğrenciler yarım gün meslek okullarına devam etmek zorundadırlar. Genel ve mesleki eğitim kurumlarında eğitim parasızdır. İlköğretimin 5.-7. sınıflarında mesleğe yöneltme eğitimi verilir. Öğrenciler okul bitiminde isterlerse yarım gün meslek okullarına gidebilirler. Resmi sektörlerde görev alabilirler ya da tamamlayıcı bir meslek okuluna girebilirler. Bunun yanında 6.-7.-8. sınıflarda kolej ya da liselere geçme olanakları vardır (Türkoğlu, 1983, ss. 322-327).

Ülkede mesleki eğitim federal düzeyde organize edilmektedir. Bu sistem "dual sistem" denilen okul işyeri işbirliği olarak düzenlenmektedir. Zorunlu 9-10 yıllık eğitimi bitiren öğrenci isterse bir işyerine çırak olarak girip çalışmakta, aynı zamanda da haftada 1-2 gün okula devam etmektedir. Bu tür eğitim görenlerin sayısı 1987 yılı itibariyle yüzde 40'tır. Öğretim mesleklere göre 3-3.5 yıl sürmekte ve bunun sonunda yapılan sınavı kazanan öğrenci kalfa olabilmektedir (Özçukurlu, 1987, s. 5).

Gençlerin yaklaşık yüzde 70'i genel eğitim veren okullardan ayrıldıktan sonra işletmelerle çıraklık sözleşmesi imzalamaktadırlar. Eğitim dönemi boyunca öğrencilere ücret ödenmektedir. 1988 yılında ortalama ayda 650-DM ücret ödenmiştir. Eğitim haftada üç gün işletmede, iki gün de meslek okullarında devam etmektedir. Mesleki eğitimin uygulanmasındaki sorumluluk işletmelere bırakılmış olup, bunun denetimi ve sınavlar meslek odalarına bırakılmıştır (Schmidt, 1988, s. 139).

İkili sistemdeki eğitim üç alanı kapsamaktadır.

- * Sanayide nitelikli işçilik,
- * Ekonominin ve kamu yönetiminin her alanındaki uzman işçilik ve müstahdemlik,
- * Esnaf ve sanatkâr kesimindeki kalfalık,

Eğitimin en çok yapıldığı alanlar, esnaf sanatkâr ve sanayi kesimidir. Ülkede mesleki eğitimle ilgili araştırmalar yapma, danışmanlık hizmetleri verme, eğitim programları araç-gereç

hazırlama vb. görevleri olan "Meslek Eğitimi Federal Enstitüsü vardır (Schmidt, 1988, s. 141).

Mesleki eğitimle ilgili önemli yasalardan biri 1969' da yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile mesleki eğitimin içeriği, mesleki formasyon kazanma, meslekte gelişme ve meslek değiştirerek başka bir meslek edinme etkinliklerini kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. İşletmeler Üstü Mesleki Eğitim Merkezleri, kamu kuruluşları, endüstriyel işletmeler ve bağımsız işyerleri mesleki eğitim faaliyetlerini sürdürmektedirler. İşyerlerinde mesleki eğitim 1-3 ay süren deneme dönemiyle başlar (Zorkun, 1987, ss. 12-15).

Avrupa Ülkelerinde Çıraklık ve Mesleki Yaygın Eğitim

Ülkemizin AT'a girmesi sürecinde, Avrupa ülkelerindeki çıraklık ve mesleki yaygın eğitimin temel özelliklerini incelemekte yarar vardır. Buna göre temel özellikleri şöyle özetlemek mümkündür (Dülger, 1990, ss. 23-33).

- * Konu ile ilgili çalışmalar çoğunlukla işverenlerin katıldığı ticaret ve sanayi odaları veya meslek odaları tarafından yürütülmektedir.
- * İşletmelerle eğitim kurumlarının sıkı işbirliği sağlanmıştır.
- * Ulusal düzeyde meslek standartları belirlenmiştir.
- * Zorunlu öğretimden sonra yaygın eğitimi benimseyen Fransa, İtalya, Hollanda, İsveç ve İspanya gibi ülkelerde sistem daha çok kamu ağırlıklıdır.
- * 8-9 yıl olan zorunlu eğitimden sonra 1-2 yıl temel mesleki eğitim vermek oldukça yaygındır.

Genel özellikleri ile ortaya konulan yapıyı ülkemizle karşılaştırdığımız zaman, ülkemiz açısından olumsuzluklar taşıyan unsurlar şunlardır:

- * Özel sektörün konuya olan ilgisi sınırlı düzeydedir. Eğitim yeri, niteliği, finansman vb. konularda ciddi sorunlar vardır.
- * Birçok kurum ve kuruluş tarafından yapılmaya çalışılan çıraklık ve mesleki yaygın eğitim çalışmalarında genel olarak ulusal düzeyde bir koordinasyon eksikliği vardır.
- * Ulusal meslek standartlarının belirlenmemiş olması mesleki eğitimin nitelik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.
- * Temel eğitimin sekiz yıl olmayışı mesleki eğitime giriş yaşı açısından sorunlar çıkarmaktadır.
- * Bunun dışında ülkenin genel ekonomik ve sanayi yapısı sistemin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

BÖLÜM III BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde deneklerden elde edilen veriler sayısallaştırılmış ve yorumlanmıştır. Çıracak öğrenciler, ustalar ve teknik öğretmenlerden oluşan kaynak gruplarının kişisel verilerinin çözümlenmesinde frekans ve yüzdeler, bu grupların görüşlerinin karşılaştırılmasında kay kare (χ^2) çözümlenmesi kullanılmış, manidarlık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Veriler özelliklerine göre gruplandırılarak sunulmuştur.

Grupların Kişisel Özellikleri

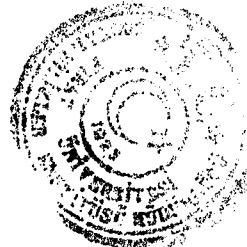
Araştırma kapsamına alınan Elazığ ve Malatya ÇEM'de tüm meslek alanlarındaki son sınıf öğrencileri (mesleğin özelliğine göre araştırma yapıldığı anda üç veya dördüncü sınıfta olan öğrenciler), bu öğrencilerin iş yerlerindeki ustaları ve ÇEM'de görevli meslek öğretmeni olan yönetici ve öğretmenlerin kişisel özellikleri şöyle özetlenebilir.

Çıracak Öğrenciler

Öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımı şöyledir.

TABLO:13 ÖĞRENCİLERİN YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

Yaş Grubu	f	%
12-13	1	0.4
14-15	14	5.3
16-17	85	32.2
18 ve daha fazla	163	61.7
Boş	1	0.4
Toplam	264	100.0

Görüldüğü gibi öğrencilerin yüzde 61.7'si 18 yaş ve üzerinde, yüzde 32.2'si 16-17, yüzde 5.3'ü 14-15 yaş grubundadır. Araştırmanın üç ve dördüncü sınıf öğrencilerine uygulandığı dikkate alınırsa çıraklığa girişin çoğunlukla 12-13 yaş olduğu söylenebilir. Bu durum 3308 sayılı kanunda belirtilen aday çıraklık dönemine uygundur.

Öğrencilerin çırak olarak çalışma süreleri TABLO: 14'de verilmiştir.

TABLO: 14 ÖĞRENCİLERİN ÇIRAK OLARAK ÇALIŞMA SÜRELERİ

Çalışma Süresi (Yıl)	f	%
3 yıldan az	17	6.5
3-4 yıl	69	26.1
5-6 yıl	121	45.8
7 yıl ve daha fazla	56	21.2
Boş/İptal edilen	1	0.4
Toplam	264	100.0

Öğrencilerin yüzde 45.8'i 5-6 yıl, yüzde 26.1'i 3-4 yıl ve yüzde 21.2'si 7 yıl ve daha fazla süredir çırak olarak çalıştıklarını belirtmişlerdir. Buna göre öğrencilerin bir bölümünün bir süre sistemin dışında kaldığı söylenebilir. Bunun nedenleri arasında, meslek gruplarının kanun kapsamına zaman içinde alınması, dolayısıyla kapsam dışı olduğu dönemde ÇEM'e devam edilmemiş olması gösterilebilir.

TABLO: 15 de öğrencilerin eğitim durumları ile ilgili veriler görülmektedir.

TABLO: 15 ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM DURUMLARI

Eğitim Durumu	f	%
Okur-yazar	1	0.4
İlkokul mezunu	135	51.1
Ortaokuldan ayrılma	114	43.2
Ortaokul mezunu	7	2.7
Liseden ayrılma	3	1.1
End.Mes.Lisesinden ayrılma	3	1.1
Boş/İptal edilen	1	0.4
TOPLAM	264	100.0

Görüldüğü gibi öğrencilerin yüzde 51.1'i ilkokul mezunu, yüzde 43.2'si ortaokuldan ayrılmadığıdır. İlkokuldan sonra ortaokula devam etmiş ama ayrılarak çıraklık eğitimine başlamış grubun (%43.2) büyüklüğü dikkat çekicidir. Bu öğrencilerin başta başarısızlık olmak üzere çeşitli nedenlerle eğitim sisteminden ayrıldıkları söylenebilir.

Öğrencilerin "Neden çıraklığı seçtiniz?" sorusuna verdikleri cevaplarla ilgili veriler TABLO: 16' da görülmektedir.

TABLO: 16 ÖĞRENCİLERİN ÇIRAKLIĞI SEÇME NEDENLERİ

Çıraklığı Seçme Nedeni	f *	%
Okumak istememe	44	11.0
Aile ve yakınlarının isteği	17	4.2
Okula gidip başarılı olamama	83	20.7
Mesleği sevmeme	79	19.7
Kısa sürede meslek ve iş sahibi olma	82	20.3
Ailenin geçimine yardım etme	97	24.1
Toplam	402	100.0

* 264 çırakla göre düzenlenmiştir.

Deneklerin birden fazla seçeneği işaretleyebildikleri bu soruda çıraklığı seçme nedenleri arasında ilk sırayı yüzde 24.1 ile ailenin geçimine yardım etme düşüncesi almaktadır. Daha sonra yüzde 20.7 oranında okula gidip başarılı olamama, yüzde 20.3 kısa sürede bir iş ve meslek sahibi olma ve yüzde 19.7 oranında mesleği sevmeme

seçenekleri gelmektedir. Okula gidip başarılı olamama seçeneğinin yüzde 20.3 gibi önemli oranda olması, TABLO: 15'deki veriler dikkate alındığında ortaokuldan ayrılmanın bir nedeni olarak gösterilebilir.

Ailenin geçimine yardımcı olmanın çiraklığı seçmede birinci etken olması, akla öğrenci ailelerinin gelir durumunun nasıl olduğu sorusunu getirmektedir. Bu konudaki veriler TABLO: 17'de verilmiştir.

TABLO: 17 ÖĞRENCİ AİLELERİNİN ORTALAMA AYLIK GELİRLERİ

Aylık Gelir (TL)	f	%
500.000 den az	43	16.3
500.000- 999.000	62	23.5
1.000.000-1.499.000	79	29.9
1.500.000-1.999.000	45	17.0
2.000.000-2.499.000	19	7.2
2.500.000 ve daha fazla	15	5.7
Boş/İptal edilen	1	0.4
Toplam	264	100.0

Görüldüğü gibi öğrencilerin yüzde 16.3'ü en alt gelir düzeyi grubunda yer almaktadır. En yoğun grup olarak yüzde 29.9 ile 1-1.5 milyon lira arası aylık geliri olan kesim gelmektedir. Genel olarak çirakların düşük gelir grubuna mensup ailelerin çocukları oldukları söylenebilir. Bu veri öğrencilerin çiraklığı seçme nedeni olarak "ailelerinin geçimine yardımcı olmayı" yüzde 24.1 oranında ilk sırada seçmeleri ile de paralellik göstermektedir. Öğrencilerin düşük gelir grubuna mensup ailelerden geldikleri bulgusu daha önce yapılan araştırmalarla da paralellik göstermektedir (Saran ve Akkayan, 1987; Şahinkesen, 1985).

Öğrencilerin düşük gelir grubuna mensup ailelerden gelmeleri "Babalarının ne iş yaptığı" sorusunu akla getirmektedir. Bu konudaki veriler TABLO: 18'de görülmektedir.

TABLO:18 ÖĞRENCİLERİN BABALARININ YAPTIKLARI İŞLER

Babanın yaptığı iş	f	%
Baba yaşamıyor	17	6.4
İşsiz	25	9.5
İşçi	82	31.1
Memur	25	9.5
Esnaf	33	12.5
Çiftçi	38	14.4
Emekli	41	15.5
Boş	3	1.1
Toplam	264	100.0

Görüldüğü gibi öğrenci velilerinin yüzde 31.1'i işçi, yüzde 15.5'i emekli, yüzde 14.4'ü çiftçidir. Buna göre öğrencilerin çoğunluğunun alt gelir grubunun üyesi olduğu ve ailenin geçimine yardım etmek için çıraklığı seçtiği bulguları doğrulanmaktadır

Öğrencilerin aile büyüklükleri ile ilgili veriler şöyledir :

TABLO: 19 ÖĞRENCİLERİN AİLE BÜYÜKLÜKLERİ

Aile büyüklüğü	f	%
2-3 kişi	11	4.2
4-5 "	49	18.6
6-7 "	133	50.3
8-9 "	46	17.4
10 ve daha fazla	24	9.1
Boş	1	0.4
Toplam	264	100.0

Öğrencilerin yüzde 50.3'ü 6-7 kişilik bir ailenin üyesidir. Bir başka deyişle grubun yüzde 76.8'i ortalama 6-7 kişilik aile büyüklüğünün üzerinde ve geniş aile diyebileceğimiz bir grubun üyesidir. Buna göre çıraklığın kalabalık ve alt gelir grubuna mensup ailelerde daha yaygın olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin oturdukları yer ile ilgili veriler TABLO: 20'de verilmiştir.

TABLO: 20 ÖĞRENCİLERİN OTURDUKLARI/KALDIKLARI YER

Oturdukları yer	f	%
İl merkezinde ailemle	185	70.1
İl merkezinde yalnız	7	2.7
İl merkezinde bekar arkadaşlarla	5	1.9
İlde tanıdıkların yanında	5	1.9
Merkeze yakın ilçe, kasaba veya köyde ailemle	59	22.3
Başka (Lütfen yazınız)	-	-
Boş	3	1.1
Toplam	264	100.0

Görüldüğü gibi öğrencilerin yüzde 70.1 gibi önemli bir kısmı il merkezinde ailesi ile birlikte kalmaktadır. Merkeze yakın ilçe kasaba veya köyde ailesi ile birlikte oturanların oranı da yüzde 22.3 gibi dikkate alınması gereken bir orandadır. Bu öğrencilerin işe geliş, gidiş, beslenme v.b. şartlar yüzünden birtakım olumsuzluklarla karşı karşıya oldukları söylenebilir. Son olarak 1990'da yapılan "Çıracılık ve Mesleki Eğitim Konseyinde"de eğitime kırsal yörelerden katılan çırakların beslenme, barınma ve ulaşım sorunlarının olduğu belirtilmekte bu yargı elde edilen bulgularla uygunluk göstermektedir (MEB, 1990_c, s. 143). Buna bağlı olarak öğrencilere "oturdukları evin kime ait olduğu" sorulmuş ve deneklerin yüzde 77.3'ü kendi evleri, yüzde 21.6'sı ise kendi evleri olmadığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin ustaları ile yakınlık dereceleri TABLO: 21'de görülmektedir.

TABLO: 21 ÖĞRENCİLERİN USTALARI İLE YAKINLIK DERECELERİ

Yakınlık derecesi	f	%
Babam	17	6.5
Akrabam	69	26.1
Yakınım (Komşu,aile dostu v.b.)	121	45.8
İşe girmeden tanıımıyordum	56	21.2
Başka (Lütfen yazınız)	—	—
Boş	1	0.4
Toplam	264	100,0

Görüldüğü gibi yakınlık derecesi açısından en önemli bölümü yüzde 45.8 ile komşu aile dostu v.b. şekilde yakınlık oluşturmaktadır. Bunu yüzde 26.1 ile akraba, yüzde 21.2 ile işe girmeden önce tanımama seçenekleri izlemektedir. Buna göre öğrencilerin daha çok yakın çevresini oluşturan tanıdık kişilerin yanında istihdam edildikleri ve bunun onların mesleki seçiminde de etkili olduğu söylenebilir.

Ustalar

Araştırma kapsamına alınan çırak öğrencilerin ustalarına ilişkin kişisel bilgiler şöyle özetlenebilir.

Ustaların eğitim durumları ile ilgili veriler TABLO: 22'dedir.

TABLO: 22 USTALARIN EĞİTİM DURUMLARI

Eğitim Durumu	f	%
Okur-Yazar	4	2.6
İlkokuldan ayrılma	7	4.5
İlkokul mezunu	76	48.7
Ortaokuldan ayrılma	27	17.3
Ortaokul mezunu	16	10.3
Liseden ayrılma	5	3.2
Lise mezunu	13	8.3
Sanat Enstitüsü mezunu	7	4.5
Boş	1	0.6
Toplam	156	100.0

Görüldüğü gibi eğitim durumu açısından en büyük grubu yüzde 48.7 ile ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Bunu yüzde 17.3 ile ortaokuldan ayrılma, yüzde 10.3 ile ortaokul mezunu olanlar izlemektedir. Buna göre ustaların önemli bir çoğunluğunun geleneksel çıraklık sistemi içinde yetiştikleri söylenebilir.

Ustalık deneyimleri konusundaki veriler TABLO: 23'de verilmiştir.

TABLO: 23 USTALARIN MESLEKİ KIDEMLERİ

Usta olarak çalışma süresi	f	%
4 yıl ve daha az	8	5.1
5-9 yıl	17	10.9
10-14 yıl	47	30.1
15-19 yıl	38	24.4
20 ve daha fazla	46	29.5
Toplam	156	100.0

Usta olarak çalışma süresi açısından en yüksek oran yüzde 30.1 ile 10-14 yıl arasındadır. Bunu yüzde 29.5 ile 20 yıl ve daha fazla, yüzde 24.4 oranında 15-19 yıl arası çalışma süreleri izlemektedir. Buna bağlı olarak araştırmaya katılan ustaların yüzde 84'ünün 10 yıl ve daha fazla süredir usta olarak çalıştıkları söylenebilir.

Ustaların çalıştıkları işyerine sahip olma durumları ile ilgili veriler TABLO: 24'de verilmiştir.

TABLO: 24 USTALARIN İŞYERİNE SAHİP OLMA DURUMLARI

İşyeri kendinizin mi?	f	%
Evet	120	77.0
Ortak	13	8.3
Hayır	23	14.7
Toplam	156	100.0

Ustaların yüzde 77'si kendi işyerinde çalışmaktadır. İşyerine ortak olanların oranı yüzde 8.3 iken, sahip olmayanların oranı yüzde 14.7 dir. Buna göre genel olarak ustalar kendi işyerlerine sahiptirler.

Meslek Öğretmenleri

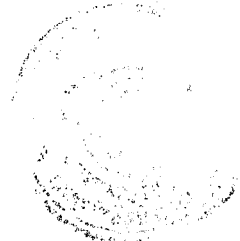
Araştırmaya katılan Elazığ ve Malatya ÇEM'de görevli meslek öğretmeni olan yönetici ve öğretmenlerle ilgili kişisel veriler şöyle özetlenebilir: Öğretmenlerin eğitim durumları ile ilgili veriler TABLO: 25'te görülmektedir.

TABLO: 25 ÖĞRETMENLERİN EĞİTİM DURUMU

Eğitim durumu	f	%
Sanat Ens./ End. Mes. Lis./ Tek. Lis. Mez.	1	3.7
Meslek Yüksekokulu Mezunu	12	44.4
Erkek Sanat Yük. Öğrt. Ok. Mezunu	6	22.2
Yüksek Tek. Öğr. Ok/ Tek. Eğt. Fak., Mez.	7	26.0
Mühendislik Fakültesi mezunu	1	3.7
Toplam	27	100.0

Görüldüğü gibi iki ilde görevli 27 meslek dersi öğretmenin 12'si (%44.4) Meslek Yüksekokulu mezunu, yedisi (% 26.0) Yüksek Teknik Öğretmen Okulu/Teknik Eğitim Fakültesi Mezunu ve altısı da (% 22.2) Erkek Sanat Yüksek Öğretmen Okulu/Sanat Eğitimi Yüksek Okulu Mezunudur. Buna göre öğretmenlerin farklı öğrenim düzeyinde olmaları yanında, ağırlığın yüzde 66.6 ile önlisans düzeyinde eğitim gören öğretmenlerden oluştuğu gözlenmektedir.

Öğretmenlerin yaş durumları ile ilgili veriler TABLO: 26'dadır.

TABLO: 26 ÖĞRETMENLERİN YAŞ DURUMU

Yaş Grubu	f	%
20-24 Yaş	15	55,6
25-29 "	7	25,9
30-34 "	2	7,4
35-39 "	2	7,4
40-44 "	1	3,7
Toplam	27	100,0

Öğretmenlerin 15'i (% 55.6) 20-24 yaş grubundadır. Bunu yedi öğretmenle (% 25,9) 25-29 yaş grubu izlemektedir. Yaşı 30'un üzerinde olanlar ise toplam beş (% 18,5) kişidir. Görüldüğü gibi öğretmenler genel olarak oldukça genç bir kitleyi oluşturmaktadır.

TABLO: 27'de öğretmenlerin mesleki kıdemleri görülmektedir

TABLO: 27 ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ KIDEMLERİ

Mesleki kıdem	f	%
2 yıldan az	14	51,9
2-5 yıl	7	25,9
6-9 "	2	7,4
10-13 "	3	11,1
14-17 "	—	—
18-21 "	1	3,7
Toplam	27	100,0

Görüldüğü gibi grubun çoğunluğunu oluşturan 14 öğretmen (%51,9) iki yıldan daha az öğretmenlik kıdemine sahiptir. Bunu yüzde 25,9 ile (yedi öğretmen) 2-5 yıllık kıdem süresi izlemektedir. Bu bulgu öğretmenlerin yaş grupları dikkate alındığında doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Elazığ ve Malatya ÇEM'deki öğretmenler ve bunların mesleklere göre dağılımı TABLO: 28'de görülmektedir.

**TABLO: 28 ELAZIĞ ve MALATYA'DAKİ ÖĞRETMENLERİN
MESLEKLERE GÖRE DAĞILIMI**

Meslekler	Elazığ	Malatya
Tesviye	4	6
Metal İşleri	2	2
Elektronik	2	2
Elektrik	4	2
Ağaç İşleri	1	1
Motor	2	3
Sihhi Tesisat	-	1
Matematik	2	3
Sosyal Bilgiler	1	1
Türkçe	2	1
Din Kültürü	1	1
Toplam	21	23

Görüldüğü gibi Elazığ'daki 16 öğretmenden 10'u, Malatya'daki 23 öğretmenden 17'si örnekleme alınan teknik öğretmenlerden oluşmaktadır. Elazığ ÇEM müdürü tesviye, bir müdür yardımcısı matematik öğretmenidir. Malatya ÇEM müdürü tesviye, beş müdür yardımcısı ise motor, ağaç işleri, tesviye, matematik ve sosyal bilgiler alanlarındandır.

Öğretmenlerin ders yüklerine ilişkin veriler TABLO: 29'da verilmiştir.

TABLO: 29 ÖĞRETMENLERİN HAFTALIK DERS YÜKLERİ

Haftalık ders yükü	f	%
20 saatten az	7	25.9
20-24 saat	6	22.2
25-29 "	2	7.4
30-34 "	2	7.4
35-39 "	3	11.2
40-44 "	7	25.9
Toplam	27	100.0

Ders yükleri açısından en büyük grubu yedişer öğretmenle 20 saatten az ve 40-44 saat ders yükü olan öğretmenler oluşturmaktadır.

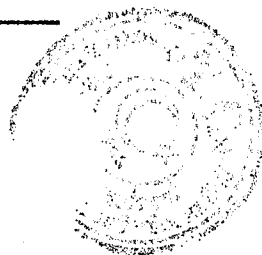
Daha sonra altı öğretmenle (% 22.2) 20-24 saat ders yükü olanlar ve üç öğretmenle (% 11.2) 35-39 saat ders yükü olanlar gelmektedir. Haftada 20 saatten daha az derse giren öğretmen oranının yüksek olması stajyer öğretmenlerin bulunmasından kaynaklanabilir. 40-44 saat dersi olanlardan beş öğretmenin idareci olduğu düşünülürse genel olarak öğretmenlerin haftalık ders yükleri açısından fazla yoğun olmadıkları söylenebilir.

Çıraklık Eğitimi Yapılan Meslek Alanları ve Öğrenci Sayıları

Araştırma kapsamında yer alan Elazığ ve Malatya Çıraklık Eğitim Merkezlerinde eğitimi yapılan meslek alanları ve öğrenci sayıları TABLO: 30'da görülmektedir.

TABLO:30 ELAZIĞ ve MALATYA ÇIRAKLIK EĞİTİMİ UYGULANAN MESLEK ALANLARI ve ÖĞRENCİ SAYILARI

Kapsamdaki Meslek Alanları	Çıraklık Süresi	Toplam Öğrenci Elazığ	Sayıları Malatya
Tornacılık	3	34	37
Soğuk Demircilik	3	32	90
Kaynakçılık	3	32	54
Kaportacılık	4	35	141
Doğramacılık	3	40	62
Mobilyacılık	4	38	170
Mobilya ve Oto Döşeme	3	-	19
Elektrik Tesisatçılığı	4	46	98
Bakım Onarım Elektrikçiliği	4	-	47
Radio Tv. Tamirciliği	4	50	56
Oto Motor Tamirciliği	4	95	260
Oto Elektrik	3	-	56
Sıhhi Tesisatçılık	4	-	72
Erkek Terziliği	4	-	13
Ayakkabıcılık	3	-	14
Bobinajcılık	3	13	-
Toplam Çırak Sayısı		416	1189

Görüldüğü gibi Elazığ'da 10 meslek alanında 416, Malatya'da 15 Meslek alanında 1189 çırak öğrenci eğitim görmektedir.

Kanunla (3308 S.K.) Getirilen Düzenlemeler Hakkında Grupların Görüşleri

Bu bölümde 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu kapsamında çıraklık eğitimi ile ilgili yapılan çıraklara verilecek ücret, günlük çalışma süresi, yıllık izin, sağlık raporu, vb. düzenlemelere ilişkin grupların görüşleri alınmıştır. Buna göre veriler şöyle özetlenebilir.

Öğrencilerin Aldıkları Ücretler

Öğrencileri işyerlerinde aldıkları ücret konusunda öğrenci ve ustaların görüşleri TABLO: 31'de görülmektedir.

**TABLO: 31 ÜCRET KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve USTALARIN
GÖRÜŞLERİ**

Haftada alınan ücret	Öğrenci		Usta	
	f	%	f	%
40.000 ve daha az	23	8.8	10	6.5
41.000-60.000	43	16.3	33	21.6
61.000-80.000	58	22.0	39	25.5
81.000-100.000	75	28.5	47	30.7
101.000-120.000	37	14.1	21	13.7
Başka (Lütfen yazınız)	27	10.3	3	2.0
Toplam	263	100.0	153	100.0
$\chi^2=11.935$	$sd=5$	$P<.05$ manıdar	$k=0.16$	

Aldıkları ücretler konusunda öğrenciler en fazla yüzde 28.5 oranıyla 81.000-100.000 oranını tercih etmişler, bunu yüzde 22 ile 61.000-80.000 arası, üçüncü olarak da yüzde 16.3 oranıyla 41.000-60.000 arasında ücretler aldıklarını belirtmişlerdir. Ustalar ise en fazla

Görüldüğü gibi Elazığ'da 10 meslek alanında 416, Malatya'da 15 Meslek alanında 1189 çırak öğrenci eğitim görmektedir.

Kanunla (3308 S.K.) Getirilen Düzenlemeler Hakkında Grupların Görüşleri

Bu bölümde 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu kapsamında çıraklık eğitimi ile ilgili yapılan çıraklara verilecek ücret, günlük çalışma süresi, yıllık izin, sağlık raporu, vb. düzenlemelere ilişkin grupların görüşleri alınmıştır. Buna göre veriler şöyle özetlenebilir.

Öğrencilerin Aldıkları Ücretler

Öğrencileri işyerlerinde aldıkları ücret konusunda öğrenci ve ustaların görüşleri TABLO: 31'de görülmektedir.

**TABLO: 31 ÜCRET KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve USTALARIN
GÖRÜŞLERİ**

Haftada alınan ücret	Öğrenci		Usta	
	f	%	f	%
40.000 ve daha az	23	8.8	10	6.5
41.000-60.000	43	16.3	33	21.6
61.000-80.000	58	22.0	39	25.5
81.000-100.000	75	28.5	47	30.7
101.000-120.000	37	14.1	21	13.7
Başka (Lütfen yazınız)	27	10.3	3	2.0
Toplam	263	100.0	153	100.0
$\chi^2=11.935$	$sd=5$	$P<.05$ manidar	$k=0.16$	

Aldıkları ücretler konusunda öğrenciler en fazla yüzde 28.5 oranıyla 81.000-100.000 oranını tercih etmişler, bunu yüzde 22 ile 61.000-80.000 arası, üçüncü olarak da yüzde 16.3 oranıyla 41.000-60.000 arasında ücretler aldıklarını belirtmişlerdir. Ustalar ise en fazla

yüzde 30.7 oranında 81.000-100.000 arasında haftalık ücret verdiklerini belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla yüzde 25.5 ile 61.000-80.000 grubu ve yüzde 21.6 ile 41.000-60.000 grubu izlemektedir. 10 usta 40.000 ve daha az ücret verdiğini belirtirken, 23 öğrenci de bu kadar ücret aldığını belirtmektedir. Öğrencilerin en az üç yıldır çalıştıkları düşünülürse bu oranın çok düşük olduğu söylenebilir. Başka seçeneğini işaretleyen 27 öğrenci ve üç usta 150.000-250.000 arasında değişen oranda ücret miktarlarını belirtmişlerdir. Her iki grubun görüşleri arasında manidar bir farklılık bulunmasına rağmen, bu farklılık çok güçlü boyutlarda değildir ($k=0.16$). 3308 sayılı Kanuna göre aday çırak ve çıraklara yaşlarına uygun asgari ücretin yüzde 30'undan aşağı ücret ödenmeyeceği hükmü getirilmiştir (madde 25). Bilindiği gibi asgari ücret 18 yaşından küçükler için 587.700 ve büyükler için 801.000 TL'dir (Resmi Gazete 1991. s. 8). Buna göre genel olarak çırakların yasa hükümlerine uygun ücret aldıkları söylenebilir.

Öğrencilerin aldıkları ücreti yeterli bulma durumları ile ilgili veriler TABLO: 32'de gösterilmiştir.

TABLO: 32 ÖĞRENCİLERİN ALDIKLARI ÜCRETİ YETERLİ BULMA DURUMU

Ücreti yeterli buluyor musunuz ?	f	%
Evet	26	9.8
Kısmen yeterli	29	11.0
Yetersiz	197	74.6
Birşey söyleyemem/kararsızım	9	3.4
Boş	3	1.2
Toplam	264	100.0

Öğrencilerin yüzde 74,6'sı ücreti yetersiz görürken, yüzde 11,0'ı kısmen yeterli görmektedirler. Sadece yüzde 9,8'i aldığı ücreti yeterli görmektedir.

Çalışma Süreleri

Öğrencilerin işyerlerinde günlük çalışma süreleri hakkında grupların görüşleri TABLO: 33'de görülmektedir.

TABLO: 33 ÖĞRENCİLERİN GÜNLÜK ÇALIŞMA SÜRELERİ

Çalışma Süresi	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
8 saatten az	8	3.0	36	23.1	-	-
8-9 saat	40	15.2	60	38.5	4	14.8
10-11 "	95	36.2	36	23.1	14	51.9
12-13 "	92	34.9	23	14.7	9	33.3
14-15 "	28	10.7	1	0.7	-	-
Toplam	263	100.0	125	100.0	27	100.0
$\chi^2=104.615$	sd=8	p<.05 manidar p<.01 manidar		k=0.43		

Öğrencilerin yüzde 36,2'si günde 10-11 saat çalıştıklarını belirtmişler, bunu yüzde 34,9 ile 12-13 saat çalışma süresi izlemiştir. Ustalar ise yanlarında çalışan çırakların günde 8-9 saat çalıştığını ilk sırada (% 38,5) belirtirken, ikinci olarak yüzde 31,1 ile 12-13 saat çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler ise çırakların işyerlerinde günde 10-11 saat çalıştığını yüzde 51,9 oranıyla ilk sırada belirtmişlerdir. Bunu yüzde 33,3 oranıyla 12-13 saat çalıştıkları görüşü izlemiştir. Görüldüğü gibi öğrenci ve öğretmenler çoğunlukla 10-11 saat çalışıldığı görüşünde iken, ustalar 8-9 saat çalışıldığını belirtmektedirler. Yapılan χ^2 çözümlemesinde de gruplar arasında anlamlı bir görüş farklılığı olduğu gözlenmektedir. Bu farklılık daha

çok ustaların görüşlerinden kaynaklanmaktadır. 3308 Sayılı Kanun kapsamında çıkarılan Çıraklık Eğitimi Yönetmeliğine göre (madde 24) aday çırak ve çırakların işyerlerindeki çalışma saatlerinde 1475 Sayılı İş Kanununun 69. maddesi hükümlerinin uygulanması hükmü getirilmiştir (Resmi Gazete. 1986. s. 27). İlgili kanun hükümlerinin (1475/2869) 67. maddesine göre 13 yaşını doldurmuş çocukların hafif işlerde ve en fazla (7.5 saat) çalıştırılabileceği, okul zamanının bu süre içinde sayılması gerektiği belirtilmektedir. Buna göre günlük çalışma süresi açısından yasa hükümlerine yeterince uyulmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin bayram ve tatil günlerinde çalışmaları konusunda öğrenci ve ustaların görüşleri ile χ^2 çözümlemesi TABLO: 34'de görülmektedir.

TABLO: 34 ÖĞRENCİLERİN BAYRAM VE TATİL GÜNLERİNDE ÇALIŞMA DURUMU

Bayram ve tatilde çalışma	Çırak		Usta	
	f	%	f	%
Sürekli çalışıyor	17	6.4	5	3.2
Ara sıra çalışıyor	167	63.3	41	26.3
Hiç çalışmıyor	80	30.3	110	70.5
Toplam	264	100.0	156	100.0
$\chi^2=141.3$	$sd=2$	$p<.05$ manidar	$k=0.53$	$p<.01$ manidar

Öğrencilerin yüzde 63,3'ü bayram ve tatil günlerinde (pazar) arasına çalıştıklarını belirtirken ustalar aynı görüşü yüzde 26,3 oranında paylaşmaktadırlar. Ustaların çoğunluğunu oluşturan yüzde 70,5'lik grup ise çırakların hiç çalışmadığını belirtirken, bu görüş öğrencilerin 30,3'ü tarafından benimsenmiştir. İki grubun görüşleri arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde grupların anlamlı şekilde farklı

düşündükleri görülmektedir. Ustaların çoğunlukla öğrencilerin bayram ve tatil günlerinde çalışmadıklarını belirtmelerinin nedeni çırakların çok fazla çalıştırıldıkları izlenimini vermemek olabilir.

Öğrencileri fazla çalıştırıldıklarında ücret almamaları konusunda öğrenci ve ustaların görüşleri TABLO: 35'dedir.

TABLO: 35 FAZLA ÇALIŞILINCA ÜCRET ALMA KONUSUNDA USTA ve ÖĞRENCİLERİN GÖRÜŞLERİ

Ek ücret alma durumu	Çırak		Usta	
	f	%	f	%
Evet alıyor	26	9.8	63	41.0
Bazen alıyor	77	29.2	54	35.0
Hiç almıyor	161	61.0	97	24.0
Toplam	264	100.0	154	100.0
$\chi^2=73.5$	sd=2	p<.05 manidar p<.01 manidar	k=0.38	

Görüldüğü gibi öğrencilerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 61'lik grup fazla çalıştıklarında hiç bir ücret almadıklarını söylerken, ustaların çoğunluğunu oluşturan yüzde 41'lik grup ücret verdiklerini belirtmektedirler. Öğrenciler ikinci sırada yüzde 29.2 oranıyla bazen ücret aldıklarını, ustaların yüzde 35'i bazen ücret verdiklerini belirtmişlerdir. Gruplar arasında anlamlı bir görüş farkı olup olmadığını belirlemek için yapılan χ^2 çözümlemesi sonucu .05 manidarlık düzeyinde görüş farkı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca .01 manidarlık düzeyinde de anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öğrencilerle yakın ilişki içinde olan öğretmenlerin bu konudaki görüşleri de TABLO: 36'da görülmektedir.

TABLO: 36 ÖĞRENCİLERİN FAZLA ÇALIŞTIKLARINDA ÜCRET ALMALARI KONUSUNDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Ek ücret alma durumu	f	%
Evet alıyorlar	-	-
Bazen alıyorlar	7	25.9
Hiç almıyorlar	19	70.4
Boş	1	3.7
Toplam	27	100.0

Görüldüğü gibi öğretmenler de öğrencilerin görüşlerine uygun yanıtlar vermişlerdir. Buna göre grubun yüzde 70.4'ü hiç ücret almadıklarını, yüzde 25.9'u bazen aldıklarını belirtirken ücret aldıkları görüşünü benimseyen yoktur. Sonuç olarak öğrencilerin bayram ve tatil (pazar) günlerinde fazla çalıştıkları zaman çoğunlukla ücret almadıkları söylenebilir.

Yıllık İzin Alma

Öğrencilerin yıllık izin alıp almadıkları konusunda öğrenci ve ustaların görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 37'de görülmektedir.

TABLO:37 ÖĞRENCİLERİN YILLIK İZİN ALMALARI KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve USTALARIN GÖRÜŞLERİ

Yıllık izin alma durumu	Öğrenci		Usta	
	f	%	f	%
Evet her yıl yıllık izin aldı	28	10.6	48	31.0
Her yıl almamakla birlikte bazı yıllar aldı	60	22.8	50	32.2
Hayır hiç yıllık izin almadı	175	66.6	57	36.8
Toplam	263	100.0	155	100.0
$\chi^2=41.026$	$sd=2$		$p<.05$ manidar	$k=0.29$
			$p<.01$ manidar	

Yıllık izin alma konusunda öğrencilerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 66.6'lık grup hiç yıllık izin almadığını belirtmiştir. Ustalarda da çoğunluk yüzde 36.8 oranında hiç yıllık izin vermediğini ifade etmektedir. Ustaların yüzde 31'i her yıl izin verdiklerini, öğrencilerin de yüzde 10.6'sı her yıl yıllık izin aldıklarını belirtmişlerdir. Her yıl olmamakla birlikte bazı yıllarda yıllık izin alındığı görüşüne ustalar yüzde 32.2, öğrenciler yüzde 22.8 oranında katılmaktadırlar. Yapılan χ^2 çözümlemesinde manidarlık düzeyi olarak seçilen .05 düzeyinde ve aynı zamanda .01 düzeyinde de anlamlı görüş farkı olduğu belirlenmiştir. Bu konuda öğretmenlerin gözlemleri de TABLO: 38'de verilmiştir.

TABLO: 38 ÖĞRENCİLERİN YILLIK İZİN ALMALARI KONUSUNDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Yıllık izin alma durumu	f	%
Evet her yıl izin alıyorlar	1	3.7
Her yıl almamakla birlikte bazı yıllar aldı.	7	25.9
Hayır hiç yıllık izin almıyorlar	19	70.4
Toplam	27	100.0

Öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 70.4'lük grup öğrencilerin hiç yıllık izin almadıklarını belirtmişlerdir. Grubun yüzde 25.9'u bazı yıllar izin aldıklarını ve sadece bir öğretmen (% 3.7) her yıl izin aldıklarını ifade etmişlerdir.

Görüldüğü gibi öğretmenler dağılım olarak öğrencilerin görüşlerine yakın düşünmektedirler. Çıraklık Eğitim Yönetmeliğinin 17-b maddesine göre ustaların öğrencilere yılda 30 gün ücretli izin

vermeleri gerekmektedir. (Resmi Gazete, 16 Aralık 1986. s. 7). Elde edilen verilere göre bunun yeterince uygulanmadığı söylenebilir.

Her yıl ve bazı yıllarda yıllık izin aldıklarını belirten öğrencilerin (84 öğrenci) ve izin verdiklerini belirten ustaların (96 usta) bu dönemdeki ücretler konusundaki görüşleri TABLO: 39'dadır.

TABLO: 39 YILLIK İZİN SÜRESİNCE ÜCRET ALMA KONUSUNDA ÖĞRENCİ VE USTALARIN GÖRÜŞLERİ

Yıllık izin süresince ücret alma durumu	Öğrenci		Usta	
	f	%	f	%
Evet tamamını alıyorlar	19	22.6	47	48.9
Sadece bir kısmını alıyorlar	3	3.6	14	14.6
Hiç ücret almıyorlar	62	73.8	35	36.5
Toplam	84	100.0	96	100.0
$\chi^2=25.833$	sd=2	p<.05 manidar p<.01 manidar		k=0.35

Görüldüğü gibi yıllık izin aldığını söyleyen öğrencilerin yüzde 73.8'i hiç ücret almadıklarını söylerken, ustaların yüzde 36.5'i hiç ücret vermediklerini belirtmişlerdir. Arasına ücret alıyorum diyen üç öğrenci (% 3.6) varken, 14 usta (% 14.6) arasına ücret verdiğini belirtmektedir. Bir başka deyişle ustaların çoğunluğu çıraklarına normal ücretlerini yıllık izin süresince verdiklerini belirtirken, öğrencilerin çoğunluğu ücretlerini alamadıklarını belirtmektedirler. Bu konuda çırakların yıllık izin aldıklarını düşünen sekiz öğretmenin biri (% 12.5) öğrencilerin bu sürede ücretlerinin tamamını aldıklarını, ikisi (% 25) bir kısmını aldıklarını, beşi ise (% 62.5) hiç almadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri ile öğrencilerin görüşleri arasında benzerlikler vardır. Öğrenci ve ustaların görüşleri arasında yapılan χ^2

çözümlemesinde .05 ve .01 düzeylerinde grupların birbirinden farklı düşündükleri sonucuna varılmıştır.

3308 Sayılı Kanununun 26. maddesine göre çıraklara yılda verilen 30 günlük izin sırasında ücretlerinin verilmesi gerekmektedir. (Resmi Gazete, 1986 s. 22). Bu konuda da çoğunlukla yasaya uygun hareket edilmediği söylenebilir.

Yıllık izin kullandığını belirten öğrencilerle, yıllık izin verdiğini belirten ustaların kullanılan yıllık izin süresi konusundaki görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 40'da gösterilmiştir.

TABLO: 40 KULLANILAN YILLIK İZİN SÜRESİ

Kullanılan yıllık izin süresi	Öğrenci		Usta	
	f	%	f	%
6-10 gün arası	58	65.9	46	46.9
11-15 " "	14	15.9	26	26.5
16-20 " "	7	7.9	8	8.2
21-25 " "	1	1.2	6	6.2
26-30 " "	3	9.1	12	12.2
Toplam	88	100.0	98	100.0
$\chi^2=7.720$	sd=4			

Öğrencilerin yüzde 65.9'u ve ustaların yüzde 46.9'u ilk sırada 6-10 gün arası yıllık izin süresini seçmişlerdir. Her iki grup ikinci olarak yüzde 26.5 ve yüzde 15.9 oranıyla 11-15 gün arasını işaretlemişlerdir. Ustaların yüzde 12.2'si ile öğrencilerin yüzde 9.1'i 26-30 gün izin süresini üçüncü sırada işaretlemişlerdir. Her iki grubun görüşlerinin oranları değişmekle beraber birbirlerine yakın olduğu gözlenmektedir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde de anlamlı bir görüş farkı olmadığı, grupların birbirine yakın görüş içinde olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin kullandıkları izin süresinin çoğunlukla bir hafta ile 15 gün arasında değiştiği söylenebilir.

Bu konuda öğrencilerin yıllık izin alabildiklerini düşünen sekiz öğretmenin beşi (% 62.5) öğrencilerin 6-10 gün arası, ikisi (% 25) 11-15 gün arası, biri de (% 12.5) 26-30 gün izin alabildikleri görüşündedirler. Görüldüğü gibi öğretmenlerin görüşleri de öğrenci ve ustaların görüşleri ile aynı doğrultudadır. Buna göre yasa hükümlerinin uygulanmadığı söylenebilir.

Sağlık ve İş Güvenliği

Öğrencilerin iş yerine girerken sağlık raporu alma durumuna ilişkin veriler TABLO: 41'de verilmektedir.

TABLO:41 ÖĞRENCİLERİN İŞE GİRERKEN SAĞLIK RAPORU

ALMA DURUMU		
Sağlık raporu alma durumu	f	%
Evet	60	22.7
Hayır	168	63.6
Hatırlamıyorum	35	13.3
Boş	1	0.4
Toplam	264	100.0

Görüldüğü gibi öğrencilerin önemli bir çoğunluğunu oluşturan yüzde 63.6'lık grup sağlık raporu almadığını belirtirken, yüzde 22.7 lik grup rapor aldıklarını belirtmektedirler. Çıraklık Eğitimi Yönetmeliğinin 10. maddesine göre aday çırak ve çıraklar işe girerken rapor almak zorundadırlar (Resmi Gazete, 16 Aralık 1986, s. 5). Buna göre yasaya uygun olmayan işlemler yapılmaktadır.

Öğrencilerin hasta olmadıkları halde genel bir sağlık kontrolünden geçip geçmedikleri konusunda grupların görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 42'de görülmektedir.

TABLO: 42 ÖĞRENCİLERİN GENEL BİR SAĞLIK KONTROLÜNDEN GEÇMELERİ KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Genel sağlık kontrolünden geçme	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Evet her yıl belli aralıklarla sağlık kontrolünden geçiyor.	18	6.9	28	18.3	-	-
Her yıl olmamakla birlikte bazen genel bir sağlık kontrolünden geçiyor.	14	5.3	24	15.7	2	7.7
Hayır hasta olmadığı zaman herhangi bir sağlık kontrolünden geçmiyor.	230	87.8	101	66.0	24	92.3
Toplam	262	100.0	153	100.0	26	100.0
$\chi^2=31.666$	$sd=4$	$p<.05$ manidar $p<.01$ manidar		$k=0.25$		

Öğretmenlerin yüzde 92.3'ü ve öğrencilerin yüzde 87.8'i hasta olmadan herhangi bir sağlık kontrolünden geçilmediği görüşünü ilk sırada benimsemişlerdir. Ustaların da çoğunluğunu oluşturan yüzde 66'lık grup ta aynı görüşü paylaşmakla beraber diğerlerine göre daha alt düzeyde benimsemişlerdir. Her yıl sağlık kontrolünden geçildiğini belirten öğrenci oranı yüzde 6.9 iken, ustalarda bu oran yüzde 18.30 dur. Öğretmenler bu seçeneği işaretlemeyerek her yıl sağlık kontrolü yapılmadığı düşüncesindedirler. Öğrencilerin yüzde 5.3'ü, ustaların 15.7'si ve öğretmenlerin yüzde 7.7'si bazı yıllarda sağlık kontrolünden geçildiği görüşündedirler. Yapılan χ^2 çözümlemesi grupların .05 .01 düzeylerinde birbirlerinden farklı düşündüklerini ortaya koymuştur. Bu farklılık çoğunlukla öğrenci ve usta görüşleri arasındaki görüş ayrılığından kaynaklanmaktadır. Çünkü öğretmen ve öğrenci görüşleri için ayrıca yapılan χ^2 çözümlemesinde $\chi^2=1.0163$ bulunmuş $sd=2$ ye göre .05 düzeyinde anlamlı bir görüş farkı olmadığı belirlenmiştir. Öğrenci ve ustaların görüşleri arasında farklılık belirlenmesine karşın ustaların kendi grupları içinde

çoğunlukla (% 66.0) "öğrencinin genel bir sağlık kontrolünden geçmediği" görüşünü benimsemeleri dikkat çekicidir. Bu verilere dayanarak öğrencilerin büyük çoğunluğunun hasta olmadan herhangi bir sağlık kontrolünden geçmedikleri söylenebilir. 1475 sayılı İş Kanunu'na göre (madde 80) 18 yaşından küçük olanların periyodik olarak yılda iki kez (6 ayda bir) genel bir sağlık kontrolünden geçmeleri gerekmektedir. Buna göre yasaya uygun hareket edilmediği söylenebilir.

İşyerlerinin sağlık ve işgüvenliği koşullarına uygunluğu konusunda öğretmen ve öğrencilerin görüşleri ile buna ilişkin χ^2 çözümlemesi TABLO: 43'de görülmektedir.

TABLO: 43 İŞYERLERİNİN SAĞLIK ve İŞGÜVENLİĞİ KOŞULLARINA UYGUNLUĞU KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

İşyerlerinin sağlık ve işgüvenliği koşullarına uygunluğu	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
İşyeri sağlık şartlarına uygun değil	44	17.0	-	-
İşgüvenliği önlemleri yeterli değil	72	27.9	9	33.3
Hem sağlık hemde işgüvenliği açısından uygun değil	59	22.9	17	63.0
İşyerinin sağlık ve işgüvenliği şartları iyi düzeydedir.	83	32.2	1	3.7
Toplam	258	100.0	27	100.0
$\chi^2=25.346$	$sd=3$	$p<.05$ manidar $p<.01$ manidar	$k=0.29$	

Görüldüğü gibi öğrenciler bu konuda birbirine yakın görüşler ortaya koymuşlardır. Ancak öğretmenlerin görüşlerinde önemli farklılıklar vardır. Öğrencilerin yüzde 32.2'si işyerinin sağlık ve işgüvenliği şartlarının iyi düzeyde olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin çoğunluğu ise yüzde 63.0 oranında her iki açıdan da

uygun olmadığı görüşündedir. İşyerindeki iş güvenliği önlemlerinin yetersiz olduğu görüşü öğretmenlerin yüzde 33.3'ü, öğrencilerin yüzde 27.9'u tarafından benimsenirken, işyerinin sağlık koşullarının iyi olmadığı görüşü öğrencilerin yüzde 17.0'si tarafından benimsenmiştir. Öğretmenler bu konuda görüş belirtmemişlerdir. Genel olarak öğrencilerin toplam yüzde 67.2'si, öğretmenlerin yüzde 96.3'ü işyerlerinin sağlık ve işgüvenliği koşulları açısından yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. İki grubun görüşleri arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde .05 ve .01 düzeylerinde anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin işçi sağlığı ve işgüvenliği konusunda bilgi düzeyleri ve eğitim durumları dikkate alındığında, öğretmenlerin daha gerçeğe yakın değerlendirme yaptıkları söylenebilir. Buna göre genel olarak işyerlerinin işçi sağlığı ve işgüvenliği koşulları açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin işyerlerinde iş kazası geçirip geçirmediği konusunda usta ve öğrencilerin görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 44 de verilmiştir.

TABLO: 44 ÖĞRENCİLERİN İŞ KAZASI GECİRMELERİ KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve USTALARIN GÖRÜŞLERİ

Öğrencilerin iş kazası geçirme durumları	Öğrenci		Usta	
	f	%	f	%
Evet	162	61.8	46	30.1
Hayır	100	38.2	107	69.9
Toplam	262	100.0	153	100.0

$\chi^2=38.991$ sd=1 p<.05 manidar k=0.29
p<.01 manidar

Öğrencilerin yüzde 61.8'i kaza geçirdiğini belirtirken, ustaların yüzde 30.1'i çıraklarının kaza geçirdiğini belirtmişlerdir. Ustaların

çoğunluğunu oluşturan yüzde 69.9'luk grup çırakların kaza geçirmediğini belirtirken bu seçenek öğrencilerin yüzde 38.2'si tarafından benimsenmiştir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde grupların birbirinden anlamlı şekilde farklı düşündükleri belirlenmiştir. Ustaların çıraklarının kaza geçirmeleri konusunda genel olarak geçirmedikleri yönünde görüş bildirmelerinin nedeni birtakım yasal işlemlerden ve işyerlerinin çalışma koşullarının denetlenmesinden çekinmeleri olabilir. Öğrencilerin bu konudaki ifadeleri TABLO: 43 de verilen işyerlerinin sağlık ve işgüvenliği koşullarına uygunluğu konusundaki görüşleri ile paralellik göstermektedir. Buna göre öğrencilerin ancak yüzde 32.2'sinin işyerlerinin sağlık ve işgüvenliği koşullarına uygun olduğu görüşünü dikkate alırsak geriye kalan oranın iş kazası geçirme olasılığı oldukça yüksektir. Buna dayanarak işyerlerinin çalışma koşullarının iş kazalarının oluşumunda etkilediği söylenebilir.

İş kazası geçiren (162 öğrenci) öğrenciler ve çırağının iş kazası geçirdiğini belirten (46 usta) ustaların kaza geçirme nedenleri ve yapılan χ^2 çözümlemesine ilişkin veriler TABLO: 45'de verilmiştir.

TABLO: 45 ÖĞRENCİLERİN İŞ KAZASI GEÇİRME NEDENLERİ

İş kazası geçirme nedeni	Öğrenci		Usta	
	f	%	f	%
Kuralları bilmesine rağmen dikkatsiz davranma	70	43.2	27	58.7
Araç-gereç, makine güvenli değil	61	37.6	10	21.7
Öğrencinin işgüvenliği ile ilgili yeterli bilgisinin olmayışı	27	16.7	9	19.6
Başka(Lütfen yazınız)	4	2.5	-	-
Toplam	162	100.0	46	100.0

$\chi^2=4.884$

sd=3

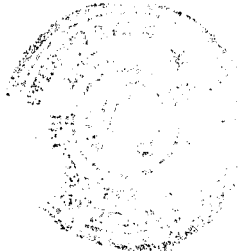

Öğrencilerin yüzde 43.2'si, ustaların yüzde 58.7'si kaza geçirme nedeni olarak ilk sırada öğrencilerin kuralları bilmesine rağmen dikkatsiz davranmasını göstermişlerdir. Araç, gereç ve makinelerin güvenli olmayışı öğrencilerin yüzde 37.6'sı, ustaların yüzde 21.7'si tarafından benimsenmiştir. Öğrencilerin işgüvenliği konusunda yeterli bilgilerinin olmaması nedeniyle kaza geçirdikleri görüşü öğrencilerin yüzde 16.7, ustaların yüzde 19.6'sı tarafından benimsenmiştir. Başka seçeneğini işaretleyen dört öğrenci ise kendilerinin neden olmadıkları bazı iş kazaları geçirdiklerini ve bunun sonucunda yaralandıklarını belirtmişlerdir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde grupların görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, yani birbirleri ile paralel düşündükleri belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin kaza geçirmelerinin birinci nedeni dikkatsizlik, ikinci olarak araç, gereç ve makinelerin yetersizliği ve üçüncü olarak eğitimsizlik gelmektedir.

Çıraklık Eğitimi Uygulamaları ve Programlar

Bu bölümde öğrencilerin işyerinde ve okulda yaptıkları çalışmalar, uygulanan program v.b. ile ilgili grup görüşleri özetlenmiştir.

Öğrencilerin iş yerinde en çok yaptıkları etkinlikler konusunda grupların görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 46'da görülmektedir.

**TABLO: 46 ÖĞRENCİLERİN İŞYERİNDE YAPTIKLARI UYGULAMALAR
KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ**

Öğrencilerin iş yerinde yaptıkları etkinlikler	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili işler	193	55.9	112	44.1	20	24.1
Usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili yardımcı işler	53	15.4	54	21.3	17	20.5
İşyerinin temizlik işleri	32	9.3	36	14.2	18	21.7
İşyerindeki araç-gereç ve makinelerin bakım ve temizliği	28	8.1	41	16.1	15	18.1
Usta ve kalfanın özel işleri	26	7.5	10	3.9	13	15.6
Başka (Lütfen yazınız)	13	3.8	1	0.4	-	-
Toplam	345	100.0	254	100.0	83	100.0
$\chi^2=58.851$	sd=10		p<.05 manidar p<.01 manidar		k=0.28	

Deneklerin birden fazla seçeneği işaretleyebildiği bu soruda öğrencilerin işyerlerinde en fazla yaptıkları etkinlikler belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrenciler ilk sırada yüzde 55.9 oranında "usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili işleri" yaptıklarını belirtirken, ustaların yüzde 44.1'i, öğretmenlerin yüzde 24.1'i de ilk sırada aynı seçeneği işaretlemişlerdir. Öğrenciler ikinci olarak yüzde 15.4 oranında usta ve kalfaların verdiği meslekle ilgili yardımcı işleri yaptıklarını, daha sonra yüzde 9.3 oranında işyerinin temizlik işlerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Ustalar ise ikinci sırada yüzde 21.3 ile kendilerinin ve kalfaların verdiği meslekle ilgili yardımcı işleri yaptıklarını, üçüncü olarak da yüzde 16.1 oranında işyerindeki araç-gereç ve makinelerin bakımını yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki ikinci tercihlerini yüzde 21.7 ile işyerlerinin temizliğini yapma, üçüncü

tercihlerini ise yüzde 20.5 ile usta ve kalfaların verdiği meslekle ilgili yardımcı işleri yapma seçenekleri oluşturmuştur. Başka seçeneğini işaretleyen 13 öğrenci ise kendilerinin işyerinde kalfa olduklarını ve üretimi gerektiren her işi yaptıklarını belirtirken, bir usta da çırakların işyerindeki her türlü işi yaptıklarını belirtmektedir. Üç grubun görüşleri arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde .05 ve .01 düzeyinde anlamlı görüş farklılığı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrenci ve ustalar arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde de anlamlı bir görüş farkı bulunmuştur. ($\chi^2=28.442$, $sd=5$; $p<.05$ manidar, $k=0.21$). Üç grup arasındaki farklılığının güçlük derecesinin $k=0.28$ olduğu düşünülürse görüş ayrılığının çoğunlukla öğretmenlerden kaynaklandığı söylenebilir. Buna göre öğrencilerin iş yerinde usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili işleri en başta yapmaları onların üretim sürecinde aktif rol aldıklarını göstermektedir. Bununla beraber öğrenciler işyerlerinin temizliğine kadar her türlü işlevi yerine getirmektedirler.

Öğrencilerin ÇEM'de gördükleri meslek derslerindeki bilgileri işyerlerinde uygulama durumlarına ilişkin veriler ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 47'de görülmektedir.

**TABLO: 47 ÖĞRENCİLERİN OKULDAKİ MESLEK DERSLERİNDE
ÖĞRENDİKLERİ BİLGİLERİ İŞYERLERİNDE UYGULAMA
DURUMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER**

Meslek derslerindeki bilgileri uygulama durumu	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Tamamen uyguluyor	12	4.6	21	13.4	-	-
Kısmen uyguluyor	185	70.6	104	66.7	24	88.9
Hiç uygulamıyor	65	24.8	31	19.9	3	11.1
Toplam	262	100.0	156	100.0	27	100.0

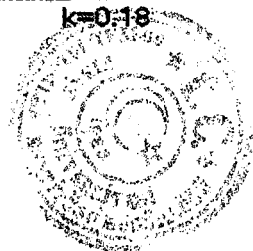
$\chi^2=15.962$

$sd=4$

$p<.05$ manidar

$p<.01$ manidar

$k=0.18$

Meslek derslerinde görülen bilgilerin işyerindeki uygulamalarda kullanılması konusunda gruplar çoğunlukla kısmen uygulandığı görüşündedirler. Öğrenciler yüzde 70.6, ustalar yüzde 66.7, öğretmenler yüzde 88.9 oranında bilgilerin kısmen uygulanabildiği görüşündedirler. Tamamen uygulanabildiği görüşü öğrencilerin yüzde 4.6'sı ustaların yüzde 13.4'ü tarafından benimsenirken, öğretmenler görüş belirtmemişlerdir. Hiç uygulanmadığına katılan grupların oranı öğrencilerde yüzde 24.8, ustalarda yüzde 19.9, öğretmenlerde yüzde 11.1'dir. Üç grubun görüşleri karşılaştırıldığında .05 ve .01 düzeyinde anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre öğrenciler meslek derslerinde gördükleri bilgileri kısmen uygulayabilmektedirler.

Okuldaki meslek derslerinde görülen bilgilerin işyerindeki uygulamalarda kısmen uygulandığı ve hiç uygulanmadığı görüşünü benimseyen deneklerin bunun nedenleri konusundaki düşünceleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 48'de görülmektedir.

TABLO: 48 ÖĞRENCİLERİN OKULDA MESLEK DERSLERİNDE ÖĞRENDİKLERİ BİLGİLERİ İŞYERİNDE UYGULAMAMA NEDENLERİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

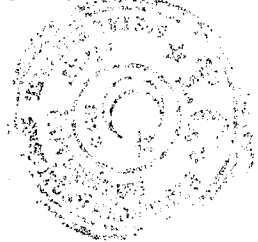
Mesleki bilgileri uygulamama nedeni	Öğrenci*		Usta*		Öğretmen*	
	f	%	f	%	f	%
Ustanın ilgilenmemesi	49	15.2	23	13.5	6	10.7
İşyerindeki araç-gereç ve makine yetersizliği	71	22.0	24	14.1	13	23.2
Derslerdeki konuların işyerindeki uygulamalardan farklı olması	105	32.5	70	41.2	17	30.4
İşyerinde yeterince fırsat verilmemesi	49	15.2	25	14.7	9	16.1
Derslerin iyi anlaşılabilmesi	16	4.9	8	4.7	6	10.7
Derslerle ilgili kitap, araç-gereç vb. olmadığı için iyi öğrenememe	22	6.8	17	10.0	5	8.9
Başka	11	3.4	3	1.8	-	-
Toplam	323	100.0	170	100.0	56	100.0

* Bu soruya 252 öğrenci, 133 usta ve 26 öğretmen yanıt vermiştir.
 $\chi^2=12.854$ $sd=12$

Deneklerin birden fazla seçeneği işaretleyebildiği bu soruda gruplar birbirlerine yakın görüşler belirtmişlerdir. Grup görüşleri arasındaki anlamlılığı tesbit etmek için yapılan χ^2 çözümlemesinde de manidar bir farkın olmadığı yani görüşlerin birbirine yakın olduğu görülmüştür. Buna göre okuldaki ders konularının işyerindeki uygulamalardan farklı olduğu görüşü ustaların yüzde 41.2'si, öğrencilerin yüzde 32.5'si, öğretmenlerin yüzde 30.4'ü tarafından ilk sırada benimsenmiştir. Öğrencilerin yüzde 22'si, öğretmenlerin yüzde 23.2'si ikinci olarak işyerindeki araç ve gereç makinelerin yetersiz olduğunu belirtirken, ustalar ikinci neden olarak yüzde 14.7 oranında işyerinde yeterince fırsat verilemediğini belirtmektedirler. Üçüncü olarak ise öğrencilerin yüzde 15.2'si, ustaların yeterince ilgilenmediğini belirtirken, ustaların yüzde 14.1'i işyerindeki araç-gereç ve makinelerin yetersiz olduğu ve öğretmenlerin yüzde 16.1'i işyerinde yeterince fırsat verilmediği görüşündedirler. Başka seçeneğine görüşlerini yazan 11 öğrenci ders saatlerinin yetersiz olmasından öğrenemediklerini, haftada bir günün yetersiz olduğunu ÇEM'lerde atelye olmadığından öğrenemediklerini belirtmişler, üç usta ise işyerindeki işlerden dolayı zaman olmadığını ifade etmiştir. Bütün bunlar dikkate alındığında okuldaki meslek derslerinde verilen bilgilerin işyerinde yeterince uygulanamayışının nedenlerinin başında, verilen bilgilerle yapılan uygulamaların uyuşmaması gösterilebilir. İşyerlerindeki teknik yetersizlikler ve öğrencilere yeterince sorumluluk verilmemesi de nedenler arasında sayılabilir.

Programlarda yer almasına rağmen işyerlerinde uygulama yapma olanağının sınırlı olmasından dolayı eksik kalan çalışmaların

tamamlanmasına gerek olup olmadığı konusunda usta ve öğretmenlerin görüşleri TABLO: 49'da görülmektedir.

TABLO: 49 ÖĞRENCİLERİN EKSİK UYGULAMALARI TAMAMLAMASINA GEREK OLUP OLMADIĞI KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Eksik uygulamaların tamamlanmasına gerek var mı?	Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%
Evet	116	74.4	25	92.6
Hayır	40	25.6	2	7.4
Toplam	156	100.0	27	100.0
$\chi^2=4.322$	sd=1	p<.05 manidar	k=0.15	

Görüldüğü gibi öğretmenlerin yüzde 92.6'sı, ustaların yüzde 74.4'ü öğrencilerin programda yer almasına karşın işyerinde uygulama olanağı bulamadığı çalışmaları tamamlaması gerektiği görüşündedirler. Buna gerek olmadığını düşünenler ise ustaların yüzde 25.6'sı ve öğretmenlerin yüzde 7.4'ü dür. Her iki grup arasında .05 manidarlık düzeyinde anlamlı görüş farklılığı belirlenmiştir. Ancak her iki grubun da çoğunlukla uygulamaların tamamlanması gerektiği yönünde görüş belirtmeleri ilgi çekicidir. Buna göre öğrencilerin çeşitli nedenlerle uygulama olanağı bulamadığı çalışmaları tamamlaması mesleği açısından yararlıdır.

Eksik kalan uygulamaların nerede tamamlanması gerektiği konusunda usta ve öğretmenlerin görüşleri ile yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 50'de görülmektedir.

TABLO: 50 İŞYERİNDE YAPILAMAYAN ÇALIŞMALARIN TAMAMLANABİLECEĞİ YER HAKKINDA USTA ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Uygulamanın tamamlanacağı yer	Usta *		Öğretmen *	
	f	%	f	%
Çıraklık Eğitim Merkezi	68	58.6	15	60.0
Çevredeki Endüstri Meslek Lis.	24	20.7	2	8.0
İlde kurulacak İşletmeler Üstü Mesleki Eğitim Merkezinde	13	11.2	5	20.0
Eksik uygulamaların yapılabildiği işyerlerinde	11	9.5	3	12.0
Toplam	116	100.0	25	100.0

* Bu soruya TABLO: 49'da "Evet" diyenler cevap vermiştir.
 $\chi^2=2.066$ $sd=3$

Eksik uygulamaların tamamlanacağı yer konusunda öğretmenlerin yüzde 60'ı, ustaların yüzde 58.6'sı öncelikle ÇEM'i uygun görmektedirler. Ustalar ikinci sırada yüzde 20.7 oranında çevredeki endüstri meslek liselerini uygun görürlerken, öğretmenlerin yüzde 20'si işletmeler üstü eğitim merkezini uygun görmektedirler. Eksik uygulamaların yapılabildiği işyerleri görüşü öğretmenlerin yüzde 12'si, ustaların yüzde 9.5'i tarafından benimsenmiştir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde .05 düzeyinde gruplar arasında anlamlı bir görüş farklılığı olmadığı gözlenmiştir. Her iki grubun çoğunlukla benimsediği çıraklık eğitim merkezinde tamamlanması düşüncesinin gerçekleşmesi için bu merkezlerde atelyelerin kurulması gündeme gelmektedir. Bunun devlete getireceği finansman yükü düşünüldüğünde en azından kısa vadede uygun bir çözüm olduğu söylenemez. Bu nedenle diğer seçeneklerdeki yerlerin kısa vadede işe koşulması olumlu sonuç verebilir. Çıraklık Eğitimi Yönetmeliğinin 26. maddesine göre ÇEM

müdürlüğünün uygulamada eksik kalan çalışmaları tamamlamak için diğer işyerleri ya da atelyelerin olanaklarını kullanabilecekleri hükmü getirilmiştir (Resmi Gazete, 16 Aralık 1986, s. 8).

Çıraklık Eğitim Merkezlerinde eğitim süresi haftada bir gün olarak uygulanmaktadır. Bu süre hakkında grupların görüşleri TABLO: 51'de görülmektedir.

**TABLO: 51 ÇEM'DEKİ EĞİTİM SÜRESİ HAKKINDA
GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ**

Eğitim süresi hakkında görüşler.	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Halen uygulandığı gibi devam etmeli	114	44.2	125	80.1	14	53.8
Haftada 1.5 gün olmalı	20	7.8	7	4.5	-	-
Haftada 2 gün olmalı	124	48.0	24	15.4	12	46.2
Toplam	258	100.0	156	100.0	26	100.0
$\chi^2=53.743$	sd=4	p<.05 manidar p<.01 manidar		k=0.32		

Görüldüğü gibi ustaların yüzde 80.1'i, öğretmenlerin yüzde 53.8'i, ilk sırada eğitim süresinin halen uygulandığı gibi devam etmesi gerektiği düşüncesindedirler. Öğrencilerin yüzde 44.2'si de aynı görüştedir. Öğrencilerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 48'lik kesim, öğretmenlerin yüzde 46.2'si ve ustaların yüzde 15.4'ü haftada iki gün olması gerektiği görüşündedirler. Buna göre genel olarak halen uygulandığı gibi kalması görüşü hakim olmakla beraber, haftada iki güne çıkarılması düşüncesi de dikkate değer orandadır. Grupların görüşleri arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde özellikle ustalardan kaynaklanan anlamlı farklılıklar belirlenmiştir.

Çıraklık Eğitim sisteminde yetişen çırak ile geleneksel usta-çırak ilişkisi içinde yetişen çırak arasında iş verimi açısından farklılık

olup olmadığı konusunda usta ve öğretmenlerin görüşleri ve yapılan χ^2 çözümü TABLO: 52'de görülmektedir.

TABLO: 52 ÇIRAKLIK EĞİTİM SİSTEMİ İLE GELENEKSEL YÖNTEMLE YETİŞEN ÇIRAĞIN İŞ VERİMİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI KONUSUNDA USTA VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Görüşler	Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%
Çıraklık Eğitimine giden çırağın iş verimi daha yüksektir	88	56.4	24	88.9
Geleneksel olarak yetişen çırağın iş verimi daha yüksektir	34	21.8	-	-
İkisi arasında iş verimi açısından farklılık yoktur	34	21.8	3	11.1
Toplam	156	100.0	27	100.0
$\chi^2=11.141$	sd=2	P<.05 manidar	k=0.23	

Öğretmenlerin yüzde 88.9'u ve ustaların yüzde 56.4'ü çıraklık eğitimi ile yetişen çırağın iş veriminin daha yüksek olduğu görüşündedirler. Ustaların yüzde 21.8'i geleneksel yöntemle yetişen çırağın daha verimli olduğunu belirtirken, öğretmenlerden bu görüşe katılan olmamıştır. Her iki yöntem arasında fark olmadığını belirtenler ise ustalarda 21.8, öğretmenlerde yüzde 11.1'dir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde grupların birbirlerinden anlamlı şekilde farklı düşündükleri görülmüştür. Çoğunluğun çıraklık eğitiminin iş verimini yükselttiği yönündeki görüşü sistemin sorunlarına rağmen yararlı olduğu izlenimini vermektedir. Ancak ustaların yüzde 43.6'sının görüşü olan geleneksel olarak yetişen çırağın daha verimli olduğu ve her ikisi arasında fark olmadığı görüşleri dikkat çekicidir.

Bilindiği gibi öğrenciler haftada bir gün ÇEM'lere gelerek 8 veya 10 saat genel kültür ve meslek derslerinden oluşan teorik eğitim

görmektedirler. Derslerin saatlerinin oranı karşılaştırıldığında meslek dersleri oranının zaman içinde ağırlık kazandığı görülmektedir. Uygulanan ders saatleri hakkında grupların görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 53'de görülmektedir.

TABLO: 53 ÇEM'DEKİ DERS SAATLERİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Dersler hakkındaki görüşler	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Genel kültür dersleri artırılmalı	16	6.2	20	13.0	1	3.7
Meslek dersleri artırılmalı	52	20.1	30	19.5	-	-
Her ikisi eşit oranda artırılmalı	41	15.8	40	26.0	2	7.4
Uygulamaya yönelik dersler konulmalı	55	21.2	29	18.8	19	70.4
Şu anda uygulanan ders saatleri aynen devam etmelidir	95	36.7	35	22.7	5	18.5
Toplam	259	100.0	154	100.0	27	100.0

$\chi^2=53.12$

sd=8

p<.05 manidar

p<.01 manidar

k=0.32

Okuldaki ders saatleri hakkında gruplar farklı görüşler belirtmişlerdir. Yapılan χ^2 çözümlemesine göre .05 ve .01 manidarlık düzeyinde grupların anlamlı şekilde farklı düşündükleri belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin yüzde 36.7'si şu anda uygulanan ders saatlerinde bir değişikliğe gerek olmadığı görüşündedirler. Ustalarda ilk sırayı yüzde 26 ile genel kültür ve meslek derslerinin eşit oranda artırılması görüşü alırken, öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 70.4'lük grup uygulamaya yönelik dersler konulması görüşündedir. Her üç grupta en az katılım genel kültür derslerinin artırılması görüşüdür. Genel olarak bakıldığında öğrenci ve ustaların dersler hakkındaki görüşleri normal bir dağılım gösterirken, öğretmenlerin büyük çoğunluğu uygulamaya yönelik dersler

konulması görüşündedirler. Programa ne tür dersler konulması gerektiği program geliştirme çalışmasını gerektirmektedir.

Okuldaki dersler konusunda öğrencilerin tutumları hakkında öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri TABLO: 54'de görülmektedir.

TABLO: 54 OKULDAKİ DERSLER HAKKINDA ÖĞRENCİLERİN TUTUMLARI

Dersler hakkındaki öğrenci tutumları	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Genel kültür derslerini seviyor	19	7.4	-	-
Meslek derslerini seviyor	106	41.2	13	48.2
Her ikisini de seviyor	111	43.2	12	44.4
Her ikisini de sevmiyor	21	8.2	2	7.4
Toplam	257	100.0	27	100.0

$\chi^2=1,4627$

sd=3

Öğrencilerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 43.2'lik grup her iki dersi de sevdiklerini belirtirken, yüzde 41.2'si meslek derslerini sevdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin ise yüzde 48.2'si öğrencilerin meslek derslerini daha fazla sevdikleri, yüzde 44.4'ü de her ikisini de sevdiklerini belirtmişlerdir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde gruplar arasında anlamlı bir görüş farkı olmadığı belirlenmiştir. Buna göre öğrencilerin genel olarak meslek ve genel kültür derslerine karşı olumlu düşünceler içinde oldukları söylenebilir.

Okuldaki ders programlarında sosyal etkinliklere yer verilmesi konusunda grupların görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 55'de verilmiştir.

TABLO: 55 OKULDAKİ DERS PROGRAMLARINDA SOSYAL ETKİNLİKLERE YER VERİLMESİ KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Görüşler	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Yararlı olur	220	85.3	94	60.3	24	88.9
Yararına inanmıyorum zaman kaybı olur	17	6.6	35	22.4	3	11.1
Fikrim yok/Bilmiyorum	21	8.1	27	17.3	-	-
Toplam	258	100.0	156	100.0	27	100.0
$\chi^2=37,832$	sd=4	p<.05 manidar				k=0.28
		p<.01 manidar				

Görüldüğü gibi her üç grupta okuldaki ders programlarında sosyal etkinliklere yer verilmesinin yararlı olacağı görüşünü benimsemişlerdir. Buna göre öğretmenlerin yüzde 88.9'u, öğrencilerin yüzde 85.3'ü, ustaların yüzde 60.3'ü yararlı olacağını düşünmektedirler. Ustaların yüzde 22.4'ü, öğretmenlerin yüzde 11.1'i ve öğrencilerin yüzde 6.6'sı yararına inanmadıklarını, zaman kaybı olacağını belirtmişlerdir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde grupların birbirinden farklı düşündükleri belirlenmiştir. Bu farklılık çoğunlukla ustaların görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Ancak her üç grubun da çoğunluğunun sosyal etkinliklere yer verilmesi gerektiği görüşü dikkate alınarak programların bu yönde düzenlenmesinin yararlı olacağı söylenebilir. Çünkü okul, öğretim yanında bireyi yaşama hazırlamayı, sosyalleştirmeyi amaçlayan bir kurumdur. Bu aşamada sosyal etkinliklerin önemi yadsınamaz.

Programda ne tür sosyal etkinliklere yer verilmesi gerektiği konusunda öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri TABLO: 56'da görülmektedir.

TABLO: 56 PROGRAMLARDA YER VERİLMESİ İSTENİLEN SOSYAL ETKİNLİKLER

Sosyal etkinlikler	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Müzik	66	17.2	7	13.0
Resim	34	8.9	5	9.3
Spor	181	47.1	24	44.4
Gezi	96	25.0	18	33.3
Başka	7	1.8	-	-
Toplam	384	100.0	54	100.0

$\chi^2=2.104$

sd=4

Deneklerin birden fazla seçeneği işaretleyebildiği bu soruda grupların programlarda yer verilmesini istedikleri sosyal etkinlikler hakkında birbirine benzer görüşler taşıdıkları dikkati çekmektedir. Yapılan χ^2 çözümlemesi de iki grubun görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Öğrencilerin yüzde 47.1'i, öğretmenlerin yüzde 44.4'ü spor etkinliğini ilk sırada tercih etmişlerdir. Daha sonra her iki grup sırasıyla gezi, müzik ve resim etkinliklerine yer verilmesini istemişlerdir. Başka seçeneğini işaretleyen yedi öğrenci masa tenisi, boks, halk oyunları gibi etkinliklere yer verilmesini istemişlerdir. Öğrencilerin sosyalleşmesi birbirleri ve çevreleri ile daha uyumlu hale gelmeleri, okula daha fazla ilgi göstermeleri açısından bu tür etkinliklerin, özellikle spor ağırlıklı olarak düzenlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Değerlendirme

Çıracılık Eğitimi Yönetmeliği'ne göre çıracıların teorik eğitimden yıl sonu başarı notları ne olursa olsun yıl tekrarı yapmayacağı ifade edilmiştir (madde 22). Bu uygulamanın öğrencilerin derslere karşı

olan ilgisini nasıl etkilediği konusunda deneklerin görüşü alınmıştır. Bu konudaki veriler TABLO: 57'de görülmektedir.

TABLO: 57 ÖĞRENCİLERİN DERSLERDEN ALDIKLARI NOTLARIN SINIF GEÇMELERİNİ ETKİLEMESİNİN DERSLERE OLAN İLGİLERİNE ETKİSİ KONUSUNDA GÖRÜŞLER

İlgi durumu	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
İlgisi azalıyor	47	18.3	24	88.9
İlgisi artıyor	122	47.5	1	3.7
İlgisinde bir değişiklik oluyor	88	34.2	2	7.4
Toplam	257	100.0	27	100.0
$\chi^2=65.059$	sd=2	p<.05 manidar		k=0.43
		p<.01 manidar		

Grupların bu konudaki düşünceleri arasında önemli görüş ayrılıkları vardır. Yapılan χ^2 çözümlemesinde .05 ve .01 manidarlık düzeylerinde görüşler arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 88.9'luk grup teorik derslerden alınan notların sınıf geçmeyi etkilememesinin öğrencilerin ilgisini azalttığını düşünürken, öğrencilerin çoğunluğu olan yüzde 47.5'lik grup bu durumun kendilerinin derslere karşı ilgilerini artırdığını belirtmişlerdir. Öğrenciler ikinci olarak yüzde 34.2 oranında ilgilerini etkilemediğini yüzde 18.3 oranında da ilgilerini azalttığını belirtmişlerdir. Bu konuda öğrencilerin objektif davrandıkları söylenemez. Çünkü eğitim etkinliklerini sürdüren öğretmenler öğrencilerin ilgisini oluşturan ve ilgiyi sürekli hale getirmeye çalışan kişilerdir. Dolayısıyla öğrencilerin derse karşı ilgilerini yakından izlemektedirler. Öğretmenlerin görüşleri dikkate alındığında bu konuda derste ve sınavlarda bir takım sorunlarla

karşılaştıkları söylenebilir. Kişisel görüşmeler de bunu doğrulamaktadır.

Öğrencilerin derslerden aldıkları notların sınıf geçmelerini etkilemesi gerektiği görüşü hakkında öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri TABLO: 58'de görülmektedir.

TABLO: 58 ÖĞRENCİLERİN DERSLERDEN ALDIKLARI NOTLARIN SINIF GEÇMELERİNİ ETKİLEMESİ GEREKTİĞİ GÖRÜŞÜ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Görüşe katılma durumu	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Katılıyorum	125	48.6	20	74.1
kısmen katılıyorum	75	29.2	6	22.2
Katılmıyorum	57	22.2	1	3.7
Toplam	257	100.0	27	100.0

$\chi^2=7.593$ $sd=2$

Görüldüğü gibi her iki grubun da çoğunluğunu oluşturan öğretmenlerin yüzde 74.1'i, öğrencilerin yüzde 48.6'sı derslerden alınan notların sınıf geçip kalmada etkili olması gerektiği görüşünü benimsemişlerdir. Öğrencilerin yüzde 29.2'si , öğretmenlerin yüzde 22.2'si bu görüşe kısmen katıldıklarını ifade ederken, 57 öğrenci (% 22.2) ve bir öğretmen (% 3.7) katılmadıklarını belirtmişlerdir. Grupların görüşleri arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde .05 düzeyinde anlamlı bir görüş farkı olmadığı belirlenmiştir. Görüşün öğretmenler tarafından daha fazla desteklenmesi TABLO: 57'de belirttikleri öğrencilerin derslerden aldıkları notların sınıf geçmelerine bir etkisi olmamasının derslere karşı ilgilerini azalttığı düşüncelerinden (% 88.9 oranında desteklemiştir) kaynaklandığı söylenebilir.

Çıraklık Eğitim Merkezi yöneticileri ve öğretmenleri, yapılan kalfalık ve ustalık sınavlarının mesleki yeterliliklerin ölçülmesi açısından yetersiz olduğu görüşündedirler. Çıraklık Eğitimi Yönetmeliğine göre bu sınavlar ÇEM müdürü başkanlığında iki meslek dersi öğretmeni, İl Esnaf ve Sanatkârları Odaları Birliği'nce görevlendirilecek iki usta, meslek alanına göre Sanayi ve Ticaret Odası başkanlığınca görevlendirilecek bir temsilciden oluşan komisyon tarafından yapılmaktadır. Sınavlarda başarılı olmak için eğitim süresince okutulan meslek derslerinden yapılacak yazılı ya da sözlü sınavlardan ve kendisinden beklenen beceri ve iş alışkanlıklarını ölçecek nitelikteki mesleki uygulamadan ortalama 5 almak gereklidir (Resmi Gazete, 16 Aralık 1986, s. 10).

Bu sınavların bir komisyon tarafından yapılması olumlu bir yaklaşım olmakla birlikte, özellikle mesleki yeterliliklerin ölçülmesini amaçlayan mesleki uygulama sınavında ne tür kriterlerin değerlendirileceği konusunda bir sistem olmayışı kalfa ve ustaların mesleki yeterlilikleri açısından sorunlar çıkarmaktadır. Ülkemizde meslek analizlerinin tam olarak yapılmamış olması, mesleki yeterliliklerin nasıl ve hangi ölçütlere göre değerlendirileceğinin belirlenmemesi bu sorunların esas nedenini oluşturmaktadır.

Çıraklık Süresi

Bilindiği gibi çıraklık eğitiminin süresi 3308 S.K.'na göre mesleklerin özelliği dikkate alınarak 3-4 yıl olarak belirlenmiştir (madde 14). Bu süre hakkında grupların görüşleri TABLO: 59'da görülmektedir.

TABLO: 59 ÇIRAKLIK SÜRESİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Görüşler	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Normal bir süre	144	54.5	113	72.4	22	81.5
Fazla uzun kısaltılmalı	81	30.7	32	20.5	5	18.5
Yeterli değil artırılmalı	39	14.8	11	7.1	-	-
Toplam	264	100.0	156	100.0	27	100.0
$\chi^2=18.732$	sd=4	p<.05 manidar p<.01 manidar		k=0.20		

Uygulanan çıraklık süresi konusunda gruplardan sırasıyla öğretmenlerin yüzde 81.5'i, ustaların yüzde 72.4'ü, öğrencilerin yüzde 54.5'i normal bir süre olduğu görüşünü çoğunlukla benimsemişlerdir. Sürenin kısaltılması görüşünü ise öncelikle öğrencilerin yüzde 30.7'si, sonra ustaların yüzde 20.5'i ve öğretmenlerin yüzde 18.5'i benimsemişlerdir. Öğrencilerin yüzde 14.8'i ve ustaların yüzde 7.1'i sürenin artırılması gerektiği görüşündedirler. Grupların görüşleri χ^2 çözümlemesi ile karşılaştırıldığında .05 ve .01 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir. Ayrıca usta ve öğretmen görüşleri arasında χ^2 çözümlemesi yapılmış ($\chi^2=1.356$) ve anlamlı bir görüş farkı olmadığı görülmüştür. Buna göre üç grup arasında görüş farklılığının çoğunlukla öğrencilerin görüşlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Ancak her üç grubun değişik oranlarda da olsa, öncelikle bu sürenin normal olduğu görüşünü benimsedikleri dikkate alınır, 3-4 yıl olan çıraklık süresinin Dünyadaki örnekler de dikkate alındığında normal olduğu, değiştirilmesine gerek olmadığı söylenebilir.

Sosyal Haklar

Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu (3308 S.K.) ile sisteme katılan öğrencilere (aday çırak, çırak) bir takım sosyal haklar verilmiştir (ücret, izin, sigorta vb.). Bu konuda usta ve öğretmenlerin genel görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler TABLO: 60'da görülmektedir.

TABLO: 60 KANUNLA ÖĞRENCİLERE TANINAN HAKLAR KONUSUNDA USTA ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Görüşler	Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%
Hepsini olumlu karşılıyorum	96	62.3	22	81.5
Çırakların işyerlerindeki davranışlarını olumsuz etkiliyor	18	11.7	-	-
Geleneksel usta-çırak ilişkisini zedeliyor	32	20.8	5	18.5
Bu haklar yetersiz artırılmalıdır.	8	5.2	-	-
Toplam	154	100.0	27	100.0

$\chi^2=4.2045$

sd=3

Görüldüğü gibi her iki grubun çoğunluğunu oluşturan öğretmenlerin yüzde 81.5'i, ustaların yüzde 62.3'ü sağlanan hakları olumlu karşıladıklarını belirtmişlerdir. Bu hakların geleneksel usta çırak ilişkisini zedelediği görüşüne ise ustalar yüzde 20.8, öğretmenler 18.5 oranında katılmaktadırlar. Ustaların yüzde 11.7'si ise bu haklar sonucu çırakların işyerlerindeki davranışlarının olumsuz yönde değiştiğini belirtmektedirler. Genel olarak bakıldığında bu hakların olumlu karşılanması sevindiricidir. Ancak ustaların yüzde 32.5'inin bu hakları olumlu karşılamadıkları görülmektedir. Bu da özellikle günlük çalışma süresi yıllık ücretli izin v.b. uygulamaların

geleneksel ustalık düşüncesindeki çiraklık imajıyla bağdaşmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak çağdaş dünya düzeni içinde bu tür hakların korunmadığı bir çalışma yaşamı düşünülemez.

Öğrencilerin geleceğe yönelik düşünceleri TABLO: 61'de verilmiştir.

TABLO: 61 ÖĞRENCİLERİN GELECEĞE YÖNELİK DÜŞÜNCELERİ

Geleceğe yönelik düşünceler	f	%
Kalfa ve usta olup meslekte çalışmaya devam etmek	31	11.9
Kalfa ve usta olduktan sonra kendi işyerini açıp çalışmak	97	37.2
Meslek lisesi diploması alıp meslekte çalışmaya devam etmek	30	11.5
Meslek lisesi diploması alıp yüksek öğretime gitmek	35	13.4
Şimdilik birşey düşünmedim	58	22.2
Başka	10	3.8
Toplam	261	100.0

Öğrenciler öncelikle yüzde 37.2 oranında kalfa ve usta olduktan sonra kendi işyerlerini açıp çalışacaklarını ifade etmişlerdir. Daha sonraki tercihler sırası ile şöyledir. Şimdilik birşey düşünmediğini belirtenler yüzde 22.2, meslek lisesi diploması aldıktan sonra yüksek öğrenime gitmek isteyenler yüzde 13.4, kalfa ve usta olduktan sonra meslekte çalışmaya devam etmeyi düşünenler yüzde 11.9, meslek lisesi diploması aldıktan sonra meslekte çalışmaya devam edeceğini belirtenler yüzde 11.5'tir. Başka seçeneğine düşüncelerini yazan 10 öğrenci sırasıyla bir devlet

dairesinde çalışmak istediklerini ve yurtdışına gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi çoğunluk kendi işyerini açma düşüncesindedir. Bu görüş çıraklık eğitiminin amacına uygundur.

Sigorta Primleri

Bilindiği gibi aday çırak ve çıraklık döneminde öğrencilerin sigorta primleri Devlet tarafından ödenmektedir (3308 S.K. madde 25). Kalfalık döneminde ise primlerin işveren tarafından ödenmesi gerekmektedir. Bu bölümde aday çırak ve çıraklık dönemi ile kalfalık dönemindeki sigorta primleri konusunda grupların görüşlerine yer verilmiştir.

Aday çırak ve çıraklık dönemindeki sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmesinin, ustaların çıraklarını eğitime gönderme görüşlerine etkisi konusunda ustaların görüşleri TABLO: 62'de görülmektedir.

TABLO: 62 ADAY ÇIRAK ve ÇIRAKLIK DÖNEMİNDE SİGORTA PRİMLERİNİN DEVLET TARAFINDAN ÖDENMESİNİN USTALARIN ÇIRAKLARINI ÇEM'E GÖNDERME GÖRÜŞLERİNE ETKİSİ

Geleceğe yönelik düşünceler	f	%
Eğitime isteyerek göndermemi sağladı	71	45.5
Devlet ödemeseydi yine gönderirdim	55	35.3
Devlet ödemeseydi göndermezdim	30	19.2
Toplam	156	100.0

Görüldüğü gibi grubun çoğunluğunu oluşturan yüzde 45'lik kesim bu uygulamanın çırağını eğitime göndermesini sağladığını belirtmiştir. Bunun yanında yüzde 35.3'lük grup, primleri devlet

ödemese de yine de göndereceklerini ifade etmişlerdir. Buna göre genel olarak devletin sağladığı bu olanağın çıraklık eğitimine ilgiyi artırdığı söylenebilir.

Kalfalık dönemindeki sigorta primleri ise işveren tarafından ödenmektedir. Bu uygulamanın ustaların çıraklarını eğitime gönderme görüşüne etkisi konusunda ustalar ve öğretmenlerin görüşleri ile yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 63'de görülmektedir.

TABLO: 63 KALFALIK DÖNEMİ SİGORTA PRİMLERİNİN DEVLET TARAFINDAN ÖDENMEMESİNİN USTALARIN ÇIRAKLARINI EĞİTİME GÖNDERME GÖRÜŞLERİNE ETKİSİ

Primlerin ödenmemesi düşün- cenizi etkiliyor mu?	Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%
Evet	96	61.5	23	85.2
Hayır	60	38.5	4	14.8
Toplam	156	100.0	27	100.0

$\chi^2=5.661$ $sd=1$ $p<.05$ manidar $k=0.17$

Görüldüğü gibi öğretmenlerin yüzde 85.2'si, ustaların yüzde 61.5'i primlerin devlet tarafından ödenmemesinin ustaların çıraklarını okula gönderme düşüncelerini etkilediği görüşündedirler. Etkilemediğini belirtenler ise ustalarda yüzde 38.5, öğretmenlerde yüzde 14.8'dir. Buna göre, kalfalık dönemindeki sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmemesinin ustaların çıraklarını eğitime gönderme konusundaki düşünceleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Bu uygulamanın ustaların görüşünü nasıl etkilediği konusunda usta ve öğretmenlerin görüşleri TABLO: 64'de görülmektedir.

TABLO: 64 KALFALIK DÖNEMİ PRIMLERİNİN DEVLET TARAFINDAN ÖDENMEMESİNİN USTALARIN GÖRÜŞLERİNİ NASIL ETKİLEDİĞİ KONUSUNDA USTA VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Görüşler	Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%
Kalfayı ustalık kursuna göndermek istemiyor	33	34.4	3	13.1
Çırağı kalfalık döneminde işten çıkarıyor	22	22.9	8	34.8
Çırağı kalfalık döneminde istemeyerek de olsa kaçak olarak çalıştırıyor	37	38.5	12	52.1
Başka	4	4.2	-	-
Toplam	96	100.0	23	100.0

$\chi^2=4.063$

sd=3

Bu konuda ustaların çoğunluğu olan yüzde 38.5'lik grup kalfalarını kaçak çalıştırmak zorunda kaldıklarını belirtirken öğretmenlerin yüzde 52.1'i de bu görüşe katılmaktadır. Ustalar ikinci olarak yüzde 34.4 oranında kalfalarını ustalık kursuna göndermek istemediklerini belirtirken, öğretmenler ikinci sırada yüzde 34.8 oranında ustaların çıraklarını kalfalık döneminde işten çıkardıklarını ifade etmektedirler. Başka seçeneğine görüşlerini yazan dört usta primlerini kendi ödemek kaydıyla kalfa çalıştırdıklarını belirtmişlerdir. Grupların görüşleri arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre kalfalık dönemi primlerinin ödenmemesi sonucu ustaların tepkileri, kalfayı kaçak olarak çalıştırma, bunun sonucu olarak ustalık kursuna göndermeme, çırağı kalfalık döneminde işten çıkarma olarak özetlenebilir. Bu primlerin kimler tarafından ne oranda ödenmesi gerektiği konusunda grupların görüşleri TABLO: 65'de görülmektedir.

**TABLO: 65 KALFALIK DÖNEMİ PRİMLERİNİN ÖDEME ŞEKLİ KONUSUNDA
USTA ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ**

Primerin ödenme şekli	Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%
Tamamını devlet ödemelidir	76	49,4	8	29,6
Tamamını işveren ödemelidir.	17	11,0	6	22,2
Yansını devlet yansını işveren ödemelidir	25	16,2	11	40,8
Devlet % 70, işveren % 30 ödemelidir	36	23,4	2	7,4
Toplam	154	100,0	27	100,0

$\chi^2=13,048$ $sd=3$ $p<.05$ manidar
 $p<.01$ manidar $k=0,25$

Ustaların çoğunluğunu oluşturan yüzde 49.4'lük kesim bu ödemenin tamamının devlet tarafından yapılması görüşünde iken, öğretmenler ilk sırada yüzde 40.8 ile ödemenin yarı yarıya yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Ustalar ikinci olarak yüzde 23.4 oranında ödemelerin yüzde 70'i devlet, yüzde 30'u işveren tarafından yapılması gerektiğini belirtirken, öğretmenler yüzde 29.6 oranında tamamını devlet ödemelidir düşüncesini benimsemişlerdir. Daha sonra ustaların yüzde 16.2'si ödemelerin yarı yarıya yapılmasını önermiş, öğretmenler de yüzde 22.2 oranında tamamını işveren ödemelidir düşüncesindedirler. Grupların görüşleri arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde anlamlı şekilde farklı düşündükleri belirlenmiştir. Sonuç olarak prim ödemede ilgili taraf olan işverenlerin görüşleri dikkate alınırca çoğunluk tamamını devlet ödemelidir görüşündedir. Ancak devletin olanakları dikkate alındığında böyle bir uygulamanın başlangıç için geçerli olabileceği, orta vadede bir bölümünün işveren tarafından ödenmesinin yararlı olabileceği söylenebilir. Bu konuda

kalfalık dönemi primlerinin tamamının devlet tarafından ödenmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır.

Kalfalık Döneminde Çalışma Zorunluluğu

Kanunun (3308 S.K.) 17. maddesine göre 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu kapsamındaki işyerlerinde çalışarak kalfa olanlar en az bir yıl aynı işyerinde çalışmak zorundadırlar. Bu sürenin sonunda ayrılmak isterse işyerine üç ay önce haber vermek kaydıyla çıkma belgesi alabilir. Bu uygulama hakkında grupların görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 66'da verilmiştir.

TABLO: 66 KALFALIK DÖNEMİNDE BİR YIL AYNI İŞYERİNDE ÇALIŞMA ZORUNLULUĞU KONUSUNDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Görüşler	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Yerinde bir uygulama devam etmeli	56	21.5	83	53.2	5	18.5
Yerinde bir uygulama ama uygulanana.	32	12.3	34	21.8	13	48.2
Yanlış uygulama kaldırılmalıdır.	124	47.5	17	10.9	9	33.3
Fikrim yok	49	18.7	22	14.1	-	-
Toplam	261	100.0	156	100.0	27	100.0
$\chi^2=92.937$	$sd=6$	$p<.05$ manidar	$p<.01$ manidar	$k=0.41$		

Öğrenciler öncelikle yüzde 47.5 oranında bu uygulamanın kaldırılması gerektiğini savunmaktadırlar. Ustaların yüzde 10.9'u ve öğretmenlerin yüzde 33.3'ü bu görüştedir. Ustaların çoğunluğu olan yüzde 53.2'lik kesim ise yerinde bir uygulama devam etmeli görüşündedirler. Öğretmenlerin çoğunluğu ise yüzde 48.2 oranında yerinde bir uygulama olduğunu ancak uygulanamadığını belirtmişlerdir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde grupların birbirinden

anlamlı şekilde farklı düşündükleri belirlenmiştir. Bu farklılık öncelikle öğrenci görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Öğretmen ve ustaların görüşlerinde bir paralellik gözlenmektedir. Öğretmenlerin yüzde 66.7'si, ustaların yüzde 75'i bunun yerinde bir uygulama olduğu ama yeterince uygulanmadığı belirtmektedirler. Öğrencilerin çoğunluğunun (% 47.5) kaldırılması gerektiği düşüncesi kalfalık döneminde daha yüksek ücretle iş bulabilme ve o dönemde sigorta primlerinin ödenmesinde karşılaşılan sorunlardan kaynaklanmış olabilir.

Ustalık Belgesi

Örneklem grubuna giren ustaların ustalık belgesi alma durumları ile ilgili veriler TABLO: 67'de verilmiştir.

TABLO: 67 USTALARIN USTALIK BELGESİNE SAHİP OLMA DURUMLARI

Ustalık belgesi alma durumu	f	%
Evet	147	94.2
Hayır	9	5.8
Toplam	156	100.0

Ustaların yüzde 94.2'si ustalık belgelerinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Buna karşın az da olsa dokuz ustanın belgesinin olmadığı anlaşılmıştır. Bilindiği gibi 3308 S.K. 30. maddesine göre ustalık belgesi olmadan işyeri açılmamaktadır. Buna bağlı olarak işyeri denetimlerinin yeterli olmadığı söylenebilir.

Ustaların ustalık belgelerini aldıkları yerlerle ilgili veriler TABLO: 68 de görülmektedir.

TABLO: 68 USTALIK BELGESİNİN ALINDIĞI YER

Ustalık belgesinin alındığı yer	f	%
Çıraklık Eğitim Merkezinden	100	68.0
Esnaf ve Sanatkarlar Derneğinden	27	18.4
Çeşitli dönemlerdeki sınavlara katılarak	18	12.2
Boş	2	1.4
Toplam	147	100.0

Ustaların yüzde 68'i Çıraklık Eğitimi Merkezlerinden, yüzde 18.4'ü Esnaf ve Sanatkarlar Derneğinden, yüzde 12.2'si de çeşitli dönemlerde yapılan ustalık sınavlarına katılarak ustalık belgesi aldıklarını belirtmişlerdir. Buna göre ustaların yüzde 84'ünün 10 yıl üzerinde deneyimleri olduğu düşünülürse, geçmişte ustalık belgesi olmadan işyeri açma oranının daha yüksek olduğu söylenebilir. Çıraklık Eğitimi Merkezi bu konuda önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Kanunda belirtilen ustalık belgesi olmadan işyeri açılmaması hükmünün usta ve öğretmenler tarafından nasıl karşılandığı araştırılmış ve TABLO: 69'da görülen veriler elde edilmiştir.

TABLO: 69 USTALIK BELGESİ OLMADAN İŞYERİ AÇILAMAMASI HÜKMÜ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Görüşler	Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%
Yerinde bir uygulama devam etmesi gerekir.	67	44.1	14	51.9
Yerinde bir uygulama yeterince uygulanamıyor.	63	41.4	13	48.1
Yanlış bir uygulama kaldırılmalı	13	8.6	-	-
Fikrim yok	9	5.9	-	-
Toplam	152	100.0	27	100.0

 $\chi^2=2.765$

sd=3

Görüldüğü gibi ustaların yüzde 44.1'i ve öğretmenlerin yüzde 51.9'u uygulamanın yerinde olduğunu ve devam etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Daha sonra öğretmenlerin yüzde 48.1'i, ustaların yüzde 41.4'ü uygulamanın yerinde olduğu ama yeterince yerine getirilemediği düşüncesindedirler. Ustaların yüzde 8.6'sı uygulamanın kaldırılması gerektiğini söylerken, yüzde 5.9'u da bu konuda fikirleri olmadığını belirtmişlerdir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde grup görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Buna göre ustaların yüzde 85.5'i ve öğretmenlerin tamamı bu uygulamayı desteklemişlerdir. Yeterince uygulanmadığı görüşünün ustalık belgesi olmadan yine işyeri açılabilirdiği ve SSK İş müfettişleri tarafından bu konuda yeterli denetimin yapılmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Usta Öğreticilik

Usta öğreticilik 3308 S.K. la getirilmiş bir kademedir. Ustalık yeterliliğini kazanmış kişilerin 40 saatlik kursa katılmasıyla yetiştirilen bu kişi, işyerindeki çırak kalfa ve işletmelerde eğitim yapan mesleki ve teknik lise öğrencilerinin eğitiminden sorumludur.

Örnekleme oluşturan ustaların usta öğreticilik belgesi olup olmadığına ilişkin veriler TABLO: 70'de belirtilmektedir.

TABLO: 70 USTA ÖĞRETİCİLİK BELGESİ OLMA DURUMU

Usta Öğreticilik Belgesi var mı ?	f	%
Evet	137	87.8
Hayır	19	12.2
Toplam	156	100.0

Ustaların yüzde 87.8'inin usta öğreticilik belgesi varken, yüzde 12.2'sinin belgesinin olmadığı anlaşılmaktadır. Kanun hükümlerine göre usta öğreticisi bulunmayan işyerlerinde aday çırak ve çırak çalıştırmak yasaktır. Az da olsa buna aykırı uygulama yapıldığı söylenebilir.

Usta öğretici kursları MEB tarafından düzenlenmekte çıraklık eğitimi merkezleri ya da Bakanlığın uygun gördüğü yerlerde yapılabilmektedir. Bu kursların yeterliliği hakkında usta ve öğretmenlerin görüşleri ve χ^2 çözümlemesi TABLO: 71'de görülmektedir.

TABLO: 71 USTA ÖĞRETİCİLİK KURSLARININ YETERLİLİĞİ

Kurs yeterliliği hakkında görüşler	Usta *		Öğretmen	
	f	%	f	%
Kurslar yeterlidir, nitelikli usta öğretici yetiştiriliyor	71	47.7	5	10.9
Kursların ders saatleri artırılmalı ve daha iyi usta öğreticileri yetiştirilmelidir.	33	22.1	12	26.1
Kurs konuları bağımsız dersler olarak düzenlenmeli ve bu dersler üniversite öğretim elemanlarınca verilmelidir.	25	16.8	12	26.1
Kurslar belirli aralıklarla tekrarlanmalı	20	13.4	17	36.9
Toplam	149	100.0	46	100.0

* Usta Öğreticilik Belgesi olmayan 19 usta dikkate alınmamıştır.

$\chi^2=24.293$

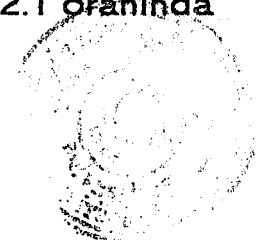
sd=3

p<.05 manidar

p<.01 manidar

k=0.33

Deneklerin birden fazla seçeneği işaretleyebildiği bu soruda ustaların çoğunluğunu oluşturan yüzde 47.7'lik grup düzenlenen kursların yeterli olduğunu belirtirken bu görüşe öğretmenlerin yüzde 10.9'u katılmaktadır. Ustalar daha sonra sırasıyla yüzde 22.1 oranında

kursun ders saatlerinin artırılması, yüzde 16.8 oranında konuların bağımsız dersler olarak düzenlenmesi ve bunların üniversite öğretim elamanlarınca verilmesi ve 13.4 oranında kursların belirli aralıklarla tekrarlanması görüşlerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler ise ağırlıklı olarak yüzde 36.9 oranında kursların tekrarlanması gerektiğini savunmaktadırlar. Daha sonra yüzde 26.1 oranında ders saatlerinin artırılması ve konuların bağımsız dersler haline getirilerek üniversite öğretim elamanlarınca verilmesi gerektiği düşünceleri yer almaktadır. Yapılan χ^2 çözümlemesinde .05 ve .01 manidarlık düzeylerinde grupların birbirinden farklı görüşler içinde oldukları görülmüştür. Bu görüş farklılıklarına rağmen kurslar yeterlidir düşüncesi dışında kalan öğretmenlerin yüzde 89.1'inin ve ustaların yüzde 52.3'ünün kursları yetersiz buldukları söylenebilir. Öğretmenlerin büyük ölçüde bu görüşte olmalarının nedeni eğitimin yeterliliği açısından yaptıkları gözlemler olabilir.

Usta öğreticilerin yeterliliği konusunda öğretmenlerin görüşleri TABLO: 72'de verilmiştir.

**TABLO: 72 USTA ÖĞRETİCİLERİN YETERLİLİĞİ KONUSUNDA
ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ**

Görüşler	f	%
Yeterliler	-	-
Kısmen yeterliler	19	70.4
Yetersizler	8	29.6
Toplam	27	100.0

Usta öğreticilerin öğretim yöntemleri, öğrenci ile diyalogları, değerlendirmeleri v.b. açılardan yeterlilikleri konusunda öğretmenler fazla iyimser değillerdir. Grubun çoğunluğu olan yüzde 70.4'ü usta.

öğreticilerin kısmen yeterli olduğu görüşündedirler. Yetersiz olduklarını düşünen kesim ise yüzde 29.6'dır. Yeterli olduklarını düşünen kimse yoktur. Bu bulgu öğretmenlerin usta öğretici kurslarının yetersiz olduğu görüşlerini de desteklemektedir.

Usta öğretmenlerin yetersiz olmalarının nedenleri konusunda öğretmenlerin görüşleri alınmış ve TABLO: 73'de özetlenmiştir.

TABLO: 73 USTA ÖĞRETİCİLERİN YETERSİZLİKLERİNİN NEDENLERİ HAKKINDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Yetersizlik nedenleri	f	%
Çoğunluğu usta öğretici kursuna katılmamıştır	-	-
Kurslarda iyi yetişmiyorlar	9	13.6
Çıraklık eğitiminin önemine inanmıyorlar	11	16.7
Geleneksel çırak yetiştirme sistemine bağlı olduklarından görev ve sorumluluklarının bilincinde değillerdir	14	21.2
Özellikle değerlendirme konusunda yetersizler	4	6.1
İnsan ilişkileri ve öğrenci psikolojisi açısından yetersizler	11	16.7
Öğretim yöntemleri açısından yetersizler	17	25.7
Başka	-	-
Toplam	66	100.0

Öğretmenlerin birden fazla seçeneği işaretleyebildikleri bu soruda usta öğretmenlerin yetersizlik nedenleri sırasıyla şöyle belirlenmiştir. Grubun çoğunluğunu oluşturan yüzde 25.7'si usta öğretmenlerin öğretim yöntemleri bilgilerinin yetersiz olduğunu, ikinci olarak da yüzde 21.2 oranında geleneksel çırak yetiştirme sistemine bağlı olmaları nedeniyle görev ve sorumluluklarının bilincinde olmadıklarını belirtmektedirler. Daha sonra çıraklık eğitiminin

önemine inanmama ile insan ilişkileri ve öğrenci psikolojisi bilgilerinin yetersiz olması, yüzde 16.7, kurslarda iyi yetişmemeleri yüzde 13.6 ve değerlendirme yetersizlikleri yüzde 6.1 oranında diğer nedenler olarak belirlenmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde bir eğitim yetersizliği olduğu söylenebilir. Usta öğretici yetiştirilmesi konusunda Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi tarafından bir kursun düzenlenmesi ve ustaların katılmak isteyip istemedikleri araştırılmış veriler TABLO: 74'de verilmiştir.

TABLO: 74 FIRAT ÜNİVERSİTESİ TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTESİ TARAFINDAN DÜZENLENECEK EĞİTİCİ USTA KURSUNA KATILMA KONUSUNDA USTALARIN GÖRÜŞLERİ

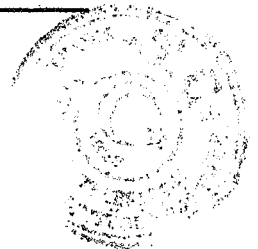
Görüşler	f	%
Evet	102	65.4
Hayır	54	34.6
Toplam	156	100.0

Görüldüğü gibi ustaların çoğunluğunu oluşturan yüzde 65.4'ü böyle bir kursa katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Yüzde 34.6'sı ise katılmak istememektedirler.

Katılmak istemeyen ustalara bunun nedeni sorulmuş ve elde edilen veriler TABLO: 75'de verilmiştir.

TABLO: 75 USTALARIN KURSA KATILMAK İSTEMEMELERİNİN NEDENİ

Katılmama gerekçeleri	f	%
Usta öğreticilik hakkındaki bilgisi yeterli	12	22.2
Yararlı olacağına inanmama	9	16.7
Yeterli zamanının olmaması	33	61.1
Başka	-	-
Toplam	54	100.0

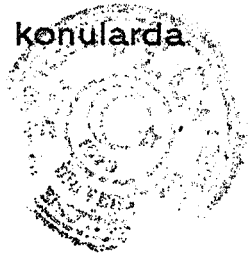

Düzenlenecek bir kursa katılmak istemeyen 54 ustanın yüzde 61.1'i bunun için yeterli zamanlarının olmadığını belirtmişlerdir. Daha sonra yüzde 22.2'si usta öğreticilik konusunda yeterli bilgilerinin olduğunu ve yüzde 16.7'si yararlı olacağına inanmadıklarını ifade etmişlerdir. Görüldüğü gibi yararına inanmayanlar ve konu hakkında yeterli bilgilerinin olduğu inancıyla yeterli görenler dışında kalan ve yeterli zamanının olmadığını belirten yüzde 61.1'lik grubun uygun şartlar sağlandığında böyle bir çalışmaya katılabilecekleri söylenebilir. Usta öğreticilik, işyerindeki uygulamaların sağlıklı olarak yürütülmesinde en önemli unsurlardandır. Ustaların istekli oldukları dikkate alındığında Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesinin konuya ciddiyetle eğilmesi ve İl Esnaf ve Sanatkâr Odaları ile işbirliği içinde sertifika programları düzenlemesi uygun olabilir.

Böyle bir kursun düzenlenmesinin yararlı olup olmayacağı konusunda öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Öğretmenlerin yüzde 66.7'si (18 öğretmen) böyle bir kursa olumlu yaklaşırken, yüzde 33.3'ü (9 öğretmen) gerekli olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Görüldüğü gibi öğretmenler de konuya olumlu bakmaktadırlar.

İşyeri Denetimleri

İşyerlerinde kanun hükümlerine uygun olarak aday çırak ve çırak çalıştırılması, uygun ücretin verilmesi, çıraklık sözleşmesinin yapılması, kalfa ve ustalık belgesine uygun bir çalışma düzeninin olup olmadığı, ücretli izinler, işçi sağlığı, iş güvenliği konularında denetleme yapma Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Müfettişlerinin görevidir. Yapılan eğitimin niteliği, işyerlerinin programlara uygunluğu usta öğreticilerin yeterliliği v.b. konularda

denetleme yetkisi ise "İnceleme ve Denetleme İhtisas Komisyonu" nun görevidir. Bu komisyonun birçok yerde henüz kurulamamış olmasından dolayı denetimler yeterince yapılmamaktadır.

Öte yandan 5 ocak 1992 tarih ve 21102 sayılı Resmi Gazetede "Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu" tarafından yayınlanan "Pratik Eğitimin Verileceği İşyerleri ve Bunların Denetimine İlişkin Yönetmelik"le çeşitli kurumların oluşturulması öngörülmektedir. Buna göre çıraklık eğitimi yapılan işyerlerinin uygunluğu, ustalık, usta öğreticilik yeterlilikleri, belgelerin kullanımı, işyeri çalışma şartları vb. konularda denetleme yapmak üzere odaların çalışma bölgelerinde eğitim kapsamına alınmış meslek dallarında "İşyeri Denetleme ve Danışmanlık Grupları" kurulması öngörülmüştür (Resmi Gazete.1992. 5 Ocak 1992 s. 27)

Bu farklı denetleme gruplarının görevlerini tam olarak yapması eğitimin kalitesi açısından önemlidir. İşyeri denetimlerinin yeterince yapılıp yapılmadığı konusunda öğretmenlerin görüşleri TABLO: 76'da görülmektedir.

TABLO: 76 İŞYERİ DENETİMLERİ HAKKINDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Denetimler yeterince yapılıyor mu?	f	%
Etkin bir şekilde kontrol ediliyor	1	3.7
Etkin bir şekilde kontrol edilmiyor.	23	85.2
Bu konuda yeterli bilgim yok	3	11.1
Başka	-	-
Toplam	27	100.0

Görüldüğü gibi öğretmenlerin yüzde 85.2'si bu denetimin etkin bir şekilde yapılmadığı görüşündedir. Yapıldığını ise sadece bir

öğretmen (% 3.7) söylerken, üç öğretmen de (% 11.1) bu konuda yeterli bilgisi olmadığını belirtmektedir.

Özellikle öğrencilerin gelecekleri açısından çıraklık eğitimine katılmaları artık bir zorunluluktur. Belirli bir mesleki eğitimden geçmenin yanında gelecekte işyeri açabilmeleri için bu olanaktan yararlanmaları gerekmektedir. İyi bir denetim yapılamadığına göre birçok çırağın sistem dışında kaldığı söylenebilir. O halde iyi bir denetim kimler tarafından yapılmalıdır ?

Öğrencilerin (çırakların) eğitime gönderilmesi konusunda denetimi kimlerin yapması gerektiği hakkında öğretmenlerin görüşleri TABLO: 77'de verilmektedir.

TABLO: 77 İŞYERİ DENETİMLERİNİ KİMLERİN YAPMASI GEREKTİĞİ KONUSUNDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Denetimi kimler yapmalı	f	%
SSK İş müfettişleri	1	3.7
Çıraklık Eğitim Merkezi yetkilileri	-	-
ÇEM yetkilileri ve SSK İş müfettiş- lerinden oluşan komisyon	7	25.9
İl Çıraklık Kurulu tarafından kurulacak ve SSK iş müfettişi, ÇEM temsilcisi ve esnaf temsilci- lerinden oluşan komisyon	19	70.4
Başka	-	-
Toplam	27	100.0

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan yüzde 70.4'lik grup bu denetimi İl Çıraklık Kurulu tarafından oluşturulacak olan SSK iş müfettişi, ÇEM temsilcisi ve esnaf temsilcisinin katılacağı bir komisyonun yapması gerektiğini savunmaktadır.

"Çıraklık ve İşletmelerde Yapılan Meslek Eğitiminin Denetimi Hakkındaki Yönetmeliğe" göre İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu'nun görüşü alınarak Valilikçe teklif edilen, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulunca kurulan inceleme ve ihtisas komisyonlarının işyerlerindeki denetlemeleri yapmaları öngörülmektedir. Bu komisyon Esnaf ve Sanatkarlar Odası veya Ticaret ve Sanayi Odası temsilcisi olan bir kişi, ÇEM'den bir kişi, meslek alanının uzmanı olan en az iki kişiden oluşmaktadır (Madde 8). Bu komisyonların kurulması ve SSK iş müfettişi ile koordineli çalışması denetimlerin sağlıklı yapılmasını sağlayabilir. Bunun yanında Esnaf ve Sanatkârlar Odalarınca kurulması planlanan "İşyeri Denetleme ve Danışmanlık Grupları"nın oluşturulması da bu konuya olumlu katkı sağlayacaktır.

Çıraklık Eğitimine Yaklaşım ve Usta, Çırak, Öğretmen İlişkileri

Öğrencilerin ÇEM'e gitmeleri konusunda grupların görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 78'de görülmektedir.

TABLO: 78 ÖĞRENCİLERİN ÇEM'E GİRME NEDENLERİ HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Öğrencinin ÇEM'e girme nedeni	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Mesleği açısından yararlı görme	222	56.1	130	67.7	13	29.5
Haftada bir gün dinlenme fırsatı olması	40	10.1	15	7.8	18	41.0
Öğrenci olmayı sevme	57	14.4	18	9.4	2	4.5
Öğretmen ve arkadaşları ile birlikte olmaktan hoşlanma	62	15.6	17	8.8	4	9.1
Belge almak zorunda olduğu için	10	2.5	4	2.1	7	15.9
Gitmek istemiyor, usta zorluyor	5	1.3	8	4.2	-	-
Toplam	396	100.0	192	100.0	44	100.0

$\chi^2=79.343$

sd=10

p<.05 manidar
p<.01 manidar

k=0.33

Deneklerin birden fazla seçeneği işaretleyebildiği bu soruda grupların görüşleri şöyle özetlenebilir. Öğrenciler ilk olarak ÇEM'e gitmeleri konusunda yüzde 56.1 oranında mesleği açısından yararlı görme nedenini göstermişlerdir. İkinci olarak yüzde 15.6'sı öğretmen ve arkadaşları ile birarada olmayı, üçüncü olarak da öğrenci olmayı sevmeyi işaretlemişlerdir. Ustalar ise ilk sırada öğrencilerde olduğu gibi yüzde 67.7 oranında çırakların meslekleri için yararlı olduğuna inandıkları için gittiklerini belirtmektedirler. Daha sonra yüzde 9.4 oranındaki usta öğrencilerin öğrenci olmayı sevdikleri için gittiklerini ve üçüncü olarak da yüzde 8.8 oranında öğretmen ve arkadaşları ile birarada olmaktan hoşlandıkları için gittikleri görüşündedirler. Öğretmenlerde ise ilk sırayı yüzde 41 oranında haftada bir gün dinlenme fırsatı olduğu için ÇEM'e gidiyorlar düşüncesi almaktadır. Bunu izleyen nedenler ise yüzde 29.5 ile mesleği için yararlı görme, yüzde 15.9 oranında belge almak zorunda olma, yüzde 9.1 ile öğretmen ve arkadaşları ile birarada olmaktan hoşlanma görüşleridir. Grup görüşleri arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde görüşlerin birbirinden anlamlı şekilde farklı olduğu belirlenmiştir. Buna göre öğrenci ve ustalar "meslek açıdan yararlı gördükleri için gelindiği" görüşünü ağırlıklı olarak benimserken, öğretmenler "haftada bir gün dinlenme fırsatı olduğu görüşünü" ifade etmişlerdir. Mesleki açıdan yararına inandığı için gidilmesi çıraklık eğitiminin amacı ve geleceği açısından sevindiricidir. Bunun yanında bu kişilerin okul ortamına alınması, arkadaşları ile birarada olarak sosyalleşmesi, haftada bir gün az da olsa iş ortamından ayrılarak dinlenme olanağı bulması nedenleri de önemli bulgulardır.

Öğrencilerin ÇEM'e gitmesi konusunda ustaların ne düşündüğü ilgili gruplara sorulmuş ve TABLO: 79'da görülen veriler elde edilmiştir.

TABLO: 79 ÖĞRENCİLERİN ÇEM'E GİTMELERİ KONUSUNDA USTALARIN DÜŞÜNCELERİ İLE İLGİLİ GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

Ustanın görüşü	Öğrenci		Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%	f	%
Zorunlu olduğu için gönderiyor	80	30.7	19	12.2	19	70.4
İsteyerek gönderiyor	125	48.1	129	82.7	1	3.7
Birşey söylemiyor/Bilmiyor	53	20.4	8	5.1	4	14.8
Başka	2	0.8	-	-	3	11.1
Toplam	260	100.0	156	100.0	27	100.0
$\chi^2=100.70$	sd=6			p<.05 manidar p<.01 manidar		k=0.43

Ustalar bu konuda yüzde 82.7 çoğunlukla çıraklarını isteyerek gönderdiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler de çoğunlukla yüzde 48.1 oranında ustalarının isteyerek gönderdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yüzde 70.4'ü ise ustaların zorunlu oldukları için gönderdikleri görüşündedirler. Öğrencilerin önemli bir bölümü olan yüzde 30.7'lik kesim de aynı düşünce içindedir. Öğrencilerin yüzde 20.4'ü, öğretmenlerin yüzde 14.8'i ve ustaların yüzde 5.1'i bu konuda görüşleri olmadığını belirtmişlerdir. Başka seçeneğini işaretleyen iki öğrenci işler aksadığı düşüncesiyle ustalarının göndermek istemediğini belirtmiş, üç öğretmen ise ustaların bazılarının istediğini bazılarının ise istemediğini belirtmişlerdir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde grupların anlamlı şekilde farklı düşündükleri belirlenmiştir. Görüş farklılığı çoğunlukla öğretmenlerin düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Buna göre ustalar her ne kadar "isteyerek

gönderiyorum" deseler de öğrencilerin yüzde 30.7'sinin ustalarının istemediğini, yüzde 20.4'ü de ustalarının birşey söylemediklerini belirtmişlerdir. Bir ölçüde birşey söylemeyen ustaları da isteksiz kabul etmek yanlış olmayacaktır. Öğretmenlerin de gözlemlerini dikkate alırsak, ustaların genel olarak yeterince istekli olmadıklarını söyleyebiliriz. Ancak öğrencilerin yüzde 48.1 gibi önemli bir bölümünün ve ustaların kendi ifadeleri (% 82.7) dikkate alındığında çıraklık eğitime bakış açısında giderek olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir.

Geleneksel usta,çırak ilişkisinde çırağın işyerinde genel olarak ustanın otoritesi altında olduğu herkesçe bilinmektedir. İşyerindeki usta ve kalfaların öğrencilere davranışları konusunda öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri TABLO: 80'de görülmektedir.

TABLO: 80 USTA VE KALFALARIN İŞYERLERİNDE ÇIRAKLARA DAVRANIŞLARI KONUSUNDA ÖĞRENCİ ve ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Usta ve kalfanın davranışı	Öğrenci		Öğretmen	
	f	%	f	%
Her ikiside iyi davranıyor	149	56.5	5	18.5
Her ikiside kötü davranıyor.	24	9.1	2	7.5
Usta iyi kalfa kötü davranıyor	17	6.4	1	3.7
Kalfa iyi usta kötü davranıyor	13	4.9	-	-
Cevap vermek istemiyor	29	11.0	8	29.6
Başka	27	10.2	7	25.9
Boş	5	1.9	4	14.8
Toplam	264	100.0	27	100.0

Usta ve kalfaların işyerlerinde çıraklara karşı davranışı (sevgi, hoşgörü, güler yüz, iş yapamadıkları zamanki davranışları vb.) konularda öğrencilerin yüzde 56.5'i her ikisinin de kendilerine iyi

davrandığını belirtmişlerdir. Daha sonra yüzde 11'lik bir grup cevap vermek istemediğini, yüzde 10.2'lik grup ta "başka" seçeneği altında kendilerinin kalfa olduğunu ustalarının genellikle iyi davrandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu yüzde 29.6 oranında cevap vermek istemediklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, ustalar hakkında kötü bilgi veriyor gibi bir izlenim yaratmak istememeleri vb. olabilir. Daha sonra grubun yüzde 25.9'u "başka" seçeneğinde görüşlerini belirtmiş ve bunun usta, kalfa ve işyerine göre değiştiğini, istekleri yerine geldikçe iyi davrandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler yüzde 18.5 oranında da her ikisinin de iyi davrandığını ifade etmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde usta ve kalfaların öğrencilere iyi davrandıklarını ama iyi davranmayanların da azımsanmayacak oranda olduğunu söyleyebiliriz.

Öğrencilere okulda öğretmenlerin onlara karşı nasıl davrandıkları sorulmuştur. Buna göre grubun yüzde 56.4'ü hepsinin çok iyi davrandıklarını, yüzde 30.7'si genel olarak iyi davrandıklarını, yüzde 5.7'si soğuk ve ilgisiz davrandıklarını belirtmişlerdir. Bunu küçük oranlarda diğer seçenekler izlemiştir. Buna göre ÇEM'de öğretmenlerin davranış özellikleri açısından çoğunlukla öğrencilerle iyi ilişkiler içinde oldukları söylenebilir.

Öğrencilerin çıraklık eğitimine başlamasından sonra işyerindeki ustalarına karşı davranışlarında gözlenen değişiklikler konusunda usta ve öğretmenlerin görüşleri TABLO: 81'de verilmiştir.

TABLO: 81 ÖĞRENCİLERİN USTALARINA KARŞI DAVRANIŞLARINDA GÖZLENEN DEĞİŞMELER

Davranış değişiklikleri	Usta		Öğretmen	
	f	%	f	%
Davranışlarda olumlu ya da olumsuz bir değişiklik olmadı	65	41.7	10	37.0
Şimdi daha saygılı davranıyor	83	53.2	15	55.6
Daha saygısız davranıyor karşı geliyor	8	5.1	2	7.4
Toplam	156	100.0	27	100.0

$\chi^2=0.173$

sd=2

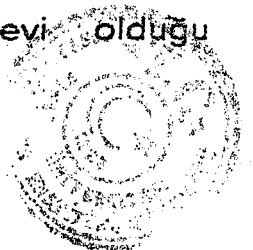
Görüldüğü gibi öğretmenler yüzde 55.6, ustalar 53.2 oranında öğrencilerin şimdi daha saygılı davrandığı görüşündedirler. "Davranışlarında olumlu ya da olumsuz bir değişme olmadı" diyenler ise öğretmenlerde yüzde 37, ustalarda yüzde 41.7 dir. Öğrencilerin eskiye oranla daha saygısız davrandıkları görüşüne öğretmenler yüzde 7.4, ustalar yüzde 5.1 oranında katılmaktadırlar. Görüşler arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Buna göre ÇEM'lerinin öğrencilerin davranışları üzerinde genel olarak olumlu etki yaptığı söylenebilir. Ancak bunun yeterli düzeyde olduğu söylenemez.

Koordinatör Öğretmenlik

Koordinatör öğretmen, işyeri ile ilişkileri düzenleyen, yapılan uygulamaları denetleyen özetle okul-endüstri işbirliğine dayalı mesleki eğitim sisteminin önemli unsurlarındandır. Bu bölümde koordinatör öğretmenlikle ilgili veriler yer almaktadır.

Araştırmanın yapıldığı Elazığ ÇEM'de yedi, Malatya'da dokuz olmak üzere 16 öğretmenin koordinatörlük görevi olduğu

anlaşılmıştır. Bu öğretmenlerin görevlerini nasıl aldıklarına ilişkin veriler TABLO: 82'de verilmiştir.

TABLO: 82 KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLİK GÖREVİNİ ALMA ŞEKLİ

Görev alma şekli	f	%
Kendi isteğimle görev aldım	7	43.8
Müdür tarafından görevlendirildim	9	56.2
İsteksizdim ama öğretmen yetersizliğinden dolayı görevlendirildim.	-	-
Başka	-	-
Toplam	16	100.0

Görüldüğü gibi yedi öğretmen (% 43.8) görevi kendi isteğiyle aldıklarını belirtirken, dokuz öğretmen (% 56.2) okul müdürü tarafından görevlendirildiğini belirtmişlerdir. İşletmelerde meslek eğitiminin başarıya ulaşmasında önemli bir işlevi olan koordinatör öğretmenlerin seçimi önemlidir. İyi ve örnek bir kişiliğe sahip olan, iş çevresiyle iyi ilişki kurabilen, uygulamalarla ilgili mevzuatı bilen öğretmenleri bu görevler için seçmek gereklidir.

Bu aşamada öğretmenlerin çoğunluğunu okul müdürleri seçtiğine göre, yöneticilerin seçimi yaparken bu vb. özellikleri dikkate almaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan yüzde 43.8'lik bir kesimin kendi isteğiyle görev almak istemesi de olumlu bir durumdur. Koordinatör öğretmenlerin haftalık görev sürelerine ilişkin veriler TABLO: 83'de verilmiştir.

TABLO: 83 KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLERİN HAFTALIK GÖREV SÜRELERİ

Haftalık görev süresi	f	%
5 saat ve daha az	-	-
5 - 9 saat	1	6.2
10-14 saat	5	31.3
15 -19 saat	2	12.5
20 ve daha fazla	8	50.0
Toplam	16	100.0

Görüldüğü gibi grubun çoğunluğunu oluşturan yüzde 50'lik kesim haftada 20 saat ve daha fazla işyerindeki uygulamaları izlemek amacıyla işletmelere gittiklerini belirtmişlerdir. Daha sonra grubun 31.3'ü 10-14 saat, yüzde 12.5'i 15-19 saat ve yüzde 6.2'si 5-9 saat bu görevi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Görüldüğü gibi çoğunluğun görevi 20 saat ve daha fazladır.

Koordinatör öğretmenlerin izlemekle görevli oldukları işyeri sayılarına ilişkin veriler TABLO: 84'de görülmektedir.

TABLO: 84 KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLERİN SORUMLU OLDUKLARI İŞYERİ SAYILARI

İşyeri sayısı	f	%
10 dan az	1	6.2
10-19 işyeri	1	6.2
20-29 "	4	25.0
30-39 "	5	31.3
40 ve daha fazla	5	31.3
Toplam	16	100.0

Görüldüğü gibi öğretmenlerin yüzde 62.6'sının izlemekle sorumlu oldukları işyeri sayısı 30'dan fazladır. Daha sonra dört öğretmen (% 25.0) 20-29 işyerinden sorumlu olduklarını belirtmişlerdir. Her ne kadar izlenen yerler küçük işletmeler de olsa sağlıklı bir denetim açısından bunun sakıncalı olduğu söylenebilir.

göre 21 günden fazla aralıklarla işyeri denetimi yapılması uygulamaların sağlıklı yürütülmesi açısından yetersiz olarak değerlendirilebilir. İşyerlerinin daha sık aralıklarla denetlenmesi uygulamanın başarısını etkileyecektir. Öğretmenlerin haftalık ders saatleri toplamı ve öğretmen sayısı dikkate alındığında daha fazla koordinatör öğretmen görevlendirilerek bunu sağlamak mümkün olabilecektir.

Koordinatör öğretmenlerin işyerlerine gittiklerinde en çok ilgilendikleri konularla ilgili olarak grupların görüşleri ve yapılan χ^2 çözümlemesi TABLO: 86'da görülmektedir.

TABLO: 86 KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLERİN İŞYERİ KONTROLLERİNDE İLGİLENDİKLERİ KONULAR HAKKINDA GRUPLARIN GÖRÜŞLERİ

İlgilenilen konular	Öğrenci *		Usta *		Öğretmen *	
	f	%	f	%	f	%
Öğrenilenleri uygulama durumu	68	20.1	59	28.0	9	20.9
Usta ve kalfalarla genel konularda görüşme	58	17.1	40	18.9	11	25.6
Öğr. kişisel sorunları ile ilgilenme	28	8.3	16	7.6	6	14.0
Devam durumunu izleme	142	42.0	77	36.5	16	37.2
İşyerindeki çalışmalarla ilgili dosyayı inceleme	34	10.1	18	8.5	1	2.3
Başka	8	2.4	1	0.5	-	-
Toplam	338	100.0	211	100.0	43	100.0

*247 öğrenci, 149 usta ve 16 koordinatör öğretmenin görüşleri dikkate alınmıştır.
 $\chi^2=11.78$ $sd=10$

Deneklerin birden fazla seçeneği işaretleyebildiği bu soruda öğrencilerin yüzde 42'si, ustaların yüzde 36.5'i ve öğretmenlerin yüzde 37.2'si koordinatör öğretmenlerin işyerinde en çok öğrencilerin

devam durumları ile ilgilendikleri görüşünüdedirler. Ustalar yüzde 28, öğrenciler yüzde 20, oranında ikinci sırada okulda öğrenilenlerin işyerinde uygulama durumunun incelendiğini belirtmektedirler. Öğretmenler ise ikinci sırada yüzde 25.6 oranıyla usta ve kalfalarla genel konularda görüşüklerini belirtmişlerdir. Ustalar yüzde 18.9, öğrenciler yüzde 17.1 oranında bu görüşe üçüncü sırada katılmışlardır. Öğretmenler ise üçüncü olarak yüzde 20.9 oranında işyerinde yapılan uygulamaları izlediklerini belirtmektedirler. Başka seçeneğinde sekiz öğrenci öğretmenlerin işyerine gelmediklerini ifade etmişlerdir. Bir usta da aynı görüştedir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde grup görüşleri arasında manidar farklılık olmadığı belirlenmiştir. Sonuç olarak koordinatör öğretmenlerin işyerlerindeki incelemelerinde sırasıyla öğrencilerin devam durumu, okulda öğrendiklerini uygulama durumu, usta ve kalfalarla genel konularda görüşme ve öğrencilerin kişisel sorunlarıyla ilgilenme gibi etkinlikleri yerine getirdikleri söylenebilir. Koordinatör öğretmenlerin bu vb. görevleri daha iyi yapabilmesi için işyerlerine daha sık gitmeleri ve iyi diyalog kurmaları gereklidir. Bu açıdan koordinatör öğretmenlerin eğitilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Koordinatör öğretmenlerin böyle bir eğitime gerek olup olmadığı konusundaki görüşleri TABLO: 87'de verilmiştir.

TABLO: 87 KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLİK EĞİTİMİNE GEREK OLUP OLMADIĞI KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLER

Eğitime gerek var mı?	f	%
Evet	8	50.0
Hayır	8	50.0
Toplam	16	100.0

Koordinatör öğretmenlerin yarısı (% 50) böyle bir eğitime gerek olmadığını belirtirken, diğer yarısı (% 50) bu konuda eğitim yapılması gerektiğini belirtmektedirler. Grubun yarısının eğitime gerek olduğu düşüncesi dikkate alınması gereken bir bulgudur. Bu öğretmenlerin yapılacak eğitimin nasıl olması gerektiği konusundaki görüşleri ise TABLO: 88'de görülmektedir.

TABLO: 88 KOORDİNATÖR ÖĞRETMENLİK EĞİTİMİNE İHTİYAÇ OLDUĞUNU BELİRTEN ÖĞRETMENLERİN BU EĞİTİMİN NASIL YAPILMASI GEREKTİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Koordinatör öğretmenlik eğitim şekli	f	%
Yüksekokul düzeyinde koordinatör öğretmenlikle ilgili dersler konulmalıdır.	2	16.7
M.E.B. tarafından hizmetiçi eğitim yapılmalıdır.	3	25.0
Teknik Eğitim Fakültesi tarafından koordinatör öğretmenlik sertifika programı düzenlenmeli ve bu öğretmenler görevlendirilmelidir.	6	50.0
Yüksek lisans düzeyinde yetiştirilmelidir.	1	8.3
Başka	-	-
Toplam	12	100.0

Deneklerin birden fazla seçeneği işaretleyebildiği bu soruda eğitime ihtiyaç olduğunu belirten öğretmenin yarısı (% 50) Teknik Eğitim Fakülteleri tarafından bu konuda bir sertifika programı düzenlenmesi ve sadece bu öğretmenlerin koordinatör olarak görevlendirilmesini önermişlerdir. Daha sonra yüzde 25 oranında MEB'nin hizmetiçi eğitim düzenlemesi, yüzde 16.7 oranında yüksekokul düzeyinde konu ile ilgili derslerin konulması ve bir öğretmen de (% 8.3) yüksek lisans düzeyinde bu konuda eğitim yapılması görüşünü benimsemişlerdir. Burada en çok benimsenen

Teknik Eğitim Fakültesinin böyle bir organizasyonu düzenlemesi olumlu bir yaklaşım olmakla beraber bu konudaki yasal, idari ve maddi sorunların çözülmesi gereklidir.

Çıraklık Eğitim Sisteminin Geleceği Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri

Günümüzde uygulanan çıraklık eğitim sisteminin geleceği hakkında aksaklıkları bilen, sorunları yaşayan öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler TABLO: 89'dadır.

TABLO: 89 ÇIRAKLIK EĞİTİMİNİN GELECEĞİ HAKKINDA ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ

Görüşler	f	%
Uygulama şimdiki şekliyle sürdürülmelidir.	4	14.8
Uygulamada karşılaşılan sorunlar çözümlenerek sürdürülmelidir.	23	85.2
Uygulama tamamen kaldırılıp yeni bir düzenlemeye gidilmelidir.	-	-
Toplam	27	100.0

Öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu olan yüzde 85.2'lik grup "Uygulamada karşılaşılan sorunlar çözümlenerek sürdürülmelidir" görüşündedir. Sadece dört öğretmen (% 14.8) uygulamanın şimdiki haliyle sürdürülmesini söylerken, tamamen kaldırılıp, yeni bir düzenleme yapılması görüşünü benimseyen kimse olmamıştır. Buna göre sistem olarak uygulamaların benimsendiği ancak sorunların çözülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM IV

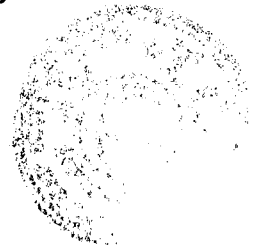
ÖZET, SONUÇ ve ÖNERİLER

ÖZET

Mesleki eğitim bireyin yaşamını sürdürmesinde önemli bir işleve sahiptir. İlk çağlardan beri çeşitli şekillerde varlığını sürdüren mesleki eğitim başlangıçta deneme-yanılma metodu ve babadan oğula geçen bir sistem içinde yer almıştır. Üretim sistemlerindeki ve eğitim kavramlarındaki değişmeler mesleki eğitime bakış açısını değiştirmiş ve giderek önemi artmıştır.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de mesleki eğitim uzun yıllar çıraklık sistemi ile yürütülmüştür. Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle Ahilik Teşkilatı içinde gelişen sistem, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de devam etmiş, zamanla Gedik ve Loncalarda varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyet döneminde nitelikli ara insangücü dediğimiz usta düzeyinde eleman yetiştirmede uzun yıllar organize olamayan çıraklık sistemi varlığını korumuştur. Bu dönemde mesleki eğitim sisteminde ise okul ağırlıklı bir yapı benimsenmiştir.

Planlı kalkınma dönemlerine gelindiğinde nitelikli insangücü yetiştirmede okul ağırlıklı sistemin yetersiz kaldığı görülmüş, bunu geliştirmek için farklı yaklaşımlar benimsenmeye başlanmıştır. İlköğretimden sonra eğitim dışı kalan çağ nüfusunun yüksek olması, okul ağırlıklı mesleki eğitim sisteminin pahalı bir yatırım olması, endüstride çalışan insangücünün eğitim ihtiyacı vb. nedenlerden dolayı çıraklık eğitim sistemi yeniden ele alınmış ve 2089 Sayılı "Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu" ile uygulamalar başlamıştır.

Bu kanun kapsamında yapılan çalışmalar yeterince yaygınlaştırılmamış ve 1986 yılında reform niteliğinde olan 3308 Sayılı "Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu" çıkarılmıştır. Kanun kapsamında 1990-1991 öğretim yılı itibariyle 64 ilde bulunan 229 ÇEM' de, 60 meslek alanında yaklaşık 180.000 kişinin katıldığı çıraklık eğitimi yapılmıştır. Araştırmanın problemi, nitelikli ara insangücü olan usta düzeyindeki elamanların yetiştirilmesini amaçlayan çıraklık eğitiminin öncelikle Elazığ ve Malatya'daki sorunlarının belirlenmesi, bu sorunların ulusal düzeyde belirlenen sorunlarla benzerliklerinin ortaya çıkarılması ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın amacı, 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" kapsamında Elazığ ve Malatya'da yapılan çıraklık eğitiminin sorunlarını belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Bunun yanında belirlenen sorunlar ulusal düzeydeki çıraklık eğitiminin sorunları ile olan benzerlikleri ortaya konularak uygun önerilerin ulusal düzeyde genellenmesine çalışılmıştır.

Araştırma verileri literatür taraması ve anket yöntemiyle kaynak gruplardan toplanmıştır. Gruplar Elazığ ve Malatya'da Çıraklık Eğitim Merkezlerinde eğitim gören öğrenciler bu öğrencilerin işyerlerindeki ustaları ve ÇEM'de görevli meslek öğretmeni olan yönetici ve öğretmenlerden oluşturulmuştur. Örneklem olarak ise öğrencilerden mesleğinin gerektirdiği son sınıfta olanlar, bunların tüm ustaları ve meslek öğretmenlerinin tamamı alınmıştır. Anket yöntemiyle bu gruplardan toplanan veriler istatistiksel yöntemlerle çözümlenerek değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

ÇEM'lerde eğitim gören ve son sınıfta olan öğrencilerin yüzde 61.7'si 18 yaş ve üzerinde, yüzde 32.2'si 16-17, yüzde 5.3'ü 14-15 yaş grubundadır. Bunların yüzde 45.8'i 5-6 yıl, yüzde 26.1'i 3-4 yıl yüzde 21.2'si 7 yıl ve daha fazla süredir çırak olarak çalıştıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin yüzde 51.1'i ilkokul mezunu yüzde 43.2'si ortaokuldan ayrılmadır.

Öğrencilerin çıraklığı seçme nedenleri arasında ilk sırayı "ailenin geçimine yardım etme" almış, bunu "okula gidip başarılı olamama", "kısa sürede meslek ve iş sahibi olmayı isteme" ve "mesleği sevme" gibi nedenler izlemiştir. Grubun yüzde 16.3'nün ailelerinin aylık geliri 500.000 den daha azdır. Çoğunluğu oluşturan yüzde 29.9'luk kesimin geliri ise 1-1.5 milyon liradır. Bu gelir durumuna göre babalarının yaptıkları işler ise sırasıyla işçi, emekli, çiftçi ve esnaf olarak sıralanmıştır. Aile büyüklükleri açısından ise yüzde 73.1'i 6-7 kişilik ve daha yukarı büyüklükteki ailelerin üyesidir. Öğrencilerin yüzde 70.1'i il merkezinde ailesinin yanında, yüzde 22.3'ü merkeze yakın ilçe, kasaba veya köyde ailesi ile kalmaktadır. Grubun yüzde 45.8'i ustasıyla komşu, aile dostu vb. şekillerde yakınlık ilişkisi içerisinde iken, yüzde 26.1'i akrabadır. Yüzde 21.2'si ise işe girmeden önce ustalarını tanımadıklarını ifade etmişlerdir.

Ustaların yüzde 48.7'si ilkokul mezunu, yüzde 17.3'ü ortaokuldan ayrılma, yüzde 10.3'ü ortaokul mezunu, yüzde 8.3'ü de lise mezunudur. Mesleki kıdem açısından ustaların yüzde 84'ü 10 yıl ve daha fazla süredir usta olarak çalışmaktadır. Grubun yüzde 77'si kendi işyerinin sahibidir.

ÇEM'lerde görevli 27 meslek öğretmenin 12'si Meslek Yüksekokulu, 7'si Yüksek Teknik Öğretmen Okulu/Teknik Eğitim

Fakültesi, 6'sı da Erkek Sanat Yüksek Öğretmen Okulu/Sanat Eğitimi Yüksek Okulu mezunudur. Grubun yüzde 55.6'sı 20-24, yüzde 25.9'u da 25-29 yaş grubundadır. Genel olarak genç bir öğretmen kadrosu görev yapmaktadır. Mesleki kıdem açısından yüzde 51.9'u iki yıldan daha az, yüzde 25.9'u da 2-5 yıldır öğretmenlik yapmaktadır. Haftalık ders yükü açısından ise yedi öğretmenin (% 25.9) 40-44 saat, yedisinin (% 25.9) 20 saatten az ve altısının (% 22.2) 20-24 saat dersi olduğu belirlenmiştir.

Kanuna göre (3308 S.K.) aday çırak ve çıraklara asgari ücretin en az yüzde 30'u oranında ücret verilmesi gereklidir. Buna göre çoğunlukla buna uygun ücret verildiği görülmüştür. Ancak öğrencilerin yüzde 8.8 ile ustaların yüzde 6.5'inin belirttiği 40.000 TL ve daha az ücret alan öğrenciler yasaya uygun ücret almamaktadırlar. Bu konuda ücret dilimleri açısından usta ve öğrenciler arasında anlamlı görüş farklılığı vardır. Öğrencilerin yüzde 74.6'sı aldığı ücreti yetersiz bulurken yüzde 11'i kısmen yeterli, yüzde 9.8'i de yeterli olduğu görüşündedir.

İşyerlerinde öğrencilerin günlük çalışma süreleri konusunda öğrencilerin yüzde 36.2'si 10-11 saat, ustaların yüzde 38.5'i 8-9 saat, öğretmenlerin yüzde 51.9'u da 10-11 saat çalışıldığını belirtmişlerdir. Bu konuda gruplar arasında çoğunlukla ustalardan kaynaklanan görüş ayrılığı belirlenmiştir.

Bayram ve tatil günlerinde çalışma durumu konusunda öğrencilerin yüzde 63.3'ü arasına çalıştıklarını belirtirken, ustaların yüzde 70.5'i hiç çalışmadıklarını iddia etmektedirler. İki grup arasındaki manidar görüş farklılığına göre öğrencilerin bayram ve tatil günlerinde de arasına çalıştırıldıkları söylenebilir. Fazla çalışıldığı

dönemlerde ücret alma konusunda ise öğrencilerin yüzde 61'i hiç almadıklarını ifade ederken, ustaların yüzde 41'i ücret verdiklerini belirtmektedir. Bu konuda da usta ve öğrenci görüşleri arasında manidar farklılık bulunmuştur. Öğretmenlerin yüzde 70.4'ü de öğrencilerin fazla çalıştıklarında ücret almadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin yılda bir ay ücretli yıllık izin almaları gereklidir. Yıllık izin konusunda öğrencilerin yüzde 66.6'sı hiç yıllık izin alamadığını belirtirken, bazen aldığını belirtenler ise yüzde 22.8 dir. Yüzde 10.6'sı ise her yıl izin aldığını ifade etmiştir. Ustaların ise 36.8'i hiç yıllık izin vermediğini, yüzde 32.2'si bazen verdiğini, yüzde 31'i de her yıl verdiğini belirtmektedir. İki grup arasında anlamlı görüş ayrılığı vardır. Öğretmenlerin görüşleri ise öğrencileri destekler niteliktedir. İzin süresince ücret alma konusunda öğrencilerin çoğunluğu olan yüzde 73.8'i hiç ücret almadıklarını belirtirken, ustaların çoğunluğunu oluşturan yüzde 48.9'luk kesim tamamını verdiklerini belirtmişlerdir. Bu konuda da gruplar arasında anlamlı görüş farklılığı vardır. Kullanılan izin süresi açısından yasada belirtilen bir ay izin aldığını belirten öğrenci oranı yüzde 9.1; bir ay izin verdiğini belirten usta oranı yüzde 12.2 dir. Kullanılan izin süresi açısından öğrenci ve ustalar arasında bir görüş birliği vardır.

Öğrenciler bir işyerinde çalışmaya başlarken sağlık raporu almak zorundadırlar. İşe başlarken sağlık raporu aldığını belirten öğrenci oranı yüzde 22.7 dir. Bunun yanında çalışma süresi içinde yılda iki kez öğrencilerin genel sağlık kontrolünden geçmesi gerekir. Öğrencilerin yüzde 87.8'i, ustaların yüzde 66'sı ve öğretmenlerin yüzde 92.3'ü hasta olmadan böyle bir sağlık kontrolü yapılmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda çoğunlukla öğrenci ve usta görüşlerinden

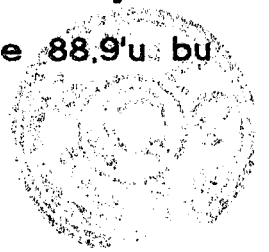
kaynaklanan anlamlı bir görüş ayrılığı belirlenmiştir. Bu farklılığa rağmen grupların çoğunluğunun böyle bir kontrol yapılmadığını ifade etmeleri dikkat çekicidir.

İşyerlerinin sağlık ve işgüvenliği koşullarına uygunluğu konusunda öğretmen ve öğrenciler arasında görüş ayrılığı vardır. Öğrencilerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 32.2'si işyerinin sağlık ve işgüvenliği koşullarının iyi olduğunu belirtirken sadece bir öğretmen bu görüşe katılmış, öğretmenlerin çoğunluğu olan yüzde 63'lük kesim ise işyerlerinin sağlık ve işgüvenliği koşullarının uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin yüzde 61.8'i işyerinde iş kazası geçirdiğini belirtirken, ustaların yüzde 69.9'u yanlarında çalışan öğrencilerin kaza geçirmediğini belirtmişlerdir. Bu konuda iki grup arasında görüş ayrılığı vardır. İş kazası geçirme nedeni olarak öğrencilerin yüzde 43.2'si ve ustaların yüzde 58.7'si dikkatsizliği göstermişlerdir. Daha sonraki nedenler, araç-gereç ve makinelerin güvenli olmayışı, öğrencilerin işgüvenliği ile ilgili yeterli bilgilerinin olmayışı vb. dir. İş kazası geçirme nedenleri konusunda usta ve öğrenciler arasında görüş birliği vardır.

İşyerlerinde öğrencilerin en çok yaptıkları işler konusunda ustaların yüzde 44.1'i usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili işleri ilk sırada belirtmişlerdir. Öğrenciler işyerinin temizlik işlerine kadar her türlü işlevi yerine getirmektedirler. Bu konuda gruplar arasında görüş farklılığı belirlenmiştir.

Öğrenciler okulda meslek derslerinde gördükleri bilgileri işyerlerinde yeterince uygulayamamaktadır. Öğrencilerin yüzde 70.6'sı, ustaların yüzde 66.7'si ve öğretmenlerin yüzde 88.9'u bu

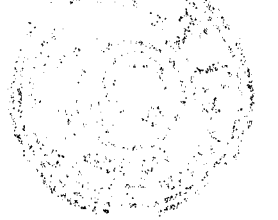

bilgilerin işyerinde kısmen uygulanabildiği görüşündedirler. Bu bilgilerin neden uygulanamadığı konusunda ise öğrencilerin yüzde 32.5'i, ustaların yüzde 41.2'si ve öğretmenlerin yüzde 30.4'ü ilk sırada derslerdeki konular ile işyerindeki konuların birbirinden farklı olduğu görüşündedirler. Diğer nedenler işyerlerindeki araç-gereç ve makine yetersizliği, işyerinde yeterince fırsat verilmemesi vb. olarak sıralanmaktadır. Meslek derslerindeki bilgilerin işyerlerinde kullanabilme durumu ve kullanılamama nedenleri konusunda her üç grup arasında anlamlı bir görüş farklılığı yoktur.

Eğitim programında yer almasına rağmen uygulanması eksik kalan çalışmaların tamamlanması gerektiği konusunda görüş birliği vardır. Ustaların yüzde 74.4'ü, öğretmenlerin yüzde 92.6'sı bu görüşü benimsemişlerdir. Bu çalışmaların tamamlanacağı yer olarak ustaların yüzde 58.6'sı ve öğretmenlerin yüzde 60'ı ÇEM'leri uygun görürken, ikinci olarak ustalar çevredeki endüstri meslek liselerini, öğretmenler ise ilde kurulacak İşletmeler Üstü Eğitim Merkezini uygun görmektedirler. Uygulama yeri konusunda da usta ve öğretmenler arasında anlamlı bir görüş farklılığı yoktur.

Gruplar çoğunlukla, haftada bir gün olarak uygulanan çıraklık eğitim süresinin aynı kalmasını önermektedirler. Ancak özellikle öğrenci ve öğretmenlerin iki güne çıkarılması görüşleri de dikkate değer orandadır.

Ustaların yüzde 56.4'ü, öğretmenlerin yüzde 88.9'u çıraklık eğitimine giden çırağın iş veriminin daha yüksek olduğunu belirtirken, ustaların yüzde 21.8'i geleneksel yöntemle yetişen çırağın veriminin daha yüksek olduğu görüşündedir. Bu konuda gruplar arasında anlamlı görüş farkı olmasına karşın, çoğunluğun çıraklık eğitiminin iş

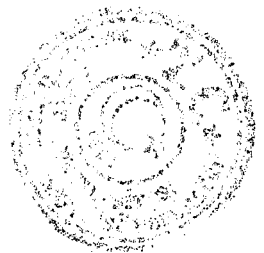

verimini yükselttiği yönündeki görüşü sistemin sorunlarına rağmen yararlı olduğu izlenimini vermektedir. Ancak ustaların yüzde 43.6'sının görüşü olan geleneksel olarak yetişen çırağın daha verimli olduğu ve ikisi arasında bir fark olmadığı düşünceleri de dikkat çekicidir.

Okuldaki ders saatleri hakkında gruplar farklı görüşler belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yüzde 70.4'ü uygulamaya yönelik dersler konulmalı derken, öğrencilerin yüzde 36.7'si ve ustaların yüzde 22.7'si şu anda uygulanan ders saatlerinde değişiklik yapmaya gerek olmadığı görüşündedirler. Öğretmenler bu seçeneği ikinci sırada işaretlemişlerdir. Ustaların çoğunluğu ise meslek ve genel kültür derslerinin eşit oranda artırılmasını benimsemişlerdir. Öğrenciler ikinci sırada ise uygulamaya yönelik dersler konulmasını önermektedirler. Bu konuda çoğunlukla öğretmenlerden kaynaklanan bir görüş ayrılığı vardır.

Okuldaki derslere karşı öğrencilerin tutumları konusunda öğrenciler öncelikle yüzde 43.2 oranında her iki dersi de (meslek+genel kültür) sevdiklerini belirtmişler, öğretmenler ise yüzde 48.2 oranında onların meslek derslerini daha çok sevdiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda belirgin bir görüş ayrılığı yoktur.

Programlarda sosyal etkinliklere yer verilmesi konusunda çoğunlukla ustalardan kaynaklanan bir görüş ayrılığı vardır. Öğrencilerin yüzde 85.3'ü, ustaların yüzde 60.3'ü ve öğretmenlerin yüzde 88.9'u programlarda sosyal etkinliklere yer verilmesinin yararlı olacağı görüşündedirler. Görüş farklılığına rağmen grupların çoğunluğunun sosyal etkinliklere yer verilmesini benimsemesi olumludur. Programda yer verilmesi uygun görülen etkinliklerin

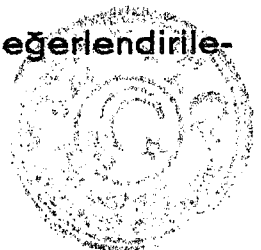

öğrenci ve öğretmenler spor, gezi, müzik ve resim olarak sıralayarak birbirine yakın görüşler sergilemişlerdir.

Çıraklık Eğitimi Yönetmeliğine göre çırakların teorik eğitimden yıl sonu başarı notları ne olursa olsun yıl tekrarı yapmaları söz konusu değildir. Öğrencilerin yüzde 47.5'i bunun kendilerinin derslere olan ilgilerini artırdığını ifade ederken, öğretmenlerin yüzde 88.9'u onların ilgilerini azalttığını görüşündedirler. Bu konuda iki grup arasında görüş birliği yoktur. Teorik derslerden alınan notların sınıf geçip-kalmayı etkilemesi gerektiği görüşüne öğretmenlerin yüzde 74.1'i ve öğrencilerin yüzde 48.6'sı katılmışlardır. Bu görüşe bir öğretmen (% 3.7) ve 57 öğrenci (% 22.2) katılmamışlardır. Gruplar arasında anlamlı bir görüş farkı yoktur.

Teorik eğitimden alınan notların sınıf geçmede etkili olmaması yanı sıra kalfalık ve ustalık sınavlarının mesleki yeterliliklerin ölçülmesi açısından yetersiz olduğu görüşü öğretmenler tarafından benimsenmektedir. Buradaki sorun hangi düzeydeki meslek elemanından ne tür mesleki bilgi, beceri ve davranışın beklendiği ve bunun değerlendirilmesi konusunda hangi ölçütlerin dikkate alınması gerektiği konusunda bir sistem olmayışıdır. Bunun sonucu olarak Çıraklık Eğitimi Yönetmeliği'ne göre oluşturulan sınav komisyonlarının genel olarak yeterli bir kalfalık ve ustalık sınavı yapamadıkları söylenebilir.

Mesleki becerilerin geliştirilmesinin öncelikli olduğu çıraklık eğitim sisteminde, beceri eğitiminde kimin, neler dikkate alınarak, nasıl ve kimler tarafından değerlendirileceğinin bilinmesi gereklidir. Buna göre mesleki eğitim veren her düzeydeki kurumda eğitim görenler değerlendirmeden geçirilmelidir. Nelerin değerlendirile-

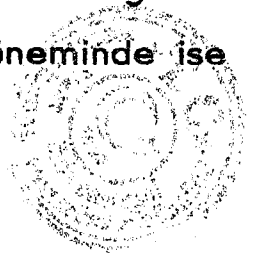
ceğine cevap verebilmek için ülkemizde kapsamlı şekilde meslek analizlerinin yapılması, meslek kademelerinin belirlenmesi gereklidir. Nasıl değerlendirileceği konusunda ise bilgi, beceri ve davranış düzeyine göre bir yapı oluşturulmalıdır. Bütün bu değerlendirmeleri 3308 sayılı Kanunda belirtilen kurullar ve bu kurullar tarafından oluşturulacak komisyonlar yapmalıdır. Bu konuda kapsamlı bir araştırma yapılabilir (Külahçı, 1988, ss. 3-13).

Kanunla belirlenen ve mesleğin özelliğine göre üç veya dört yıl olan çıraklık süresi konusunda gruplar arasında öğrencilerden kaynaklanan görüş farkı vardır. Öğrencilerin yüzde 54.5'i, ustaların yüzde 72.4'ü ve öğretmenlerin yüzde 81.5'i bu sürenin normal olduğunu belirtirken, öğrencilerin yüzde 30.7'si, ustaların yüzde 20.5'i ve öğretmenlerin yüzde 18.5'i fazla uzun olduğu görüşündedirler. Bu konuda grup görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir.

Usta ve öğretmenler çoğunlukla Kanunla öğrencilere sağlanan hakları olumlu karşıladıklarını belirtmişlerdir. Ancak ustaların yüzde 32.5'i çırakların davranışlarını olumsuz etkilediği ve geleneksel usta-çırak ilişkisini etkilediği düşüncesi ile olumsuz karşılamışlardır. Bu durum dikkat çekicidir.

Öğrencilerin geleceğe yönelik düşüncelerinde ilk sırayı kalfa ve usta olup kendi işyerini açma hedefi yer almaktadır. Daha sonra henüz birşey düşünmeyenler, meslek lisesi diploması alıp yüksek okula gitme, kalfa ve usta olup meslekte çalışmaya devam etme idealleri yer almaktadır.

Aday çırak ve çıraklık döneminde sigorta primleri devlet tarafından ödenmektedir. Bu uygulama ustaların çıraklarını eğitime gönderme görüşlerini olumlu etkilemiştir. Kalfalık döneminde ise

primler devlet tarafından ödenmemektedir. Bu uygulama sonucu çoğunlukla çıraklar kalfalık döneminde istemeyerek de olsa kaçak çalıştırılmaktadır. Daha sonra, işten çıkarma ve ustalık kursuna göndermek istememe gibi olumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Bu konuda usta ve öğretmenler arasında anlamlı bir görüş farkı yoktur. Kalfalık döneminde "primlerin" ödenme şekli bakımından ustaların yüzde 49.4'ü "tamamını devlet ödemeli" derken, öğretmenlerin yüzde 40.8'i ödemelerin devlet ve işveren tarafından yarı yarıya yapılması gerektiğini savunmuşlardır. Öğretmenler ikinci olarak tamamını devlet ödemeli derken, ustalar devletin yüzde 70'ni işverenin yüzde 30'nu ödemesini önermektedirler.

Kalfalık döneminde bir yıl aynı işyerinde çalışmak yasal bir zorunluluktur. Genel olarak öğretmenlerin yüzde 66.7'si ve ustaların yüzde 75'i bunun yerinde bir uygulama olduğunu ancak, yeterince uygulanamadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 47.5'lik grup ise bu zorunluluğun kaldırılması gerektiğini savunmaktadır. Gruplar arasında çoğunlukla öğrencilerden kaynaklanan bir görüş ayrılığı vardır.

Ustaların yüzde 94.2'sinin ustalık belgesi vardır. Çok az da olsa ustalık belgesi olmadığını ifade eden ustalar da vardır. Ustaların yüzde 68'i belgelerini ÇEM'lerden almıştır. Çıraklık eğitim sistemi bu konuda önemli bir boşluğu doldurmuştur. Kanunda belirtilen ustalık belgesi olmadan işyeri açılmaması usta ve öğretmenler tarafından görüş birliği ile benimsenmekte ancak yeterince uygulanmadığı vurgulanmaktadır.

İşyerlerinde aday çırak ve çırak çalıştırmak için usta öğretici bulunması şarttır. Ustaların yüzde 87.8'inin usta öğreticilik belgesi

vardır. Belgesi olmayan ustaların oranı yüzde 12.2 dir. Usta öğreticilik kurslarının yeterliliği hakkında usta ve öğretmenler arasında anlamlı görüş farklılığı vardır. Ustaların yüzde 47.7'si kursları yeterli görürken, öğretmenlerin yüzde 10.9'u bu görüşe katılmaktadır. Öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturan yüzde 36.9'luk kesim kursların tekrarlanmasını istemişlerdir. Genel olarak öğretmenlerin yüzde 89.1'i ve ustaların yüzde 52.3'ü kursları yetersiz bulmaktadırlar. Bu kursları yakından izleyen ve görev alan öğretmenlerin görüşleri dikkat çekicidir. Öğretmenlerin yüzde 70.4'ü usta öğreticilerin kısmen yeterli olduğunu ve yüzde 29.6'sı da yetersiz olduklarını ifade etmektedirler. Öğretmenler bunun nedenlerini sırasıyla; ustaların öğretim yöntemleri bilgilerinin yetersiz olması, geleneksel çıraklık sistemine bağlı olmaları, öğrenci psikolojisi bilgilerinin yetersiz olması ve çıraklık eğitiminin önemine inanmamaları olarak belirtmişlerdir.

Usta öğreticilik konusunda Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenecek bir kursa ustaların yüzde 65.4'ü katılmak istediklerini belirtirken, yüzde 34.6'sı katılmak istememektedir. Bunun nedenlerini ise yeterli zamanlarının olmaması, yararlı olacağına inanmamaları ve konu ile ilgili bilgilerinin yeterli olması şeklinde sıralamışlardır. Böyle bir kursu öğretmenlerin yüzde 66.7'si de olumlu karşılamıştır.

Çırakların eğitimi ile ilgili olarak işyeri denetimlerinin "İnceleme ve İhtisas Komisyonu" tarafından yapılması gereklidir. Bu komisyonların kurulması henüz gerçekleşmemiştir. Öte yandan meslek alanı kanun kapsamına alınmış olmasına karşın çıraklık eğitimine katılmayan önemli bir kesim olduğu bilinmektedir. Öğretmenlerin yüzde 85.2'si bu konuda yeterli denetimin

yapılmadığını belirtirken, denetimin İl Çıraklık Kurulu tarafından kurulacak SSK iş müfettişi, ÇEM temsilcisi ve esnaf temsilcisinden oluşan komisyon tarafından yapılmasını çoğunlukla önermişlerdir. Bu öneri "İnceleme ve İhtisas Komisyonu" nun yapısıyla benzerlikler göstermektedir.

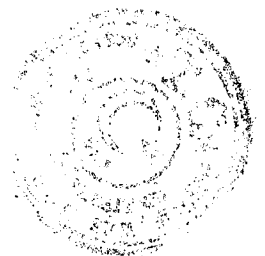
Çıraklık eğitime gitme nedeni olarak öğrenciler sırasıyla mesleği açısından yararlı görme, öğretmen ve arkadaşları ile bir arada olma ve öğrenci olmayı sevmelerini göstermişlerdir. Ustalara göre ise çıraklar bu eğitime öncelikle meslekleri açısından yararlı olduğu için, daha sonra öğrenci olmayı sevdikleri ve öğretmen ve arkadaşlarıyla bir arada olmayı istedikleri için katılmaktadırlar. Öğretmenlerin düşüncelerine göre öğrencilerin bu eğitime katılmalarının birinci nedeni haftada bir gün dinlenme fırsatı olmasıdır. Daha sonra mesleği sevmeleri ve belge almak zorunda oldukları için katıldıkları görüşündedirler. Gruplar bu konuda birbirlerinden farklı düşünmektedirler. Öğrencilerin ÇEM'e gitmeleri konusunda ustaların ne düşündüğü üç gruba da sorulmuş ve birbirlerinden farklı düşündükleri görülmüştür. Öğrencilerin yüzde 48.1'i ustalarının isteyerek gönderdiğini yüzde 30.7'si zorunlu olduğu için gönderdiğini düşünmektedir. Ustaların yüzde 82.7'si çıraklarını isteyerek, yüzde 12.2'si de istemediklerini ama zorunlu oldukları için gönderdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yüzde 70.4'ü ise ustaların çıraklarının eğitime gitmelerini istemediklerini ancak zorunlu oldukları için gönderdiklerini ifade etmişlerdir.

İşyerlerinde usta ve kalfaların öğrencilere davranışları konusunda öğrencilerin yüzde 56.5'i genel olarak iyi davranıldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler ise bunun çoğunlukla işyerine göre

değiştiğini belirtmektedirler. Genel bir değerlendirme yapıldığında çoğunlukla öğrencilere iyi davranıldığı ancak iyi davranmayan usta ve kalfaların da azımsanmayacak ölçüde olduğu söylenebilir. Çıraklık eğitimine katılan öğrencilerin işyerlerinde ustalarına karşı davranışlarında değişiklik olduğu görüşüne ustaların yüzde 53.2'si, öğretmenlerin yüzde 55.6'sı katılmaktadır. Ustaların yüzde 41.7'si, öğretmenlerin yüzde 37'si öğrenci davranışlarında bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda usta ve kalfaların görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

İşyerleri ile okul arasındaki ilişkileri düzenleyen, programların yürütülmesini sağlayan ve çıraklık eğitiminde önemli bir işlevi olan koordinatör öğretmenler bu göreve çoğunlukla okul müdürleri tarafından atanmışlardır. Yedi öğretmen bu görevi kendileri isteyerek almışlardır. Bu öğretmenlerin görevlendirilmesinde herhangi bir seçim yapılmamıştır. Koordinatör öğretmenlerin yarısını oluşturan sekiz öğretmenin haftada 20 saat ve daha fazla koordinatörlük görevi vardır. Sorumlu oldukları işyeri sayısı açısından ise yüzde 87.6'sının (14 öğretmen) izlemekle yükümlü olduğu 20'den fazla işyeri vardır. Koordinatör öğretmenlerin yüzde 50'si bu işyerlerine 21 günden fazla aralıklarla gittiklerini belirtirken, öğrencilerin yüzde 58.7'si ve ustaların 47.4'ü de öğretmenlerin işyerine 21 günden fazla aralıklarla geldiklerini ifade etmişlerdir.

Grupların görüşlerine göre koordinatör öğretmenler işyerlerine gittiklerinde öncelikle öğrencilerin devam durumu ile ilgilenmekte daha sonra sırasıyla, okulda öğrenilenlerin uygulanma durumu, usta ve kalfalarla genel konularda görüşme ve öğrencilerin kişisel

sorunları ile ilgilenme gibi etkinlikleri yerine getirmektedirler. Bu konuda gruplar birbirine yakın görüşler sergilemişlerdir.

Koordinatör öğretmenlerin yarısı bu konuda bir eğitime gerek olduğunu savunurlarken, yarısı gerek olmadığını ifade etmiştir. Eğitime gerek olduğunu belirten öğretmenlerin yüzde 50'si Teknik Eğitim Fakültelerinin konu ile ilgili sertifika programları düzenlenmesini uygun görmüştür. Daha sonra hizmetiçi eğitim ve yüksekokul düzeyinde konu ile ilgili derslerin konulması önerileri yapılmıştır.

Günümüzde uygulanan çıraklık eğitim sistemi öğretmenler tarafından benimsenmiştir. Grubun yüzde 85.2'si sorunların çözümlenerek uygulamanın sürdürülmesi görüşündedir.

SONUÇ

Ülkemizde çıraklık eğitim sistemi, örgün eğitim sistemi dışında kalan insangücünün eğitimi açısından vazgeçilmez bir unsurdur. Çağ nüfusunun mesleki eğitime yönlendirilmesi, kalfa ve usta düzeyinde teknik insangücü yetiştirme, küçük ve ortaboy işletmelerin geleceği, okul-işyeri işbirliğine dayalı mesleki eğitimin öncelik taşıması açılarından çıraklık eğitim sistemine önem vermek gereklidir.

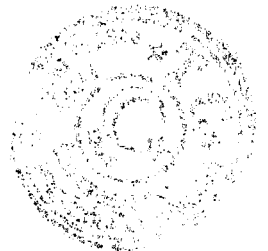
Bu araştırmada incelenen, Elazığ ve Malatya'da yapılan çıraklık eğitiminde karşılaşılan genel sorunlar şunlardır:

ÇEM'de eğitim gören öğrencilerin çoğunluğu aday çıraklık döneminde eğitime katılmışlardır. Öğrenciler çoğunlukla ilkokul mezunu olup, ortaokuldan ayrılanlar da önemli boyutlardadır. Temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması sonucu ilkokuldan sonra sisteme katılan öğrencilerin ilköğretim diploması sorunu ortaya çıkmaktadır.

Öğrenciler genel olarak düşük gelir grubuna ve altıdan yukarı üyesi olan ailelere mensupturlar. Çoğunlukla il merkezinde aileleri ile beraber oturmakla beraber, merkeze yakın ilçe, kasaba ve köylerde oturanlar da vardır. Bunların beslenme ve barınma sorunları mevcuttur.

Ustalar çoğunlukla ilkokul mezunu ve 10 yıldan uzun bir süre usta olarak çalışmaktadırlar. Grubun çoğunluğu kendi işyerinin sahibidir.

Meslek öğretmenlerinin çoğunluğu ön lisans düzeyinde yüksek öğrenim görmüşlerdir. Genel olarak iki yıldan daha az mesleki deneyime sahiptirler.

Öğrenciler genel olarak Kanunda belirtilen esaslara uygun ücret almakla beraber, aldıkları ücretler günümüz şartları açısından yetersizdir.

Öğrencilerin günlük çalışma süreleri genel olarak yasaya uygun değildir. Çoğunlukla bayram ve tatil günlerinde çalışmalarına rağmen ücret alamamaktadırlar. Yasada belirtilen hükümlerden yılda bir ay ücretli izin alma, işe girerken sağlık raporu alma, yılda iki kez genel bir sağlık kontrolünden geçme vb. hususların yeterince uygulanmadığı gözlenmektedir. Benzeri sorunlar ülke düzeyinde de yaşanmaktadır. Başarılı bir çıraklık eğitimi için yasa hükümlerinin tam uygulanması önemlidir.

Çalışılan işyerleri genel olarak sağlık ve işgüvenliği koşullarına uygun değildir. Buna bağlı olarak öğrencilerin çoğunluğu iş kazası geçirmişlerdir. Kaza geçirme nedenleri genel olarak işyeri şartlarının uygunsuzluğuna bağlı olmakla beraber eğitimsizlik de önemli rol oynamaktadır. İyi bir çıraklık eğitimi için öncelikle sağlık ve işgüvenliği önlemleri alınmış bir işyeri ve konu ile ilgili mesleki eğitim gereklidir.

Öğrenciler okulda meslek derslerinde gördükleri bilgilerden işyerlerinde yeterince yararlanamamaktadırlar. Bunun nedeni öncelikle programlarla işyeri uygulamalarının farklı olması, daha sonra işyerinde uygun eğitim ortamının olmamasıdır. Çıraklık eğitiminin verimi sağlıklı bir program geliştirmeye ve işyerlerinin uygun eğitim ortamları haline getirilmesine bağlıdır.

Programlarda yer almasına karşın işyerlerinde yeterince yapılamamasından dolayı eksik kalan çalışmaların tamamlanması yönünde görüş birliği vardır. Bunun için en uygun yer olarak öncelikle

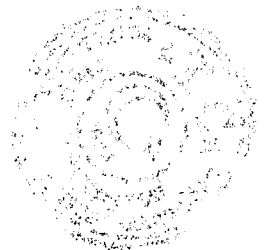
Çıraklık Eğitim Merkezleri önerilmektedir. Eksik kalan uygulamaların tamamlanması eğitimin kalitesi açısından önemlidir.

Çıraklık eğitimi ile yetişen çırağın verimi daha yüksektir. Bu durum sistemin geleceği açısından olumlu olmakla beraber sistemdeki aksaklıkların giderilmesi ve işyeri sahiplerinin bu konuda geleneksel çıraklık sistemine bağlılıkları azaldıkça başarı artacaktır.

Günümüzde uygulanan haftada bir günlük eğitim süresi genel olarak yeterlidir. Ancak programların yeterince uygulanamaması, temel eğitimin 8 yıla çıkarılması ile ÇEM'lerde okuyan öğrencilerin denk bir düzeye getirilebilmesi için haftada iki gün olması üzerinde ciddiyle durulmalıdır. Öte yandan öğrencilerin sosyal yönlerinin gelişmesi için programlarda sosyal etkinliklere yer verilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Teorik eğitimin süresinin artırılması da buna zemin hazırlayacaktır.

Öğrencilerin teorik eğitimden aldıkları notların sınıf-geçip kalmalarında dikkate alınmaması, öğrencilerin derslere olan ilgilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu konuda değişiklik yapılması sistemin geçerliliğini, saygınlığını ve ilgiyi artıracaktır. Öte yandan meslek kademelerine göre yeterliliklerin belirlenmemiş olması kalfalık ve ustalık sınavlarının niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çıraklık eğitiminden mezun olduktan sonra kendi işyerini açma eğilimi yaygındır. Ayrıca meslek alanında örgün eğitim kurumlarından yararlanmak isteği de hakimdir. Kanunun bu konuda gerekli düzenlemeleri yaparak yatay ve dikey geçişlere açık olması olumlu bir gelişmedir.

Aday çırak ve çıraklık dönemindeki primlerin devlet tarafından ödenmesi eğitime olan ilgiyi olumlu etkilemiştir. Ancak kalfalık döneminde bu ödemenin yapılmaması kalfaların kaçak çalıştırılması ve işten çıkarılması gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Kalfalık döneminde bir yıl aynı işyerinde çalışma zorunluluğu olumlu bir karar olmakla beraber yeterince uygulanamamaktadır. Bu uygulamanın başarıya ulaşabilmesi için kalfalık dönemi sigorta priminin ödenmesi sorunu çözümlenmeli ve ÇEM'ler denetim görevi de üstlenmelidir.

Ustaların büyük çoğunluğunun ustalık belgesi vardır. Ustalık belgesi olmadan işyeri açılmaması esası yerinde bir karar olmakla beraber yeterince uygulanamamaktadır. Bu konuda denetim eksikliği ve yasaya aykırı uygulamalar vardır.

Ustaların çoğunluğunun usta öğreticilik belgesi vardır. Az da olsa belgesi olmayan usta bulunmaktadır. Usta öğreticilik kursları genel olarak yetersiz kalmıştır. Usta öğreticiler öncelikle mesleki öğretim yöntemleri açısından yetersizdirler. Bu konuda daha ciddi bir eğitime ihtiyaç vardır. Mevcut usta öğretici yetiştirme yaklaşımının önemli eksikleri bulunmaktadır. Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nde düzenlenecek bir kursa ustaların çoğunluğu katılmak istemektedirler.

İşyerlerindeki eğitim, aday çırak ve çırakların çalışma şartları, eğitime katılma durumları vb. konularda denetimler yetersizdir. Bu konudaki denetimin İl Çıraklık Kurulu tarafından kurulacak SSK iş müfettişi, ÇEM temsilcisi ve esnaf temsilcisinden oluşacak komisyonca yapılması görüşü benimsenmiştir. Bu komisyon

yönetmelikte kurulması öngörülen "İnceleme ve İhtisas Komisyonu" yapısına da uygundur.

İşyerleri ile ilişkileri düzenleyen koordinatör öğretmenler çoğunlukla okul müdürleri tarafından görevlendirilmektedir. Önemli bir işlevi olan bu öğretmenlerin çalışkan, dürüst, insan ilişkilerinde becerikli, mesleğinin uzmanı olması gerektiği gözönüne alınırsa, yöneticilerin bu öğretmenleri seçerken bu özellikleri dikkate almaları gerekmektedir. Koordinatör öğretmenler sorumlu oldukları işyeri sayısının yoğun olması gibi nedenlerden dolayı işyerlerini ziyaret edememekte ve çoğunlukla 21 günden fazla aralıklarla gidebilmektedirler. İşyerlerinin daha sık izlenmesi hem ilişkileri geliştirecek, hem de programın niteliğini arttıracaktır.

Koordinatör öğretmenin yetiştirilmesi görüşü öğretmenlerin yarısı tarafından benimsenmiştir. Eğitim yeri ve şekli olarak Teknik Eğitim Fakültelerinin Öğretmenlik Meslek Bilgisi Programı (sertifika programları) uygun bir yaklaşım olabilir. Bu konuda mesleki eğitim veren fakültelerin lisans düzeyinde ders okutmaları ve hizmetiçi eğitim etkinlikleri de gözardı edilmemelidir.

Ulusal düzeyde tüm mesleki eğitim sistemine hizmet verecek bir "Meslek Standartları Enstitüsü" ne ihtiyaç vardır. Bu kurumda meslek kademelerinin belirlenmesi, meslek elemanlarının sahip olmaları gereken yeterliliklerinin saptanması, ulusal düzeyde bir sertifika sistemi kurulması, yapılacak sınavların esasları ve oluşturulacak komisyonların kurulması gibi konularda çalışmalar yapılması gerekmektedir.

ÖNERİLER

Mesleki eğitim sistemi içinde istihdam sistemine ve okul-işyeri işbirliğine dayalı çıraklık eğitimi ülkemizin usta düzeyindeki nitelikli insangücününün yetiştirilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle yaygınlaştırılarak sürdürülmelidir.

Temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması ile ilköğretim sonrası çıraklık eğitimine katılanların mağdur olmaması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Bunun için çıraklık eğitimini tamamlayanlara aynı zamanda ilköğretim diploması da verilmeli ve bunu sağlamak için programlarda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Böyle bir düzenleme çıraklık eğitimine ilköğretimin ilk beş yılından sonra katılmak isteyenler açısından olumlu bir düzenleme olacaktır.

Eğitime il dışından katılan, beslenme ve barınma sorunları olan çıraklar için kısa dönemde çeşitli yurtlardan, kamu kuruluşlarının olanaklarından yararlanılabilir. Çıraklık Eğitim Merkezlerinde öğle yemekleri verilmelidir. Uzun vadede yatılı çıraklık eğitim merkezleri açılmalıdır.

Çıraklara verilen ücretlerin yetersiz olduğu gözlenmektedir. Şu anda asgari ücretin en az üçte biri olarak ödenmesi öngörülen bu ücretin en az yüzde 50 oranına çıkarılması sağlanmalıdır. Bu konuda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Kanunda belirtilen günlük çalışma süresi, yılda bir ay ücretli izin alma, işe girerken sağlık raporu alma, yılda iki kez sağlık kontrolünden geçme vb. hususların yerine getirilmesi için yasal yaptırımlar konulmalıdır. Mevcut yaptırımlar da uygulanmalıdır.

Çalışılan işyerleri genel olarak sağlık ve işgüvenliği kurallarına uygun değildir. Bu konuda İl Esnaf ve Sanatkar Odaları, Çıraklık Eğitim Merkezleri, Üniversiteler, Ticaret ve Sanayi Odaları vb. kuruluşların önderliği ve işbirliğinde işyerlerinde çalışanlara eğitim faaliyetleri uygulanmalı ve çalışanların bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda uygun şartları taşımayan işyerlerine yönelik önlemler alınmalıdır.

Çıraklık Eğitim Merkezlerinde yapılan teorik eğitimle, işyerlerinde yapılan uygulamaların paralelliğini sağlayıcı yönde program geliştirme çalışması yapılmalıdır. Programlarda uygulanamayan ve eksik kalan çalışmaların tamamlanması mutlaka sağlanmalıdır. Bunun için en uygun yer kısa dönemde çevredeki Endüstri Meslek Liseleridir. Çıraklık Eğitim Merkezlerinde laboratuvar niteliğini taşıyan küçük ölçekli atelyeler kurulmalıdır. Ancak uygulamaları ÇEM'lerde yapmak akılcı bir yaklaşım değildir. Orta dönemde MEKSA Vakfının kurduğu "İşletmeler Üstü Mesleki Eğitim Merkezleri"nin her ilde birer tane kurulması teşvik edilmelidir. Eksik kalan uygulamaların bu merkezlerde tamamlanması sağlanabilir. Öte yandan programlar açısından uygun şartları taşıyan işyerlerinde eksik çalışmaların tamamlanabilme olanağı araştırılmalıdır.

Haftada bir gün olarak uygulanan teorik eğitim sisteminin iki güne çıkarılması üzerinde durulmalı ve pilot uygulama ile denenmelidir. Böylelikle daha nitelikli çıraklık eğitiminin yanında, programlarda sosyal etinliklere de yer vermek mümkün olabilecek ve ilkokuldan ayrılanların bu kurumdan ilköğretim diploması almaları mümkün olacaktır.

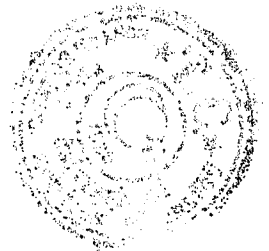

Daha ciddi bir ıraklık eğitimi için sınıf geçme sistemi yeniden gözden geçirilmeli ve teorik eğitimden alınan notların sınıf geçmede etkili olması sağlanmalıdır. Bu konuda ders geçme ve kredi sistemi pilot uygulama ile bazı ıraklık eğitim merkezlerinde uygulanmalı ve sonuçlarına göre yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Kalfalık döneminde sigorta primleri başlangıçta devlet tarafından denmeli ve zamanla buna işyerlerinin de belirli oranda katılımı sağlanmalıdır. Bu dönemde bir yıl aynı işyerinde çalışma zorunluluğu uygulamasının yerine getirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda EM'lerine yetki verilmelidir. Bunu sağlamak için kalfalık belgesinin sınavdan sonra değil, bir yıllık çalışma süresinin dolmasından sonra verilmesi gibi önlemler getirilebilir.

Ustalık belgesi olmadan işyeri açılmaması hükmü üzerinde dikkatle durulmalıdır. Bu konunun denetimi konusunda İl ıraklık Kurulu, Esnaf Odaları ve Meslek Kuruluşları dikkatle durmalıdır. Bu ve diğer konularda denetim görevini yapmak amacıyla Esnaf Odaları ve Meslek birliklerince kurulması öngörülen "işyerleri Denetleme ve Danışma Grupları" oluşturulması tamamlanmalı ve işlerliği sağlanmalıdır.

Usta ğreticilik kurslarının yeterliliği üzerinde durulmalıdır. Bu konuda bölgesel düzeyde Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi, İl ıraklık Eğitim Kurulu, Ticaret Odası, Esnaf ve Sanatkar Odaları ile işbirliği yaparak usta öğretici yetiştirilmesine aktif katılmalıdır. Bu konuda MEB ıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ile işbirliği yapılmalıdır. Ulusal düzeyde ise kursların yeterliliğini arttıran eğitim programları uygulanmalı bunun için eğitim süresinin arttırılması, katılımın cazip hale getirilmesi gibi önlemler alınmalıdır.

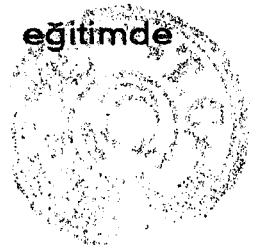

Koordinatör öğretmenleri seçen okul müdürleri konu ile ilgili hizmetiçi eğitim, seminer gibi eğitimlerden geçirilmelidir. Bu öğretmenlerin yetiştirilmesi konusunda mesleki eğitim veren yükseköğretim kurumlarında gerekli dersler konulmalıdır. Öte yandan mevcut koordinatör öğretmenlerin hizmetiçi eğitimi için Teknik Eğitim Fakülteleri ile, MEB Erkek Teknik Öğretim, Kız Teknik Öğretim, Ticaret ve Turizm Öğretimi ve Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlükleri ile işbirliği yapılarak yaz dönemlerinde programlar uygulanmalıdır. Uzun dönemde yine aynı fakültelerin konu ile ilgili öğretmenlik sertifika programı düzenlemeleri yararlı olacaktır. Bunun sonucu olarak sadece sertifikası olanlara bu görev verilmeli ve koordinatör öğretmenlik cazip hale getirilmelidir.

İşyerlerindeki eğitim, aday çırak ve çırakların çalışma şartları, eğitime katılma durumları vb. konularda denetim yapmak üzere İl Çıraklık Kurulu tarafından kurulması öngörülen "İnceleme ve İhtisas Komisyonları" oluşturulması ve özellikle çırakların eğitime katılması konusunda etkin çalışması sağlanmalıdır. Bu komisyonun yapacağı inceleme ve denetlemelerde ileride kurulması öngörülen "İşyeri Denetleme ve Danışma Grupları" ile işbirliği yapmaları etkin bir çıraklık eğitimi yapılmasını sağlayacaktır.

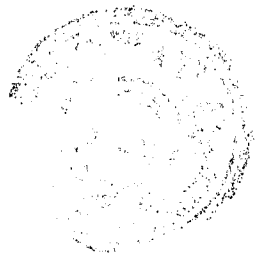
Küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik eğitim veren kurum ve kuruluşların etkinlikleri yurt çapına yaygınlaştırılmalıdır. Öte yandan bu işletmelerin geliştirilmesi ve usta olup kendi işyerini açmak isteyenlere ucuz kredi sağlanması vb. önlemler alınmalıdır.

Ülkemizin vakit geçirmeden meslek standartlarını belirleyecek bir çalışma içine girmesi gereklidir. Ülkemiz mesleki eğitiminin gelişmesi, mesleki yeterliliklerin belirlenmesi, mesleki eğitimde

modüler yapının yaygınlaştırılması açlarından önemli olan bu çalışmalar, AT'a uyum açısından da gereklidir. Bu çalışmaları yürütmek üzere bir "Meslek Standartları Enstitüsü" kurulmalıdır. Bu kurumun yapacağı çalışmaların başında, her kademedeki meslek elemanlarının sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve davranışların belirlenmesi ve bunların ölçülmesi için ölçütlerin geliştirilmesi gibi çalışmalar yer almalıdır.

Çıraklık eğitimi ile ilgili benzer araştırmalar ulusal düzeyde yapılmalıdır. Ayrıca çıraklık eğitim programlarının geliştirilmesi yönünde de çeşitli araştırma projeleri uygulanmalıdır.

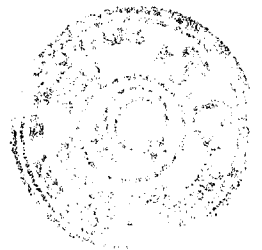

KAYNAKLAR

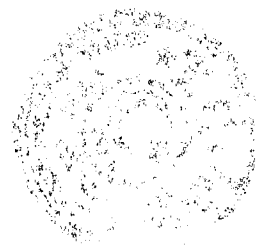
- Abdus Salam. (1990). Güneyin Gelişmesinde Bilim, Teknoloji ve Bilim Eğitimi Üzerine Notlar. (Çeviren: Orhan Düzgüneş). (Kültür Bakanlığı Yayınları: Bilim ve Teknoloji Yayınları Dizisi: 5). Ankara: Kıvanç Matbaası.**
- Akan, M. (1988). AT'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve Türkiye İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Sayı: 56. ss. 27-33.**
- Akdemir, B. (1983). Teknik İnsangücü - Eğitim ilişkisi Planlama Dergisi Yayın No: DPT: 1921, KB: 463, Sayı: 14, ss. 68-72.**
- Akhun, İ. (1988). İstatistiksel Formüller ve Tablolar. Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi.**
- Akhun, İ. Taymaz, H. (1990). Mesleki Standartlar ve Program Geliştirme (Çıraklık ve Mesleki - Teknik Eğitim Konseyi Hazırlık Dökümanı, MEB Yayını). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.**
- Akkutay, Ü. (1984). Enderun Mektebi (Gazi Üniversitesi Yayın No. 38, Gazi Eğitim Fakültesi Yayın No: 1). Ankara: G. Ü. Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi.**
- Akkutay, Ü. (1991). Türkiye'de Çıraklık Eğitimi. Ankara: Erek Ofset Basımevi.**
- Akyol, A. (1990). 1990-1991 Eğitim ve Öğretim Yılı Mesajı, (MEB Yayını). Ankara: MEB.**
- Akyol, A. (1990). Milli Eğitim Bakanı Avni AKYOL'un TBMM 1991 Yılı Bütçe Konuşması, (MEB Yayını). Ankara: MEB.**

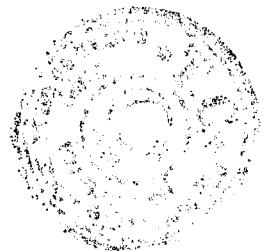
- Akyol, A. (1991). **Amerikan Eğitim Sistemi Üzerine Bir İnceleme.** Ankara: MEB.
- Akyüz, Y. (1989). **Türk Eğitim Tarihi** (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 160). Ankara: A. Ü. Basımevi.
- Alkan, C. Doğan, H. ve Sezgin, İ. (1988). **Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları,** (Gazi Üniversitesi Yayın No: 132, Gazi Eğitim Fakültesi Yayın No: 10). Ankara: Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası.
- Argon, T. Ay, Ü. ve Erçin, M. S. (1988). **İmalat Sanayinde İstihdam Sorunları ve Sanayide Eğitilmiş İşgücü İhtiyacının Karşıllanması: İsdemir'de Hizmetiçi Eğitim Uygulamaları, Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu** (MPM Yayınları: 362). Ankara: MPM Basımevi, ss. 240-255.
- Aso, M. Amano, I. (1983). **Japonya'da Eğitim - Sanayi Etkileşimi** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, (Çeviren: Mustafa Özcan). 16(2), ss. 243 - 253.
- Aytaş, G. (1991). **Yaygın Eğitimin Dünü, Bugünü, Yarını, Milli Eğitim Vakfı Dergisi,** 6(22), ss. 21-22.
- Aykut, İ. (1988). **İkili Meslek Eğitimi Uluslararası Sempozyumu,** (MEKSA Vakfı Yayınları, No: 2). Ankara: MEKSA.
- Baloğlu, Z. (1990). **Türkiye'de Eğitim,** (TÜSİAD Yayını). İstanbul: Apa Ofset Basımevi.

- Baltacıoğlu, İ. H. (1942). İctimai Mektep (Maarif Vekilliği Lise Felsefe Dersleri Yardımcı Kitapları No: 117) (II. Basım), Ankara: Maarif Vekaleti.
- Baş. İ. M. (1991). 2000'e Doğru Global Pazardaki İstihdamda Globalleşme, *Denetim Dergisi*, 6(65), ss. 14 - 17.
- Bayram, M. (1991). *Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu* Konya: Damla Matbaacılık ve Ticaret.
- Çağatay, N. (1989). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi - Sa. 104). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÇSGB. (1992). *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği ile ilgili Genel Bilgiler*, (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını No: 1992/30). Ankara: ÇSGB.
- Demiralp, M. (1976). *Çıraklık Eğitim Merkezlerine Devam Eden Öğrencilerin Eğitim ve Öğretime İlişkin Beklenti ve Sorunları*. (A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü). Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DİE. (1990_a). *Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları 1990 Nisan*, (DİE Yayını). Ankara: DİE Matbaası.
- DİE. (1990_b). *İstatistik Cep Yıllığı*, (DİE Yayını No: 1450). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Doğan, H. (1983). *Teknoloji Eğitimi* (Ankara Ünivesitesi Eğitim Fakültesi No: 128). Ankara: Sevinç Matbaası.

- DPT. (1963). **Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl 1963-1967** (DPT Yayını). Ankara: Başkanlık Basımevi.
- DPT. (1967). **Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl 1968-1972** (DPT Yayını). Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası.
- DPT. (1972). **Yeni Strateji ve Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl 1973-1977** (DPT Yayını). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- DPT. (1979). **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983** (DPT Yayın No: DPT: 1664). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- DPT. (1985). **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989** (DPT Yayın No: DPT: 1974). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- DPT. (1989). **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994** (DPT Yayın No: DPT: 2174). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- DPT. (1991). **Dünya Çalışma Raporu: 2** (DPT Yayını). Ankara: Yayın ve Temsil Dairesi Başkanlığı.
- Dülger, İ. (1990). **Mesleki Yaygın Eğitim ve Türkiye**. (MEB Yayını). Ankara: MEB.
- Ekinci, Y. (1989). **Ahilik ve Mesleki Eğitimi** (MEB Yayınları: 862). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Finn, R. P. (1983). **Amerika Birleşik Devletleri'nde Mesleki ve Teknik Eğitim, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu 28-29 Nisan 1983**. (Editör: Mehmet Külahçı). (A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 126). Ankara: Sevinç Matbaası.

Geray, C. (1978). **Halk Eğitimi** (A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 173). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Güçlüol, K. (1985). John Dewey Raporu'ndan Esintiler, **Eğitim ve Bilim**. 9(53), ss. 4 - 7.

Güler, A. (1990). Türk Eğitim Tarihinde Yaygın Eğitimin Yeri, **Fırat Üniversitesi Dergisi: Sosyal Bilimler**. 4(1), ss. 103 - 131.

Güllüoğlu, S. (1977). **Ahi Birlikleri**. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Gülöksüz, A. (1991). İşsizliğin Yükünü Toplum Çekiyor, **Denetim Dergisi**. 6(65), ss. 32 - 34.

İKV. (1992). XXI. Yüzyıl Sanayii Nasıl Olacak? **İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi**: 99, ss. 14 - 19.

Karasar, N. (1986). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. (Bilim Yayınları). Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Ltd. Şti.

Kaya ve Diğerleri. (1982). **Eğitim Sektörü Raporu** (DPT Yayın No: DPT: 1857. SPB: 362). Ankara: DPT Sosyal Planlama Dairesi.

KOSGEB. (1991). **KOSEM 1991 Yılı Eğitim Programları Kılavuzu**. (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme idaresi Başkanlığı Yayını). Ankara : KOSGEB.

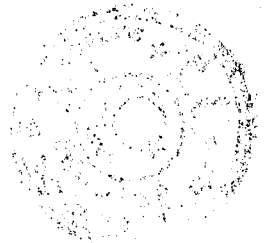
Külahçı, M. (1983). Mesleki - Teknik Eğitim ve Yetiştirilmiş İnsangücünün İstihdamı, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 16(2), ss. 193 - 201.

- Külahçı, M. (1988). Mesleki ve Teknik Eğitimde Becerinin Ölçülmesi ve Çıraklık Eğitiminde Belgelendirme, **Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu 88**. Ankara: MEB METARGEM.
- Külahçı, M. (1989). Türk Mesleki Eğitim Sisteminde Ahilik Teşkilatı, **Milli Eğitim Vakfı Dergisi**, 4(16), ss. 11 - 13.
- Külahçı, Ş. G. (1986). Kalkınmada Yaygın Eğitim ve Meslek Öğretmeni Sorunu, **Çağdaş Eğitim**, 11(111), ss. 8 - 13.
- Maarif Vekaleti. (1957). **Altıncı Maarif Şurası**. İstanbul: Maarif Vekaleti Basımevi.
- Macdonald, B. (1989). İngiltere'de Hizmet - İçi Eğitimin Özeti, **Değişik Ülkelerde Eğitim Sistemi Özet Tanımları**, (ILO Yayını). Ankara: SEGEM.
- MEB. (1962). **Yedinci Milli Eğitim Şurası 5-15 Nisan 1962**. (MEB Yayını). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1971). **Sekizinci Milli Eğitim Şurası 28 Eylül - 3 Ekim 1970**. (MEB Yayını). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1975). **Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası 24 Nisan - 4 Temmuz 1974**. (MEB Yayını). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1990_a). **Kalkınma Planlarında Mesleki ve Teknik Eğitim**, (MEB Yayını). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- MEB. (1990_b). **Çıraklık Eğitim Yönetmeliği**, (MEB Yayını). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.

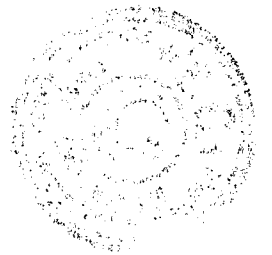
- MEB. (1990_c). **Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitim Konseyi Raporu.** (MEB Yayını). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- MEB. (1990_d). **3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ve İlgili Yönetmelikler.** (MEB Yayını). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- MEB. (1990_e). **Çıraklık Eğitimi Uygulamaları.** (MEB Yayını). Ankara: Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü.
- MEB. (1990_f). **Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitim.** (MEB Yayını). Ankara: MEB.
- MEB. (1990_g). **VII., VIII., IX., XI., ve XII. Milli Eğitim Şûralarında Mesleki ve Teknik Eğitim.** (MEB Yayını). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- MEB. (1990_h). **XIII. Milli Eğitim Şûrası Yaygın Eğitim 15-19 Ocak 1990.** (MEB Yayını). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- MEB. (1990_i). **Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı.** (MEB Yayını) Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- MEB. (1991). **Çıraklık Eğitim Merkezleri Listesi.** (MEB Yayını). Ankara: MEB.
- MEGSB. (1985). **Çıraklık Eğitimi.** (MEGSB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.

- MEGSB. (1988_a). **Endüstriyel Teknik Öğretimde Gelişmeler**, (MEGSB Yayını). Ankara: Ders Aletleri Yapım Merkezi.
- MEGSB. (1988_b). **I. Gençlik Şurası 24-28 Ekim 1988**, (MEB Yayını). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEGSB. (1989). **Onikinci Milli Eğitim Şurası 18-22 Temmuz 1988** (MEGSB Yayını). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEKSA. (1988). **İkili Meslek Eğitimi Uluslararası Sempozyumu**, (MEKSA Vakfı Yayınları No: 2). Ankara: MEKSA.
- Miller, Minor, R. (1989). **Apprenticeship/Training in Correctional Institutions**, **AVA Conference**. Florida: Paper Presented at the American Vocational Association Convention. ss. 3 - 11.
- Nişancı, A. (1990). **Mesleki ve Teknik Öğretimin Milli Eğitim Sistemi İçerisindeki Yapısı, Organizasyonu ve Gelişimi**, (MEB Yayını, Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitim Konseyi Hazırlık Dökümanı). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- Önertoy, Y. (1973). **Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu Toplantısında Ele Alınan Konuların Verimlilik Açısından İncelenmesi**, **Mesleki ve Teknik Öğretimde Verimlilik Semineri** (MPM Yayınları). Ankara : MPM.
- Özçukurlu, İ. (1987). **Federal Almanya'da Meslek Eğitimi**, **Milli Eğitim Vakfı Dergisi**, 2(6), ss. 5 - 6.
- Özdil, İ. (1990). **Mesleki ve Teknik Eğitim Sorunlar/Çözümler**, (Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitim Konseyi Hazırlık

- Özdil, İ. (1990). **Mesleki ve Teknik Eğitim Sorunlar/Çözümler**, (Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitim Konseyi Hazırlık Dökümanı). Ankara: MEB, Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- Özkan, Z. (1991). **Çıraklık Eğitimi**, (Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- Plumbridge, W. H. G. (1986). **Mesleki Yeterliliğe Dayalı Meslek Standartları, Test ve Belgelendirme Sistemi ile İlgili Bir Teklif**. (Çeviren: Necla Haliloğlu). Ankara : SEGEM.
- Reid, D. (1983). İngiltere'de Mesleki ve Teknik Eğitim (Çeviren Mehmet Külahçı). **Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu (28-29 Nisan 1983)**. (A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 126). Ankara: Sevinç Matbaası.
- Resmi Gazete**. (1971). İş Kanunu (Kanun No: 1475). Sayı: 13943. 25 Ağustos 1971, ss. 3-15.
- Resmi Gazete**. (1977). Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu (Kanun No: 2089). Sayı: 15987, 5 Temmuz 1977, ss. 1 - 9.
- Resmi Gazete**. (1986). Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu (Kanun No: 3308), Sayı: 19139. 19 Haziran 1986. ss. 16 - 28.
- Resmi Gazete**. (1986). Çıraklık Eğitimi Yönetmeliği. Sayı: 19313, 16 Aralık 1986, ss. 4-11.

Resmi Gazete. (1987). Çıraklık ve İşletmelerde Yapılan Meslek Eğitiminin Denetimi Hakkında Yönetmelik, Sayı: 19418. 1 Nisan 1987.

Resmi Gazete. (1991). Asgari Ücret Tesbit Komisyonu Kararı, Sayı: 20945, 30 Temmuz 1991, s. 7.

Resmi Gazete. (1992). Pratik Eğitimin Verileceği İşyerleri ve Bunların Denetimine İlişkin Yönetmelik, Sayı: 21102, 5 Ocak 1992, ss. 25-29.

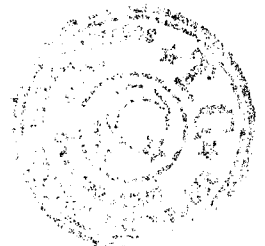
Saran, N. ve Akkayan, T. (1987). **Çalışan Gençliğin İşbaşında Eğitimi, Çıraklık, Kalfalık Mesleğe Yönelme Sorunları,** (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Araştırması). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.

Schmidt, H. (1988). Almanya Federal Cumhuriyeti İkili Meslek Eğitimi İçin Bir Araştırma ve Hizmet Kurumu Olarak Federal Meslek Eğitimi Enstitüsü, **İkili Meslek Eğitimi Sempozyumu,** (MEKSA Vakfı Yayınları). Ankara: MEKSA, ss. 125-154.

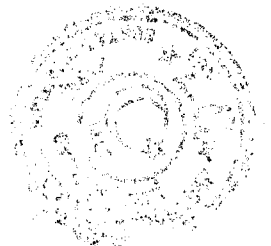
Serin, N. (1979). **Eğitim Ekonomisi** (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 77). Ankara: A. Ü. Basımevi.

Sezgin, İ. (1974). **Makine İmalat Sanayinde Çıraklık Eğitimi,** (A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi). Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Sezgin, İ. (1987). İşgücünün Mesleki Eğitimi, **Çağdaş Eğitim,** 12(125), ss. 24 - 34.

- Sezgin, İ. (1990). **Çıraklık, Okul ve İşletmelerde Meslek Eğitimi**, (MEB Yayını). Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- Şahinkesen, A. (1985). **Çıraklık Eğitimi**. (A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi). Ankara: Basılmamış Doktora Tezi.
- Şahinkesen, A. (1988). **Meslek Analizi ve Program Hazırlama. Eğitici Usta El Kitabı** (MEKSA Vakfı Yayını No: 1). Ankara: MEKSA.
- Tamer, H. (1979). **Elektronik Mesleğinde Çıraklık Programı**. (A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi). Ankara: Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi.
- Taymaz, H. (1979). **Çıraklık Eğitimi Projesi**. (A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi EFAM). Ankara: EBF, EFAM.
- TİSK. (1991). **TİSK'in İşgücü Maliyeti Araştırması**. **Anahtar Gazetesi**, 3(23), 15.
- Türkoğlu, A. (1983). **Almanya'da Eğitim**. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 16(1), ss. 320 - 340.
- TÜSİAD. (1990). **Eğitim Özel Sayısı. Görüş**, Ekim 1990 Sayısı.
- Uysal, M. (1982). **Çıraklık Eğitimi**. (A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü). Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uzel, H. (1976). **Eğitim - Verimlilik İlişkileri**, **Verimlilik Dergisi**, 5(3), ss. 411 - 424.

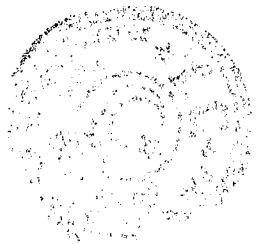

Varış, F. (1981). **Eğitim Bilimine Giriş**, (A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 98). Ankara: Sevinç Matbaası.

Yakabe, K. (1985). Japon İstihdam ve Ücret Sistemi, **Verimlilik Dergisi**, (Çeviren: Atilla Dicle), 16(1), ss. 320-340.

Yalım, G. (1987). Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Teşebbüslerinin Ekonomimizdeki Yeri, Önemi ve Tanımlaması, **Küçük ve Orta Boy Sanayi Teşebbüslerinin Sorunları, Çözüm Yolları ve Geliştirilmesi Semineri**, (MPM Yayınları: 358). Ankara: MPM, ss. 28 - 41.

Zorkun, M. E. (1987). **24 Mayıs 1987 - 7 Haziran 1987 Tarihleri Arasında Federal Almanya'nın Darmstadt Kentinde Düzenlenen "Odaların, İşletmelerin ve Meslek Odalarının Görevi Olarak İkili Mesleki Eğitim Sistemi" Konulu Seminerle İlgili Rapor** (MEKSA), Ankara.

EKLER

EK	Sayfa
1. YAZIŞMALAR	
A. Elazığ Valiliği İzin Yazısı	224
B. Malatya Valiliği İzin Yazısı	225
2. ANKETLER	
A. Çırak Öğrenciler Anketi.....	226
B. Ustalar Anketi	233
C. Meslek Öğretmenleri Anketi	240
3. ÇIRAKLIK EĞİTİMİ YAPILAN MESLEKLER	249
4. ÖZGEÇMİŞ.....	250

İ.İ.18/4265

Malatya
31/12/1991

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

ELAZIĞ

İLGİ : Fırat Üniversitesi Rektörlüğünün 25.12.1991 gün ve Yazı İ.İ. 364.13/1572-10682 sayılı yazısı.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Mehmet Taşpınar hazırlanmakta olduğu "Elazığ ve Malatya'da Çıraklık Eğitimi ve Sorunları" konulu Yüksek Lisans tezi için ekli anket formuna göre çalışma yapılacağı ilgi yazıda belirtilmektedir.

Adı geçen öğrencinin lisans tezi yapmasında sakınca bulunmayıp gerekli izin verilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

VALİ ADINA

Yusuf ÖZLEMİR
Vali Yardımcısı

DAĞITIM :

Gereği :

Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi :

Fırat Üni.Rek.ne ELAZIĞ

Emniyet Müdürlüğüne

MALATYA

- 3 Ocak 1992

SAYI : 053.Kültür.Eğt.Öğr.(2476) / 000126
KONU : Anket uygulaması.

VALİLİK MAKAMINA
ELAZIĞ

İlimiz Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi olup, okuldaki branşına esas olmak üzere Elazığ ve Malatya'da Çıracılık Eğitimi ve Sorunları " konulu yüksek lisans tez Görüş belirleme anketini İlimiz Çıracılık Eğitim Merkezinde uygulamak isteyen Mehmet TAŞPINAR'a gerekli iznin verilmesi ile ilgili Fırat Üniversitesi Rektörlüğünün 25.12.1991 tarih ve Yazı İşl.364.13/1572-10682 sayılı yazısı ekte sunulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğinin 28.1.1988 tarih ve 611.BHİŞ/123 sayılı emirlerinde ; " Kanunlarımızda bağlayıcı hükümler olmadıkça ; bundan böyle Bakanlığımıza bağlı eğitim kuruluşlarının inceleme ve araştırma yapma ; bu kuruluşlarla ilgili siyasi netalık taşımayan yorumu açık olmayan çeşitli bilgiler edinme istekleri doğrudan Valiliklerce incelenecek ve cevaplandırılacak Merkez teşkilatından izin alınmadan gereği süratle yerine getirilecektir.

Eğitim kuruluşlarımızda yapılacak araştırma çalışmaları, eğitim ve öğretim hizmetlerini aksatmayacak şekilde planlanacak ve uygulanacak ; faaliyetlerin kısa ve uzun vadede eğitime katkısı gözönünde bulundurulacaktır " hükmü yer almaktadır.

İlimiz Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mehmet TAŞPINAR'ın İlimiz Çıracılık Eğitim Merkezinde anket yapması eğitim-öğretimi aksatmamak kaydıyla Müdürlüğümüz uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde tasviplerinize arz ederim.

Elvan ŞAHİN
MÜDÜR

VALİ ADINA

OLUR 2.1.1992
Dr.Tamer ÇAĞDAŞ
Vali Yardımcısı

**"ELAZIĞ ve MALATYA'DA ÇIRAKLIK EĞİTİMİ ve SORUNLARI" Konulu Yüksek Lisans
Tezi Görüş Belirleme Anketi
(Çırak Öğrenciler İçin)**

Sevgili Öğrenci,

Bu anket "Elazığ ve Malatya'da Çıraklık Eğitimi ve Sorunları" konulu bir araştırmada görüşlerinizden yararlanmak üzere hazırlanmıştır. Öğrenci olarak katıldığımız çıraklık eğitimi sizin mesleki gelişiminiz ve ülkemizin kalkınması açısından son derece önemlidir. Bu nedenle eğitiminiz sırasında karşılaşılan sorunların belirlenmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak hazırlanan araştırmanın istenilen sonuca ulaşabilmesi sizin **göstereceğiniz ilgiye ve vereceğiniz doğru cevaplara** bağlıdır.

Anketle toplanan bilgiler araştırma kapsamı dışında başka bir amaç için **kullanılmayacaktır**. Bu nedenle adınızı belirtmenize gerek yoktur.

Gösterdiğiniz ilgiye şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Fırat Üniversitesi
Teknik Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı-ELAZIĞ
Tlf: 28500/3414-3420

Aralık 1991
Mehmet TAŞPINAR
Teknik Öğretmen

**BÖLÜM I
Kişisel Bilgiler**

Bu bölüm **10** çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Size göre en uygun olan seçeneği lütfen **(x)** işaretleyiniz.

1. Yaşınız ?

- 01() 12 - 13
02() 14 - 15
03() 16 - 17
04() 18 - ve daha fazla

2. Eğitim durumunuz ?

- 01() Okur - yazar
02() İlkokul mezunu
03() Ortaokuldan ayrılma
04() Ortaokul mezunu
05() Liseden ayrılma
06() Endüstri Meslek Lisesinden ayrılma

3. Aileniz sizinle birlikte kaç kişiden oluşmaktadır ?

- 01() 2 - 3 kişi
02() 4 - 5 «
03() 6 - 7 «
04() 8 - 9 «
05() 10 ve daha fazla

4. Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır ? (1991 yılı, TL)

- 01() 500.000 den az
02() 500.000 - 999.000
03() 1.000.000 - 1.499.000
04() 1.500.000 - 1.999.000
05() 2.000.000 - 2.499.000
06() 2.500.000 ve daha fazla

5. Babanız ne iş yapmaktadır ?

- 01() Babam yaşamıyor
 02() İşsiz
 03() İşçi
 04() Memur
 05() Esnaf
 06() Çiftçi
 07() Emekli

6. Nerede oturuyorsunuz ?

- 01() İl merkezinde ailemle
 02() İl merkezinde yalnız
 03() İl merkezinde bekar arkadaşlarla
 04() İl merkezinde yakınlarımızın yanında
 05() İl merkezine yakın ilçe, kasaba veya köyde ailemle
 06() Başka (Lütfen yazınız)

7. Ailenizin oturduğu ev kendinizin mi ?

- 01() Evet
 02() Hayır

8. Neden çıraklığı seçtiniz ? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

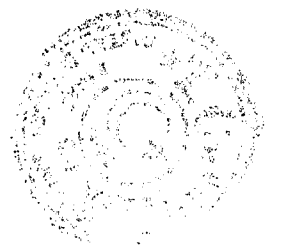
- 01() Okumak istemediğim için
 02() Ailem ve yakınlarım istediği için
 03() Okula gidip başarılı olamadığım için
 04() Bu mesleği sevdiğim için
 05() Kısa sürede meslek ve iş sahibi olmak istediğim için
 06() Ailemin geçimine yardım etmek için

9. Ne kadar süredir çırak olarak çalışıyorsunuz ?

- 01() 3 yıldan az
 02() 3 - 4 yıl
 03() 5 - 6 yıl
 04() 7 yıl ve daha fazla

10. Yanında çalıştığınız usta ile yakınlık dereceniz nedir ?

- 01() Babam
 02() Akrabam
 03() Yakınımız (komşu, aile dostu vb.)
 04() İşe girmeden önce tanııyordum
 05() Başka (Lütfen yazınız)

BÖLÜM II

İş ve Okul Yaşamı

Bu bölümde iş ve okul yaşamınıza ilişkin **33** soru yer almaktadır. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuduktan sonra size göre en uygun olan seçeneği lütfen **(x)** işaretleyiniz.

1. Mesleğiniz : (Lütfen yazınız)

.....

2. Yaklaşık olarak haftada ne kadar ücret alıyorsunuz ? (TL)

- 01() 40.000 ve daha az
 02() 41.000 - 60.000
 03() 61.000 - 80.000
 04() 81.000 - 100.000
 05() 101.000 - 120.000
 06() Başka (Lütfen yazınız)

3. Aldığınız ücreti yeterli buluyor musunuz ?

- 01() Evet
 02() Kısmen yeterli
 03() Yetersiz
 04() Birşey söyleyemem/Kararsızım

4. Günde kaç saat çalışıyorsunuz ?

- 01() 8 saatten az
 02() 8 - 9 saat
 03() 10 - 11 «
 04() 12 - 13 «
 05() 14 - 15 «

5. İşyerinde bayram ve tatil günlerinde (Pazar) **çalışıyor musunuz ?**

- 01() Sürekli çalışıyorum
 02() Ara sıra çalışıyorum
 03() Hiç çalışmıyorum

6. Fazla çalıştığınız zaman haftalığınızdan hariç **ek bir ücret** alıyor musunuz ?

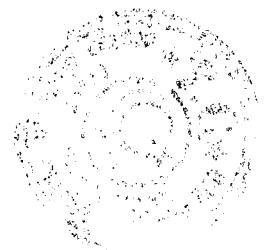
- 01() Evet alıyorum
 02() Bazen alıyorum
 03() Hiç almıyorum

7. Kısa süreli izinler hariç (yarım gün, bir gün ya da hastalık izni gibi) hiç **yıllık izin** aldınız mı ?

- 01() Evet, her yıl yıllık izin aldım
 02() Her yıl olmamakla birlikte, bazı yıllar yıllık izin aldım
 03() Hayır, hiç yıllık izin almadım

8. Daha önce yıllık izin kullanmışsamız bu süre içinde **ücretinizi** almaya devam ettiniz mi ?

- (Hiç yıllık izin kullanmamışsamız boş bırakınız)
 01() Evet, ücretimi aldım
 02() Ücretimin bir kısmını alabildim
 03() Hiç ücret almadım

9. Daha önce **yıllık izin** kullanmışsanız ne kadar süre izin kullandınız ?

- 01() 6 - 10 gün arası
 02() 11 - 15 « «
 03() 16 - 20 « «
 04() 21 - 25 « «
 05() 26 - 30 « «

10. İşe girerken **sağlık raporu** aldınız mı ?

- 01() Evet
 02() Hayır
 03() Hatırlamıyorum

11. Hasta olmadığınız halde hiç genel bir **sağlık kontrolünden** geçtiniz mi ?

- 01() Evet, her yıl belirli aralıklarla sağlık kontrolünden geçiyorum
 02() Her yıl olmamakla birlikte, bazen genel bir sağlık kontrolünden geçiyorum
 03() Hayır, hasta olmadığım zaman herhangi bir sağlık kontrolünden geçmiyorum

12. Çalıştığınız işyerinin **sağlık** (temizlik, ısıtma, havalandırma vb.) ve **iş güvenliği** (kazalardan koruyucu araçlar, ilkyardım malzemeleri, makinelerin koruyucuları vb.) koşullarına uygunluğu hakkındaki düşünceniz nedir ?

- 01() İşyerimiz sağlık şartlarına uygun değil
 02() İşyerimizdeki iş güvenliği önlemleri yeterli değil
 03() İşyerimiz hem sağlık hem de iş güvenliği açısından uygun değil
 04() İşyerimizin sağlık ve iş güvenliği şartları iyi düzeyde

13. Hiç **iş kazası** geçirdiniz mi ?

- 01() Evet
 02() Hayır

14. İş kazası geçirmişseniz size göre bunun nedeni nedir ?

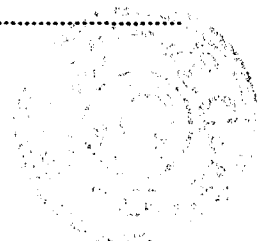
- 01() İş güvenliği kurallarını bilmeme rağmen dikkatsiz davrandığım için kaza geçirdim
 02() Kullandığım araç, gereç, makine vb. iş güvenliği kurallarına uygun değildi
 03() İş güvenliği ile ilgili yeterli bilgim olmadığı için kaza geçirdim
 04() Başka (Lütfen yazınız)

15. Haftada bir gün **Çıraklık Eğitim Merkezine gitme** konusundaki düşünceniz nedir ?

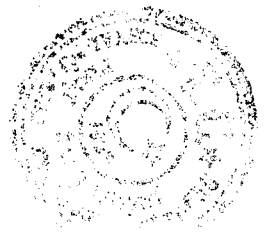
- (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
 01() Mesleğim açısından yararlı gördüğüm için gidiyorum
 02() Haftada bir gün dinlenme fırsatı olduğu için gidiyorum
 03() Öğrenci olmayı sevdiğim için gidiyorum
 04() Öğretmenlerimle ve arkadaşlarımla bir arada olmaktan hoşlandığım için gidiyorum
 05() Gitmek istemiyorum, ama ustam zorladığı için gidiyorum
 06() Başka (Lütfen yazınız)

16. Ustanız sizin çıraklık eğitim merkezine gitmeniz konusunda ne düşünüyor ?

- 01() İstemiyor, ama zorunlu olduğu için gönderiyor
 02() İsteyerek gönderiyor
 03() Birşey söylemiyor/Bilmiyorum
 04() Başka (Lütfen yazınız)

17. İşyerinizdeki **usta ve kalfaların size karşı davranışı** (sevgi, hoşgörü, güler yüz, bir işi yapmadığınız zamanki davranışı vb.) nasıldır ?
- 01() Her ikisi de iyi davranıyor
 02() Her ikisi de kötü davranıyor
 03() Usta iyi, ama kalfa kötü davranıyor
 04() Kalfa iyi, ama usta kötü davranıyor
 05() Cevap vermek istemiyorum
 06() Başka (Lütfen yazınız)
18. Çıraklık Eğitim Merkezindeki **öğretmenlerinizin size karşı davranışı** nasıldır ?
- 01() Hepsi çok iyi davranıyor
 02() Genel olarak iyi davranıyorlar
 03() Soğuk ve ilgisiz davranıyorlar
 04() Çok sert davranıyorlar
 05() Birşey söyleyemem/Kararsızım
 06() Başka (Lütfen yazınız)
19. İşyerinizde **en fazla ne yapıyorsunuz ?**
 (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili işleri yapıyorum
 02() Usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili yardımcı işleri yapıyorum
 03() İşyerinin temizlik işlerini yapıyorum
 04() İşyerindeki araç-gereç ve makinelerin bakımını, temizliğini yapıyorum
 05() Usta ve kalfanın özel işlerini yapıyorum
 06() Başka (Lütfen yazınız)
20. Çıraklık Eğitim Merkezinde gördüğünüz meslek derslerinde (Meslek Resim, Meslek Teknolojisi gibi dersler) öğrendiğiniz bilgileri işyerinizde **uygulayabiliyor musunuz ?**
- 01() Tamamen uygulayabiliyorum
 02() Kısmen uygulayabiliyorum
 03() Hiç uygulayamıyorum
21. Okulda meslek derslerinizde gördüğünüz bilgileri işyerinizde yeterince uygulayamadığınızı düşünüyorsanız bunun nedeni nedir ? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Ustam yeterince ilgilenmiyor
 02() İşyerindeki araç-gereç ve makineler yetersiz
 03() Okulda meslek derslerinde gördüğümüz konular işyerindeki uygulamalardan farklı
 04() İşyerinde uygulama yapmam için yeterince fırsat verilmiyor
 05() Dersleri iyi anlayamadığım için uygulayamıyorum
 06() Derslerle ilgili yeterli kitap, araç-gereç vb. olmadığından iyi öğrenemediğim için uygulayamıyorum
 07() Başka(Lütfen yazınız).....
22. Çıraklık eğitim merkezindeki **eğitim süresi** (haftada bir gün, mesleğin özelliğine göre 8 veya 10 saat) **hakkında ne düşünüyorsunuz ?**
- 01() Halen uygulandığı gibi devam etmeli
 02() Haftada 1,5 gün olmalı
 03() Haftada 2 gün olmalı

23. Okuldaki ders saatleri hakkında ne düşünüyorsunuz ?
- 01() Genel kültür (Türkçe, Matematik gibi dersler) dersleri artırılmalı
- 02() Meslek dersleri (Teknik Resim, Meslek Teknolojisi gibi dersler) artırılmalı
- 03() Her ikisi eşit oranda artırılmalı
- 04() Uygulamaya yönelik dersler konulmalı
- 05() Şu anda uygulanan ders saatlerinde bir değişiklik yapmaya gerek yoktur
24. Okulda gördüğünüz meslek ve genel kültür dersleri hakkındaki düşünceniz nedir?
- 01() Genel kültür derslerini daha çok seviyorum
- 02() Meslek derslerini daha çok seviyorum
- 03() Her ikisini de seviyorum
- 04() Her ikisini de sevmiyorum
25. Okuldaki ders programlarında sosyal etkinliklere (spor, müzik, resim, gezi, vb.) yer verilmesi konusunda düşünceniz nedir?
- 01() Yararlı olur
- 02() Yararına inanmıyorum, zaman kaybı olur
- 03() Fikrim yok/Bilmiyorum
26. Okuldaki derslerinizde sosyal etkinliklere yer verilmesinin gerekliliğine inanıyorsanız, aşağıdaki **etkinliklerden en çok hangisini veya hangilerini** tercih ederdiniz ? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Müzik
- 02() Resim
- 03() Spor
- 04() Gezi
- 05() Başka (Lütfen yazınız)
27. İşyerinizde yaptığımız çalışmaları izlemekle görevli olan öğretmenleriniz işyerinize kaç günde bir gelmektedirler ?
- 01() Haftada birden fazla
- 02() 6 - 10 günde bir
- 03() 11 - 15 « «
- 04() 16 - 20 « «
- 05() 21 gün ve daha fazla aralıklarla
28. Öğretmenlerinizin işyerine geldiklerinde **en çok ilgilendikleri** konu veya konular nelerdir ? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Okulda öğrendiklerimi uygulayıp uygulamadığımı inceliyorlar.
- 02() Usta ve kalfa ile genel konularda görüşüyorlar
- 03() Kişisel sorunlarımla (yemek, izin, sağlık, ücret, çalışma saati vb.) ilgileniyorlar
- 04() Devam durumu ile ilgileniyorlar
- 05() İşyerindeki çalışmalarım için hazırlamam gereken dosyayı inceliyorlar
- 06() Başka (Lütfen yazınız)
29. Eğitiminiz sırasında derslerden aldığımız notların sınıfı geçip kalmanızı etkilememesi sizin **derslere karşı olan ilginizi** nasıl etkiliyor ?
- 01() İlgimi azaltıyor
- 02() İlgim artıyor
- 03() İlgimde bir değişiklik olmuyor

30. Eğitiminiz sırasında derslerden aldığınız notların sınıfı geçip kalmanızı etkilemesi gerektiği konusundaki görüşe katılıyor musunuz ?
- 01() Katılıyorum
 02() Kısmen katılıyorum
 03() Katılmıyorum
31. Kalfa olduktan sonra bir yıl aynı işyerinde **çalışma zorunluluğu** vardır. Bu uygulama hakkındaki düşünceniz nedir ?
- 01() Yerde bir uygulama, devam etmesi gerekir
 02() Yerde bir uygulama, ancak yeterince uygulanamıyor
 03() Yanlış bir uygulama, kaldırılmalıdır
 03() Fikrim yok
32. Mesleğinizdeki **çıraklık süresi** hakkındaki düşünceniz nedir ?
- 01() Normal bir süre
 02() Fazla uzun kısaltılmalı
 03() Yeterli değil, artırılmalı
33. Geleceğe yönelik düşünceniz nedir ?
- 01() Kalfa ve usta olup, mesleğimde çalışmaya devam edeceğim
 02() Kalfa ve usta olduktan sonra kendi işyerimi açıp çalışacağım
 03() Meslek lisesi diploması alıp, mesleğimde çalışmaya devam edeceğim
 04() Meslek lisesi diploması alıp, yükseköğrenime devam etmek istiyorum
 05() Şimdilik birşey düşünmedim
 06() Başka (Lütfen yazınız)

"ELAZIĞ ve MALATYA'DA ÇIRAKLIK EĞİTİMİ ve SORUNLARI" Konulu Yüksek Lisans Tezi
Görüş Belirleme Anketi
(Ustalar/Usta Öğreticiler İçin)

Sayın Usta/Usta öğretici,

Bu anket "Elazığ ve Malatya'da Çıraklık Eğitimi ve Sorunları" konulu bir araştırmada görüşlerinizden yararlanmak üzere hazırlanmıştır.

Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmeler yeni meslek alanlarını ortaya çıkarmakta ve **nitelikli** insan gücüne olan gereksinim her geçen gün artmaktadır. Bu gelişmelere uyum sağlayabilecek yeni becerilere sahip, nitelikli meslek elemanlarının yetiştirilmesi siz değerli ustaların **özverili** çalışmaları ile mümkündür.

Ülkemizde endüstrinin ihtiyacı olan nitelikli ara insan gücü yetiştirilmesi sizin de katılımınız ile gerçekleştirilen çıraklık eğitimi sistemi ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Çıraklık eğitiminin sorunlarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmanın istenilen sonuca ulaşabilmesi sizin göstereceğiniz **ilgiye** ve vereceğiniz **doğru** cevaplara bağlıdır.

Anketle toplanan bilgiler araştırma kapsamı dışında başka bir amaç için **kullanılmayacaktır**. Bu nedenle adınızı belirtmenize gerek yoktur.

Gösterdiğiniz ilgiye şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Fırat Üniversitesi
Teknik Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı - ELAZIĞ
Tlf: 28500/3414-3420

Aralık 1991
Mehmet TAŞPINAR
Teknik Öğretmen

BÖLÜM I
Kişisel Bilgiler

Bu bölüm 8 çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Size göre en uygun olan seçeneği lütfen **(x)** işaretleyiniz.

1. Eğitim durumunuz ?

01() Okur - yazar	07() Lise mezunu
02() İlkokuldan ayrılma	08() Sanat enstitüsünden ayrılma
03() İlkokul mezunu	09() Sanat enstitüsü mezunu
04() Ortaokuldan ayrılma	10() Endüstri meslek lisesinden ayrılma
05() Ortaokul mezunu	12() Tekniker okulu mezunu
06() Liseden ayrılma	
13() Başka (Lütfen yazınız)	

2. Kaç yıldır usta olarak çalışıyorsunuz ?

01() 4 yıl ve daha az	04() 15 - 19 yıl
02() 5 - 9 yıl	05() 20 ve daha fazla
03() 10 - 14 «	

3. Ustalık belgeniz var mı?

- 01() Evet
02() Hayır

4. Cevabınız "Evet" ise belgenizi nereden aldınız ?
 (Ustalık belgeniz yok ise boş bırakınız)
 01() Çıraklık Eğitim Merkezinden
 02() Esnaf ve Sanatkarlar Derneğinden
 03() Çeşitli dönemlerde yapılan ustalık sınavlarına katılarak
 04() Başka (Lütfen yazınız)
5. Usta öğreticilik belgeniz var mı ?
 01() Evet
 02() Hayır
6. Cevabınız "Evet" ise belgenizi nereden aldınız ? (Belgeniz yok ise boş bırakınız)
 01() Çıraklık Eğitim Merkezinde düzenlenen "Eğitici Usta" kursuna katılarak
 02() Herhangi bir kursa katılmadan Çıraklık Eğitim Merkezinden
 03() Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen "Eğitici Usta" kursuna katılarak
 04() Esnaf ve Sanatkarlar Derneğinin düzenlediği kursa katılarak
 05() Başka (Lütfen yazınız)
7. İşyerinde sizinle birlikte kaç kişi çalışmaktadır ?
 (Lütfen parantez içine sayısını (1), (2) gibi yazınız. Yok ise boş bırakınız)
 01() Mühendis
 02() Teknisyen
 03() Usta
 04() Kalfa
 05() Çırak
8. Çalıştığınız işyeri kendinizin mi ?
 01() Evet
 02() Ortak
 03() Hayır

BÖLÜM II Çıraklık Eğitimi

Bu bölümde çıraklık eğitimi ile ilgili 35 çoktan seçmeli soru yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki soruları dikkatlice okuduktan sonra size göre en uygun olan seçeneği (x) işaretleyiniz.

1. İşyerinizde günlük ortalama çalışma süresi ne kadardır ?
 01() 8 saatten az
 02() 8 - 9 saat
 03() 10 - 11 «
 04() 12 - 13 «
 05() 14 - 15 «
2. Çırağınıza yaklaşık olarak haftada ne kadar ücret veriyorsunuz ? (TL)
 01() 40.000 ve daha az
 02() 41.000 - 60.000
 03() 61.000 - 80.000
 04() 81.000 - 100.000
 05() 101.000 - 120.000
 06() Başka (Lütfen yazınız)

3. İşyerinizde bayram ve tatil günlerinde (Pazar) **çalışıyor musunuz ?**

- 01() Sürekli çalışıyoruz
02() Ara sıra çalışıyoruz
03() Hiç çalışmıyoruz

4. Çırağınız fazla çalıştığı zaman haftalığından hariç **ek bir ücret** veriyor musunuz ?

- 01() Evet veriyorum
02() Bazen veriyorum
03() Hiç vermiyorum

5. Kısa süreli izinler hariç (yarım gün, bir gün ya da hastalık izni gibi) çırağınıza **yıllık izin** veriyor musunuz?

- 01() Evet, her yıl yıllık izin veriyorum
02() Her yıl olmamakla birlikte, bazı yıllar yıllık izin veriyorum
03() Hayır, hiç yıllık izin vermiyorum

6. Çırağınız yıllık izin kullanıyorsa bu süre içinde **normal ücretini** yine veriyor musunuz ?
(Çırağınız yıllık izin kullanmamışsa boş bırakınız)

- 01() Evet, normal ücretini veriyorum
02() Ücretinin bir kısmını veriyorum
03() Hiç ücret vermiyorum

7. Çırağınıza yıllık izin veriyorsanız, kullandığı **izin süresi** ne kadardır ?

- 01() 6 - 10 gün arası
02() 11 - 15 « «
03() 16 - 20 « «
04() 21 - 25 « «
05() 26 - 30 « «

8. Çırağınızın işyerinde **en fazla** yaptığı iş veya işler nelerdir ?

(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- 01() Benim ve kalfanın verdiği meslekle ilgili işleri yapıyor
02() Benim ve kalfanın verdiği meslekle ilgili yardımcı işleri yapıyor
03() İşyerinin temizlik işlerini yapıyor
04() İşyerindeki araç-gereç ve makinelerin bakımını, temizliğini yapıyor
05() Benim ve kalfanın özel işlerini yapıyor
06() Başka (Lütfen yazınız)

9. Çırağınız hasta olmadığı halde **sağlık kontrolünden** geçiyor mu ?

- 01() Evet, her yıl belirli aralıklarla sağlık kontrolünden geçiyor
02() Her yıl olmamakla birlikte, bazen genel bir sağlık kontrolünden geçiyor
03() Hayır, hasta olmadığı zaman herhangi bir sağlık kontrolünden geçmiyor

10. Haftada bir gün Çıraklık Eğitim Merkezine gitme konusunda **çırağınızın düşüncesi** nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- 01() Mesleği açısından yararlı gördüğü için gidiyor
02() Haftada bir gün dinlenme fırsatı olduğu için gidiyor
03() Öğrenci olmayı sevdiği için gidiyor
04() Öğretmenleri ve arkadaşları ile bir arada olmaktan hoşlandığı için gidiyor
05() Gitmek istemiyor, ama ben zorla gönderiyorum
06() Başka (Lütfen yazınız)

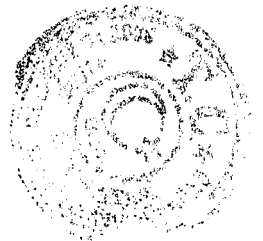
11. Çırağınızın haftada bir gün Çıracılık Eğitim Merkezine gitmesi konusunda **sizin düşünceniz** nedir ?
- 01() İstemiyorum, ama zorunlu olduğum için gönderiyorum
 02() İsteyerek gönderiyorum
 03() Birşey söyleyemem/Kararsızım
 04() Başka (Lütfen yazınız)
12. Çıracılık döneminde sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmesi, sizin çırağınızı eğitime gönderme görüşünüzü etkilemiş midir ?
- 01() Çırağı eğitime isteyerek göndermemi sağladı
 02() Devlet tarafından ödenmeseydi yine çırağımı gönderirdim
 03() Devlet tarafından ödenmemiş olsaydı göndermezdim
13. Kalfalık döneminde sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmemesi sizin çırağı eğitime gönderme görüşünüzü etkiliyor mu?
- 01() Evet
 02() Hayır
14. Cevabınız "**Evet**" ise aşağıdakilerden hangisi sizin görüşünüzü yansıtıyor ?
- 01() Kalfamı ustalık kursuna göndermek istemiyorum
 02() Çırağı kalfalık dönemine gelince işten çıkartmak zorunda kalıyorum
 03() Çırağı kalfalık dönemine gelince istemeyerek de olsa kaçak çalıştırmak zorunda kalıyorum
 04() Başka (Lütfen yazınız)
15. Kalfalık döneminde primlerin ödenmesi konusunda size göre **en uygun** olan aşağıdakilerden hangisidir ?
- 01() Tamamını devlet ödemelidir
 02() Tamamını işveren ödemelidir
 03() Yarısını devlet, yarısını işveren ödemelidir
 04() Devlet % 70'ini, işveren % 30'unu ödemelidir
 05() Başka (Lütfen yazınız)
16. Çırağınız okulda gördüğü meslek derslerindeki (Meslek Resim, Meslek Teknolojisi gibi dersler) **öğrendiği bilgileri işyerinizde uygulayabiliyor mu ?**
- 01() Tamamen uygulayabiliyor
 02() Kısmen uygulayabiliyor
 03() Hiç uygulayamıyor
17. Çırağınızın okulda meslek derslerinde gördüğü bilgileri işyerinizde yeterince uygulayamadığımı düşünüyorsanız bunun nedeni nedir ?
 (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Ben yeterince ilgilenemiyorum
 02() İşyerindeki araç-gereç ve makineler yetersiz
 03() Okuldaki meslek derslerindeki konularla işyerimizdeki uygulamalar farklı
 04() İşyerinde uygulama yapması için yeterince fırsat yok
 05() Çıracılık dersleri iyi anlayamadığı için uygulama yapamıyor
 06() Derslerle ilgili yeterli kitap, araç-gereç vb. olmadığından iyi öğrenemediği için uygulayamıyor
 07() Başka(Lütfen yazınız).....

18. Çıraklık eğitim merkezindeki **eğitim süresi** (haftada bir gün, mesleğin özelliğine göre 8 veya 10 saat) **hakkında ne düşünüyorsunuz ?**
- 01() Halen uygulandığı gibi devam etmeli
 02() Haftada 1,5 gün olmalı
 03() Haftada 2 gün olmalı
19. Okuldaki ders saatlerinin artırılmasını düşünüyorsanız, bu artış nasıl olmalıdır?
- 01() Genel kültür (Türkçe, Matematik gibi dersler) dersleri artırılmalı
 02() Meslek dersleri (Teknik Resim, Meslek Teknolojisi gibi dersler) artırılmalı
 03() Her ikisi eşit oranda artırılmalı
 04() Uygulamaya yönelik dersler konulmalı
 05() Şu anda uygulanan ders saatlerinde bir değişiklik yapmaya gerek yoktur
20. Okuldaki ders programlarında sosyal etkinliklere (spor, müzik, resim, gezi vb.) yer verilmesi konusundaki düşünceniz nedir?
- 01() Yararlı olur
 02() Yararına inanmıyorum, zaman kaybı olur
 03() Fikrim yok
21. Çırakların işyerinizde yapma olanağı bulamamasından dolayı eksik kalan uygulamaları tamamlamasına gerek var mı?
- 01() Evet
 02() Hayır
22. Cevabınız "Evet" ise bu uygulama nerede tamamlanmalıdır?
- 01() Çıraklık Eğitim Merkezinde
 02() Çevredeki Endüstri Meslek Liselerinde
 03() İlde kurulacak "İşletmeler Üstü Mesleki Eğitim Merkezi"nde
 04() Eksik kalan uygulamaların yapılabildiği işyerlerinde
 05() Başka (Lütfen yazınız)
23. Çırakların işyerinde yaptığı çalışmalarını izlemekle görevli olan öğretmenler işyerinize kaç günde bir gelmektedirler ?
- 01() Haftada birden fazla
 02() 6 - 10 günde bir
 03() 11 - 15 « «
 04() 16 - 20 « «
 05() 21 gün ve daha fazla aralıklarla
24. Öğretmenlerin işyerine geldiklerinde **en çok ilgilendikleri** konu veya konular nelerdir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Çırağın okulda öğrendiklerini uygulayıp uygulamadığını inceliyor
 02() Benimle ve kalfa ile genel konularda görüşüyor
 03() Daha çok çırağın kişisel sorunları ile (yemek, izin, sağlık, ücret vb.) ilgileniyor
 04() Çırağın devam durumu ile ilgileniyor
 05() Çırağın işyerinde yaptığı işler için hazırladığı dosyayı inceliyor
 06() Başka (Lütfen yazınız)

25. Çırağın kalfa olduktan sonra bir yıl aynı işyerinde **çalışma zorunluluğu** vardır. Bu uygulama hakkındaki düşünceniz nedir ?
- 01() Yerinde bir uygulamadır, devam etmesi gerekir
- 02() Yerinde bir uygulama, ancak yeterince uygulanamıyor
- 03() Yanlış bir uygulama, kaldırılmalıdır
- 04() Fikrim yok
26. 3308 Sayılı Çıraklık Kanununu uyarınca mesleğin özelliğine göre 3 veya 4 yıl olarak düzenlenen **çıraklık süresi** hakkındaki düşünceniz nedir ?
- 01() Normal bir süre
- 02() Fazla uzun kısaltılmalı
- 03() Yeterli değil, artırılmalı
27. Çırağınız Çıraklık Eğitim Merkezine gittikten sonra işyerinde size karşı davranışlarında bir değişiklik oldu mu ?
- 01() Davranışlarında olumlu ya da olumsuz bir değişiklik olmadı
- 02() Şimdi daha saygılı davranıyor
- 03() Daha saygısız davranıyor ve karşı geliyor
- 04() Başka (Lütfen yazınız)
28. Çıraklık eğitimi ile yetişen çırak ile geleneksel yöntemle yetişen çırak arasında iş verimi açısından ne gibi farklılıklar gözlenmektedir ?
- 01() Çıraklık eğitimine giden çırağın iş verimi daha yüksektir
- 02() Geleneksel olarak yetişen çırağın iş verimi daha yüksektir
- 03() Çıraklık eğitimine giden çırak ile geleneksel olarak yetiştirilen çırak arasında iş verimi açısından bir fark yoktur
29. 3308 Sayılı Çıraklık Kanununa göre çıraklara verilen çeşitli haklar (yıllık ücretli izin, sigorta, günde sekiz saat çalışma, tatil ve bayramda çalışmama vb.) konusundaki düşünceniz nedir ?
- 01() Hepsini olumlu karşılıyorum
- 02() Çırakların işyerindeki davranışlarını olumsuz etkiliyor
- 03() Geleneksel usta-çırak ilişkisini zedeliyor.
- 04() Bu haklar yetersiz artırılmalıdır
- 05() Başka (Lütfen yazınız)
30. Çalıştırdığımız çırak hiç iş kazası geçirdi mi ?
- 01() Evet
- 02() Hayır
31. Çırağınız iş kazası geçirmiş ise size göre bunun nedeni nedir ?
- 01() İş güvenliği kurallarını bilmesine rağmen çalışırken dikkatsiz davrandı
- 02() Kullandığı araç, gereç, makine vb. iş güvenliği kurallarına uygun değildi
- 03() İş güvenliği ile ilgili yeterli bilgisi olmadığı için kaza geçirdi
- 04() Başka (Lütfen yazınız)

32. 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile "Ustalık Belgesi" olmadan işyeri açılmaması hükmü getirilmiştir. Bu uygulama hakkındaki düşünceniz nedir?
- 01() Yerinde bir uygulama, devam etmesi gerekir
 02() Yerinde bir uygulama, ancak yeterince uygulanamıyor
 03() Yanlış bir uygulama kaldırılmalıdır
 04() Fikrim yok
33. "Eğitici Usta" kursuna katılarak "usta öğretici" belgesi almışsanız bu kursların yeterliliği hakkındaki düşünceniz nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
 (Kursa katılmamışsanız boş bırakınız)
- 01() Kurslar yeterlidir. Nitelikli usta öğretici yetiştiriliyor
 02() Kursların ders saatleri azdır. Artırılmalı ve daha iyi usta öğretici yetiştirilmeli
 03() Kurslardaki konular bağımsız dersler olarak düzenlenmeli ve bu dersler uzmanlarca (üniversite öğretim elemanları) verilmelidir
 04() Kurslar belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır
 05() Başka (Lütfen yazınız)
34. Usta öğretici yetiştirme konusunda uzman öğretim elemanları denetiminde Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenecek bir kurs ya da seminere katılmak ister misiniz ?
- 01() Evet
 02() Hayır
35. Cevabınız "Hayır" ise bunun nedeni nedir?
- 01() Usta öğreticilik konusunda yeterli bilgim olduğu için gereksiz görüyorum
 02() Yaralı olacağına inanmıyorum
 03() Bunun için yeterli zamanım yok
 04() Başka (Lütfen yazınız)

"ELAZIĞ ve MALATYA'DA ÇIRAKLIK EĞİTİMİ ve SORUNLARI" Konulu Yüksek Lisans Tezi
Görüş Belirleme Anketi
(Meslek Öğretmenleri İçin)

Sayın Meslektaşım,

Bu anket "Elazığ ve Malatya'da Çıraklık Eğitimi ve Sorunları" konulu bir araştırmada görüşlerinizden yararlanmak üzere hazırlanmıştır.

Ülkemizin 2000'li yıllarda kalkınmış ülkeler arasındaki yerini alabilmesi için mesleki eğitime ve meslek eğitimcilerine önemli görevler düşmektedir. Kalkınmada gerçek işlevi üstlenecek olan **nitelikli insangücünün** yetiştirilmesi siz teknik öğretmenlerin **özverili** çalışmalarına bağlıdır. Araştırmamın istenilen sonuca ulaşabilmesi sizin göstereceğiniz **ilgiye** ve vereceğiniz **doğru** cevaplara bağlıdır.

Anketle toplanan bilgiler araştırma kapsamı dışında başka bir amaç için **kullanılmayacaktır**. Bu nedenle adınızı belirtmenize gerek yoktur.

Gösterdiğiniz ilgiye şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Fırat Üniversitesi
Teknik Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı-ELAZIĞ
Tlf: 28500/3414-3420

Aralık 1991
Mehmet TAŞPINAR
Teknik Öğretmen

BÖLÜM I
Kişisel Bilgiler

Bu bölüm **8** çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Size göre en uygun olan seçeneği lütfen **(x)** işaretleyiniz.

1. Yaşınız :

- 01() 20 den az
02() 20-24
03() 25-29
04() 30-34
05() 35-39
06() 40-44
07() 45 ve daha yukarı

2. Eğitim durumunuz :

- 01() Sanat Enstitüsü/Endüstri Meslek Lisesi/Teknik Lise mezunu
02() Meslek Yüksek Okulu mezunu
03() Tekniker Okulu/Yüksek Tekniker Okulu mezunu
04() Erkek Sanat Yüksek Öğretmen Okulu/Sanat Eğitimi Yüksek Okulu mezunu
05() Yüksek Teknik Öğretmen Okulu/Teknik Eğitim Fakültesi mezunu
06() Mühendislik Fakültesi mezunu
07() Başka (Lütfen yazınız)

3. Branşınız (Lütfen yazınız)

.....

4. Mesleki kıdeminiz :

- 01() 2 yıldan az
 02() 2 - 5 yıl
 03() 6 - 9 «
 04() 10-13 «
 05() 14-17 «
 06() 18-21 «

5. Yönetim (md. md. yard.) veya koordinatör öğretmenlik göreviniz var mı?

- 01() Evet (Lütfen görevinizi yazınız)
 02() Hayır

6. Haftada kaç saat derse giriyorsunuz ?

- 01() 20 saatten az
 02() 20-24
 03() 25-29
 04() 30-34
 05() 35-39
 06() 40-44
 07() 45 ve daha fazla

7. Çıracılık Eğitim Merkezi dışında herhangi bir yerde (LİMME, Halk Eğitim Merkezi, Endüstri Meslek Lisesi vb.) göreviniz var mı ?

- 01() Evet (Lütfen görevinizi yazınız)
 02() Hayır

8. Kendi meslek alanı ile ilgili olmadığı halde girdiğiniz ders veya dersler var mı ?

- 01() Evet (Lütfen önce kendi branşınızı, sonra girdiğiniz ders veya dersleri yazınız)

 02() Hayır

BÖLÜM II Çıracılık Eğitimi

Bu bölümde çıracılık eğitimi ile ilgili 39 çoktan seçmeli soru yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki soruları dikkatlice okuduktan sonra size göre en uygun olan seçeneği (x) işaretleyiniz.

1. Size göre çıracılar işyerlerinde günde ortalama kaç saat çalışmaktadırlar ?

- 01() 8 saatten az
 02() 8 - 9 saat
 03() 10 - 11 «
 04() 12 - 13 «
 05() 14 - 15 «

2. Çıracılar bayram ve tatil günlerinde (Pazar) çalıştırılıyor mu ?

- 01() Sürekli çalıştırılıyorlar
 02() Ara sıra çalıştırılıyorlar
 03() Hiç çalıştırılmıyorlar

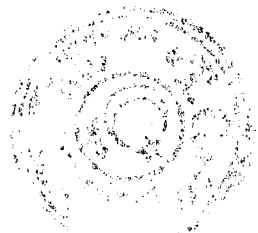
3. Çıraklar fazla çalıştıkları zaman haftalıklarından hariç **ek bir ücret** alıyorlar mı?
 01() Evet alıyorlar
 02() Bazen alıyorlar
 03() Hiç almıyorlar
4. Çıraklar kısa süreli izinler hariç (yarım gün, bir gün ya da hastalık izni gibi) **yıllık izin** alabiliyorlar mı?
 01() Evet, her yıl yıllık izin alabiliyorlar
 02() Her yıl olmamakla birlikte, bazı yıllar yıllık izin alabiliyorlar
 03() Hayır, hiç yıllık izin alamıyorlar
5. Çırakların her yıl ya da bazı yıllarda yıllık izin alabildikleri düşüncesinde iseniz, bu süre içinde ücretlerini normal olarak alabiliyorlar mı?
 (Yıllık izin kullanmadıklarını düşünüyorsanız boş bırakınız)
 01() Evet, ücretlerinin tamamını alabiliyorlar
 02() Sadece bir kısmını alabiliyorlar
 03() Hiç ücret almıyorlar
6. Çırakların yıllık izin alabildikleri görüşünde iseniz, kullandıkları **izin süresi** ne kadardır?
 01() 6 - 10 gün arası
 02() 11 - 15 « «
 03() 16 - 20 « «
 04() 21 - 25 « «
 05() 26 - 30 « «
7. Çırakların işyerlerinde **en fazla** yaptığı iş veya işler nelerdir ?
 (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
 01() Usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili işleri yapıyorlar
 02() Usta ve kalfanın verdiği meslekle ilgili yardımcı işleri yapıyorlar
 03() İşyerinin temizlik işlerini yapıyorlar
 04() İşyerindeki araç-gereç ve makinelerin bakımını, temizliğini yapıyorlar
 05() Usta ve kalfanın özel işlerini yapıyorlar
 06() Başka (Lütfen yazınız)
8. Çıraklar hasta olmadıkları halde hiç genel bir **sağlık kontrolünden** geçiyorlar mı?
 01() Evet, her yıl belirli aralıklarla sağlık kontrolünden geçiyorlar
 02() Her yıl olmamakla birlikte, bazen genel bir sağlık kontrolünden geçiyorlar
 03() Hayır, hasta olmadıkları zaman herhangi bir sağlık kontrolünden geçmiyorlar
9. Çırakların çalıştıkları işyerlerinin **sağlık** (temizlik, ısıtma, havalandırma vb.) ve **iş güvenliği** (kazalardan koruyucu araçlar, ilkyardım malzemeleri, makinelerin koruyucuları vb.) koşullarına uygunluğu hakkındaki düşünceniz nedir ?
 01() İşyerleri sağlık şartlarına uygun değil
 02() İşyerlerindeki iş güvenliği önlemleri yeterli değil
 03() İşyerleri hem sağlık hem de iş güvenliği açısından uygun değil
 04() İşyerlerinin sağlık ve iş güvenliği şartları iyi düzeyde

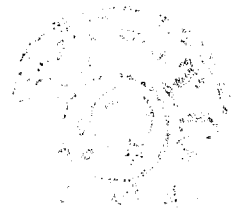
10. Haftada bir gün Çıraklık Eğitim Merkezine gelme konusunda / **çırakların düşüncesi** nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Meslekleri açısından yararlı gördükleri için geliyorlar
 02() Haftada bir gün dinlenme fırsatı olduğu için geliyorlar
 03() Öğrenci olmayı sevdikleri için geliyorlar
 04() Öğretmenleri ve arkadaşları ile bir arada olmaktan hoşlandıkları için geliyorlar
 05() Gelmek istemiyorlar, ama ustaları zorladığı için geliyorlar
 06() Başka (Lütfen yazınız)
11. Ustalar çıraklarının haftada bir gün Çıraklık Eğitim Merkezine gitmeleri konusunda **ne düşünüyorlar?**
- 01() İstemiyorlar, ama zorunlu oldukları için gönderiyorlar
 02() İsteyerek gönderiyorlar
 03() Birşey söyleyemem/Kararsızım
 04() Başka (Lütfen yazınız)
12. İşyerlerinde **usta ve kalfaların çıraklara karşı davranışı** (sevgi, hoşgörü, güler yüz, bir işi yapamadıkları zamanki davranışı vb.) nasıldır ?
- 01() Her ikisi de iyi davranıyor
 02() Her ikisi de kötü davranıyor
 03() Ustalar iyi, ama kalfalar kötü davranıyorlar
 04() Kalfalar iyi, ama ustalar kötü davranıyorlar
 05() Cevap vermek istemiyorum
 06() Başka (Lütfen yazınız)
13. Çıraklar okulda meslek derslerinde gördükleri (Meslek Resim, Meslek Teknolojisi gibi dersler) teorik bilgileri işyerlerinde **uygulayabiliyorlar mı?**
- 01() Tamamen uygulayabiliyorlar
 02() Kısmen uygulayabiliyorlar
 03() Hiç uygulayamıyorlar
14. Çırakların okulda meslek derslerinde gördükleri bilgileri işyerinde yeterince uygulayamadıklarını düşünüyorsanız bunun nedeni nedir?
 (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Ustaları yeterince ilgilenmiyor
 02() İşyerindeki araç-gereç ve makineler yetersiz
 03() Okuldaki dersler ile işyerindeki uygulamalar birbiriyle uyumlu değil
 04() İşyerinde uygulama yapmaları için yeterince fırsat verilmiyor
 05() Dersleri iyi anlayamadıkları için uygulama yapamıyorlar
 06() Derslerle ilgili yeterli kitap, araç-gereç vb. olmadığından iyi öğrenemedikleri için uygulama yapamıyorlar
 07() Başka(Lütfen yazınız).....
15. Çıraklık Eğitim Merkezindeki **eğitim süresi** (haftada bir gün, mesleğin özelliğine göre 8 veya 10 saat) **hakkında ne düşünüyorsunuz ?**
- 01() Halen uygulandığı gibi devam etmeli
 02() Haftada 1,5 gün olmalı
 03() Haftada 2 gün olmalı

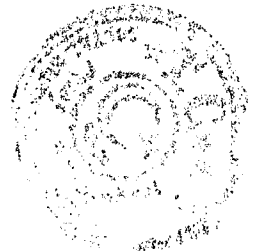
16. Okuldaki ders saatleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 01() Genel kültür (Türkçe, Matematik gibi dersler) dersleri artırılmalı
 02() Meslek dersleri (Teknik Resim, Meslek Bilgisi gibi dersler) arttırılmalı
 03() Her ikisi eşit oranda artırılmalı
 04() Uygulamaya yönelik dersler konulmalı
 05() Şu anda uygulanan ders saatlerinde bir değişiklik yapmaya gerek yoktur
17. Okuldaki ders programlarında sosyal etkinliklere (spor, müzik, resim, gezi, vb.) yer verilmesi konusunda düşünceniz nedir?
- 01() Yararlı olur
 02() Yararına inanmıyorum, zaman kaybı olur
 03() Fikrim yok/Bilmiyorum
18. Okuldaki ders programlarında sosyal etkinliklere yer verilmesinin gerekliliğine inanıyorsanız, aşağıdaki etkinliklerden en çok hangisini/hangilerini tercih eder derdiniz?
 (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Müzik
 02() Resim
 03() Spor
 04() Gezi
 05() Başka (Lütfen yazınız)
19. Çıraklar okulda gördükleri meslek ve genel kültür dersleri hakkında ne düşünüyorlar ?
- 01() Genel kültür derslerini daha çok seviyorlar
 02() Meslek derslerini daha çok seviyorlar
 03() Her ikisini de seviyorlar
 04() Her ikisini de sevmiyorlar
20. Çıraklık eğitimi sırasında çırak öğrencilerin derslerden aldıkları notların sınıfı geçip kalmalarını etkilememesi onların **derslere karşı olan ilgisini** nasıl etkiliyor ?
- 01() Derslere olan ilgilerini azaltıyor
 02() Derslere olan ilgileri artırıyor
 03() Derslere olan ilgilerinde bir değişiklik olmuyor
21. Çıraklık eğitimi sırasında derslerden alınan notların çıracın sınıfı geçip kalmasını etkilemesi gerektiği konusundaki görüşe katılıyor musunuz
- 01() Katılıyorum
 02() Kısmen katılıyorum
 03() Katılmıyorum
22. Çırak kalfa olduktan sonra bir yıl aynı işyerinde **çalışmak zorundadır** . Bu uygulama hakkındaki düşünceniz nedir ?
- 01() Yerinde bir uygulamadır, devam etmesi gerekir
 02() Yerinde bir uygulama, ancak yeterince uygulanmıyor
 03() Yanlış bir uygulama, kaldırılmalıdır
 04() Fikrim yok
23. Kalfalık döneminde sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmemesi ustaların çıraklarını eğitime gönderme görüşünü etkiliyor mu?
- 01() Evet
 02() Hayır

24. Cevabınız "Evet" ise aşağıdakilerden hangisi ustaların görüşünü yansıtıyor ?
- 01() Kalfalarını ustalık kursuna göndermek istemiyorlar
- 02() Çırağı kalfalık dönemine gelince işten çıkartmak zorunda kalıyorlar
- 03() Çırağı kalfalık dönemine gelince istemeyerek de olsa kaçak çalıştırmak zorunda kalıyorlar
- 04() Başka (Lütfen yazınız)
25. Kalfalık döneminde primlerin ödenmesi konusunda size göre en uygun olan aşağıdakilerden hangisidir?
- 01() Tamamını devlet ödemelidir
- 02() Tamamını işveren ödemelidir
- 03() Yarısını devlet, yarısını işveren ödemelidir
- 04() Devlet % 70'ini, işveren % 30'unu ödemelidir
- 05() Başka (Lütfen yazınız)
26. Mesleğin özelliğine göre üç veya dört yıl olarak uygulanan çıraklık süresi hakkındaki düşünceniz nedir ?
- 01() Normal bir süre
- 02() Fazla uzun kısaltılmalı
- 03() Yeterli değil, artırılmalı
27. Çırakların işyerinizde yapma olanağı bulamamasından dolayı eksik kalan uygulamaları tamamlamasına gerek var mı ?
- 01() Evet
- 02() Hayır
28. Cevabınız "Evet" ise bu uygulama nerede tamamlanmalıdır ?
- 01() Çıraklık Eğitim Merkezinde
- 02() Çevredeki Endüstri Meslek Liselerinde
- 03() İlde kurulacak "İşletmeler Üstü Mesleki Eğitim Merkezi"nde
- 04() Eksik kalan uygulamaların yapılabildiği işyerlerinde
- 05() Başka (Lütfen yazınız)
29. Çırakların çıraklık eğitimine katıldıktan sonra işyerinde ustalarına karşı davranışlarında bir değişiklik gözlediniz mi ?
- 01() Davranışlarında olumlu ya da olumsuz bir değişiklik olmadı
- 02() Şimdi daha saygılı davranıyorlar
- 03() Daha saygısız davranıyor ve karşı geliyorlar
- 04() Başka (Lütfen yazınız)
30. Çıraklık eğitimi ile yetişen çırak ile geleneksel yöntemle yetişen çırak arasında iş verimi açısından ne gibi farklılıklar gözlenmektedir ?
- 01() Çıraklık eğitimine giden çırağın iş verimi daha yüksektir
- 02() Geleneksel olarak yetişen çırağın iş verimi daha yüksektir
- 03() Çıraklık eğitimine giden çırak ile geleneksel olarak yetiştirilen çırak arasında iş verimi açısından bir fark yoktur

31. 3308 Sayılı Çıraklık Kanununa göre çıraklara verilen çeşitli haklar (yıllık ücretli izin, sigorta, günde sekiz saat çalışma, tatil ve bayramda çalışmama vb.) konusundaki düşünceniz nedir?
- 01() Hepsini olumlu karşılıyorum
 02() Çırakların işyerindeki davranışlarını olumsuz etkiliyor
 03() Geleneksel usta-çırak ilişkisini zedeliyor.
 04() Bu haklar yetersiz artırılmalıdır
 05() Başka (Lütfen yazınız)
32. 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile "Ustalık Belgesi" olmadan işyeri açılmaması hükmü getirilmiştir. Bu uygulama hakkındaki düşünceniz nedir?
- 01() Yerinde bir uygulama devam etmesi gerekir
 02() Yerinde bir uygulama, ancak yeterince uygulanamıyor
 03() Yanlış bir uygulama kaldırılmalıdır
 04() Fikrim yok
33. İşyerinde çırakların yetiştirilmesinden sorumlu olan "Usta Öğretici" lerin katıldıkları "Eğitici Usta Kursları" nın yeterliliği hakkındaki düşünceniz nedir?
 (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)
- 01() Kurslar yeterlidir. Nitelikli usta öğretici yetiştiriliyor
 02() Kursların ders saatleri azdır. Artırılmalı ve daha iyi usta öğretici yetiştirilmeli
 03() Kurslardaki konular bağımsız dersler olarak düzenlenmeli ve bu dersler uzmanlarca (üniversite öğretim elemanları) verilmelidir
 04() Kurslar belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır
 05() Başka (Lütfen yazınız)
34. Usta öğreticilerin yeterliliği (öğretim yöntemleri, öğrencilerin değerlendirilmesi, vb.) hakkındaki düşünceniz nedir?
- 01() Yeterliler
 02() Kısmen yeterliler
 03() Yetersizler
35. Usta öğreticilerin "Yetersiz" oldukları düşüncesinde iseniz size göre bunun nedeni nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyiniz)
- 01() Çoğunluğu eğitici usta kursuna katılmamıştır
 02() Eğitici usta kurslarında iyi yetişmiyorlar
 03() Çıraklık eğitiminin önemine inanmıyorlar
 04() Geleneksel çırak yetiştirme sistemine olan bağlılıkları nedeniyle görev ve sorumluluklarının bilincinde değillerdir
 05() Özellikle değerlendirme konusunda yetersizler
 06() İnsan ilişkileri ve öğrenci psikolojisi açısından yetersizler
 07() Öğretim yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip değiller
 08() Başka (Lütfen yazınız)
36. Usta öğretici yetiştirilmesi amacıyla yönelik kursların uzman öğretim elemanlarının denetiminde Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenmesi görüşüne katılır mısınız?
- 01() Evet
 02() Hayır

37. Çırağını çıraklık eğitime göndermeyen işyerlerini belirlemek için yapılması gereken denetimlerin (teftiş) yeterince ve etkin biçimde yapıldığına inanıyor musunuz?
 01() Etkin bir şekilde kontrol ediliyor
 02() Etkin bir şekilde kontrol edilmiyor
 03() Bu konuda yeterli bilgim yok
 04() Başka (Lütfen yazınız)
38. Size göre çırakların çıraklık eğitime gönderilmesi konusundaki denetimi kimler yapmalıdır?
 01() Sosyal Sigortalar Kurumu İş Müfettişleri
 02() Çıraklık Eğitim Merkezi Yetkilileri
 03() Çıraklık Eğitim Merkezi yetkilileri ve SSK iş müfettişlerinden oluşan bir komisyon
 04() İl Çıraklık Kurulu tarafından kurulacak ve tüm tarafların (SSK iş müfettişi, Çıraklık Eğitim Merkezi temsilcisi, esnaf temsilcisi vb.) katılacağı bir komisyon
 05() Başka (Lütfen yazınız)
39. 3308 Sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" ile yeniden düzenlenen "Çıraklık Eğitimi" hakkındaki genel düşünceniz nedir?
 01() Uygulama şimdiki şekliyle sürdürülmelidir
 02() Uygulamada karşılaşılan sorunlar çözümlenerek sürdürülmelidir
 03() Uygulama tamamen kaldırılıp yeni bir düzenleme yapılmalıdır

BÖLÜM III

Koordinatör Öğretmenlik

(Geçmiş yıllarda koordinatör öğretmenlik yapıp bırakmış ve bu öğretim yılında koordinatör öğretmenlik görevi olanlar cevaplayacaklardır.)

Bu bölüm koordinatör öğretmenlikle ilgili 7 çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Lütfen aşağıdaki soruları dikkatlice okuduktan sonra size göre en uygun olan seçeneği (X) işaretleyiniz

1. Haftada kaç saat koordinatör öğretmenlik göreviniz var/vardı?
 01() 5 saat ve daha az
 02() 5 - 9 saat
 03() 10 - 14 «
 04() 15 - 19 «
 05() 20 ve daha fazla
2. Koordinatör öğretmenlik görevinizi nasıl aldınız?
 01() Kendi isteğimle görevi aldım
 02() Müdür tarafından görevlendirildim
 03() İsteksizdim ama öğretmen yetersizliğinden dolayı görevlendirildim
 04() Başka (Lütfen yazınız)
3. İşyerindeki çalışmalarını izlemek üzere ne kadar süre içerisinde işyerlerine gidiyorsunuz/gidiyordunuz?
 01() Haftada birden fazla
 02() 6 - 10 günde bir
 03() 11 - 15 « «
 04() 16 - 20 « «
 05() 21 günden fazla aralıklarla

4. Sorumluluğunuzda kaç iş yeri var /vardı ?

- 01() 10 dan az
 02() 10 - 19
 03() 20 - 29
 04() 30 - 39
 05() 40 ve daha fazla

5. İşyerlerine gittiğinizde en çok ne ile ilgileniyorsunuz/ilgileniyordunuz?

(Birden fazla seçeneği işaretleyiniz)

- 01() Çırakların okulda öğrendiklerini uygulayıp uygulamadıklarını inceliyorum
 02() Usta ve kalfalarla ile genel konularda görüşüyorum/görüşüyordum
 03() Daha çok çırağın kişisel sorunları ile (yemek, izin, sağlık, ücret vb.) ilgileniyorum
 04() Çırağın devam durumu ile ilgileniyorum/ilgileniyordum
 05() Çırağın işyerinde yaptığı işler için hazırladığı dosyayı inceliyorum/inceliyordum
 06() Başka (Lütfen yazınız)

6. Koordinatör öğretmenlik görevi için herhangi bir eğitime gerek var mıdır ?

- 01() Evet
 02() Hayır

7. Cevabınız "Evet" ise bu eğitim nasıl yapılmalıdır ?

(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- 01() Yüksekokul düzeyinde koordinatör öğretmenlik ile ilgili dersler konulmalıdır
 02() Milli Eğitim Bakanlığı tarafından "Hizmetçi Eğitim" düzenlenmelidir
 03() Teknik Eğitim Fakülteleri tarafından "Koordinatör Öğretmenlik Sertifika Programı" düzenlenmeli ve bu öğretmenlere görev verilmelidir
 04() Koordinatör öğretmen "Yüksek Lisans" düzeyinde yetiştirilmelidir
 05() Başka (Lütfen yazınız)

EK: 3

ÇIRAKLIK EĞİTİMİ YAPILAN MESLEK ALANLARI (1991)

Sıra No	Ana Meslek Grubu	Meslek Dalları
1	TESVİYEÇİLİK	Tesviyecilik
2		Tornacılık
3		Frezecilik
4		Vargel Planıyıcılık
5		Taşlama ve Alet Bilimi.
6		Kalpçılık
7	METAL İŞLERİ	Soğuk Demircilik
8		Kaynakçılık
9		Sac İşleri
10		Sıcak Demircilik
11		Kaporta Tamirciliği
12		Ziraat Makina ve Aletleri Yapım ve Tamirciliği
13		Metal Levha İşlemciliği (Bakır İşlemciliği)
14	KIYMETLİ METAL İŞLEMEÇİ.	Kuyumculuk (Altın ve Gümüş İşl.)
15	TESİSATÇILIK	Sıhhi Tesisatçılık
16		Kaloriferçilik
17	ELEKTRİKÇİLİK	Elektrik Tesisatçılığı
18		Bobinacılık
19		Bakım ve Onarım Elektrikçiliği
20		Asansörçülük
21		Elektrikli Ev Aletleri Bakım ve Tamirciliği
22	MOTORCULUK	Oto Elektrikçiliği
23		Motor Yenileştirmeçiliği
24		Oto Motor Tamirciliği
25		Dizel Motorları Yakıt Pom. ve Enjektör Ayarçılığı
26		Ön Döner Ayarçılığı
27		Oto Boyarçılığı
28	ELEKTRONİK	Radio TV. Tamirciliği
29	DOKÜMÖLÜK	Dökümçülük

Sıra No	Ana Meslek Grubu	Meslek Dalları
30	MODELÇİLİK	Modelcilik
31	DOŞEMECİLİK	Oto Döşemeciliği
32		Mobilya Döşemeciliği
33	AĞAÇ İŞLERİ	(Öst Yüzey İşlemleri(Boya Çila, Lake Polyesterçilik)
34		Mobilyacılık
35		Doğramacılık
36	MATBAACILIK	Matbaacılık (Genel)
37		Tipo Baskı
38		Ofset Baskı
39		Dizgi
40	TERZİLİK	Serigrafli Çiğleme
41		Erkek Terziliği
42	Bayan Terziliği	
43	BERBERLİK	Erkek Berberliği
44		Bayan Berberliği
45	YAPICILIK	Duvarçılık
46		Taşçılık
47	SERAMİKÇİLİK	Seramik ve Çinicilik
48	CAM İŞLEMEÇİLİĞİ	Cam İşlemciliği(Finlan)
49	PROTEZÇİLİK	Diş Protezçiliği
50	TEKSTİL	Dokumacılık
51	HALICILIK	Halıcılık
52	AYAKKABICILIK	Ayakkabıcılık
53	DERİCİLİK	Dericilik (Deri İşlemciliği)
54	OTELÇİLİK	Resepsiyon (Ön Büro)
55		Servis (Garsonluk)
56	YİYECEK HAZIRLAMA VE PİŞİRME	Ağçılık
57		Fırıncılık
58	PİŞİRME	Pastacılık, Tatlıcılık, Şekerleme
59	KONFEKSİYON	İç Giyim
60		Dış Giyim

EK: 4

Mehmet TAŞPINAR

1963 yılında Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Konya'da tamamladı. 1984'de Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Makine Resim ve Konstrüksiyon Bölümünden mezun oldu. Yaklaşık altı yıl Eskişehir'de ve 1,5 yıl Elazığ'da Endüstri Meslek Liselerinde atelye ve meslek dersleri öğretmeni olarak görev yaptı.

1989-1990 bahar yarı yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı "Eğitim Programları ve Öğretim" programında Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 1990 Mart ayında öğretmenlik görevinden ayrılarak Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümüne araştırma görevlisi olarak atandı. Halen görevine devam etmekte ve yüksek lisans öğrenimini sürdürmektedir.

Y. G.
Yükseköğretim Kurulu
Yayınlanma Merkezi

